

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
प्रतिवेदन

माघ, २०७८

प्रतिवेदन पेश गरिने निकाय
लुम्बिनी प्रदेश सरकार
वन, वातावरण तथा भू-संरक्षण
मन्त्रालय
मुकाम बुटवल, रुपन्देही ।

प्रस्तावक

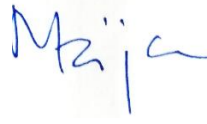

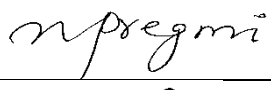

बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर
कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवल, रुपन्देही

प्रतिवेदन तयार गर्ने

ह्याण्डस फर ग्रीनरी कन्जरभेसन
प्रा.लि. काठमाण्डौ, नेपाल

घोषणा पत्र: विज्ञहरुले अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरेको तथा प्रस्तावकले स्वीकृत प्रतिवेदन अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने विज्ञ परामर्शदाताहरुको नाम र हस्ताक्षर

क्र सं	नाम	हस्ताक्षर
१	श्री लिला राज पौडेल	
२	डा. श्री मोती रीजाल	
३	डा. श्री हरी न्यौपाने	
४	श्री नगेन्द्र प्रकाश रेग्मी	
५	श्री सुशान्त आचार्य	
६	श्री माधव भट्टराइ	
७	श्री श्रृजन राम श्रेष्ठ	

**स्वीकृत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन अनुरूप प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने
प्रस्तावक निकायको प्रतिबद्धता**

- वातावरण व्यवस्थापन योजनामा दिइएका प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन र त्यसको नियमित अनुगमन गरिने छ ।
- स्थानीयवासीको समस्याहरू बुझि नियमित रूपमा उनीहरूको राय सुझाव लिइने छ ।
- रोजगारीको लागि स्थानीयलाई प्राथमिकता दिइने छ ।
- कामदारहरूको लागि व्यवसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षाका सामग्रीहरू उपलब्ध गराइने छ ।
- बाल श्रमिक प्रयोग गरिने छैन ।
- पानीको गुणस्तरको नियमित अनुगमन गरिने छ ।
- समग्र क्रियाकलापको अनुगमनको लागि भुगर्भविद, वातावरणविद, वन, आदि विशेषज्ञहरू सम्मिलित अनुगमन टिम गठन गरि कानुनमा व्यवस्था भएअनुसार नियमित रूपमा अनुगमन गरिने छ ।
- वातावरणीय परिक्षण नियमित रूपमा गरिने छ ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख नभएका वा आकलन नै नगरिएका नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू देखिन गएमा प्रभाव न्यूनीकरणका अन्य थप उपायहरू पनि अपनाइने छ ।

क्र. स.	प्रस्तावक निकायको नाम	हस्ताक्षर र कार्यालयको छाप
१	श्री बुटवल उपमहानगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवल रुपन्देही ।	

कार्यकारी सारांश

१. प्रस्तावक र पामर्शदाता

विग बुद्ध मूर्ति एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माण आयोजनाको प्रस्तावकको रूपमा श्री बुटवल उपमहानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल रहेको छ भने प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरि प्रतिवेदन तयार गर्न परामर्शदाताको रूपमा ह्याण्डस फर ग्रीनरी कन्जरभेसन प्रा लि संलग्न रहेको छ।

२. परियोजनाको पृष्ठभूमी एवं विवरण

अव्यवस्थित शहरीकरण, धुलो, धुवाँ र ध्वानी प्रदुषण, असन्तुलित आहार- विहार, आराम र व्यायामको कमी, व्यस्त जीवन शैली, हरेक क्षेत्रमा हुने तिब्र प्रतिस्पर्धा र त्यसले सृजना गरेको तनाव जस्ता कारणले गर्दा दिन प्रतिदिन मानिसको जीवन कष्टकर र अशान्त बन्दै गईरहेको छ। पछिल्लो समयमा आएर मानिसहरूमा देखापरेको शारिरिक एवं मानसिक सिथिलता, संस्कार सांस्कृतिमा देखापरेको विचलन एवं सामाजिक मूल्य र मान्यताहरूमा आएको हासको कारण मानिसहरूमा सहिष्णुतामा कमी र झगडालु स्वभावमा बृद्धी हुँदै आइरहेको भान हुन्छ र यसकै कारण समाजमा विभिन्न किसिमका घटना, परिघटना र दुर्घटनामा बृद्धी हुँदै गइरहेको महशुस गरिएको छ। अतःमानिसमा सृजना हुने यस खालको विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन एवं मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्न शान्त जीवन शैलीको खाँचो पर्दछ जुन जीवन शैली प्राप्त गर्नको लागि आधारभूत रूपमै विपासना, ध्यान एवं व्यायामको जरुरत पर्ने हुनाले बुटवल स्थित हिलपार्क परिसरमा बुटवल उपमहानगरपालिकाको पहलमा बुद्ध भगवानको प्रतिमाको साथै ध्यान केन्द्र अर्थात् विपासना केन्द्रको निर्माण गर्न लागिएको हो।

प्रस्तावको नामाङ्कन नेपालको सांस्कृतिक धरोहरको रूपमा रहेको बौद्ध दर्शनमा आधारित भई गरिएको छ। बुटवल हिलपार्कको नामले परिचित यस पार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिक पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य राखी उपमहानगरपालिकाले यो आयोजनालाई कार्यान्वयन गर्ने निर्णय लिएको हो। यस आयोजनाको प्रस्तावक श्री बुटवल उपमहानगरपालिका द्वारा तयार गरिएको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार ४२.८ मिटर अग्लो विग बुद्ध मूर्ति स्थापना तथा बुद्ध दर्शनमा आधारित पार्क निर्माणको साथै ध्यान तथा विपासना केन्द्र र बौद्ध विहार एवं माथि उल्लेखित अन्य संरचनाहरू निर्माणको लागि बाटो बाहेक ३.६५७९ हेक्टर अर्थात् ३६ हजार ५ सय ७९ वर्ग मिटर क्षेत्रफल आवश्यक पर्दछ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

भगवान बुद्धको मूर्ति लगायतका संरचना बुद्ध दर्शनमा आधारित भएर निर्माण गरिने र यसले बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा थप योगदान पुग्ने अपेक्षा समेत लिइएको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयनको लागि कुल १ अर्ब १४ करोड ३४ लाख ३१ हजार ५ सय ६३ रुपैयाँ पैसा २/१०० लाग्ने अनुमान गरिएको छ। यस आयोजना अन्तर्गत बुद्ध भगवानको प्रतिमाको अतिरिक्त निम्नानुसारका थप संरचनाहरू निर्माण हुनेछन्।

- क. बुद्ध भगवानको मूर्ति (Big Buddha Statue) , ध्यान केन्द्र (विपासना केन्द्र), संग्रहालय
- ख. अखण्ड दीप
- ग. बौद्धविहार तथा भिक्षु आवास
- घ. चमेनागृह
- ङ. शौचालय
- च. पैदल मार्ग
- छ. फरक क्षमता तथा अपाङ्ग मैत्री एवं ज्येष्ठ नागरीकको लागि पैदल मार्ग
- ज. बगैँचा तथा पार्क (हाल सञ्चालनमा रहेको बुटवल हिलपार्कलाई थप व्यवस्थित र बिस्तार गरि आधुनिक पार्कको रूपमा विकास गरिने)

३. प्रस्तावको उद्देश्य

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य बुद्ध भगवानको मूर्ति र यस सँग सम्बन्धित अन्य संरचनाहरूको निर्माणबाट यस क्षेत्रमा पर्ने वा पर्न सक्ने सकारात्मक एवं नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको पहिचान गर्ने, नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको न्यूनीकरण र सकारात्मक प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि गर्दै प्राकृतिक सन्तुलनमा आधारित दिगो विकासका सिद्धान्त तथा मापदण्डहरूको अनुशरण गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न प्रस्तावक निकायलाई सहजीकरण गर्नु हो।

प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति सहित अन्य अभयवहरूको निर्माणको कारणले योजना कार्यान्वयन गरिने क्षेत्रको जैविक,भौतिक,सामाजिक,आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा कुनै पनि नकारात्मक असर पर्न नदिन र दिगो विकासलाई प्रबर्द्धन गर्न सकिने उपायहरू सुझाउनु नै यस वातावरणीय अध्ययनको उद्देश्य हो। प्रस्तावित आयोजनालाई वातावरण मैत्री तथा दिगो बनाउन मद्दत पुग्ने कृष्याकलापहरू सहितको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्नु पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अर्को मुख्य उद्देश्य रहेको छ।

४. योजना नीति सिद्धान्त र मार्ग निर्देशनको समिक्षा

संघिय सरकारले तर्जुमा गरेको वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ३१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी लुम्बिनी प्रदेश सरकारले तर्जुमा गरेको वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ र

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

सोही नियमावलीको नियम ३ मा उल्लेख भए बमोजिम ऐनको दफा ३ को उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि प्रस्तावकले अनुसूची ३ अन्तर्गत उल्लेखित प्रस्तावहरूको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रष्ट कानुनी व्यवस्था रहेको र उक्त अनुसूची ३ को (ड) आवास भवन तथा वस्ती विकास र शहरी विकास क्षेत्र अन्तर्गत क्र. सं. (२) मा उल्लेखित २००० वा सो भन्दा बढी मानिसहरू एकै पटक आगमन तथा निगमन हुने सिनेमाहल, थिएटर, सामुदायिक भवन, रंगशाला, कन्सर्टहल, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स आदी निर्माण गर्दा त्यस आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको र प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाद्वारा प्रस्ताव गरिएको विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य संरचना निर्माण स्थलमा एकै पटक २००० जना भन्दा बढी मानिसहरूको आवत जावत हुने भएकोले कानुनत प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु परेको हो ।

लुम्बिनी प्रदेश सरकार वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ को दफा ५ को उप दफा (१) बमोजिम प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्नु पूर्व मन्त्रालयबाट त्यस्तो प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन र प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको हकमा कार्य सूची र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा क्षेत्र निर्धारण र कार्य सूची स्वीकृत गर्नु पर्नेछ भन्ने कानुनी व्यवस्था भए बमोजिम क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूची मिति २०७८/०८/२७ मा माननीय मन्त्री स्तरबाट स्वीकृत समेत भै सकेको हुँदा उक्त आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने प्रक्रियालाई अगाडी बढाइएको र मिति २०७८/०९/२९ गते बुटवल हिलपार्क परिसरको प्रवेश द्वारमा सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमको आयोजना गरि प्रस्ताव बारे सरोकार राख्ने तथा आयोजना निर्माण स्थल वरिपरि वसोवास गर्ने समुदाय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, महिला एवं पछाडी परेका वा पारिएका वर्गहरूको अतिरिक्त आयोजना बारे सरोकार राख्ने महानुभावहरूको उपस्थितीमा प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं कार्यान्वयनको कारणले यस क्षेत्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा के कस्तो सकारात्मक र के कस्तो नकारात्मक प्रभाव पर्ला त्यस्तो नकारात्मक प्रभावहरूलाई के कस्ता उपायहरूको अवलम्बनद्वारा न्यूनीकरण गर्न वा घटाउन सकिएला र साथै के कस्ता सकारात्मक प्रभावहरू पर्न जालान र ती सकारात्मक प्रभावहरूलाई के कस्ता उपायहरूको अवलम्बनद्वारा अभिवृद्धि गर्न सकिएला भनि राय सुझाव एवं पृष्ठपोषण लिने कार्य सम्पन्न गरि सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरू बाट प्राप्त राय सुझाव एवं पृष्ठपोषणलाई यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा लिपिवद्ध गरिएको छ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

५. प्रस्ताव कार्यान्वयन गरिने क्षेत्रको हालको वातावरणीय अवस्था

बुटवल हिलपार्क परिसर स्थित लक्ष्मि आदर्श सामुदायिक वन र शिवनगर सामुदायिक वनको दोसाँधमा रहेको चुरे पहाडको टुप्पोमा निर्माण गर्न लागिएको बुद्ध प्रतिमा निर्माण स्थल समुन्द्र सतह देखि लगभग ३६० मिटर उचाइमा अवस्थित छ।

आयोजना निर्माण स्थल पूर्व पश्चिम ४ मिटर चौडाइ र उत्तर दक्षिण समथर भूभागको रूपमा रहेको छ भने यसको ठिक पश्चिमतर्फ ५ देखि १० डिग्री भिरालोपना भएको जमिन र वन क्षेत्र रहेको छ। यस्तै गरि पूर्वतर्फ १० देखि ३० डिग्री सम्म भिरालोपना रहेको छ। आयोजना निर्माण स्थल र वरिपरि चारैतर्फ वनले ढाकेको छ। पनीढलो नै लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन र शिवनगर सामुदायिक वनको सिमाना रहेको हुनाले आयोजना निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने कुल ३.६६ हेक्टर वन क्षेत्र मध्ये करिब ७५ प्रतिशत भूभाग शिवनगर सामुदायिक वनमा पर्दछ भने बाँकी करिब २५ प्रतिशत वन क्षेत्र लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वनमा पर्दछ।

साल प्रजातिका रुखहरूको बाहुल्यता रहेको आयोजना निर्माण स्थल राष्ट्रिय वन क्षेत्र हो र वन कार्य योजना अनुसार वनको संरक्षण संबर्द्धन र सदुपयोगको लागि लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन र शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूलाई डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देहीबाट विधिवत रूपमा हस्तान्तरण गरिएको वन क्षेत्र हो । यो वनमा साल प्रजातिका रुख बिरुवाहरूको बाहुल्यता छ भने सालको वनमा पाइने अन्य रुख प्रजातिहरू जस्तै साज, सतिसाल, भलायो, पियारी आदि रुख बिरुवाहरू पनि रहेका छन्। विगत समयमा बुटवल खस्यौलीमा भएको वस्ति विकास, शहरीकरण र जनघनत्वको बृद्धि सँगै वन विनास तथा वनको तिव्ररूपमा क्षयीकरण हुनगइ करिब करिब नाङ्गो पाखाको रूपमा परिणत भएको र यो वन पछिल्लो समय सामुदायिक वनको रूपमा स्थानीय समुदायलाई हस्तान्तरण भएपछि वनको प्रभावकारी संरक्षण भएको कारण प्राकृतिक पुनरुत्पादन द्वारा पुनः प्राप्त गरिएको वन हो ।

स्थानीय उपभोक्ताहरूको अनुभव अनुसार यो वनको पुनर्प्राप्ति भएको करिब ३० / ४० वर्षमात्र भएको छ । त्यसैले यहाँ केही मात्रमा ४ फिट गोलाईका रुखहरू छन् भने पोल तथा खाँवा आकारका रुखहरूको बाहुल्यता रहेको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थल चुरे क्षेत्रमा पर्ने र तराई भावरको वनक्षेत्र सँग जोडिएर रहेको हुनाले यस वनमा तराई क्षेत्रमा पाइने प्राय सबै प्रकारका वन्यजन्तु तथा चरा चुरुङ्गीहरू पाइन्छन्। यस क्षेत्रमा विशेष गरेर रातो बाँदर, ढेडु, मृग, जरायो, स्याल, बँदेल, निलगाई, चितुवा आदि वन्यजन्तु पाइन्छन् भने लामपुच्छे, गिद्ध, चिल, मयुर, काग, फिस्टा, ढुकुर आदि चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्।

प्रस्तावित स्थल सम्म पुग्नको लागि करिब १.५ देखि २ मिटर चौडाइको सिँडी सहितको कन्क्रिट पैदलमार्ग रहेको छ भने यसको ठिक तल्लोभाग सम्म बुटवल हिलपार्क परिषदबाट निर्मित पैदल मार्गको साथै चारपाङ्ग्रे सवारि साधन पुग्न सक्ने गरी १ किलोमिटर लामो विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

मोटेरेवल बाटोको पनि निर्माण गरिएको छ। यस हिलपार्क परिसरमा रोटरी क्लब देखि विभिन्न व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरूद्वारा निर्माण गरिएका विश्रामस्थल, फलामद्वारा बनाइएका बस्ने फलैचाहरूको अतिरिक्त पक्कि भवनहरूको साथै संघ संस्थाको प्रचार प्रसारका लागि गाडिएका होडिड बोर्ड, दुङ्गामा कुदिएका मूर्तिहरू र राष्ट्रिय विभूती कलाकार अरनिकोको शालिक आदि पक्कि संरचनाहरू पनि निर्माण गरिएका छन्।

यस स्थानमा नगरवासीहरू नियमित रूपमा बिहान वेलुकाको हिडडुल र शारिरिक व्यायामको लागि पुग्ने र व्यायामको साथै मनोरमदृष्य सहित हरियालीको मज्जा लिने गर्दछन्। वर्तमान समयमा बुटवलमा रात बिताउन आउने स्वदेशी तथा विदेशी आगन्तुक पर्यटकहरूको लागि हिलपार्क परिसर एउटा गन्तव्यको रूपमा विकसित हुदै गइरहेको छ।

भौगर्भिक दृष्टिकोणले यहाको माटो बलौटे र चट्टान कमजोर स्यान्डस्टोन तथा क्वार्टजाइटले बनेको पाइन्छ। भुम्पिय दृष्टिकोणले प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थललाई मध्यम खतरा तथा जोखिम क्षेत्र भनि वर्गीकरण गरिएको छ।

६. वातावरणमा पर्ने प्रभाव

यस क्षेत्रमा बुद्धको मूर्ति निर्माण गर्दा सबैभन्दा बढि असर यहाँको भौगोलिक अवस्थामा पर्न जाने देखिन्छ। विस्तृत परियोजना प्रस्ताव अनुसार निर्माण स्थलको करीव १८४२ बर्ग मिटर क्षेत्रफलमा २५० टन वजन भएको ध्यान केन्द्र र संग्रहालय सहितको बुद्ध मूर्ति स्थापना हुनेछ जसका कारण यहाँको भौगोलिक अवस्थामा परिवर्तन आउने छ। जमिनको प्राकृतिक स्वरूपमा परिवर्तन देखिएपनि प्रस्ताव कार्यान्वयन पछि यसले सौन्दर्यता थप्नुका साथै भौतिक, जैविक सामाजिक आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा निम्नानुसारको सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्ने आँकलन गरिएको छ।

भौतिक वातावरणीय प्रभावहरू

सकारात्मक /अनुकूल

- १ जमिनको बहुउद्देश्यीय प्रयोग हुने
- २ भूउपयोगितामा वृद्धि आउने
- ३ पूर्वाधार विकासको अवसर प्राप्त हुने
- ४ यातायातको सुनश्चितता एवं सुगमता हुने
- ५ उर्जाको माग एवं खपतमा वृद्धि हुने
- ६ आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा पुग्दा सम्म त्यसक्षेत्रको सौन्दर्यतामा वृद्धि आउने
- ७ आयोजना वरीपरीको क्षेत्रको जमिनको मूल्यमा वृद्धि हुने

भौतिक वातावरणीय प्रभावहरू

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

नकारात्मक / प्रतिकुल

- १ जमिनमा सामान्य कम्पन हुने
- २ ध्वनि प्रदूषण हुने
- ३ भू उपयोगमा परिवर्तन आउने
- ४ भू स्वामित्वमा परिवर्तन हुने
- ५ भू आकृतिमा परिवर्तन आउने
- ६ फोहोरमैला विसर्जन तथा ढल निकासको असर
- ७ भल बाढी तथा नालाको व्यवस्थापनको असर
- ८ उत्खनन् गरिएको माटोको व्यवस्थापन गर्न चुनौति
- ९ समयमै सावधानी नअपनाएमा पहिरोको जोखिम बढ्ने।

जैविक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

सकारात्मक / अनुकूल

- १ १ रुख वा बिरुवालाई काटे वा नोक्सान पुर्याए वापत १० बिरुवा रोप्नु पर्ने नीतिगत व्यवस्था भएअनुरूप १८७७० बिरुवाहरू रोपिने जसको कारण रुखको संख्यामा बृद्धि हुने।
- २ बहुउद्देश्यीय बिरुवाहरूको रोपणले हरियाली तथा सौन्दर्यतामा अभिवृद्धि हुने
- ३ बाटो तथा मूर्तिको वरपर सम्भव हुने स्थानहरूमा सजावटका बिरुवाहरूको वृक्षारोपणबाट सौन्दर्यता बढ्ने
- ४ सार्वजनिक स्थलमा पार्क निर्माण र वृक्षारोपण गरी हरित अभियान संचालन गर्न योगदान पुग्ने:
- ५ बुढा तथा बृद्धि रोकिएका सुकेका धोद्रा रोगी रुख बिरुवाहरू हटाइने र वनको स्वास्थ्य अवस्था कायम गर्ने अवसर प्राप्त हुने।
- ६ वनको नियमित सर सफाइ हुनेहुँदा आगलागीको संभावना कम भएर जाने
- ७ आगन्तुक महानुभावहरूले जैविक वातावरणको महत्व बुझ्ने र यसको संरक्षणमा योगदान पुग्ने।

जैविक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

नकारात्मक/प्रतिकुल

- १ प्रस्तावित क्षेत्रमा प्राकृतिक रूपले हुर्कि बढेका कुल १८७७ रुख बिरुवाहरू काटिने तथा नोक्सान हुने
- २ सम्बन्धित सामुदायिक वनको क्षेत्रफल घट्ने
- ३ वन्यजन्तुहरूको प्राकृतिक विचरणमा दखल पुग्ने

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ४ रुख बिरुवा एवं काठपात तथा गैहकाष्ठ वन पैदावारहरूको चोरी निकासी हुने सम्भावना
- ५ कार्बन तथा अन्य हरितगृह ग्याँसको सञ्चितीमा कमी आउने
- ६ वन्यजन्तुहरूको चोरी शिकार बढ्न सक्ने सम्भावना
- ७ जमिन सम्प्राप्त/खार्दा वा प्रस्तावको निर्माण सुरु भएदेखि संचालन चरणमा पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइएको प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन नगरिएको खण्डमा पहिरोको सम्भावनालाई नकार्न नसकिने
- ८ विशेष गरी गर्मीयाममा वन डढेलोको संभावना यथावत रहने

सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

सकारात्मक/अनुकूल

- १ स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरूको सृजना
- २ ब्यपार व्यवसाय वृद्धिको अवसर
- ३ स्थानीय अर्थ व्यवस्थामा टेवा
- ४ स्थानीय मानिसहरूको सीप र क्षमताको वृद्धि एवं ज्ञानको विकास
- ५ स्थानीय समुदायहरूको जीवन स्तरमा सुधार
- ६ बौद्ध दर्शन तथा ज्ञानमा वृद्धि
- ७ स्वस्थ, स्वच्छ मन एवं अनुशासित जनशक्तिको निर्माणमा योगदान पुग्ने
- ८ सरोकारवाला निकायहरू बिच जीवन्त सम्बन्धको विकास र समन्वयमा वृद्धि
- ९ तिनै तहका सरकारको राजस्व संकलनमा वृद्धि
- १० आन्तरीक पर्यटनको प्रबर्धन र विकासमा योगदान
- ११ स्थानीय सरकारको तर्फबाट सामाजिक उत्तरदायित्व बहनको सुअवसर

सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू

नकारात्मक /प्रतिकूल

- १ शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न चुनौति
- २ लैङ्गिक विभेद
- ३ बाल श्रम शोषणको सम्भावना
- ४ यौन हिंसाका घटनाहरू बढ्न सक्ने सम्भावना
- ५ सामाजिक अपराधका घटनामा वृद्धि भएर जाने सम्भावना
- ६ दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने संभावना
- ७ स्वास्थ्य तथा सरसफाइमा समस्या
- ८ उपलब्ध जलस्रोतमा चाप

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ९ आपतकालिन अवस्थामा जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, वृद्ध वृद्धा, बुद्ध अनुयायी, पर्यटक, सौन्दर्य प्रेमी एवं फरक क्षमता भएका मानिसहरूको सुरक्षाको सवाल

७. वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको सारांश

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट माथि उल्लेखित भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभावलाई थप बृद्धि गर्ने तथा नकारात्मक प्रभावलाई घटाउने तथा न्यूनीकरण गर्ने अभिप्रायले वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको खाका प्रस्ताव गरिएको छ। यसका लागि आयोजनाको निर्माण तथा कार्यान्वयन गरि दुबै चरणको लागि बजेट सहितको छुट्टा छुट्टै वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ।

आयोजना निर्माण एवं संचालन चरण गरी दुबै चरणको लागि छुट्टा छुट्टै वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ। निर्माण चरणको लागि उल्लेखित क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनको लागि रु २ करोड ४१ लाख ७७ हजार ५ सय २२ रुपैयाँ छुट्टाइएको छ भने संचालन चरणमा वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयनको लागि रु १ करोड ५५ लाख १० हजार रुपैयाँ प्रस्ताव गरिएको छ। आयोजना निर्माण एवं संचालन चरणका लागि प्रस्ताव गरिएका मुख्य मुख्य क्रियाकलापहरू यस प्रकार तल उल्लेख गरिएको छ।

निर्माण चरण

भौतिक वातावरण

- १ भू आकृतिमा ठूलो परिवर्तन नहोस भन्ने हेतुले उपलब्ध जमिनको भौतिक स्वरूपमा ठूलो परिवर्तन हुनेगरी संरचनाहरू निर्माण नगर्ने, जमिन उत्खनन गर्ने, खार्ने सम्प्याउने जस्ता कार्य सकभर कम गर्ने
- २ जमिनको तयारीको क्रममा उत्खनन गर्ने पर्ने स्थानबाट निस्कने माटो तथा ढुङ्गाहरूलाई वग्न नदिने। निर्माण स्थलमा नै सुरक्षित राख्ने।
- ३ वर्षादको समयमा निर्माण स्थलमा जम्मा हुनजाने भेल पानीलाई खुला रूपमा वग्न नदिने।
- ४ समग्र निर्माण स्थल एवं वरिपरिको चुरे क्षेत्रको माटो र पानीलाई संरक्षण गरि राख्न जमिनको सतहमा दुवो वा मण्डेला घाँसको रोपन गर्ने जसले गर्दा पानी सोस्न सकोस र हरियाली एवं जमिनको सौन्दर्य बढाओस।
- ५ तरल पोहोरलाई पाइप द्वारा निस्कासनको व्यवस्था मिलाउने वा नालालाई सुरक्षित र सिमेन्टेड गराउने
- ६ निर्माण स्थल सम्म निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानीको लागि रोपवेको निर्माण गर्ने।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ७ निर्माण सामग्रीहरूको भण्डारणको लागि उपयुक्त स्थानको निजी जमिन भाडामा लिने र तयारी निर्माण सामग्रीहरूको मात्र ढुवानी गर्ने।
- ८ भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माणको लागि हलुका निर्माण सामग्रीहरूको प्रयोग गर्ने नीति अङ्किकार गर्ने
- ९ पैदल मार्गको दुवै किनारमा वनस्पती जन्य वार लगाउने
- १० कामदारहरूको आवास तथा श्रम शिविर निर्माण गर्नको लागि उपयुक्त स्थानको निजी जमिन भाडामा लिने व्यवस्था मिलाउने।
- ११ निर्माण चरण देखिनै अनुगमनलाई व्यवस्थित तथा प्रभावकारी बनाउने
- १२ कमजोर तथा चर्कीएको जमिन, खोल्सा खाल्सी तथा स साना पहिरोहरूलाई सुरुकै अवस्थामा तुरुन्तै नियन्त्रणको अभ्यास थाल्ने।
- १३ हिलपार्क परिसर संग सिमाना जोडिएका नगरका विभिन्न टोल तथा वस्तिहरू तर्फबाट जारी राखिएको जमिन खार्ने, वन क्षेत्र अतिक्रमण गरी घर टहरा निर्माण गर्ने, साँध सिमाना मिच्ने जस्ता कार्यलाई तुरुन्त बन्द गर्ने गराउने।
- १४ क्षतिपूर्ति बृक्षारोपणको लागि प्रस्तावक निकायले वन विभागलाई नियमानुसार ३.६६ हेक्टर जग्गा उपलब्ध गराउने

जैविक वातावरण

- १ सकेसम्म कम भन्दा कम बोट बिरुवाहरू कटान गर्ने नीति लिने ।
- २ निर्माण गरिने भौतिक संरचनाले ओगट्ने क्षेत्र तथा विल्ट अप एरियामा रहेका नकाटी नहुने रुख बिरुवाहरू मात्र कटान गर्ने।
- ३ सौन्दर्यवर्द्धक बिरुवाहरूको रोपण गर्ने
- ४ रुख बिरुवामा बिजुली वा अन्य कुनै पनि किसिमको तार टाँग्न तथा अन्य कुनैपनि किसिमले रुख बिरुवाहरूलाई दखल पुर्याउन पूर्णतया प्रतिबन्ध लगाउने
- ५ मजदुरहरूको लागि वन, वन्य जन्तु तथा वन पैदावार सम्बन्धी कानूनको वारेमा जानाकारी तथा तालिम प्रदान गर्ने
- ६ आगलागी तथा वन डढेलो लाग्न नदिन सुकेका पात पतिङ्गर हटाउने, अग्नी नियन्त्रण औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्थाको साथै अग्नी नियन्त्रक टोली गठन गरि उनीहरूलाई आवश्यक तालिम दिइ परिचालन गर्ने। आगलागी हुनासाथ सूचना दिने अर्लि वार्निङ प्रणाली जडान गर्ने
- ७ प्रस्तावक निकायले क्षतिपूर्ति बृक्षारोपणको लागि कुल १८७७० वटा बिरुवाहरू रोप्ने, हुर्काउने र संरक्षण गर्ने। सम्भव भए सम्म सम्बन्धित सामुदायिक वन सँगै जोडिएको निजी जमिन खरिद गरि क्षतिपूर्ति बृक्षारोपण गर्ने।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

८ निर्माण स्थलमा श्रम शिविर राख्न निषेध गर्ने।

सामाजिक आर्थिक वातावरण

- १ मजदुरहरुको लागि जीवन विमाको साथै व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरु उपलब्ध गराउने
- २ निर्माण सामग्रीको सुरक्षार्थ सुरक्षा क्याम्पको स्थापना गरी सुरक्षा गार्ड राख्ने
- ३ पार्किङको व्यवस्थापनको लागि स्थान सुरक्षित गर्ने
- ४ आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि निर्माण व्यवसायीको तर्फबाट निर्माण स्थलमा नै स्वास्थ्यकर्मी तथा औषधिको व्यवस्था गर्ने
- ५ बालश्रम शोषण हुन नदिन प्रस्तावक निकायको तर्फबाट श्रमएनमा भएको व्यवस्था बारे ठेकेदार कम्पनीलाई सुसुचित गराउने एवं नियमित अनुगमन गर्ने
- ६ यौन हिंसा लगायत सामाजिक अपराधका घटना हुन नदिन सुरक्षा व्यवस्था कडा पार्ने।
- ७ रातको समयमा काम गर्न निषेध गर्ने
- ८ दुर्घटनाको जोखिम कम गर्न ट्राफिक व्यवस्थापनलाई चुस्त पार्न आवश्यक कदम चाल्ने
- ९ स्वास्थ्य तथा सरसफाइ सम्बन्धी समस्या समाधान गर्न सम्बन्धित सबै सरोकारवाला निकायहरु संग समन्वयमा काम गर्ने।
- १० जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, वृद्ध वृद्धा एवं फरक क्षमता भएका तथा शारिरिक रुपमा कमजोर मानिसहरुको आपतकालिन तथा भवितव्यको अवस्थामा सुरक्षाको उचित प्रबन्ध मिलाउने।

सञ्चालन चरण

भौतिक वातावरण

- १ पर्याप्त पार्किङको व्यवस्था गर्ने
 - २ निगारानिको लागि विभिन्न स्थानमा सी सि क्यामेरा जडान गर्ने
 - ३ ध्वनि सञ्चित गर्ने उपकरणहरु जडान गर्ने
 - ४ उर्जा खपत कम गर्ने वा ईनर्जी इफिसिएन्ट उपकरणहरुको प्रयोग गर्ने
 - ५ आगलागी तथा वन डढेलोको सूचना दिने यन्त्र जडान गर्ने र आगलागी नियन्त्रण गर्ने यन्त्र एवं संयन्त्र खडा गर्ने
 - ६ फोहोरको प्रकृति अनुसार कुहिने र नकुहिने फोहोरहरुलाई उपमहानगरपालिकाको संयन्त्र मार्फत् व्यवस्थापन गर्ने। सेफिट्टेकलाई समय समयमा कम्पनी मार्फत सफाइ गरिने।
 - ७ निर्माण चरणमा निर्माण सामग्री ढुवानी गर्न प्रयोग गरिएको रोपवेलाई सञ्चालन चरणमा केवलकारको रुपमा परिणत गर्ने
- विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ८ भू क्षयको दृष्टिकोणले सम्बेदनशिल क्षेत्रमा वायोइन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग गरि जमिनको संरक्षण गर्ने
- ९ पहुँचमार्ग वरपर ट्राफिक सिग्नलहरू राखिने
- १० कमजोर तथा चर्कीएको जमीन खोल्सा खाल्सी तथा स साना पहिरोहरूलाई सुरुकै अवस्थामा तुरुन्तै नियन्त्रणको अभ्यास गरिने ।

जैविक वातावरण

- १ रात्रीको समयमा आवत जावत बन्द गर्ने
- २ बाटोको वरपर सौन्दर्यवर्द्धक सबै मौषममा हरियो रहने वा फूल फूलने बिरुवाहरूको रोपण गर्ने
- ३ विग बुद्ध मूर्ति निर्माण स्थल भन्दा अन्यत्र हिडडुलमा रोक लगाउने
- ४ बढी वजन भएका रुखहरू अर्थात् छातीको उचाइमा ४० सेमी भन्दा बढी व्यास भएका वा ४ फिट भन्दा बढी गोलाई भएका जरा कुहिएका, धोद्रा, मर्न लागेका, रोगी रुखहरूलाई हटाउने तथा तिनिहरूको उचित व्यवस्थापन गर्न सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू र डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही संग आवश्यक समन्वय गरिने ।
- ५ वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धि जनचेतना मुलक सामग्रीहरू रणनितिक स्थानमा राखिने
- ६ रुख बिरुवाहरूमा बिद्युतिय वा अरु कुनै प्रकारको तार टाँड्ने कार्यलाई निरुत्साहित गर्ने
- ७ सी सी टिभी क्यामेरा मार्फत् सुरक्षा व्यवस्था कडा पार्ने

सामाजिक आर्थिक वातावरण

- १ स्थानीयलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने
- २ बुद्ध ज्ञान सम्बन्धि प्रचार प्रसारको लागि समय समयमा प्रवचन र ध्यानको व्यवस्था गरिने
- ३ व्यवस्थित तथा अत्याधुनिक तवरले टिकट बिक्रि वितरणको व्यवस्था गर्ने
- ४ यातायातको उचित व्यवस्था गर्ने
- ५ प्रभाव क्षेत्रका वासिन्दाहरूको लागि पर्यटन प्रबर्द्धन विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिमहरू प्रदान गर्ने
- ६ विपद व्यवस्थापन योजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने
- ७ सामुदायिक प्रहरी चौकिको स्थापना गर्ने

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ८ लैंगिक विभेद महिला तथा यौन हिंसा नियन्त्रण सम्बन्धी बुटवल उपमहानगरपालिका द्वारा तयार गरिएको रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्ने
- ९ सरोकारवाला निकाय तथा संघ संस्था विच समन्वय बैठकहरु नियमित रूपमा आयोजना गर्ने

८. वातावरणीय अनुगमन

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७, नियम ४५ (२) बमोजिम प्रभावहरुको सालवसाली नियमित रूपमा अनुगमन मूल्याङ्कन एवं समिक्षा गर्ने र पहिचान हुन नसकेका नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरु देखिएमा ति प्रभावहरु कम गर्न वा नियन्त्रण गर्न आवश्यक उपायहरु अवलम्बन गर्ने।

वातावरणीय अनुगमनका उद्देश्यहरु:

- क. कानूनले तोकेको सीमा भन्दा बढी मात्रामा प्रभाव पर्न नदिनु,
- ख. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार वातावरणीय प्रभाव कम गर्न सुझाइएका उपायहरु कार्यान्वयन भए नभएको जाँच गर्नु
- ग. सम्भावित वातावरणीय क्षति वारे समयमै सचेत हुनु
- घ. पहिचान तथा आँकलन गरिएका प्रभावहरु वास्तविकता सँग कति नजिक छन् भन्ने जानाकारी लिनु।

वातावरणीय प्रभाव अनुगमनको लागि जम्मा अनुमानित रकम रु ४३ लाख २५ हजार प्रस्ताव गरिएको छ भने दक्ष जनशक्ति परिचालनको लागि वार्षिक रु ८ लाख ६५ हजार छुट्टाइएको छ।

९. वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षण, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको एक अभिन्न अंग हो । वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम १३ (१) बमोजिम तयार गरिएको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन वर्ष भित्रमा यसको कार्यान्वयन गर्नु पर्ने हुन्छ र कार्यान्वयन गरेको दुई वर्ष भित्रमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट यसको वातावरणीय परीक्षण गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था गरिएको छ। वातावरणीय परीक्षण गर्नुको मुख्य उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन्

- वातावरणको सुरक्षा गर्न र मानव स्वास्थ्यमा पर्ने जोखिमहरुलाई न्यूनीकरण गर्न ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र क्रियाकलापहरुले कस्तो काम गरिरहेका छन् भन्ने विषयमा जानकारी प्राप्त गर्न।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- सम्बन्धित स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय कानून सन्धि तथा महासन्धिहरूको अक्षरस पालन भएको कुरालाई प्रमाणीत गर्न ।
- वातावरणीय स्वास्थ्य तथा सुरक्षाको क्षेत्रमा आइपर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न ।

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका सूचकहरू

- आयोजना विकासमा परिभाषित क्रियाकलापहरूको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा पूर्वानुमान गरिएका प्रभावहरू ।
- आयोजना चक्रमा परिभाषित क्रियाकलापहरूले वातावरणीय प्रभावहरूलाई कम गर्न प्रतिवेदनमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुसार प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको कार्यान्वयनको स्थिति तथा पहिचान गरिएका क्रियाकलापको प्रभावलाई कम गर्नका लागि परिभाषित न्यूनीकरणका उपायहरूको प्रभावकारिता जाँच ।
- सुझाव गरिएका कुनै पनि सुधारात्मक कार्यहरू वा परिभाषित गतिविधिहरूको प्रभाव ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजनामा प्रस्ताव गरिएका अनुपालन वा गैर अनुपालन संग सम्बन्धित कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्था ।
- राष्ट्रिय वातावरणीय मापदण्डहरूको अनुपालन वा गैर अनुपालन कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्था ।

पुनश्च वातावरणीय सूचकाङ्कहरूको परिक्षणको लागि रु २५ लाख रकम छुट्टाइको छ ।

१०. निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

यस प्रस्तावना कार्यान्वयनबाट भौतिक,जैविक,सामाजिक तथा आर्थिक वातावरणमा नकरात्मक असरहरू जस्तै भुकम्पिय जोखिमको सम्भावना, फोहोर तथा ढल व्यवस्थापन नहुदा पर्न जाने असर, पहिरोको जोखिम, वन तथा जैविक विविधतामा पर्न जाने असर, वन्य जन्तुको बासस्थान र उनीहरूको आहार विहारमा पर्न जाने असर, १८७७ वटा रुख काटीदा कार्वन सन्चितीमा हुने कमी, निर्माण चरणमा बालश्रम शोषण,लैंगिक विभेद तथा मजदुरहरूको कारणले समुदायमा पर्ने प्रभावहरू आदि छन् भने यस स्थानको सौन्दर्यतामा वृद्धि हुने, उर्जा खपतमा वृद्धी, स्थानीय समुदायलाई रोजगारीको अवर प्राप्त हुने, बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान पुग्ने, ध्यान मार्फत् विभिन्न खाले मानविय विकार एवं कुलतमा फस्ने सम्भावना न्यून हुदैजाने, अपराधका घटनामा कमी आउने, स्वच्छ वातावरण र स्वस्थ मानव जीवन तथा अनुशासित जीवनशैली अप्नाउने अवसर प्राप्तहुने, तिनै तहका सरकारको आमदानीको स्रोतमा वृद्धि हुने आदि जस्ता सकरात्मक प्रभाव पर्न जाने देखिन्छ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

पहिरो जोखिम कम गर्नको लागि जमिन सम्प्राप्त गर्ने कार्यगर्दा हेभि मेशिनरीको प्रयोग नगर्ने, उत्खनित माटोलाई निर्माण स्थलबाट तल नझर्ने गरी निर्माण स्थलमा नै व्यवस्थापन गर्ने, निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानीको लागि रोपवे प्रयोग गर्ने र सञ्चालन चरणमा यसलाई केवलकारमा परिणत गरि यातायातको प्रबन्ध मिलाउने, बिस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार आयोजना स्थल सम्म सडक निर्माण गर्ने प्रस्तावलाई संशोधन गर्ने । नियमानुसार क्षतिपूर्ति बृक्षारोपण गर्ने, विपद व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, बाढी पहिरो, आगलागी जस्ता प्रकोपहरूको सूचना दिने अर्लि वार्निङ प्रणाली जडान गर्ने आदि जस्ता वातावरण व्यवस्थापनका योजनाहरू कार्यान्वयन गर्न प्रस्ताव गरिएको छ ।

नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको न्यूनीकरणका लागि वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा सुझाइका सबै उपायहरूको अवलम्बन गर्ने, अनुगमन पद्धतिलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउने र प्रस्तावित आयोजना निर्माण भै सञ्चालन भएको दुइ वर्ष पश्चात् वातावरणीय सूचकहरूको परिक्षण गर्ने वातावरणीय प्रभाव अध्ययनको क्रममा आँकलन हुन नसकेका तर वातावरणमा नकारात्मक प्रभाव पार्ने कुनै नयाँ सवाल वा समस्या देखिएमा सो को समेत निराकरण वा न्यूनीकरण गर्ने प्रतिबद्धता प्रस्तावक निकायद्वारा जाहेर हुन आवश्यक छ ।

संक्षिप्त शब्दावलीहरू

आर.सी. सी.	रड सीमेन्ट र कन्क्रीट
एल.पी.जी.	तरलीकृत पेट्रोलियम ग्यास
जी. आइ. एस.	भौगोलिक सुचना प्रणाली
डि. पि. आर.	विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन
डिग्री से.	डिग्री सेल्सियस
पी.एम.	पार्टिकुलेट म्याटर
बि. ओ.डी.	वायोलोजिकल अक्सिजन डिमाण्ड
बु .उ. म. न. पा.	बुटवल उपमहानगरपालिका
मिग्रा	मिलि ग्राम
वा . सा.व्य.यो.	वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन योजना
वा.व्य.यो.	वातावरणीय व्यवस्थापन योजना
सा.ई.टी.स.	संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धि
सा.व.उ.स	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह
सि. ओ.डी.	रासायनिक प्रतिक्रियाको लागि अक्सिजन डिमाण्ड

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

विषय सूची

परिच्छेद: १	१
प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना.....	१
१.१ प्रस्तावकको पुरा नाम ठेगाना	१
१.२ परामर्शदाताको नाम ठेगाना	१
१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य	३
१.५ अध्ययनको सिमा तथा सम्बन्धित अन्य कुराहरु:	४
परिच्छेद: २.....	५
प्रस्तावको परिचय	५
२.२ प्रस्तावको अवधारणा	६
२.३ प्रस्तावको विवरण:	६
२.४ प्रकृति किसिम:	१२
२.५ प्रस्ताव / आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलापहरु:	१२
२.६ निर्माण योजना:	१४
२.७ जग्गाको क्षेत्रफल:	१४
२.८ जग्गाको प्रकार:	१४
२.९ निर्माण अघि, निर्माणको क्रममा तथा संचालन चरणमा गरीने क्रियाकलापहरु	१४
२.९.४. आयोजनाका लागि आवश्यक निर्माण सामग्री	२०
२.९.५. प्रयोग हुने उर्जा तथा इन्धन आपूर्ति(श्रोत खपत हुने परिमाण):	२०
२.९.६. आवश्यक जनशक्ति	२१
२.३ निर्माण योजना तथा प्रविधि:	२६
२.३ प्रस्तावको उद्देश्य	२६
परिच्छेद: ३	२८
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि:	२८
३.१ सन्दर्भ सामग्री पुनरावलोकन तथा स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरु संग छलफल	२८
विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	

३.२ सूचना प्रकाशन:	२८
३.२ सार्वजनिक सुनुवाइ:	२८
३.३ स्थलगत अध्ययन:	२९
३.३.७ सरोकारवालाहरु सँग छलफल तथा परामर्श:	३१
३.३.८ वातावरणीय सवालको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण:	३१
३.४ प्रतिवेदन तयारी:	३२
परिच्छेद: ४	३३
वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन आकर्षित हुने नीति, ऐन, नियम, निर्देशिका, मापदण्ड एवं राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरु:	३३
४.१ संविधान	३३
४.२ नीति, रणनीति र कार्ययोजना	३३
४.३ प्रस्ताव सँग सम्बन्धित ऐन	३५
४.५ प्रस्तावसँग सम्बन्धित नियमावली	३८
४.६ प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका मापदण्ड र कार्यविधि	३९
४.७ प्रस्तावसँग सम्बन्धित अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता	४२
परिच्छेद: ५	४४
प्रस्ताव क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय अवस्था:	४४
५.१ भौतिक वातावरण:	४४
५.२ सामाजिक आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण	५१
५.३ जैविक वातावरण	५९
परिच्छेद: ६	६६
प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण	६६
६.१ आयोजना कार्यान्वयनका लागि विकल्प विश्लेषण	६६
६.२ निर्माण दृष्टिकोण र ढाँचा	६७
६.३ आयोजना क्षेत्र	६७
६.४ सञ्चालन विधि	६८
६.५ समय तालिका	६८
विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन	

६.६ कच्चा पदार्थहरू (श्रोतहरू) को प्रयोग गर्ने	६८
६.७ विकल्प नभएको अवस्था	६८
परिच्छेद: ७	७३
प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव	७३
७.१ प्रभावहरूको तहगत वर्गीकरण	७३
७.२ भौतिक वातावरणमा पर्ने प्रभाव	७४
परिच्छेद: ८	९७
अनुकूल प्रभाव अधिकतम अभिवृद्धि गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपायहरू	९७
८.१ प्रभाव प्राथमिकीकरण	९७
८.२ वातावरण व्यवस्थापन योजना निर्माण चरणमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू	१०९
८.३ सञ्चालन चरणमा कार्यान्वयन गर्नु पर्ने वातावरण व्यवस्थापन सम्बन्धी कृयाकलापहरू	११४
८.४ विपद व्यवस्थापन	१२०
परिच्छेद: ९	१२४
वातावरणीय प्रभावको अनुगमन योजना	१२४
९.१ अनुगमनका प्रकार:	१२४
९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचक (Indicators):	१२५
९.३ अनुगमनको विधि:	१२८
९.४ अनुगमनको तालिका:	१३०
९.५ अनुगमन गर्ने निकाय:	१३२
९.६ अनुगमनको लागि अनुमानित रकम (Monitoring Cost):	१३५
परिच्छेद: १०	१४२
वातावरणीय सूचकाङ्कहरूको परीक्षण	१४२
१०.१ वातावरणीय सूचकाङ्कको परीक्षण:	१४२
१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न हुने पक्षहरू	१४३
१०.४ वातावरणीय परीक्षणको ढाँचा	१४४
१०.५ वातावरणीय परीक्षणको लागत:	१४५

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

परिच्छेद: ११.....	१४६
निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धताहरु.....	१४६
प्रस्तावकको प्रतिबद्धता.....	१४७
अनुसूचिहरु.....	१४८
अनुसूचि १-वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना.....	१४८
अनुसूचि २- सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस गर्न पत्राचार गरीएका निकायहरु.....	१५१
अनुसूचि ३- वातावरणीय प्रभाव प्रतिवेदन सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको उपस्थित र केही तस्वीरहरु.....	१५२
अनुसूचि ४- सार्वजनिक सुनुवाईको क्रममा उठेका सवालहरु.....	१५५
अनुसूचि ५ -पानीको नमुना संकलन फाराम.....	१५८
अनुसूचि ६- वडा कार्यालय तथा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुबाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१६४
१-वडा नम्बर ७ बाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१६४
२- वडा नम्बर ६ बाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१६७
३- वडा नं ८ कार्यालय बाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१७०
४- वडा नं ४ कार्यालय बाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१७३
५-शिवनगर सामुदायिक वनबाट प्राप्त सुझावहरु तथा सहमति पत्र.....	१७६
६-लक्ष्मि आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह बाट प्राप्त सुझावहरु.....	१८०
७- बुटवल हिलपार्क परिषद बाट प्राप्त सुझाव तथा सहमति पत्र.....	१८३
अनुसूची-७ परामर्शदाताको तर्फबाट सम्लग्न विज्ञहरुको संलग्नताको घोषणा पत्र.....	१८७

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

तालिका सूची

तालिका नं १ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन एवं प्रतिवेदन तयार गर्न संलग्न विज्ञ सदस्यहरू	१
तालिका नं २ आयोजनाको जानकारी	६
तालिका नं ३ आयोजना प्रभावित क्षेत्र	१६
तालिका नं ४ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको संक्षिप्त विवरण	२२
तालिका नं ५ बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माण तालिका	२३
तालिका नं ६ बुटवल उपमहानगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था	४४
तालिका नं ७ बुटवल उपमहानगरपालिका क्षेत्रको वार्षिक औषत वर्षा	४७
तालिका ८ बुटवल उपमहानगरपालिकाको मासिक औषत वर्षा	४८
तालिका ९ बुटवल उपमहामगरपालिका क्षेत्रको न्यूनतम, अधिकतम तथा औषत तापक्रम	४८
तालिका १० बुटवल उपमहानगरपालिकाको औषत न्यूनतम र अधिकतम तापक्रम	४९
तालिका ११ पानीको गुणस्तर	५०
तालिका नं १२ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको जनसंख्या	५१
तालिका नं १३ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको जातीय संरचना	५२
तालिका नं १४ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाका घरको प्रकृतिको आधारमा घरधुरीहरू	५३
तालिका नं १५ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका ४,६, ७ र ८ नं वडाको घरको प्रकृतिको आधारमा घरधुरीहरू	५३
तालिका नं १६ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको किसिमको आधारमा घरधुरीहरू	५४
तालिका नं १७ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका वडाहरूको खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको प्रकार	५४
तालिका नं १८ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको उज्यालो (उर्जाको) स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू	५५
तालिका नं १९ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका ४, ६, ७ र ८ नं वडाको उज्यालो (उर्जाको) स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू	५५
तालिका नं २० आयोजनाबाट प्रभावित उपमहानगरपालिकामा उपलब्ध खानेपानीको मुख्य स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू	५६
तालिका २१ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४, ६, ७ र ८ को खानेपानीको मुख्य स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू	५७
तालिका नं २२ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाका ५ वर्ष भन्दा माथिका नागरिकको शिक्षाको स्थिति विवरण	५८
तालिका नं २३ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उप महानगरपालिका वडाहरूको शैक्षिक अवस्था	५८
तालिका २४ आयोजना क्षेत्रमा अवस्थित विद्यालयहरू	५९
तालिका २५ प्रभावित सामुदायिक वनहरूको विवरण	६०
तालिका नं २६ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिहरूको विवरण	६०
तालिका नं २७ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने गैह्रकाष्ठ वन पैदावारहरू	६१
तालिका नं २८ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने प्रमुख चरा चुरुङ्गीहरू	६१
तालिका नं २९ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने स्तनधारी वन्य जन्तुहरू	६३
तालिका नं ३० प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने सरीसृप तथा उभयचर प्रजातिहरू	६४
तालिका नं ३१ विकल्पहरूको वातावरणीय तुलनात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण	६९
तालिका नं ३२ आयोजनाको लागि आवश्यक भूभाग	७६

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

तालिका नं ३३ परियोजना निर्माण कार्य गर्दा नोक्सान हुने जम्मा रुखको विवरण	८०
तालिका नं ३४ परियोजना निर्माण कार्य गर्दा नोक्सान हुने सामुदायिक वन क्षेत्र	८२
तालिका ३५ प्रस्तावित क्षेत्रको कार्वन सञ्चिति क्षमता	८५
तालिका ३६ प्रभाव पहिचान, अनुमान एवं प्रभाव प्राथमिकीकरण म्याट्रिक्स	९०
तालिका नं ३७ प्राथमिकीकरण र प्रभाव अभिवृद्धि तथा न्यूनिकरणका उपायहरू	९७
तालिका नं ३८ निर्माण चरणमा गर्नु पर्ने वातावरण व्यवस्थापन योजनाका क्रियाकलापहरू	१०९
तालिका नं ३९ सञ्चालन चरणमा गर्नु पर्ने वातावरण प्रभाव व्यवस्थापन योजना	११४
तालिका नं ४० विपद व्यवस्थापन योजना	१२०
तालिका नं ४१ अनुगमनका लागि प्रयोग गरिने सूचकहरू	१२५
तालिका नं ४२ अनुगमनको विवरण तथा समय तालिका	१३१
तालिका नं ४३ वातावरणीय अनुगमनकालागि लाग्ने वार्षिक खर्च	१३५
तालिका नं ४४ अनुगमन सम्बन्धी तालिका	१३७
तालिका नं ४५ वातावरण परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा	१४४

चित्र तथा फोटो सूची

चित्र १ प्रस्तावित बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचनाको लागि तोकिएको स्थान	२२
चित्र नं २ बुटवल उपमहानगरपालिकाको भू-उपयोग नक्शा	४५
चित्र नं ३ नेपालको भुकम्पिय संवेदनशिलता	४६
चित्र ४ बुटवल उपमहानगरपालिकाको वार्षिक वर्षा	४७
चित्र ५ प्रस्तावित क्षेत्रले बाटो बाहेक ओगट्ने क्षेत्र	८२
चित्र नं ६ वातावरणीय अनुगमनको संगठनात्मक संरचना	१३५

परिच्छेद: १

प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावकको पुरा नाम ठेगाना

बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवल रुपन्देही ।

इमेल: info@butwalmun.gov.np

फोन नं: ०७१-५४०११२/०७१-५४००३५/०७१-५४००३३

१.२ परामर्शदाताको नाम ठेगाना

ह्याण्डस फर ग्रीनरी कन्जरभेसन प्रा.लि. काठमाण्डौ, नेपाल ।

चन्द्रागिरीनगरपालिका १३ काठमाण्डौ, नेपाल।

फोन: ९८४१८६१२३४/९८५७६२०२०७

इमेल: lilapaudyal@gmail.com / anjand.basnet@gmail.com

परामर्शदाता संस्थाको तर्फबाट वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन एवं प्रतिवेदन तयारीमा संलग्न विज्ञहरूको नाम तल तालिका नं १ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं १ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन एवं प्रतिवेदन तयार गर्न संलग्न विज्ञ सदस्यहरू

क्र सं	नाम	विज्ञता	योग्यता	अनुभव
१	लिलाराज पौडेल	वन तथा ग्रामीण विकास विज्ञ एवं टोली प्रमुख	ग्रामीण विकासमा स्नातकोत्तर एवं वन विज्ञानमा स्नातक	विगत ३० वर्ष देखि वन तथा वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा कार्यरत र ५ वटा भन्दा बढी वातावरणीय प्रभाव अध्ययनमा संलग्न।
२	डा. मोति रीजाल	भूगर्भ विद	भूगर्भ विज्ञानमा विद्यावारिधी	विगत २० वर्ष देखि त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा अध्यापन गर्दै विभिन्न विकास आयोजनाहरूमा भूगर्भ अध्ययन तथा अनुसन्धानमा परामर्शदाताको रूपमा संलग्न।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

३	डा. हरि न्यौपाने	आर्थिक विज्ञ	विकस अर्थशास्त्रमा पिएचडी	विगत २० वर्ष देखि कार्यरत र कृषि अर्थतन्त्र क्षेत्रबाट अध्ययन अनुसन्धानमा संलग्न
४	नगेन्द्र प्रकाश रेग्मी	वातावरणीय अध्ययन तथा वन विज्ञ	वनविज्ञानमा स्नातकोत्तर	विगत १५ वर्ष देखि वन तथा वातावरण व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत रही ३ वटा भन्दा बढी वातावरणीय प्रभाव अध्ययनमा संलग्न ।
५	सुशान्त आचार्य	प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन विज्ञ	पिएचडी अध्ययनरत	विगत १५ वर्ष देखि प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा कार्यरत । वातावरणीय अध्ययन एवं वन तथा जैविक विविधता संरक्षणमा संलग्न ।
६	माधव भट्टराई	समाज शास्त्री	समाज शास्त्रमा स्नातकोत्तर	विगत १५ वर्ष देखि वातावरण र समाजिक लैङ्गिक तथा सामुदायिक विकासको क्षेत्रमा संलग्न ।
७	श्रीजनराम श्रेष्ठ	वातावरण ईन्जिनियर	वातावरणीय ईन्जिनियरिङ्गमा स्नातकोत्तर	विगत १० वर्ष अवधिमा ५ वटा भन्दा बढी वातावरणीय प्रभाव अध्ययनमा संलग्न ।

१.३ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको औचित्य

प्रचलित वातावरण संरक्षण ऐन तथा नियमावलीमा तोकिएको मापदण्ड अनुसार भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा विकासका आयोजनाहरू निर्माण गर्नु पूर्व आयोजनाको प्रकृती अनुसार वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु आवश्यक पर्दछ। वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ३१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी लुम्बिनी प्रदेश सरकारले तर्जुमा गरेको वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ र सोही नियमावलीको नियम ३ मा उल्लेख भए बमोजिम ऐनका दफा ३ को उपदफा (१) को प्रयोजनको लागि प्रस्तावकले अनुसूची ३ अन्तर्गत उल्लेखित प्रस्तावहरूको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रष्ट कानुनी व्यवस्था रहेको र उक्त अनुसूची ३ को (ड) आवास भवन तथा वस्ती विकास र शहरी विकास क्षेत्र अन्तर्गत क्र. सं. (२) मा उल्लेखित २००० वा सो भन्दा बढी मानिसहरू एकै पटक आगमन तथा निगमन हुने सिनेमाहाल, थिएटर, सामुदायिक भवन, रंगशाला, कन्सर्टहल, स्पोर्ट्स कम्प्लेक्स आदी निर्माण गर्दा त्यस आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको र प्रस्तावक निकाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

द्वारा प्रस्ताव गरिएको विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य संरचना निर्माण स्थलमा एकै पटक २००० जना भन्दा बढी मानिसहरूको आवत जावत हुने भएकोले कानूनत प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु परेको हो । यस आयोजनाको प्रस्तावक श्री बुटवल उपमहानगरपालिका द्वारा तयार गरिएको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार विग बुद्ध मूर्ति स्थापना तथा बुद्ध दर्शनमा आधारित पार्क निर्माणको साथै विपासना केन्द्र तथा बौद्ध विहार निर्माण हुनेछ। यसका लागि बाटो बाहेक ३.६५७९ हेक्टर अर्थात ३६ हजार ५ सय ७९ वर्ग मिटर क्षेत्रफल आवश्यक पर्ने छ।

लुम्बिनी प्रदेश सरकार वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ को दफा ५ को उप दफा (१) बमोजीम प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नको लागि नियमावलिमा तोकिएको प्रक्रिया अनुसार मन्त्रालयबाट क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्य सुची मिति २०७८/०८/२७ मा माननीय मन्त्री स्तरबाट स्वीकृत भईसकेको र उक्त स्वीकृत कार्य सुची र क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन अनुसार यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

१.४ वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कनको उद्देश्य

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्तिको निर्माणबाट यस क्षेत्रमा पर्ने वा पर्नसक्ने सकारात्मक एवं नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको पहिचान गरि नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको न्यूनीकरण र सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढवा दिदै प्राकृतिक सन्तुलनमा आधारित दिगो विकासका सिद्धान्त तथा मापदण्डहरूको अनुशरण गरी प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न प्रस्तावक निकायलाई सहजीकरण गर्नु हो। यस विग बुद्ध मूर्ति सहित अन्य अभयवहरू निर्माणको कारणले योजना कार्यान्वयन गरिने क्षेत्रको जैविक, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा कुनै पनि नकारात्मक असर पर्न नदिन र दिगो विकासलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने उपायहरू सुझाउनु नै यस वातावरणीय अध्ययनको उद्देश्य रहेको छ। प्रस्तावित आयोजनालाई वातावरण मैत्री तथा दिगो बनाउन मद्दत पुग्ने कृष्यकलापहरू सहितको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तर्जुमा गर्नु पनि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको अर्को मुख्य उद्देश्य हो ।

यस बाहेक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुका अन्य थप उद्देश्यहरू पनि छन् जुन तल उल्लेख गरिएको छ

- क. प्रस्ताव कार्यान्वयनको कारण वातावरणमा पर्न सक्ने सम्भावित गम्भिर क्षतिहुनबाट प्रभावित क्षेत्रलाई बचाउनु
- ख. विशेष महत्वका स्रोतहरू, प्राकृतिक क्षेत्र तथा पारिस्थितिकिय प्रणालीको संरक्षणमा टेवा पुर्याउनु

- ग. भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणको आधारभूत तथ्याङ्कहरू संकलन गर्ने तथा अभिलेखीकरण गर्नु
- घ. प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनबाट स्थानीय क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावहरू पहिचान तथा, आकलन गर्नु
- ङ. सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको अभिवृद्धि तथा नकारात्मक प्रभावहरूको न्यूनीकरण गर्न व्यवहारीक र स्थान विशेषमा उपयुक्त र प्रभावकारी उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनको लागि सिफारिस गर्नु
- च. क्रियाकलाप र बजेट सहितको वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय अनुगमन योजना तयार गर्नु
- छ. प्रस्ताव कार्यान्वयन बारे निर्णयकर्तालाई आयोजनाको वातावरणीय पक्षमा पर्ने प्रभावहरूलाई व्यवस्थापन (सकारात्मक प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण) गर्दा लाग्ने अनुमानित लागतको जानाकारी उपलब्ध गराउनु ।
- ज. प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको वातावरणीय सम्वेदनशिलता सम्बन्धी सवालहरू पहिचान गर्नु ।

१.५ अध्ययनको सिमा तथा सम्बन्धित अन्य कुराहरू:

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्दा प्राप्त सूचना तथा जानकारीहरू स्थानीय स्रोत बाट उपलब्ध भएको र अध्ययनले समेटनु पर्ने विषय निश्चित दायरा एवं क्षेत्र तथा कार्यको लागि केन्द्रित भै गरिएको हुनाले अन्य कार्य वा क्षेत्रमा यसको हुवहु प्रयोग गर्न मिल्ने छैन ।

परिच्छेद: २

प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

नेपालको कुल भूभागलाई प्रशासनिक हिसाबले ७७ जिल्ला र ७ प्रदेशमा विभाजन गरिएको छ । लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत रुपन्देही सहित जम्मा १२ जिल्लाहरू पर्दछन् । यो प्रदेश तराइ भावर, शिवालिक हुदै भित्री मधेश र पहाडी भूभाग सम्म फैलिएको छ । देशका प्रमुख लोकमार्गहरू मध्ये पूर्व पश्चिम लोकमार्ग र पोखरा सुनौली सिद्धार्थ राजमार्गको संगम स्थलको रूपमा रहेको लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत पर्ने बुटवल, एउटा व्यापारीक एवं औद्योगिक नगरको रूपमा विकसित भैरहेको छ । यो शहरको पूर्वमा देवदह नगरपालिका, पश्चिममा सैनामैना नगरपालिका, उत्तरमा पाल्पा जिल्लाको तिनाउ गाँउपालिका र दक्षिणमा तिलोत्तमा नगरपालिका र शुद्धोधन गाँउपालिका रहेका छन् ।

रुपन्देही जिल्लामा पर्ने, देशकै करिब करिब मध्यभागमा अवस्थित तथा भगवान गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी देखि ४० किलो मिटर उत्तर पूर्वमा रहेको बुटवल शहरमा बुद्ध दर्शनमा आधारीत पार्कको अतिरिक्त भगवान बुद्धको प्रतिमा स्थापना गरी बुटवल शहरलाई एउटा पर्यटकिय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्ने सोच लिएर बुटवल उपमहानगरपालिका अन्तर्गत हिलपार्क परिसरमा बुद्धको विशाल प्रतिमा स्थापना गर्ने लक्ष्य राखिएको हो । यसै सन्दर्भमा बुटवल उपमहानगरपालिकाले नगर क्षेत्र भित्र तथा वरपर बुद्धको मूर्ति सहितको पार्क निर्माण गर्नको लागि उपयुक्त स्थानको पहिचान गर्ने क्रममा नगरको वडा नम्बर ४,६,७ र ८ को संगम स्थलको रूपमा रहेको सविकको हिलपार्क परिसर नै एउटा उपयुक्त क्षेत्र भएको र नगर भित्र यस किसिमको अर्को वैकल्पिक स्थान नरहेकोले यहि हिलपार्कको स्तर उन्नती र क्षेत्र बिस्तार गरी विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाहरू निर्माण गर्ने अथवा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने स्थलको रूपमा छनौट गरिएको हो ।

अव्यवस्थित शहरीकरण, धुलो, धुवाँ र ध्वनी प्रदूषण, मानिसहरूको असन्तुलित आहार- विहार, आराम र व्यायामको कमिले देखापरेको शारिरिक एवं मानसिक सिथिलता, व्यस्त जीवनशैली, हरेक क्षेत्रमा हुने तिब्र प्रतिस्पर्धा र त्यसले सृजना गरेको तनाव जस्ता कारणले गर्दा मानिसको जीवन अशान्त बन्दै गईरहेको छ र पछिल्लो समयमा समाजमा बिभिन्न घटना, परिघटना र दुर्घटना समेत देखापर्न थालेकाछन् । अतः मानिसमा रहेको यस खालको विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन एवं मानिसमा सकारात्मक उर्जा भर्न शान्त जीवन शैलीको खाँचो पर्दछ जुन जीवनशैली प्राप्त गर्नको लागि आधारभुत रूपमै ध्यान र व्यायामको जरुरत पर्ने हुनाले बुटवल स्थित हिलपार्क परिसरमा बुद्ध दर्शनमा आधारीत ध्यान केन्द्र अर्थात विपसना केन्द्रको निर्माण गर्न लागिएको हो ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

प्रस्तावको नामाकरण नेपालको सांस्कृतिक धरोहरको रूपमा रहेको बौद्ध दर्शनमा आधारीत भै गरिएको छ। बुटवल हिलपार्कको नामले परिचित यस पार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारीत पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य राखि उपमहानगरपालिकाले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने निर्माण लिएको हो।

२.२ प्रस्तावको अवधारणा

भगवान बुद्धको प्रतिमाबुद्ध दर्शनमा आधारीत निर्माण गरीने र यसले बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान गुग्ने अपेक्षा गरिएकोछ । यस आयोजना अन्तर्गत बुद्ध भगवानको प्रतिमाको अतिरिक्त निम्नानुसारका थप संरचनाहरू निर्माण हुनेछन्।

- झ. विग बुद्ध मूर्ति (Big Budhha Statue),
- ञ. अखण्डदिप
- ट. बौद्ध विहार तथा भिक्षु आवास
- ठ. खाजाघर
- ड. शौचालय
- ढ. पैदल मार्ग
- ण. फरक क्षमता तथा अपाङ्ग मैत्री एवं ज्येष्ठ नागरीकको लागि पैदल मार्ग
- त. वगैँचा तथा पार्क (सञ्चालनमा रहेको बुटवल हिलपार्कलाई थप बिस्तार गरी प्रयोगमा ल्याईने)

२.३ प्रस्तावको विवरण:

प्रस्तावित आयोजनाको संरचना तथा अवयवहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

तालिका नं २ आयोजनाको जानकारी

बिषय	बिवरण
प्रस्तावको नाम	बुटवल उपमहानगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल
ठेगाना	बुटवल उपमहानगरपालिका, वडा नं ४, ६ ७ र ८
आयोजनाको नाम	विग बुद्ध मूर्ति एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माण
भौगोलिक जानकारी	चुरे (सिवालिक क्षेत्र) अक्षांश २७°४१'४४.८४" N र देशान्तर ८३°२८'१८.०८" E रहेको छ

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

चारै कुनाको कोअर्डिनेट	अक्षांश	देशान्तर
	उत्तर २७°४२'३"	८३°२८'२२"
	पूर्व २७°४२'२"	८३°२८'३१"
	दक्षीण २७°४१'४७"	८३°२८'१८"
	पश्चिम २७°४२'३"	८३°२८'२०"
प्रदेश	लुम्बिनी	
अञ्चल	लुम्बिनी	
जिल्ला	रूपन्देही	
नगरपालिका	बुटवल उपमहानगरपालिका	
वडा नं.	४, ६, ७ र ८	
मौषम	उष्ण (tropical) प्रदेशिय हावा पानी	
बार्षिक अधिकतम एवं न्यूनतम तापक्रम	अधिकतम र न्यूनतम तापमान क्रमशः ४५° र ७° सेल्सियस छ ।	
भू गर्भ	कमजोर चुरे एवं भुकम्पिय जोखिम क्षेत्र	
नजिकको खोला	भालुखोला	
उचाई	समुन्द्र सतह देखि ३६५ मिटर	
बुटवल उप—महानगरपालिकाको कूल जनसंख्या	बिक्रम सम्बत् २०६८ को गणना अनुसार नगरको कूल जनसङ्ख्या १,३८,७४२ रहेको छ ।	
आयोजनाका अवयवहरु	विग बुद्ध मूर्ति, अखण्डदीप, बौद्ध विहार तथा भिक्षु आवस, चमेनागृह, शौचालय, सिंढी तथा वर्गैचा आदी संरचनाहरु, २ वटा छुट्टा छुट्टै आगमन र निगमन मार्ग, कार्यालय भवन, टिकटघर, आगलागी नियन्त्रण एवम् आकस्मिक सेवा कक्ष आदी ।	
विग बुद्ध मूर्ति (Big Budhha Statue) एवं सम्बन्धित संरचनाका विभिन्न अवयवहरुको विस्तृत विवरण		
क. विग बुद्ध मूर्ति (Big Budhha Statue)	कमल फूलमा आशिन भगवान बुद्धको प्रतिमा लुम्बिनी तर्फ फर्केको हुनेछ जस्को भुइको क्षेत्रफल १८४२ वर्ग	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	मि. तथा ३० मिटर व्यास भएको र उचाइ ३५ मिटर हुनेछ । यो संरचनालाई दुईतलामा विभाजन गरिएको हुनेछ । यस मूर्तिको भुइतलामा सम्मेलन हल, र ध्यान तथा मेडिटेशन हल हुनेछ । यो पुरै संरचनाको उचाइ अर्थात् बेसमेन्ट सहितको मूर्तिको उचाइ ४२.८ मिटर हुनेछ । यो मूर्ति २७.७००८७१ र ८३.४७२७३६ स्थानमा हुनेछ ।
ख. बौद्ध विहार तथा भिक्षु आवास ।	विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार २१३ वर्ग मिटर क्षेत्रफल ओगट्ने र १७ मिटर उचाइ भएको ३ तले आर. सी. सी. भवन निर्माण गर्ने योजना भए पनि प्रस्तावित क्षेत्र भूक्षयको दृष्टिकोणले संवेदनसिल क्षेत्र भएको हुँदा हलुका निर्माण सामग्रीहरू जस्तै काठ एवं फलामको ट्रष्टहरू प्रयोग गरी बौद्ध विहार तथा भिक्षु आवास निर्माण गर्ने गरी विस्तृत परियोजना प्रस्तावलाई परिवर्तन गर्न प्रस्तावक निकायलाई सुझाईएको छ । यो विहार २७.७००८७१ र ८३.४७२७३६ स्थानमा निर्माण हुनेछ ।
ग. अखण्ड दीप	३१४.१६ वर्ग मिटरको बिचमा अखण्ड दीप बलिरहने छ । यो अखण्ड दीप २७.७००४२७ र ८३.४७२३४१ स्थानमा हुनेछ ।
घ. खाजाघर	खाजाघर अखण्ड दीपसंगै रहेने छ । खाजाघर १६९ वर्ग मिटर क्षेत्रफलमा बनेको हुनेछ ।
ङ. शौचालय	एकतले ६२ वर्ग मि. क्षेत्रफल ओगटेको चर्पी जसमा पुरुष महिला एवं फरकक्षमता भएकाहरूको लागि छुट्टा छुट्टै शौचालयहरू रहनेछन् ।
च. पैदल मार्ग	बुटवल हिल पार्क देखी प्रतिमा स्थल सम्म पैदल मार्ग निर्माण गरिनेछ र यसको वरिपरि बुद्ध दर्शन संग सम्बन्धित चित्र तथा लेखहरू रहनेछन् ।
छ. फरक क्षमता अपाङ्ग मैत्री तथा ज्येष्ठ नागरीकको लागि मार्ग	विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार दुइ वटा छुट्टाछुट्टै घोडेटो बाटो तथा मोटर गुड्न मिल्ने सडक निर्माण गर्ने योजना भए पनि प्रस्तावित क्षेत्र भूक्षयको

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	दृष्टिकोणले अतिनै संवेदनशिल क्षेत्र भएको हुँदा मोटर गुड्न मिल्ने सडक निर्माण गर्दा भूक्षयको समस्या आउने संभावना रहेकोले मोटर गुड्न मिल्ने सडक निर्माणको विस्तृत परियोजना प्रस्तावलाई परिमार्जन गरी गोडेटो एवं घोडेटो बाटो निर्माण गर्न प्रस्तावक निकायलाई सुझाइएको छ।
(श्रोत: विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचना DPR रिपोर्ट)	
जग्गाको विवरण	
इन्जिनियरिङ डिजाइन (DPR) अनुसार भगमान बुद्धको मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनाले ओगट्ने जमिनको कुल क्षेत्रफल	आधुनिक सुविधा सम्पन्न बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनाको लागि इन्जिनियरिङ डिजाइन अनुसार ३.६५७९ हेक्टर अर्थात ३६ हजार ५ सय ७९ वर्ग मि. क्षेत्रफल आवश्यक पर्दछ।
बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचनाले ओगट्ने जमिनको किसिम र भू-स्वामित्व:	प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माण स्थल वन क्षेत्र हो र हाल सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले व्यवस्थापन गरे पनि जग्गाको स्वामित्व नेपाल सरकारमा रहेको छ।
DPR अनुसार बगैँचा, आन्तरिक पैदल बाटो, परिदृश्य तथा हरियालीको लागि छुट्टाइएको खुल्ला क्षेत्र:	बुद्ध प्रतिमा, भिक्षु आवास र अन्य सम्बन्धित संरचना वाहेक सबै क्षेत्र खुल्ला रहनेछ। बाटो र संरचनाले ढाकेको क्षेत्र वाहेक सबै क्षेत्रमा हरियाली कायम गर्न बृक्षारोपण गरिनेछ।
विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनामा चाहिने अति आवश्यक वस्तु तथा सेवा (utilites) प्रवाहको सञ्जाल विवरण	
पानी र पानीको आपूर्ति व्यवस्था	पानीको अनुमानित परीमाण र आपूर्ति प्रणाली: पानीको अनुमानित परीमाण र आपूर्ति प्रणाली: <ul style="list-style-type: none"> • निर्माण चरणमा अनुमानित माग ५ हजार देखि १५ हजार लिटर प्रतिदिन। • संचालन चरणको लागि अनुमानित खपत १६ हजार लिटर देखि २८ हजार लिटर प्रतिदिन। • ५० हजार लिटर क्षमताका २ वटा टंकी र १२ हजार लिटर क्षमताका ३ वटा भूमिगत टंकीहरू निर्माण हुनेछन् भने १ हजार लिटर

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	<p>क्षमताका ६ वटा टंकी जडान गरिनेछन् र यिनै टंकीहरू बाट पानीको वितरणको व्यवस्था मिलाइने छ।</p> <p>स्रोतहरू:</p> <ul style="list-style-type: none"> • बुटवल उपमहानगरपालिका र देवदह नगरपालिकाको सिमानामा रहेको भालु खोला देखि सतहको पानी अपलिफ्ट गरी आपूर्ति गरिनेछ। • बुटवल उपमहानगरपालिका र देवदह नगरपालिकाको सिमाक्षेत्रमा पर्ने भालुखोला बाट पानी आपूर्तिको व्यवस्था हुनेछ भने प्रस्ताव क्षेत्र देखि नजिकै रहेको जलुकेडाँडा मुहान बाट पनि पानीको आपूर्ति गरिने छ। यस आयोजनाको लागि भूमिगत जलको आवश्यकता पर्ने छैन।
<p>आगलागी प्रतिरोधात्मक प्रणाली र यसको नियन्त्रण सम्बन्धी व्यवस्था ।</p>	<p>आगो नियन्त्रण प्रणाली: विग बुद्ध मूर्ति वरिपरिको हरेक क्षेत्रमा अग्नी नियन्त्रण प्रणाली जडित हुनेछ । यस प्रणालीमा बाह्य आगो नियन्त्रक नली, आन्तरिक आगो नियन्त्रक नली, आगो निभाउने यन्त्र, आगो लागेको सूचना दिने यन्त्र, धुवाँ पत्ता लगाउने यन्त्र तथा पानी छर्कने यन्त्रहरू समेत जडान हुनेछन् । आगो निभाउन चाहिने पानीको भण्डारणको लागि आयोजना परिसरमा करिब ५० हजार लिटर क्षमताको रिजर्भ ट्याङ्कीको निर्माण गरिने छ। आगलागीको सूचना दिने यन्त्र, धुवाँ पत्ता लगाउने अत्याधुनिक यन्त्र तथा fire extinguisher प्रयाप्त संख्यामा राखिने छन्। Fire extinguisher (पानी, ग्याँस वा फोम छर्कने आगो निभाउने यन्त्रको प्रयोग) अग्नी नियन्त्रक औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था एवं सुरक्षा निकाय संगको समन्वयमा आगलागी नियन्त्रण गरिने छ ।</p> <p>प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र वरीपरी वन क्षेत्र रहेको र गर्मी मौसममा प्रत्येक वर्ष चुरे क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरू भै नै रहने हुनाले आगलागी नियन्त्रण गर्नको लागि</p>

	आगलागी हुनासाथ सूचना दिने अर्लि वार्निड प्रणाली जडान गरिने छ ।
विद्युतिय आपूर्ति र यसको सञ्जाल/प्रणाली ।	नेपाल विद्युत प्रधिकरणको केन्द्रीय प्रसारण लाइन मार्फत विद्युत शक्तिको आपूर्ति व्यवस्था मिलाइने छ । जस्को लागि छुट्टै ट्रान्सफर्मर द्वारा ३०० के.भि.ए. को ३ फेज लाइनद्वारा विद्युत शक्ति आपूर्ति गरिने छ ।
पार्किङ्ग ब्यबस्थापन प्रणाली	साविकमा हिल पार्कले प्रयोगमा ल्याइरहेको पार्किङ्ग क्षेत्रलाई बिस्तार एवं स्तर उन्नति गरी प्रयोग गरिनेछ ।
आयोजनाको कुल लागत रु	ने.रु.१ अर्ब १४ करोड ३४ लाख ३१ हजार ५ सय ६३ रूपैयाँ र पैसा २/१०० मात्र ।
कार्यान्वयन अवधि	कुनै भवितव्यको घटना, विवाद वा अवरोध नआएमा तथा राजनितिक उथल पुथल आन्दोलन वा संघर्ष नभएमा निर्माण सुरु भएको मितिले ४ वर्ष सम्ममा निर्माण सम्पन्न हुनेछ ।

स्रोत: विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन र बुटवल उपमहानगरपालिकाद्वारा प्रकाशित पार्श्वचीत्र

प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र बुटवलको मुख्य बजार केन्द्र देखि करीब २ कि. मि. उत्तर पुर्व तर्फ रहेको छ । आयोजना क्षेत्रको वरिपरि वन क्षेत्र, पार्क, भ्यू पोइन्ट आदी रहेका छन् ।

यस विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण आयोजना अन्तर्गत उपलब्ध हुने सेवा र निर्माण हुने मूख्यमूख्य अभयवहरु यस प्रकार रहनेछन्:

- बुद्ध भगवानको मूर्ति: समग्रमा मूर्तिको वनावटको उचाइ ४२.८ अर्थात् ४३ मिटर हुनेछ भने मूर्तिको मात्र उचाइ ३५ मिटर र यसको ब्यास ३० मिटरको हुनेछ ।
- ध्यान (विपासना) केन्द्र: मूर्तिको बेसमेन्टमा विपासना अर्थात् ध्यान केन्द्रको साथै सम्मेलन कक्ष, पुस्तकालय र म्यूजियम रहनेछन ।
- बौद्ध विहार तथा भिक्षुहरुको आवास:
- खजा घर (क्याफेटेरीया) : बुद्ध मूर्तिको केही तल खाजा घर रहनेछ ।
- अखण्ड दीप: खाजा घरको अगाडी एउटा अखण्ड दीप रहनेछ ।
- पहुँच मार्ग: विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (DPR) अनुसार चार पाङ्ग्रे सवारी साधन पुग्न सक्ने सडक निर्माण हुने र यसलाइ अग्निपथको रुपमा पनि प्रयोग गर्न सकिने भन्ने उल्लेख भएता पनि चुरे पहाडको कमजोर भू वनोटले गर्दा जलउत्पन्न प्रकोप जस्तै पहिरो

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

जाने तथा भूक्षय हुने संभावना रहेकोले विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनलाई संशोधन गरी निर्माण चरणमा रोपवे मार्फत आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानी प्रबन्ध मिलाउने र यहि रोपवेलाई पछि कार्यान्वयन चरणमा केवलकारको रूपमा परिवर्तन गरी यातायातको सेवा दिन सकिने र प्रस्तावित क्षेत्र सम्म पुग्न हाल प्रयोगमा रहेको पैदलमार्गको स्तर उन्नति गरी उपयोगमा ल्याउन उपयुक्त देखिन्छ। विग बुद्ध मूर्ति एवं ध्यान केन्द्र सम्म पुग्नको लागि प्रयोगमा ल्याइने गोडेटो बाटोको दाँया बाँया बगैँचा र ठाउँ ठाउँमा शौचालय सहितका विश्राम स्थलहरू निर्माण गर्न उचित हुने हुँदा पहुँचमार्गको रूपमा प्रस्ताव गरिएका संरचनाहरू निर्माण गर्ने गरी विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनलाई परिमार्जन गर्न प्रस्तावक निकायलाई सुझाइएको छ।

- पार्किङ स्थल: साविक देखिनै हिलपार्कले प्रयोग गरिरहेको पार्किङ स्थलको स्तर उन्नती एवं क्षेत्रफल बृद्धि गरेर
- कार्यालय भवन: हिलपार्क वा क्लवको साविक भवनलाई स्तर उन्नती गरि प्रयोगमा ल्याइनेछ।
- टिकटघर: वर्तमान समयमा हिलपार्कले प्रयोग गरिरहेको टिकटघरको स्तर उन्नती गरि प्रयोगमा ल्याइनेछ
- बुद्ध भगवानका जीवनउपयोगी उपदेशको साथै बौद्ध दर्शनमा आधारित पेन्टीङ्ग आदि ।

२.४ प्रकृति किसिम:

प्रस्तावित आयोजनाले बुटवल क्षेत्रको पर्यटकीय सम्भावना थाप उजागर गर्ने स्थानीय तह र प्रदेश सरकारको आम्दानी बृद्धी गर्ने तथा बुद्ध दर्शनको विस्तारमा योगदान पुग्ने विश्वास लिईएको छ । हिलपार्क परिसरको सबै भन्दा उच्च भाग चुरे पहाडको चुचुरोमा बुद्धको मूर्ति तथा ध्यान केन्द्रको स्थापना गरिने भएकोले सबै उमेर समूहका आगन्तुकहरू र बुद्ध धर्मका अनुयायीहरूको एक केन्द्रको रूपमा विकास हुने देखिएको छ ।

२.५ प्रस्ताव / आयोजना सम्बन्धी क्रियाकलापहरू:

क. निर्माण अघि:

- सर्भेक्षण, विस्तृत आयोजना डिजाइन र स्वीकृती ।
- जग्गाको स्वामित्वको निकौल / निर्धारण एवं सम्बन्धित निकायलाई हक हस्तान्तरण गर्ने ।
- स्थानीय तथा सरोकारवालाहरूलाई आयोजना बारे जानकारी दिने ।
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरी मन्त्रालयबाट स्वीकृत गराउने ।

- डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही संगको समन्वयमा आयोजना क्षेत्र भित्र रहेका रुखहरुको नियमानुसार छपान, कटान, मुछान, काठको घाटगद्धि र लिलाम हुने ।
- आयोजना क्षेत्रभित्र असम्बन्धित व्यक्तिहरुको आवत जावत कम गर्नको लागि आयोजना निर्माण क्षेत्र वरपरको सुरक्षा व्यवस्थाको सुनिश्चितता ।
- बजेटको व्यवस्था ।
- निर्माण कम्पनीको छनौट र संझौता ।
- आयोजना क्षेत्र भित्र निर्माणका लागि चाहिने विद्युतीय प्रणाली जडान ।
- आयोजना निर्माण पूर्व पुरा गर्नुपर्ने आवश्यक अन्य कार्यहरु र तत्सम्बन्धी कानुनी प्रकृयाहरु पुरा गर्ने गराउने ।

ख. निर्माणको चरणमा:

- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका सबै उपायहरुको बारेमा निर्माण कम्पनीलाई औपचारिक रुपमा जानाकारी गराउने र त्यसको हुबहु पालना गर्ने प्रतिबद्धता लिने ।
- विग बुद्ध मूर्ति तथा पार्कको भौतिक संरचना निर्माण सम्बन्धमा आकर्षित हुने मौजुदा सबै नियम, कानुन, निर्देशिका, मार्गदर्शन एवं पक्ष राष्ट्रको हिसावले अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि तथा महासन्धिहरुमा नेपाल सरकारको तर्फबाट गरिएको हस्ताक्षर, सहमति वा सम्झौताहरुको पूर्ण पालना गर्न निर्माण कम्पनीलाई निर्देशन दिने र सुनिश्चितता लिने ।
- कामदारहरुले पालना गर्नु पर्ने नीति नियम सम्बन्धमा निर्माण कम्पनीको तर्फबाट कार्यविधि नै तयार गरी कार्यविधि वारे सबै श्रमिकहरु लाई जानकारी गराउने र तदनुरूप कार्यविधीको पालना गर्न लगाउने ।
- प्रस्तावकको तर्फबाट नियमित कार्य अनुगमन एवं सुपरिवेक्षणको व्यवस्था मिलाउने । नियमित अनुगमनको लागि विज्ञहरुको समूह परिचालन गर्ने ।
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा सुझाइए अनुसार आयोजनाको बिस्तृत परियोजना प्रतिवेदन (DPR) लाई परिमार्जन गरेर स्विकृत प्राप्त भएपछि मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने ।
- निर्माण सम्झौतामा उल्लेखित सर्त एवं समय सिमा भित्र आयोजना सम्पन्न गर्न निर्माण कम्पनीलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।

ग. विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनाहरुको सञ्चालन तथा मर्मत संभार:

- उद्देश्य अनुसार विग बुद्ध मूर्तिको प्रयोग र यसको समग्र व्यवस्थापन बुटवल उपमहानगपालिकाको तर्फबाट हुनेछ ।
- बुद्ध मूर्ति, बौद्ध विहार वा भिक्षु आवास तथा पार्क प्रयोगको मापदण्ड तयार गरी अक्षरस लागु गरिनेछ । यस क्षेत्रको रेखदेख र संरक्षणको लागि आवश्यक कर्मचारी सहित

सुरक्षाकर्मी, गार्डपाले र फूलबगैँचाको रेखदेख, स्याहार संभारको लागि मालीको व्यवस्था प्रस्तावक निकाय बाटै हुनेछ।

- विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनाको व्यवस्थापन, मर्मत सम्भारको साथै राजस्व उठाउने र खर्च गर्ने लगायत समग्र आर्थिक व्यवस्थापनका सम्बन्धमा प्रस्तावक निकायले बार्षिक योजना बनाइ नियमानुसार नगरसभाबाट पारित गराइ लागु गर्नेछ।

२.६ निर्माण योजना:

सम्पूर्ण संरचना निर्माण गर्दा काम गर्ने समय निर्धारण हुनेछ । साधारणतया काम गर्ने समय दैनिक ८:०० घण्टा तोकिएको छ । दैनिक दुई सिफ्ट (चरण)मा काम सञ्चालन गर्न सकिने छ । साधारणतया: बिहान ७:०० बजे देखि साँझको ६:०० बजे सम्म काम सञ्चालन हुनेछ । निर्माण सामग्रीको ढुवानी निर्माण सामग्री भण्डारण स्थल सम्मको कार्य प्राय रातको समयमा हुनेछ । कतिपय गह्रौं उपकरण वा सरसमान बिदाको समय वा शनिवारको दिनमा ढुवानी गर्ने व्यवस्था मिलाउन उचित हुनेछ । कुनै भवितव्य वा संकट आइ नपरेको खण्डमा निर्माणको कार्य कम्तिमा पनि ४८ महिनामा पुरा हुनेछ ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण पूर्वका सम्पूर्ण क्रियाकलाप तथा तयारी पुरा गरी निर्माण संज्ञौता भएको मितिले ४८ महिना भित्र ठेक्का संज्ञौता अनुसार सम्पूर्ण निर्माणको कार्य सम्पन्न गरी दोश्रो पक्ष निर्माण कम्पनीले पहिलो पक्ष (बुटवल उपमहानगरपालिका) लाई आयोजना बुझाउने छ ।

२.७ जग्गाको क्षेत्रफल:

बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४, ६ ७ र ८ मा रहेको साविक बुटवल हिलपार्क परिसर र साँगेको वनक्षेत्र गरी जम्मा ३६ हजार ५ सय वर्ग मिटर (३.६५ हे.) वन क्षेत्रको जमिन नियमानुसार प्रस्तावक निकायमा हक हस्तान्तरण गरी लिन आवश्यक पर्दछ ।

२.८ जग्गाको प्रकार:

साविक बुटवल हिल पार्क परिसर साँगे जोडिएको बुद्धको मूर्ति निर्माण गरिने चुरे पहाडको चुचुरो सम्मको वन क्षेत्र (सामुदायिक वन)विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माणको लागि प्रयोग हुनेछ ।

२.९ निर्माण अघि, निर्माणको क्रममा तथा संचालन चरणमा गरीने क्रियाकलापहरू

२.९.१ निर्माण अघि:

- प्रभाव क्षेत्र निर्धारण

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

यस आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गर्दा वातावरणमा पर्ने जाने नकारात्मक प्रभावहरूको मात्र आकलन नगरी सकारात्मक र नकारात्मक दुबै प्रभावको शुद्ध अध्ययन र विश्लेषण गरिएको छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको क्रममा क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन प्रस्तुतिको समयमा निर्माण र संचालन चरणमा सिमित क्षेत्र भित्र देखिने प्रभावलाई मात्र आकलन नगरी आगन्तुकहरूले रूपन्देही जिल्ला प्रवेश भएपछि देखिने प्रभावलाई प्रतिवेदनमा समेट्न र प्रभाव क्षेत्र निर्धारणको दायरा बढाउन विज्ञहरूबाट प्राप्त सुझावलाई मध्य नजर गर्दै हवाई मार्ग हुँदै आउने र सडक यातायात प्रयोग गरी आउने आगन्तुक पर्यटकहरूको कारण सृजना हुन जाने वातावरणीय प्रभावलाई समेटिएको छ। यसरी प्रभाव क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र र अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र गरी दुई खण्डमा वर्गीकरण गरिएको छ।

- प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र:

यस क्षेत्र अन्तर्गत विगबुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचना निर्माण सम्बन्धी सम्पूर्ण गतिविधिहरू समेटिएको छ। यस क्षेत्रको भौतिक, जैविक साथै सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने प्रभावको बारेमा विस्तृत रूपमा अध्ययन गरिएको छ। प्रस्तावित विगबुद्ध मूर्तिको वरिपरी रहेका टोल तथा बस्तिहरू एवं अस्थायी संरचनाहरू जस्तै श्रमिक क्याम्प वा शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारण क्षेत्र फोहोर वा बिग्रन व्यवस्थापन क्षेत्र आदि स्थानलाई प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र अन्तर्गत समावेश गरिएको छ।

- अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र:

माथिल्लो क्षेत्रमा निर्माण कार्य गर्दा असर गर्न सक्ने तल्लो क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा समावेश गरिएको छ। यस क्षेत्रमा भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक र जैविक वातावरणमा प्रत्यक्ष प्रभाव पर्दछ। श्रमिकहरूको चापले गर्दा आयोजना क्षेत्रको सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्न जाने हुँदा प्रस्ताव क्षेत्रको करिब २५० मिटर भित्र पर्ने क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ। बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ अन्तर्गत पर्ने लक्ष्मीनगर, गैरी गाउँ, प्रगतीनगर, आदर्शनगर, ताइवान टोल, चन्द्रनगर, श्रवणपथ र हिलपार्कटोल तथा बस्तिहरू प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण वा संचालन गर्दा प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित हुने क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ।

• समग्र प्रभाव क्षेत्र:

हवाई मार्ग हुँदै आउने र सडक वा रेल यातायात प्रयोग गरी आउने आगन्तुक पर्यटकहरूको कारण सृजना हुन जाने वातावरणीय प्रभावलाई समेत प्रतिवेदनमा समेटिएको छ । यसरी हवाई मार्ग बस तथा रेल यातायात सेवा प्रयोग गरी रुपन्देही जिल्ला प्रवेश हुँदा देखि भगवान गौतम बुद्ध प्रतिमा स्थल सम्मको क्षेत्रलाई जोनअफ ईन्फ्लुएन्स (Zone of Influence) अथवा समग्र प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ । यसरी आयोजना प्रभावित क्षेत्रलाई तल तालिका नं ३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं ३ आयोजना प्रभावित क्षेत्र

प्रभाव	प्रभावित क्षेत्र	कैफियत
प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	प्रस्तावित विगबुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचनाले ओगट्ने शिवनगर सामुदायिक वन र लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वनको ३.६५७९ हेक्टर अर्थात ३६ हजार ५ सय ७९ वर्ग मि. क्षेत्रफलमा पर्ने वन क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष रूपमा प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ ।	विगबुद्ध मूर्ति निर्माण तथा वरिपरिको क्षेत्र जस्तै अस्थायी संरचना निर्माण क्षेत्र (कामदार शिविर, निर्माण सामग्री थुपार्ने वा भण्डारण क्षेत्र, फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र) लाई पनि प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिईएको छ ।
अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ अन्तर्गत पर्ने प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति र सम्बन्धित संरचनाबाट करिब २५० मिटर भित्र पर्ने टोल तथा बस्तिहरूलाई अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ ।	माथिल्लो क्षेत्रमा निर्माण कार्य गर्दा असर गर्न सक्ने तल्लो क्षेत्रलाई यस अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रमा समावेश गरिएको छ ।
समग्र प्रभाव क्षेत्र	बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६ ७ र ८ अन्तर्गत पर्ने टोलहरूको अतिरिक्त गौतम बुद्ध अन्तराष्ट्रिय विमान स्थल बुटवल एवं भैरहवा बस पार्क देखि प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति र सम्बन्धित संरचना निर्माण स्थल बुटवल हिलपार्क परिसर सम्मको क्षेत्रलाई Zone of Influence (समग्र प्रभाव क्षेत्र) को रूपमा लिइएको छ ।	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- सर्भेक्षण, डिजाइनको मापदण्ड तथा विस्तृत योजना डिजाइन र स्वीकृति:

प्रस्तावित आयोजनाको सर्भेक्षण तथा विस्तृत योजना डिजाइन र स्वीकृती सम्बन्धी कार्य पूरा भै सकेको हुँदा नियमानुसार वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भए पश्चात् प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिका मार्फत् निर्माणकार्य शुरू हुनेछ । तर प्रस्तावित स्थानको ठिक ३० मिटर दक्षिण पश्चिम तल हाल एउटा मध्यम खालको पहिरो जान शुरू भएकोले र अहिले गएको पहिरो र भविष्यमा त्यो पहिरो बढ्दै जान सक्ने सम्भावना रहेकोले यसलाई मध्यनजर गर्दै पुनः सर्भेक्षण, डिजाइनको मापदण्ड तथा विस्तृत योजना डिजाइन र स्वीकृति लिनु पर्ने हुन्छ ।

- जग्गाको भू स्वामित्व निर्धारण एवं सम्बन्धित निकायमा हक हस्तान्तरण

प्रस्तावित आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्तिको लागि नियमानुसार अधिग्रहणको प्रक्रियालाई सम्पन्न गरिनेछ । । प्रस्तावक निकायले यस विधि मार्फत आयोजनाको लागि आवश्यक जग्गा अधिग्रहण गर्न मार्गदर्शन गर्दछ । प्रस्तावक निकायले प्रस्तावित योजनाको लागि अधिग्रहण गर्न आवश्यक वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गर्न जग्गा प्राप्ति ऐन, २०३४ वमोजिम निर्धारण हुनेछ । शिवनगर सामुदायिक वन र लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र पर्ने रुखबुट्यान रहेको वन क्षेत्रको बाटो वाहेक ३.६५७९ हेक्टर वन क्षेत्रको व्यवस्थापन सामुदायिक वनहरूले गरिरहेको भए तापनि भु स्वामित्व नेपाल सरकारमा रहेको छ । प्रस्तावित आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने वन क्षेत्रको जमिन सामुदायिक वनहरूले व्यवस्थापन गरिरहेको वन क्षेत्र प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा वन क्षेत्रको जग्गा अन्य प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराउने कार्यविधी, २०६३ तथा राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाको लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधी २०७६ अनुसार प्रकृया पुरा गरी हक हस्तान्तरण गरी लिन आवश्यक छ ।

रुख बिरुवाहरू हटाउने: प्रस्तावित आयोजना निर्माण क्षेत्रमा रहेका विभिन्न प्रजातिका १८७७ वटा रुखहरू तथा पोथ्रा पोथ्री एवम् बिरुवाहरूलाई प्रक्रिया पुरा गरि हटाउने व्यवस्था प्रस्तावक निकायको तर्फबाट हुनेछ । नेपाल सरकारबाट नियमानुसार वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गरी हक हस्तान्तरण भै सकेपछि हटाउनु पर्ने अवस्थामा रहेका नाप पैमास लिइ ट्यागिङ् गरिएका रुख बिरुवाहरूलाई डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही र लक्ष्मी आदर्श सा. व. उ. स. तथा शिवनगर सा. व. उ. स. संगको समन्वयमा नियमानुसार छपान, कटान, मुछान र घाटगद्धि गरिएका गोलिया काठहरूलाई नियमानुसार लिलाम गरेर जग्गालाई पुर्ण रुपमा खाली भए पश्चात विग बुद्धको प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माणको कार्य अगाडी बढाइने छ ।

निर्माण कम्पनीको छनौट र संझौता:

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृती पश्चात स्वीकृत डि. पी. आर. अनुसार एवं बुटवल उपमहानगरपालिकाको खरिद प्रक्रिया अनुसार निर्माण कम्पनीको छनौट गरी काम अगाडी बढाइनेछ ।

- आयोजना क्षेत्रको लागि चाहिने विद्युतको व्यवस्था:

प्रस्तावित संरचनाको लागि आवश्यक पर्ने विद्युतको आपूर्तिको लागि छुट्टै ट्रान्सफर्मर जडान गरी ३०० केभिए को ३ फेज लाइनद्वारा विद्युत आपूर्तिको सुनिश्चितता गरिनेछ ।

- अस्थायी पूर्वाधार निर्माण:

प्रस्तावित आयोजनालाई कार्यान्वयन चरणमा लैजादा आवश्यक अस्थायी संरचनाहरू जस्तै श्रमिक शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारण क्षेत्र, सामग्री सुरक्षा पोष्ट र फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र आदि संरचनाहरू निर्माण गर्न आवश्यक पर्दछ। यसका लागि उपयुक्त एवं पायक पर्ने निजी जमिन भाडामा लिने व्यवस्था निर्माण कम्पनी स्वयमद्वारा हुनेछ।

- फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र:

प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य संरचना निर्माणको चरणमा फोहोर व्यवस्थापन गर्नको लागि उपयुक्त किसिमले फोहोर व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना हुनेछ। निर्माणको क्रममा निस्कासन हुने फोहोर मध्ये सडिगली जाने फोहरलाई नियमित रूपमा खाडल खनी माटोले पुर्ने र निस्कने ठोसफोहोरहरू एवं शिसाका टुक्रा तथा बोतलहरूलाई प्रस्तावक निकाय (बुटवल उपमहानगरपालिका) को फोहोर विसर्जन क्षेत्रमा लगेर व्यवस्थापन गरिनेछ।

- श्रमिक शिविर:

प्रस्तावित संरचना निर्माणको लागि अवस्यक पर्ने जनशक्ति सम्भव भए सम्म स्थानीय स्तर बाट पूर्ति गर्न प्रस्तावक निकायले सम्बन्धित निर्माण कम्पनीलाई आवश्यक सुझाव दिन वा सम्झौतामा नै उल्लेख गर्न सकिनेछ । यदि आवश्यक दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था स्थानीय स्तरबाट प्राप्त हुन नसकेको खण्डमा निर्माण कम्पनीले आवश्यक दक्ष जनशक्तिको आपूर्ती राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरबाट गर्न सकिनेछ । आयोजना क्षेत्र बाहिरबाट आउने श्रमिकहरूलाई आवास उपलब्ध गराउन श्रम शिविरहरू बुटवल उपमहानगरपालिका भित्र पर्ने निजी जमिनलाई भाडामा लिई स्थापना गर्न उपयुक्त हन्छ । निर्माण कम्पनीद्वारा शिविर क्षेत्रमा पिउने पानी, सरसफाइ र ठोस फोहोर विसर्जनको व्यवस्थाको अतिरिक्त अन्य भौतिक सुविधाहरू श्रम तथा रोजगार नीति २०६२, श्रम ऐन, २०७४ र श्रम नियमावली, २०७५ वमोजिम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

- निर्माण सामग्री भण्डारण स्थल:

प्रस्तावित संरचना निर्माणमा चाहिने आवश्यक सामग्रीहरू भण्डारणका लागि निर्माण स्थल नजिकैको निजीहकभोगको जमिनलाई भाडामा लिई निर्माण सामग्री भण्डारण गर्न सकिन्छ । । निर्माण स्थल नजिकैको वन क्षेत्रमा कम भन्दा कम असर पारोस् भन्ने हेतुले ठूलो मात्रामा एकै चोटी निर्माण सामग्रीहरू निर्माण स्थलमा नलगाि तल्लो क्षेत्रमा रहेको

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

नजिकको निजि खुल्ला जमिनलाई भाडामा लिएर सामानहरू भण्डारण गर्नु उपयुक्त देखिन्छ ।

○ सामग्री सुरक्षा पोष्ट:

निर्माण सामग्रीहरूको सुरक्षाको लागि सुरक्षा चेकपोष्ट स्थापना गरि सुरक्षा गार्ड मार्फत सुरक्षा दिने व्यवस्था मिलाउन उपयुक्त हुन्छ ।

२.९.२. निर्माणको चरणमा:

निर्माणका चरणहरूमा अवलम्बन गर्नु पर्ने वातावरण संरक्षणका उपायहरू

- क. जमिनको सतह मिलाउने कार्य अर्थात् लेण्डस्केपिङ: जमिनको सतह अनुसार संरचनाहरूको संरक्षण तथा सुन्दरताकोलागि जमीनको सतह मिलाउने, लेण्डस्केपिङ गर्ने र जमिनलाई मजबुत पार्नु जरुरी छ । यसरी जमिन मिलाउँदा जमिनको स्वरूप परिवर्तन गरेको भागबाट निस्केको सामग्री पुर्ण रूपमा निर्माण क्षेत्रमा नै व्यवस्थापन गर्नु पर्ने छ ।
- ख. नालीको व्यवस्था: प्रस्तावित क्षेत्र भिरलो जमिन तथा चुरेको भाग भएकोले पानीलाई उचित तवरले निकास दिनु जरुरी हुन्छ । पानीले जमिनलाई क्षति नपुराओस भनि पाइप वा अन्य उपयुक्त किसिमका नालीहरूको व्यवस्था गरी भल पानीलाई निकास दिन आवश्यक देखिन्छ
- ग. आपतकालिन निकास तथा अन्य सरक्षा: यदि हुलदंगा अगलागी वा यस्तै अन्य भवितव्यको अवस्था बाट सुरक्षित रूपमा ध्यान शिविरबाट बाहिर निस्कन सहजताको लागि २ वटा द्वारहरू रहने छन्। भवितव्यको समयमा शिविर बाहिर निस्कने वित्तिकै खुल्ला स्थानमा पुग्नको लागि सजिलै देखिने गरी वहिर्गमनका संकेत चिन्हहरू पनि रहने छन् ।
- घ. फोहोर व्यवस्थापन: फोहोर मैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापनको लागि कुहिने सडने, नकुहिने तर प्रशोधन पछि पुनः प्रयोग गर्न सकिने र शिसाका टुक्राहरूलाई व्यवस्थित रूपमा छुट्टा छुट्टै कन्टेनरमा जम्मा गरी व्यवस्थापन गरिने छ ।
- ङ. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनले सुझाएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका सबै उपायहरूको बारेमा निर्माण कम्पनीलाई औपचारिक रूपमा जानाकारी गराउने र त्यसको हुबहु पालना गर्ने प्रतिवद्धता लिईने छ ।
- च. प्रस्तावित संरचना निर्माण सम्बन्धमा आकर्षित हुने मौजुदा सबै नियम, कानून, निर्देशिका, मार्गदर्शन एवं पक्ष राष्ट्रको हिसावले अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी तथा महासन्धीहरूमा नेपाल सरकारको तर्फबाट गरिएको हस्ताक्षर, सहमति वा सम्झौताहरूको पूर्ण पालना गर्न निर्माण कम्पनीलाई निर्देशन दिने र सुनिश्चितता लिने ।
- छ. कामदारहरू र निर्माण कम्पनी स्वयमको तर्फबाट पालना गर्नु पर्ने नीति नियम सम्बन्धमा प्रस्तावकको तर्फबाट कार्यविधि नै तयार गरी कार्यविधि बारे सबै कामदारहरूलाई जानकारी

गराउने र तदनुरूप कार्यविधिको पालना गर्न लगाउने । कार्यविधिका मुख्य मुख्य बूँदाहरु सम्झौतामा समेत समावेश गर्दा उपयुक्त हुने ।

ज. प्रस्तावकको तर्फबाट नियमित कार्य अनुगमन एवं सुपरिवेक्षणको व्यवस्था मिलाउने ।

झ. आयोजनाको निर्माण कार्य ईन्जिनियरिङ डिजाइन एवं वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन अनुसार अगाडी बढाउने ।

ञ. निर्माण सम्झौतामा उल्लेखित सर्त एवं समय सिमा भित्र आयोजना सम्पन्न गर्न निर्माण कम्पनीलाई आवश्यक निर्देशन दिने ।

२.९.३. विग बुद्ध मूर्ति सञ्चालन तथा मर्मत संभार चरण:

- उद्देश्य अनुसार विगबुद्ध मूर्तिको प्रयोग र यसको समग्र व्यवस्थापनको लागि बुटवल उपमहानगपालिकाको तर्फबाट एक व्यवस्थापन समिति गठन गर्न उपयुक्त हुनेछ ।
- विगबुद्ध मूर्तिको रेखदेख र संरक्षणको लागि आवश्यक कर्मचारी सहित सुरक्षाकर्मी, गार्ड/पाले र फूल/बगैँचाको रेखदेख, स्याहार संभारको लागि मालीको व्यवस्था गर्ने ।

२.९.४. आयोजनाका लागि आवश्यक निर्माण सामग्री

विगबुद्ध मूर्ति निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने निर्माण सामग्रीहरु जस्तै: सिमेन्ट, कन्क्रीट, स्टील, काठ, प्लाईउड, डण्डी, रोडा, ढुङ्गा, इट्टा आदी मान्यता प्राप्त आपूर्तिकर्ता बाट कोटेशन माफत हुनेछ । निर्माण सामग्रीको गुणस्तरीयतामा कुनै सम्झौता नहुने गरी सघन रूपमा नियमित अनुगमनको व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ । सरसामानहरुको ढुवानी ट्राफिक नियमको परिपालनाको साथ रातको समयमा पनि सहज रूपमा ढुवानीको प्रबन्ध मिलाउन सम्बन्धित ट्राफिक कार्यालयबाट अग्रिम रूपमा अनुमति लिने व्यवस्था मिलाउनु सान्दर्भिक हुनेछ ।

वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको सवाल तथा संकलन क्षेत्रको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दा कानुनी मान्यता प्राप्त उत्खनन् क्षेत्र वा वाणगंगा खोला क्षेत्र नै निर्माण सामग्रीहरु जस्तै रोडा, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा आपूर्तिको श्रोत हो भने सानो परिमाणको लागि परासी (सुस्ता पश्चिम) तुरीया नदी एवं नजिकैको दानव नदी बाट पनि प्राप्त गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ । विग बुद्ध मूर्तिको लागि आवश्यक आधारभुत निर्माण सामग्रीहरुको अनुमानित परिमाण: ३७३,१४८.२६ घ. मि. माटो , ५,२२३.०५ घ. मि. ग्रावेल, ४,४७६.९० घ. मि. गिट्टी, १२३ घ. मि. ढुङ्गा र ३४५ घ. मि. काठ आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ ।

२.९.५. प्रयोग हुने उर्जा तथा इन्धन आपूर्ति (श्रोत खपत हुने परिमाण):

यस आयोजनाको सञ्चालनको लागि चाहिने विद्युत नेपाल विद्युत प्राधिकरण माफत ३०० के.भि.ए. को ३ फेज लाइन छुट्टै ट्रान्सफर्मरबाट जडान गरि नियमित विद्युत आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्न आवश्यक छ। निर्माण चरणको लागि आवश्यक परेको खण्डमा डिजेल जेनेरेटरको प्रयोग गर्नु

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

पर्ने हुन सक्दछ। आपत्कालिन प्रयोगको लागि १५० के. भि. ए. को २ (दुई) वटा जेनेरेटर जडान गर्न आवश्यक देखिन्छ । लोडसेडिड हुने र त्यसको लागि थप इन्धन खपत हुने अनुमान गरिएको छैन। त्यस्तै विग बुद्ध मूर्तिको प्रत्येक कक्षमा आवश्यक क्षमताको विद्युत लाइन जडानका साथै प्रस्तावित संरचनाको चारैतिर वातावरणमैत्री सफा उर्जा खपत हुने प्रविधिको प्रयोग हुन जरूरी छ।

२.९.६. आवश्यक जनशक्ति

निर्माणमा सम्लग्न रहने कामदारहरूको व्यवस्था निर्माण कम्पनी स्वयम् द्वारा हुनेछ । निर्माण कार्यमा संलग्न सबै कालिगढहरू, मिस्त्रीहरू, दक्ष, अर्धदक्ष तथा ज्यामीहरूको स्वास्थ्य, आवास एवं सुरक्षाको यथोचित बन्दोबस्त श्रम ऐन तथा नियमावली अनुसार सम्बन्धित निर्माण कम्पनी कै हुनेछ । कामदारहरूको ज्याला वा पारिश्रमिक निजहरूको दक्षता वा क्षमता अनुसार कानून सम्मत ढङ्गले तय हुनेछ । सबै कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (Personal Protective Equipment) को प्रबन्ध मिलाउनु र उनीहरूको स्वास्थ्य बिमा गर्नु निर्माण कम्पनिको जिम्मेवारी र कर्तव्य दुबै हुनेछ।

कामको प्रकृति र कार्य सम्पन्न गर्नको लागि निर्धारित समय सीमा अनुसार प्रस्तावित आयोजना निर्माणको लागि करीब २०० जनशक्ति दैनिक रूपमा परिचालित हुनेछन। दक्ष कालिगढ तथा मिस्त्रीहरू करीव २५ जना, अर्धदक्ष कामदार ५० जना एवं ११५ जना ज्यामीहरू र १० जना कम्पनीका कर्मचारी आवश्यक पर्ने आकलन गरिएको छ । यस आयोजना निर्माणमा आवश्यक जनशक्ति सकेसम्म स्थानीय स्तरबाटै परिपूर्ति गर्ने व्यवस्था मिलाउँदा उपयुक्त हुने देखिन्छ । यदि स्थानीय स्तरबाट उपलब्ध हुन नसक्ने विशिष्ट सीप तथा दक्षता भएका कालिगढ तथा मिस्त्रीहरूको हकमा सम्बन्धित निर्माण कम्पनीको तर्फबाटै व्यवस्था हुनेछ । त्यस्तै निर्माणाधिन क्षेत्रको गुणस्तरको सुनिश्चितताको लागि नियमित अनुगमन गर्न कार्यप्रारम्भ हुँदाको समय देखि निर्माणको कार्य सम्पन्न नभए सम्म आवश्यकता अनुसार कर्मचारी खटाउने कार्य प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाको तर्फबाट हुनेछ ।

२.९.७. जग्गा

क. जग्गाको क्षेत्रफल:

बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४, ६, ७ र ८ मा रहेको बुटवल हिलपार्कको चुचुरोमा रहेको पठार क्षेत्र वन क्षेत्र र रुख वृक्षहरू भएको वन क्षेत्र गरी जम्मा ३६५७९ हजार वर्ग मिटर (३.६५७९ हे.) वन क्षेत्र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूले लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन र शिवनगर सामुदायिक वनको रूपमा संरक्षण, व्यवस्थापन र उपभोग गर्दै आईरहेका छन् । आवश्यक पर्ने वन क्षेत्रलाई नक्शामा तल दिइएको छ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

चित्र १ प्रस्तावित बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचनाको लागि तोकिएको स्थान

ख. जग्गाको प्रकार:

प्रस्तावित आयोजना निर्माण गरिने जोडिएको सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको संक्षिप्त विवरण तल उल्लेख गरिएको छः

तालिका नं ४ सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको संक्षिप्त विवरण

सि. नं.	मुख्य क्षेत्रहरू	तथ्याङ्क विवरण	
		लक्ष्मी आदर्श सावउस	शिवनगर सावउस
१	ठेगाना	बुटवल उप महानगरपालिका ४ र ६	बुटवल उप महानगरपालिका ७, ८, ९, र ११
२	समुदायलाई वन हस्तान्तरण भएको मिति (आ.व.)	२०६९	२०५०
३	वनको जम्मा क्षेत्रफल	१८६.५ हेक्टर	४७२.७७ हेक्टर
४	वनको किसिम	प्राकृतिक वन, उष्ण प्रदेशिय साल प्रजातिको बाहुल्यता रहेको चुरे क्षेत्रको वन	प्राकृतिक वन, उष्ण प्रदेशिय साल प्रजातिको बाहुल्यता रहेको चुरे क्षेत्रको वन

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

५	वनको अवस्था	पोल अवस्थाको हुर्कंदै गरेको स्वस्थ राम्रो अवस्थाको वन	पोल अवस्थाको हुर्कंदै गरेको स्वस्थ राम्रो अवस्थाको वन
६	वनमा पाइने प्रमुख रुख प्रजातीहरू	साल, अस्ना, भलायो, बोटधंगरो, कर्मा, पियारी, सतिसाल आदि	साल, अस्ना, भलायो, बोटधंगरो, कर्मा, पियारी, सतिसाल आदि
७	वनमा पाइने मुख्य जडिबुटी प्रजातिहरू	अमला, क्यामुन, सिन्दुरे,	अमला, क्यामुन, सिन्दुरे,
८	वन्य जन्तुहरू	चितुवा, वन विरालो, लङ्गुर बाँदर, चित्तल, रतुवा, रातो बाँदर आदि	चितुवा, वन विरालो, लङ्गुर बाँदर, चित्तल, रतुवा, रातो बाँदर आदि
९	मुख्य चरा चुरुङ्गीहरू	भंगोरा, काग, तिन्ना, ढुकुर, चिल, रुपि, मयूर आदि	भंगोरा, काग, तिन्ना, ढुकुर, चिल, रुपि, मयूर आदि
१०	जम्मा उपभोक्ता घर धुरी संख्या	१३३३	१९७९
११	वन समूहमा आवद्ध उपभोक्ताहरूको जातिय विवरण	गुरुड, मगर, ब्राम्हण, क्षेत्री, थारु, मधेसी, कुमाल, दलित आदि ।	गुरुड, मगर, ब्राम्हण, क्षेत्री, मधेसी, कुमाल, दलित आदि ।

२.१०. निर्माण तालिका

प्रस्तावित आयोजना निर्माणको कार्य सम्झौता भएको मितिले ४८ महिना भित्र सम्पादन गरी निर्माण कम्पनीले प्रस्तावक निकायलाई बुझाउने छ । निर्माण तालिका तल तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं ५ बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माण तालिका

सि नं	क्रियाकलापहरू	पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष
१	प्रस्तावक निकाय र निर्माण कम्पनी बिच निर्माण संझौता तथा अन्य तयारीका कार्यहरू				
२	विग बुद्ध मूर्ति				

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

सि नं	क्रियाकलापहरू	पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष
२.१	सिभिल कार्यहरू				
२.२	मेटलको कार्यहरू				
२.३	फिनिसिड कार्यहरू				
३	भिक्षु आवास				
३.१	सिभिलकार्यहरू				
३.२	फिनिसिड कार्यहरू				
४	खाजाघर निर्माण				
४.१	सिभिल कार्यहरू				
४.२	फिनिसिड कार्यहरू				
५	शौचालय निर्माण				
५.१	सिभिल कार्यहरू				
५.२	फिनिसिड कार्यहरू				
६	अन्य कार्यहरू				
६.१	लेण्डस्केपिड कार्यहरू				
६.३	फिनिसिड कार्यहरू				

२.११. आयोजना सँग सम्बन्धित संरचना

१. पानी आपूर्ति प्रणाली:

- प्रस्तावित विग बुद्ध एवं सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माण चरणको लागि चाहिने पानीको मागको केही अंश स्थानीय भालुखोला र जलुकेडाडमा रहेको मुलको संरक्षण र व्यवस्थापन बाट आपूर्ति हुनेछ भने, वर्षातको पानी संकलनको लागि जलासय तथा पोखरीहरू निर्माण गरी पानीको आपूर्ति गर्न सकिने सम्भावना प्रबल देखिन्छ। निर्माण चरणमा हुनसक्ने पानीको कमीलाई पुरा गर्न र सञ्चालन चरण अपुग पानीको माग पुरा गर्न तथा आपूर्ति सहज र भरपर्दो बनाउनको लागि विग बुद्ध मूर्तिको वरिपरिको करिब ५०००० वर्ग मि. क्षेत्रमा वर्षादको समयमा जम्मा हुने ३५००० किलो लिटर पानीलाई संकलन गरी प्रयोगमा ल्याइने छ ।

२. आगो नियन्त्रण प्रणाली

क. पूर्वाधार विकास तथा निर्माणमा आगो नियन्त्रण प्रणाली एक अभिन्न अंगको रूपमा रहेको हुन्छ। यस आयोजनामा पनि विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचना निर्माण वरिपरिको क्षेत्रमा आगो नियन्त्रक प्रणाली जडान गरिनेछ । यस प्रणालीमा बाह्य आगो नियन्त्रक नली, आन्तरिक आगो नियन्त्रक नली, आगो निभाउने यन्त्र, आगो लागेको सूचना दिने यन्त्र, धुवाँ पत्ता लगाउने यन्त्र तथा पानी छर्ने यन्त्रहरू समेत जडान हुनेछन् । आगो निभाउन चाहिने पानीको भण्डारणको लागि आयोजना परिसरमा करीब २० हजार लिटर क्षमताको रिजर्भ ट्याङ्कीको निर्माण गरिने छ । विग बुद्ध मूर्तिको भुइतलामा हरेक कुनामा आपत्कालिन अवस्थाको लागि वहिर्गमन द्वारहरू व्यवस्था गरिनेछ ।

३. भूप्राविधिक अनुसन्धान

कुनै पनि पूर्वाधार निर्माण गर्नु अघि पूर्वाधार निर्माण हुने स्थानको भूप्राविधिक अनुसन्धान गर्न निक्कै जरुरी ठानिन्छ । उक्त अनुसन्धानले प्रस्तावित संरचना प्रस्ताव गरिएको स्थानमा बनाउन मिल्ने वा नमिल्ने तथा बनाउँदा के के बिषयमा ध्यान दिनु पर्दछ भन्ने बारे प्रष्ट्याउँछ । यस आयोजनाको पनि प्रस्तावक निकायबाट भूगर्भ बिज्ञद्वारा भौगर्भिक अध्ययन गरी भार वहन क्षमता (वहन क्षमता) अनुसार प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचना डिजाइन गरिएको हुनाले जोखिमको पूर्णरूपमा बिश्लेषण गरिएको छ । प्रस्तावित स्थानको कमजोर भौगोलिक वनोट तथा भूकम्पिय जोखिम क्षेत्र भएकोले संरचना निर्माण गर्दा उपयुक्त र सबैभन्दा हलुङ्गो पदार्थको प्रयोग गरेर विग बुद्ध मूर्ति र सम्बन्धित संरचनाहरू निर्माण गर्नु पर्दछ ।

४. जलढल निकास प्रणाली

प्रस्तावित आयोजनामा सजिलै व्यवस्थापन गर्न सकिने भरपर्दो तथा स्वच्छ जल तथा ढल निकास प्रणालीहरूको व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ । साथै संरचना परिसरमा वर्षाको पानी व्यवस्थापन प्रणालीको अवलम्बन गर्न जरुरी छ । महिला, पुरुष तथा फरक क्षमताभएका व्यक्तिहरूका लागि छुट्टाछुट्टै ठुला तथा आधुनिक किसिमका शौचालय निर्माण हुनेछन् । निर्माण चरणमा निस्कने ठोस फोहोरमैला निर्माण कम्पनी स्वयम् द्वारा व्यवस्थापन हुनेछ । श्रमिकहरूबाट निस्कने सड्ने तथा नसड्ने फोहोर र सिसाका टुक्राहरूलाई अलग अलग कन्टेनरमा जम्मा गर्ने व्यवस्था मिलाउने र पुनः प्रयोग हुने कवाडी र अन्य अजैविक फोहोरलाई प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन एकाइसँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

६. तरल फोहोर पदार्थ उत्पादन तथा व्यवस्थापन

यसरी निस्केको तरल पदार्थलाई रंगशाला परिसर भित्र स्थापित प्रशोधन केन्द्रबाट प्रशोधन गरेर मात्रै निष्कासन गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । प्रशोधित पानीको केहि अंश संरचना भित्रका हरित क्षेत्र तथा बोट बिरुवाहरूलाई सिंचित गर्न प्रयोग गर्न सकिने छ ।

७. ट्राफिक व्यवस्थापन

बुटवल हिलपार्कको पार्किङ क्षेत्रलाई ट्राफिक व्यवस्थापनका लागि सदुपयोग गरिनेछ । साथै पहुँचमार्गमा पैदल यात्रीका लागि सडक पेटीको व्यवस्था सहित हिलपार्क परिसरसम्म विभिन्न क्षेत्रमा ट्राफिक चिन्हहरू जस्तै पार्किङ निषेध, बिस्तारै हाँक, भि.आई.पी. र सर्वसाधारणको लागि पार्किङ क्षेत्र, मोटरसाइकल वा स्कुटर पार्किङ क्षेत्र, कार तथा हलुका चारपङ्गे सवारी पार्किङ क्षेत्र साइकल पार्किङ आदि राख्न प्रस्ताव गरिएको छ । आन्तरिक सडक सञ्जालमा गाडीको गति सिमित गर्न हस्पिटल लाइन देखि हिलपार्क गेट सम्म स्पिड ब्रेकरको निर्माण गर्नु जरुरी छ ।

२.३ निर्माण योजना तथा प्रविधि:

निर्माण कार्य गर्दा काम गर्ने समय अवधि निर्धारण गर्न जरुरी पर्दछ । साधारणतया काम गर्ने समय दैनिक ८:०० घण्टा हुनेछ । एक सिफ्ट (चरण)मा मात्र काम सञ्चालन हुनेछ । बिहान ७:०० बजे देखि दिनको ६:०० बजे सम्म काम सञ्चालन हुनेछ । निर्माण सामग्रीलाई भण्डारण स्थल सम्म ढुवानीको कार्य प्राय रातको समयमा हुनेछ । कतिपय गह्रौं उपकरण वा सरसमान बिदाको समय वा शनिवारको दिनमा ढुवानी गर्ने व्यवस्था मिलाउन उपयुक्त हुनेछ । निर्माणको कार्य सम्पन्न हुन यदि कुनै भवितव्य वा संकट आइनलागेमा ४८ महिना भित्रमा सम्पन्न हुने अनुमान गरिएको छ ।

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य

प्रस्तावको मुख्य उद्देश्य भनेको प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा उत्पन्न हुनसक्ने सम्भाव्य वातावरणीय असर र त्यसले निम्त्याउने जोखिम, र जोखिम कम गर्नको लागि अघ्याउनु पर्ने उपायहरू निर्णयकर्तालाई उपलब्ध गराउनु हो । वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्न अनुसार तल उल्लेख गरिएको छ :

- प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक अवस्थाको चित्रण वा लेखाजोखा गर्नु र यसलाई आधारभूत सूचना (Baseline Information) को रूपमा अभिलेखीकरण गर्नु ।
- प्रस्तावको कार्यान्वयनको चरणमा आयोजना प्रभावित क्षेत्रको वातावरणमा पुर्याउने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावको परिमाण (Magnitude) पत्ता लगाउनु ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- सम्भाव्य नकारात्मक असरहरूलाई कमगर्ने उपयुक्त उपायहरू सुझाउनु वा प्रस्ताव गर्नु ।
- वातावरणीय प्रभावको आकलन गर्नु, प्रभाव न्यूनीकरणका उपयुक्त माध्ययमको बारेमा जानकारी गराउनु र सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरूले उठाएका वातावरणीय मुद्दाहरू तथा समस्याहरूलाई वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा समावेस गर्नु ।
- वातावरणीय कार्ययोजनाको प्रभावकारी अनुगमन र आर्थिक/लेखा परिक्षणको योजना तयार गर्नु ।
- उल्लेखित वातावरणीय नियम, सिमा र सर्तहरूको अक्षरस एवं निसर्तरूपमा पालना गरेर मात्र प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न प्रस्तावकलाई सहजीकरण गर्नु ।

परिच्छेद: ३

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि:

३.१ सन्दर्भ सामग्री पुनरावलोकन तथा स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरू संग छलफल

यस प्रस्तावसँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरूको पुनरावलोकन गर्दा विभिन्न नीति, ऐन, नियमावली, निर्देशिका, मापदण्डका साथै आयोजनाको लागि सान्दर्भिक यस्तै प्रकृतिका अन्य आयोजनाहरूको प्रतिवेदनको समिक्षा तथा पुनरावलोकन गरियो । अध्ययनको लागि चाहिने जानकारी तथा तथ्याङ्कहरू पनि विभिन्न स्रोतहरू जस्तै विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन, बुटवल उपमहानगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालयले प्रकाशित गरेको पार्श्वचित्र, उपमहानगरपालिकाको वडा नं. ४, ६, ७ र ८ का वडा अध्यक्ष एवं सदस्यहरू, लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारीहरू, शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारीहरू, बुटवल हिलपार्क परिषद एवं हिलपार्क व्यवस्थापन संग सम्बन्धित कर्मचारीहरू, स्थानीय गन्यमान्य बुद्धिजीवि, भद्र भलादमी व्यक्तित्वहरू, प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरू आदि बिच अन्तर्क्रिया गरिएको थियो। साथै सामुदायिक वनको वन व्यवस्थापन कार्ययोजना, विभिन्न मितिमा समूहले गरेका निर्णयहरू, सूचना, बुलेटिन, वन्यजन्तु एवं जैविक विविधता आदिको अध्ययन गरी जानाकारीहरू संकलन गरिएको थियो ।

३.२ सूचना प्रकाशन:

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४ को उपनियम १ बमोजिम प्रस्ताव क्षेत्र अन्तर्गत रहेका सरोकारवाला निकाय, व्यक्ति एवं संघ, संस्थाहरू हिलपार्क परिषद, शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, बुटवल उपमहानगरपालिका ४, ६, ७ र ८ का वडा कार्यालयहरू, स्थानीय समुदाय तथा अन्य सम्बन्धित संघ संस्थाहरूलाई उक्त प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावको सन्दर्भमा सात (७) दिन भित्र प्रस्तावक निकाय तथा परामर्शदाता संस्थालाई लिखित सुझाव दिन मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरूलाई लिखित सुझाव दिन अनुरोध गरियो। तर कुनै पनि व्यक्ति तथा निकायबाट उक्त मिति भित्र लिखित सुझाव प्राप्त हुन आएन।

३.२ सार्वजनिक सुनुवाइ:

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४ बमोजिम वातावरणीय सवाल बारे राय सुझाव संकलन गर्न प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र अन्तर्गत रहेका सरोकारवाला निकाय, व्यक्ति एवं

संघ, संस्थाहरू, हिलपार्क परिषद, शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, बुटवल उपमहानगरपालिका ४, ६, ७ र ८ नंवर वडा कार्यालयहरू, स्थानीय समुदाय तथा अन्य सम्बन्धित संघ संस्थाहरूलाई उक्त प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभाव र प्रभाव न्यूनीकरणका सम्भाव्य उपायहरूको सन्दर्भमा सुझाव तथा पृष्ठपोषण दिन मिति २०७८/०९/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरी मिति २०७८/०९/२९ गते बुटवल हिलपार्क परिसरमा सार्वजनिक सुनुवाइको आयोजना गरि सरोकारवाला ब्यक्ति तथा निकायहरूबाट प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई यस प्रतिवेदनमा लिपिबद्ध गरिएकोछ ।

उक्त सार्वजनिक सुनुवाइको सूचनाको छाँया कपि सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना टाँसको लागि प्रस्तावक निकायले विभिन्न सरोकारवाला संघ संस्थाहरूलाई लेखिएको पत्र र सूचना टाँसको जानाकारी यसै प्रतिवेदनको अनुसुची-३ मा समावेश गरिएको छ ।

नोट: आयोजना निर्माणको कारण वातावरणमा पर्ने प्रभावको बारेमा राय सुझावको लागि लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित **सार्वजनिक सुनुवाइको तस्वीरहरू** यसै प्रतिवेदनको अनुसुची ४ मा समावेश गरिएको छ ।

३.३ स्थलगत अध्ययन:

अध्ययन टोलीद्वारा २०७८ साल असार, भदौ र असोज महिनामा निम्नानुसार उद्देश्य प्रसिका लागि आयोजना क्षेत्रको स्थलगत अध्ययन भ्रमण गरियो ।

- आयोजना क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणीय अवस्थाको जानकारी लिनुका साथै वरपरको वातावरणीय स्रोतको अवस्था पहिचान गर्न ।
- आयोजना बारे स्थानीय संघ, संस्था निकायहरूलाई जानकारी प्रदान गर्नुको अतिरिक्त प्रस्तावित आयोजना निर्माणको कारण वातावरणमा पार्न सक्ने असर बारे स्थानीय सरोकारवाला, व्यक्ति संघ संस्था तथा निकायहरूको रायसुझाव संकलन गर्न ।

सोही अनुरूप अध्ययन टोलीद्वारा आयोजना कार्यान्वयन क्षेत्रको अवलोकनका साथसाथै स्थानीय समुदायलाई पर्न सक्ने प्रभावको आकलन गरी लिखित रूपमा रायसुझाव दिन अनुरोध गरियो । अध्ययन टोलीद्वारा आयोजना क्षेत्रको विभिन्न वातावरणीय पक्षहरू जस्तै भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणको अवस्था बारे अध्ययन गरियो । जुन तल उल्लेख गरिएको छ ।

३.३.१ भौतिक वातावरण:

प्रस्तावित आयोजना स्थल एवं वरिपरिको भौतिक वातावरणका विभिन्न पक्षहरू जस्तै भौगर्भिक बनावट, भौगोलिक अवस्था, भूगोल र माटो, भूउपयोग, मौसम र मौसम विज्ञान, सतही र अर्धसतही जल विज्ञान, भूमिको स्थिरता, वायु र पानीको गुणस्तर तथा ध्वनीको स्तर आदी वारे विभिन्न दस्तावेजहरूको अध्ययन र प्रत्यक्ष अवलोकनबाट जानकारी प्राप्त गरियो र उपलब्ध नक्शा, स्रोत सामग्री एवं प्रस्ताव क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण गरी भौतिक वातावरणको अध्ययन सम्पन्न गरियो ।

३.३.२ जैविक वातावरण:

आयोजना क्षेत्रको जैविक वातावरणको वर्तमान अवस्था, विवरण तथा वन्यजन्तुहरूको बासस्थान वारे जानकारी हासिल गर्न अध्ययन टोलीद्वारा स्थानीय जानकार र सम्बन्धित सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरू संग छलफल संवाद, स्थानीय वन उपभोक्ताहरू संग संयुक्त रूपमा वनको अवलोकन गरियो । शिवनगर सामुदायिक वन र लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन क्षेत्रमा पाइने वन्यजन्तुहरू र चरा चुरुङ्गीहरूको विवरण लिइयो । वन्यजन्तुहरूको बासस्थान, आहार विहारको लागि उनिहरू हिडडुल गर्ने जैविक मार्गको वारेमा स्थानीय वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधिहरूसंगको छलफल बाट जानकारी प्राप्त गरियो ।

यस वन क्षेत्र वरिपरी पाइने वनस्पती, चराचुरुङ्गी एवं वन्यजन्तुहरूको सुची तयार गरियो भने विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचनाको लागि आवश्यक पर्ने ३.६५७९ हेक्टर क्षेत्रफलमा पर्ने रुख बिरुवाहरूको सम्बन्धित वन समूहका पदाधिकारीहरू र वन कर्मचारिहरूको संलग्नतामा शतप्रतिसत लगत लिई प्रजाति अनुसार विभिन्न उमेर समूहका रुख, लाथा र बिरुवाहरूको नाप पैमाइस लिने तथा गणना गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो । यसरी प्राप्त गरिएको वनस्पती, चराचुरुङ्गी एवं वन्यजन्तुहरूको सुची यस प्रतिवेदनको परिच्छेद ५ को उपशिर्षक ३ मा समावेश गरिएको छ ।

३.३.३ सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण:

सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरणको जानकारी निम्नानुसारका विधिहरूको प्रयोग गरी प्राप्त गरियो । विभिन्न जाँच सूची एवं प्रश्नावली, धरधुरी सर्भेक्षण, लक्षित समूह (जस्तै महिला, जनजाति आदि) संगको छलफल तथा अन्तर्क्रिया आदि मार्फत् सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गरियो ।

३.३.४ दोस्रो स्रोतहरूको अध्ययन तथा समीक्षा (Review of Secondary data):

अध्ययन टोलीद्वारा आयोजना क्षेत्रमा पर्ने जिल्ला, नगरपालिका तथा वडाको सामाजिक जनसांख्यिकिय विशेषता बुझ्न २०६८ सालको जनगणना तथ्याङ्कका साथै शिवनगर सामुदायिक वन तथा लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको विधान तथा कार्ययोजना, वन समूह/ समितिका बैठक र आमभेलाका निर्णयहरू र बुटवल उपमहानगरपालिकाद्वारा प्रकाशित पार्श्वचित्र,

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

आयोजनाको ईन्जिनियरिङ सर्भे डिजाइन र नक्शा समेतको अध्ययनबाट आवश्यक जानकारी एवं सूचनाहरू प्राप्त गरियो ।

३.३.५ पैदल सर्भेक्षण (Transect Survey):

प्रस्तावित क्षेत्रको बारेमा बुझ्न अध्ययन टोलीद्वारा पैदल सर्वेक्षण गरिएको थियो । यस सर्वेक्षणको मुख्य उद्देश्य आयोजनाबाट प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका स्थानीयसँग छलफल गर्ने तथा आयोजनाबारे स्थानीयहरूको चासो र गुनासो बुझ्नु र प्रस्तावित आयोजनाले वातावरणमा पार्ने वा पर्न सक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक असरहरूको आँकलन गर्नु रहेको थियो ।

३.३.६ लक्षित समूह छलफल:

अध्ययन टोलीद्वारा अध्ययनको सिलसिलामा जम्मा ३ वटा लक्षित समूहहरू संग छलफल गरिएको थियो । लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरू, शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरू, हिलपार्क परिषदका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू, गरी जम्मा ३ स्थानमा समाजका विभिन्न तह र तप्काका ब्यक्तित्वहरू र लक्षित समूहहरू संग छलफल तथा अन्तरक्रिया सम्पन्न गरियो र यस प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट वरिपरिको वातावरणमा पर्न सक्ने सकारात्मक र नकारात्मक असरहरू र सकारात्मक असरहरूलाई अभिवृद्धि गर्ने र नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरूको बारेमा उनीहरूबाट सुझाव संकलन गरिएको थियो ।

३.३.७ सरोकारवालाहरू सँग छलफल तथा परामर्श:

यस आयोजनाको अध्ययनको क्रममा आयोजना क्षेत्र वरपरका कार्यालय एवं संघ सस्थाहरू जस्तै प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ का जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरू, सब डिभिजन वन कार्यालयका कर्मचारीहरू, हिलपार्क व्यवस्थापनमा खटिएका कर्मचारीहरू सँग छलफल तथा परामर्श गर्ने कार्य अध्ययन टोलीद्वारा सम्पन्न गरिएको थियो । छलफल तथा अन्तरक्रियाको क्रममा सरोकारवालाहरूले उठाएका सवाल तथा सुझावहरू यस प्रतिवेदनको उपयुक्त शिर्षक अन्तर्गत समावेश गरिएको छ ।

३.३.८ वातावरणीय सवालको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण:

वातावरणीय मुद्दाहरूको पहिचान तथा अध्ययनको क्रममा अर्पनाइएका विभिन्न विधिहरू जस्तै सर्वेक्षण, विज्ञहरूको विचार, आदि प्रयोग गरी संकलित जानकारीहरूको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । त्यस्तै विभिन्न स्रोतबाट संकलित आयोजना क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय अवस्थालाई प्रस्तावित संरचना (विग बुद्ध मूर्ति निर्माण तथा सम्बन्धित अन्य संरचना) निर्माण र सञ्चालनको आधारमा मूल्याङ्कन गरिएको छ । राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५० मा

भएको व्यवस्था अनुसार सम्भावित सवाल तथा मुद्दाहरूलाई स्थानीय समुदाय, व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरू एवं विज्ञ परामर्शदातहरूको ज्ञान र अनुभवको आधारमा पहिचान गरिएका छन् ।

म्याट्रिक्स विधि प्रयोग गरी प्रस्तावित आयोजनाबाट हुनसक्ने सम्भावित सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको पहिचान गरिएको छ । वातावरणीय प्रभावको विभिन्न पक्षलाई पहिचान गरी गम्भीर मुद्दाहरूलाई प्राथमिकीकरण गरिएको छ । विग बुद्ध मूर्ति निर्माण तथा अन्य संरचनाको निर्माणले गर्दा सो क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक वातावरणमा पर्न सक्ने प्रभावका बारे सरोकारवालासँग छलफल गरी महत्वपूर्ण मुद्दाहरूलाई यस प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ । यस कार्यका लागि चेकलिष्टको आधारमा सूचनाहरूको संकलन, विज्ञहरूद्वारा त्यसको विश्लेषण, आयोजना क्षेत्रको अवलोकन तथा प्रभावित स्थानीय समुदायका प्रतिनिधीहरूसँग छलफल तथा परामर्श जस्ता विधी तथा औजारहरूको प्रयोग गरिएको थियो ।

यी सवालहरूको प्रकृतिलाई प्रतिकुल तथा अनुकुल शीर्षकमा परिमाणलाई उच्च, मध्यम तथा न्यून बर्गमा वर्गीकरण गरिएको छ । साथै यी सवाल तथा मुद्दाहरूलाई विभिन्न राष्ट्रिय नीति, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डका आधारमा मूल्याङ्कन समेत गरिएको छ ।

३.४ प्रतिवेदन तयारी:

प्रस्ताव प्रभावित क्षेत्रको वर्गीकरण गर्दा उच्च जोखिम क्षेत्र वा प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र खासगरी मानव बस्ती, निर्माण सामग्री संकलन स्थलसम्म पुग्ने सडकको व्यवस्था, कामदारको आवत जावत आदिलाई ध्यानमा राखी निर्धारण गरिएको छ । निम्न जोखिम क्षेत्र वा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र निर्धारण गर्दा सामाजिक पक्षलाई पर्न सक्ने नकारात्मक असरहरूलाई ध्यानमा राखेर गरिएको छ ।

अध्ययनको दौरान संकलित तथ्य तथ्याङ्क, सूचना तथा जानकारीका आधारमा कार्यसूची र क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तयार भै नियमानुसार स्वीकृतीको लागि प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल मार्फत वन वातावरण तथा भू संरक्षण मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश मुकाम बुटवलमा पेश गरिएको र दुवै प्रतिवेदन माननीय मन्त्री स्तरीय निर्णयबाट मिति २०७८/८/२७ मा स्वीकृत भए पश्चात यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

परिच्छेद: ४

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन आकर्षित हुने नीति, ऐन, नियम,

निर्देशिका, मापदण्ड एवं राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरू:

प्रस्ताव संग सम्बन्धित नीति, कानुनी व्यवस्था र ती दस्तावेजहरूमा वातावरणीय पक्षसंग सम्बन्धित भै गरिएको व्यवस्था प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माण आयोजना नेपाल सरकारको निम्न नीति, कानुन, निर्देशिका, मापदण्ड, अन्तराष्ट्रिय सन्धि र सम्झौताहरूसंग सम्बन्धित भएकोले मौजुदा नीति, कानुन, निर्देशिका र मापदण्डहरूलाई तपशिल बमोजिम वर्गीकरण र विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ संविधान

नेपालको संविधान

नेपालको संविधानको धारा (३०) १ मा प्रत्येक व्यक्तिलाई स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा जीउन पाउने हकको बारेमा उल्लेख छ । यसै गरी वातावरण सफा राख्न आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण व्यवस्था राज्यले गर्ने दावी गरेको छ । भौतिक पूर्वाधार विकासका क्रियाकलापहरूबाट वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई रोक्न वातावरणीय सरसफाइ सम्बन्धी जनतामा चेतना अभिवृद्धि गर्नका साथै वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षण र दुर्लभ वन्यजन्तुहरूको विशेष सुरक्षालाई समेत राज्यले प्राथमिकता दिने विषय उल्लेख छ ।

४.२ नीति, रणनीति र कार्ययोजना

राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६

यस नीतिले प्रदूषण नियन्त्रण, हरियाली प्रवर्द्धन गर्नुका साथै स्वस्थ र स्वच्छ वातावरणमा जनताले बस्न पाउने अधिकारको सुनिश्चितता गरेको छ । वातावरणीय प्रदूषण नियन्त्रण तथा न्यूनीकरणको लागि पर्याप्त जनशक्तिको व्यवस्था एवं संरचनाको निर्माण गर्ने, वातावरण मैत्री पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिने, स्वच्छ जलीय वातावरण कायम गर्न प्रदूषित पानी फोहोरमैला, ढल निकासलाई प्रत्यक्ष रूपमा जलश्रोतमा पठाउन रोक्ने आदि नीति तथा रणनीतिहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिने उल्लेख छ ।

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६

जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा राष्ट्रिय एवं अन्तराष्ट्रिय आयामहरूमा आएको परिवर्तनलाई प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्न उक्त नीतिको कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाइ समेतको आधारमा नयाँ राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ तर्जुमा गरिएको छ । विगत केही दशक

यता वायुमण्डलीय तापमानमा आएको तिब्रतर बृद्धि र त्यसबाट सृजित अतिबृष्टि, अनावृष्टि, खण्डबृष्टि, खडेरी जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट नेपालका हिमश्रृंखला र हिमनदीहरू एवं तिनीहरूमा आश्रित पारिस्थितिकिय प्रणालीहरूमा प्रतिकूल प्रभाव परिरहेको छ। जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरू वन तथा जैविक विविधता, उर्जा, मानव स्वस्थ्य, पर्यटन वसोवास, पूर्वाधार विकास लगायत जीविकोपार्जनसंग सम्बन्धित क्षेत्रहरूमा प्रत्यक्ष असर परेको महशुस गरिएको छ भने बाढी पहिरो, हावाहुरी, तथा डढेलो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरूका कारण हरेक वर्ष ठुलो मात्रामा धन जनको क्षति भैरहेको छ । यही पृष्ठभूमिमा जलवायु परिवर्तनका असरहरूको जोखिम न्यूनीकरण गर्दै उत्थानशिल समाजको निर्माण गर्ने तर्फ विभिन्न तह र विषयगत क्षेत्रहरूमा नीतिगत मार्गदर्शन गर्ने उद्देश्यले यो जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ लागु गरिएको छ। राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ ले आफ्नो क्षेत्रको विकास गर्न जलवायु परिवर्तनका असरहरूको सामना गर्ने र जैविक विविधता, जीविकोपार्जनको साथसाथै समग्र पर्यावरणीय विकासमा दृढताकासाथ लाग्ने उल्लेख गरिएको छ । यातायात र भौतिक पूर्वाधार विकास गर्दा वातावरणमैत्री स्थानहरूको छनौट र जलवायुमैत्री प्रविधिहरूको प्रयोग हुने उल्लेख गरिएको छ । वायुमण्डलमा कार्बन तथा हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जन घटाउन विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने उल्लेख गरिएको छ । राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ ले बाँझो तथा खालि जमिन र नदी किनारामा बृक्षारोपण गरी वन विकास र हरियाली प्रवर्धन गर्ने लक्ष्य लिएको छ ।

राष्ट्रिय वन नीति, २०७५

देशको भौगोलिक विशेषता अनुसार जल, जमिन र जंगलमा पर्ने सम्भावित चाप एवं प्रभावहरूलाई ध्यान दिएर वनको संरक्षण, व्यवस्थापन र जनसहभागिता मार्फत यसको दिगो विकास र समुचित उपभोगलाई जोड दिन यो संशोधित राष्ट्रिय वन नीति, २०७५ तर्जुमा भएको हो। यस वन नीतिको दृर्घकालिन उद्देश्य ईन्धन, काठ, दाउरा, पात पतिङ्गर र अन्य वन पैदावारहरूबाट जनताको आधारभूत आवश्यकता पुरा गर्नु, भूक्षय हुनबाट भूमीलाइ जोगाउनुका साथै पर्यावरण र अनुवंशिक श्रोतहरूको संरक्षण गर्नु हो । वन क्षेत्रको दिगो विकास, व्यवस्थापन र सदुपयोगमा जनताको जनसहभागिताको सुनिश्चितताको लागि यो नीतिको तर्जुमा गरिएको हो । यस नीतिले वन, वनस्पती, जलाधार र जैविक विविधताको दिगो व्यवस्थापनबाट सन्तुलित वातावरण कायम गर्न र वनको उत्पादकत्व बृद्धि गरी वन पैदावारको आपूर्तिमा सहजाता ल्याई वन पैदावारमा आधारीत उद्योग व्यवसायलाई प्रोत्साहनगरी आन्तरीक बजारको प्रवर्धन र विकास गर्ने उद्देश्य लिईएको छ ।

राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति र कार्ययोजना, २०७१-७७

नेपालको जैविक विविधता संरक्षणको ढाँचा निर्माण गर्ने उद्देश्यले नेपाल जैविक विविधता रणनीति र कार्ययोजना २०७१-२०७७ को निर्माण गरिएको हो । राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति र कार्य योजनाको लक्ष्य भनेको बि.सं २०७७ सम्ममा नेपालको पर्यावरणीय प्रणालीमा उल्लेखनीय बृद्धि गरी

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

मानव कल्याण र देशको दिगो विकासमा योगादन पुर्याउनु हो । प्रस्तावित रणनितिले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धी नियम र कानूनको कार्यान्वयनको सुनिश्चिततामा जोड दिएको छ ।

राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति, २०७२

वि.सं २०७२ मा राष्ट्रले अन्तराष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषको सहयोगमा नेपालमा राष्ट्रिय संरक्षण रणनीति निर्माण गरेको छ । यस रणनितिले वातावरण संरक्षणका लागि श्रोत संरक्षण र यसको उपयोगको लागि विभिन्न प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको छ । यसमा जैविक विविधताको संरक्षण भू संरक्षण, जलश्रोत व्यवस्थापन, राष्ट्रिय निकुञ्ज, संरक्षित क्षेत्र र वन्यजन्तु आरक्षका साथै प्राकृतिक सम्पदा व्यवस्थापन सम्बन्धी रणनीति आदि पर्दछन् ।

४.३ प्रस्ताव सँग सम्बन्धित ऐन

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६

यस ऐनको दफा ३ बमोजिम कुनै पनि आयोजना कार्यान्वयन हुनु भन्दा अघि स्थान, प्रकार र आकार अनुसार संक्षिप्त वातावरणीय परीक्षण वा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यस ऐनको दफा १० बमोजिम आयोजना कार्यान्वयन गर्नु अघि वातावरण व्यवस्थापन योजना (वा.व्य.यो) तयार गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ११ बमोजिम आयोजनाको भौतिक पूर्वाधार, डिजाइन वा स्वरूपमा केहि परिवर्तन गर्नु परेमा, वन क्षेत्र थप गर्नु परेमा, क्षमता बृद्धि गर्नु परेमा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था गरिएको छ ।

लुम्बिनी प्रदेश वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७

यस ऐनको दफा ३ बमोजिम कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु पूर्व वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । प्रस्तावित आयोजनाको स्थान, आकार र प्रकार अनुसार संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यस ऐनको दफा ५ बमोजिम कुनै पनि प्रस्तावको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पूर्व मन्त्रालयबाट त्यस्तो प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन र प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणको हकमा कार्यसूची र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा कार्यसूची र क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन स्वीकृत गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था गरिएको छ । यस्तै गरी ऐनको दफा ७ मा कसैले पनि यस ऐन बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराइ कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न गराउन हुँदैन भन्ने प्रष्ट व्यवस्था गरिएको हुनाले ऐनमा भएको उक्त व्यवस्थालाई यहाँ उल्लेख गरिएको हो ।

वन ऐन, २०७६

वन ऐन, २०७६ दफा ४२ उपदफा (१) ले कुनै पनि राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना, राष्ट्रिय गौरव आयोजना संचालन गर्न वनक्षेत्रको प्रयोग गर्नु बाहेक अरु कुनै विकल्प नभएमा प्रचलित कानून बमोजिमको वातावरणीय पक्षबाट त्यस्तो योजना संचालन गर्दा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने

देखिएमा नेपाल सरकारले योजना संचालन गर्नको लागि तोकिए बमोजिम स्वीकृति दिनेछ । दफा ४२ उपदफा २(१) ले जति वन क्षेत्र प्रयोग हुने हो कम्तिमा त्यति नै वनक्षेत्रमा रुख रोप्नु पर्नेछ र सम्भव भए सम्म आयोजना स्थल नजिकै पर्ने राष्ट्रिय वन क्षेत्रसँग जोडिएको र समान भौगोलिक र पारिस्थितिकीय क्षेत्रमा पर्ने तथा वनको विकास गर्न सक्ने वनोट भएको जग्गामा गर्नु पर्नेछ । दफा ४२ को उपदफा ६(२) वा ५ बमोजिम रोपिएको रुखहरूको पाँच वर्षसम्म हेरविचार गर्नको लागि आयोजना सञ्चालकले रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

श्रम ऐन, २०७४

श्रम ऐन, २०७४ ले श्रमिकहरूको हक,हित तथा सुविधाको व्यवस्था गर्न, श्रमिक र रोजगारदाताको अधिकार तथा कर्तव्यको स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । श्रम ऐन दफा ३४ अनुसार प्रत्येक श्रमिकले काम शुरू गरेको मिति देखिनै पारिश्रमिक तथा सुविधा पाउनेछन् श्रम ऐनको दफा ६८ ले रोजगार दाताले कार्यस्थलमा श्रमिक तथा अन्य व्यक्तिको सुरक्षा र स्वास्थ्य सम्बन्धी व्यवस्था गर्नु पर्ने उल्लेख छ । ऐनको दफा ४० बमोजिम श्रमिकहरूलाई हप्तामा एक दिन साप्ताहिक बिदा दिनु पर्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरेको छ ।

बाल श्रम (निषेध र नियमन) ऐन, २०५६

बाल श्रम (निषेध र नियमन) ऐन, २०५६ नेपालमा बाल श्रमसँग सम्बन्धित प्रमुख कानून हो । यो ऐनको धारा २(क) ले १४ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूलाई बच्चा जनाउँछ भनि परिभाषित गरिएको छ । बाल श्रम (निषेध र नियमन) ऐन, २०५६ को दफा ३, उपदफा १ बमोजिम १४ वर्ष उमेर पूरा नगरेका बाल बालिकाहरूलाई श्रमिकको रूपमा काममा लगाउन नपाइने भनिएको छ । कुनै पनि कम्पनी वा प्रतिष्ठानले बाल बालिकाहरूलाई काममा लगाउनु परेमा सम्बन्धित श्रम कार्यालय वा सो कार्यालयले तोकेको अन्य कुनै निकाय वा अधिकारी र बालकको बाबु आमा सँग स्वीकृत लिनुपर्नेछ भनि प्रष्ट कानुनी व्यवस्था गरिएको छ भने दफा ३ को उपदफा २ ले बालबालिकालाई कुनै पनि जोखिमपूर्ण व्यवसाय वा कामहरूमा लगाउन हुँदैन भन्ने प्रष्ट व्यवस्था गरिएको हुनाले ऐनमा भएको उक्त व्यवस्थालाई यहाँ उल्लेख गरिएको हो ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८

यस ऐनमा फोहोर मैलालाई स्रोतमा नै न्यूनीकरण, पुनःप्रयोग, प्रशोधन या विसर्जन गरी फोहोरमैलाको व्यवस्थित तथा प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न तथा फोहोरमैलाबाट जनस्वास्थ्य तथा वातावरणमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभावलाई कम गरी स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्नु पर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ । ऐनको दफा ३८ ले “स्थानीय निकायले तोकेको समय र ठाउँ बाहेक अन्य तरिकाले ठोस फोहोर निकाल्ने, सडकमा वा कुनै पनि सार्वजनिक ठाउँमा कुनै पनि किसिमको विषादीयुक्त फोहोर स्थानीय निकायले तोकेको स्थानहरू बाहेकका क्षेत्रमा जनस्वास्थ्यमा प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी राख्न, फ्याकन, थुपार्न वा निस्कासन गर्न, रसायनिक फोहोर, औद्योगिक फोहोर, मेडिकल फोहोर र विषादीयुक्त फोहोर राख्न, फ्याकन, निस्कासन गर्नु वा गराउनु कानून विपरित को कसुर गरेको मानिन्छ र ऐनको दफा ३९ मा उल्लेख भए अनुसार सजाय र जरीवाना गर्न सक्ने व्यवस्था समेत गरिएकोछ ।

विगि बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बिरुवा संरक्षण ऐन, २०७६

बिरुवा संरक्षण ऐनले कुनै पनि देशबाट वनस्पतिहरू वा वनस्पति जन्य उत्पादनहरूमा प्रवेश निषेध/नियन्त्रण गर्दछ । यस ऐनले "बिरुवा" लाई सबै जीवित वा मृत बोट वा यसको अंशको रूपमा परिभाषित गरेको र यसले डाँठ, हाँगा, काण्ड, कोर्म बल्ब, बोक्रा, जरा, पात, नर्सरी स्टक, वनस्पति प्रसारित सामग्री, जल, तरकारी र बीउलाई समावेश गर्दछ । ऐनको दफा ३ ले नेपालमा आयोजित वनस्पति र वनजन्य उत्पादनलाई संरक्षण गर्न सरकारलाई अधिकार प्रदान गर्दछ ।

सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण ऐन, २०७३

सङ्कटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण ऐन, २०७३ को दफा ३ (१) ले कसैले पनि दुर्लभ वा लोपोन्मुख वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना खरिद बिक्री गर्न, आफूसँग राख्न, प्रयोग गर्न, रोप्न, हुर्काउन, नियन्त्रित प्रजनन गर्न, ओसारपसार, निकासी वा पैठारी गर्न वा गराउन नपाउने र दफा २० (क) अनुसार कसैले दफा ३ विपरीत काम गरेको पाइएमा त्यसलाई कसुर गरेको मानिने कुरा उल्लेख छ । दफा २१ (क) वमोजिम दुर्लभ वन्यजन्तु वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुर गर्नेलाई कसुरको मात्रा अनुसार पाँच वर्ष देखि पन्ध्र वर्ष सम्म कैद वा पाँचलाख रुपैया देखि दश लाख रुपैया सम्म जरिवाना वा दुबै र दुर्लभ वनस्पति वा सो को नमुना सम्बन्धी कसुरको मात्रा अनुसार एक वर्ष देखि पाँच वर्ष सम्म कैद वा एकलाख रुपैया देखि पाँच लाख रुपैयासम्म जरिवाना वा दुबैको व्यवस्था गरेको छ । दफा २२ ले यस अन्तर्गतको कसुर गर्ने व्यक्ति वा कसुरसँग सम्बन्धित सँग सङ्कटापन्न वन्यजन्तु वा वनस्पति वा सो को नमुना तथा त्यस्तो कसुरमा प्रयोग भएका अन्य वस्तु, सामग्री, हात हतियार तथा सवारी साधन समेत जफत हुने कानुनी व्यवस्था गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४

यस ऐनको परिच्छेद ३ मा गाउँपालिका एवं नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार स्पष्ट पारेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ मा गाउँपालिका, नगरपालिकाको अधिकार उल्लेख गरेको छ । जसको उपदफा २ को बुँदा नं (छ) अनुसार स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजनाको अधिकार तोकेको छ । जसको उपबुँदा ११ मा पर्यटन क्षेत्रको विकास विस्तार र प्रवर्द्धन सम्बन्धी आयोजनाहरूको पहिचान, कार्यान्वयन, व्यवस्थापन, अनुगमन तथा नियमन गर्ने अधिकार दिएको छ । त्यस्तै गरि यसै बुँदाको उपबुँदा १२ मा नवीन पर्यटकीय सेवा तथा कार्यहरू सम्बन्धी आयोजनाहरूको पहिचान, कार्यान्वयन, व्यवस्थापन अनुगमन तथा नियमन गर्न सक्ने छ । दफा ११ उपदफा २ को बुँदा नं (प) ले जलाधार, वन्यजन्तु, खानी तथा खनिज पदार्थको संरक्षण गर्ने अधिकार समेत दिएको छ ।

जग्गा प्राप्ति ऐन २०३४

यस ऐनको दफा ३ मा नेपाल सरकारले कुनैपनि जग्गा प्राप्त गर्न सक्नेछ र दफा ३ क अनुसार प्रदेश वा स्थानीय तहको लागि कुनै पनि जग्गा आवश्यक परेमा मुआब्जा र अन्य माग गरेको तहले ब्यहोर्ने गरी जग्गा प्राप्त गराई दिने गरी निर्णय गर्न सक्नेछ । प्रक्रिया पूरा गरी प्राप्त

गरेको जग्गा दफा २२ बमोजिम नेपाल सरकारको लागि प्राप्त गरेकोमा नेपाल सरकारको लागि र अन्य कुनै संस्थाको लागि प्राप्त गरेकोमा त्यस्तो संस्थामा सनेछ भनि उल्लेख गरिएको छ ।

४.५ प्रस्तावसँग सम्बन्धित नियमावली

वातावरण संरक्षण नियमावली , २०७७

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, नियम ३ बमोजिम अनुसूची १ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची २ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण र अनुसूची ३ मा उल्लेखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । यस नियमावलीको नियम ४ र ५ बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन गर्नुपर्ने प्रस्तावको हकमा क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ । यस नियमावलीको (नियम ७) र नियम ४ बमोजिम स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण तथा नियम ५ बमोजिम स्वीकृत कार्यसूची तथा नियम ६ बमोजिम गरिएको सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमबाट प्राप्त राय सुझावलाई समेत समेटि वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७, नियम ११ बमोजिम आयोजनाको भौतिक पूर्वाधार, डिजाइन वा स्वरूपमा केहि परिवर्तन गर्नु परेमा, वन क्षेत्र थप गर्नु परेमा, क्षमता बृद्धि गर्नु परेमा पूरक वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ (लुम्बिनी प्रदेश)

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ को दफा ३१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी लुम्बिनी प्रदेश सरकारले यो नियम बनाएको हो । प्रस्तावले ओगट्ने क्षेत्रफल, उद्देश्य, आकार आदिको आधारमा विभिन्न वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्ने भनी कानुनमा व्यवस्था गरिएको छ । नियमावलीले वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयारी प्रक्रियालाई सरलीकृत गरेको छ । यस नियमावलीको नियम ३ देखि १५ सम्म संक्षिप्त वातावरणीय प्रतिवेदन देखि वातावरणीय पार्श्व चित्र तयार गर्ने सम्मका विधिहरू सिफारीस गरेको छ । यो नियमावलीले प्रदेश भित्र वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्ने, वातावरण संरक्षण गर्ने, क्षतिपूर्ति भराउने अनुगमन मूल्याङ्कन गर्ने कार्यहरूलाई स्पष्ट रूपमा तोकेको छ ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०

फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली २०७० विभिन्न क्षेत्रबाट उत्पादन हुने हानीकारक र सामान्य प्रकारका ठोस फोहोरहरूलाई व्यवस्थापन गर्नका लागि बनाइएको हो । नियम ३(१) ले फोहोरमैला स्रोतमै छुट्याउने, फोहोरमैलाको उत्पादन स्रोतमै कम गर्ने र व्यवस्थापनको उपयुक्त प्रविधि अवलम्बन गर्ने सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने बिषयमा जोड दिइएकोछ । नियम ३ (२) ले हानिकारक फोहोर रासायनिक फोहोर उत्पादकहरूले आफै त्यस्ता संवेदनशील फोहोर व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । नियम ५ अनुसार कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा निकायले

हानिकारक, रसायनिक, जैविक वा अजैविक फोहोर व्यवस्थापन गर्न स्वीकृति लिए बमोजिमको मापदण्ड, विधि, प्रविधि र व्यवस्थापन गरे नगरेको अनुगमन गरिनेछ भन्ने उल्लेख छ ।

श्रम नियमावली, २०७५

श्रम ऐन, २०७४ को धारा १८४ अन्तर्गत नेपाल सरकारले श्रम नियमावली, २०७५ तर्जुमा गरेको छ । श्रम नियमावलीलाई नेपाल राजपत्रमा असार ८, २०७५ मा प्रकाशित गरिएको र तत्कालीन श्रम नियमावलीलाई सुरक्षित गरिएको छ । श्रम नियमावलीले कुनै पनि रोजगारी नियमित रोजगारी हो कि होइन भन्ने बिषयमा विवाद उत्पन्न भएमा निरुपणको लागि यो मापदण्ड निर्धारण गरेको छ । श्रम नियमावलीको नियम ३ ले यस्तो मापदण्ड प्रदान गरेको छ । नियम ३ उपनियम २(१) बमोजिम रोजगारी नियमित प्रकृतिको हो वा होइन भन्ने कुरा निम्न आधारमा निर्धारण गरिन्छ (क) रोजगार अवधि समाप्त भएपछि निरन्तरता चाहिन्छ वा चाहिँदैन? यदि यसलाई जारी राख्न अर्को कर्मचारी तुरुन्त आवश्यक हुन्छ कि हुँदैन र (ख) कर्मचारीले नियमित आधारमा काम गरेको खण्डमा एक वर्ष भन्दा बढी अवधिको लागि यदि कामको कुनै अवधि तोकेको छैन भने कर्मचारीले नियमित आधारमा एक वर्ष भन्दा बढी अवधिको लागि काम गरेको खण्डमा रोजगारी नियमित प्रकृतिको हो कि होइन भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने प्रावधान रहेको छ ।

४.६ प्रस्तावसँग सम्बन्धित निर्देशिका मापदण्ड र कार्यविधि

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, नेपाल सरकारले सूचिकृत गरेको निर्देशिकाहरू र राजपत्रले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन आवश्यक पर्ने आयोजनाहरूको पहिचान, विकल्पहरूको छनौट, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायत आवश्यक पर्ने न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सुझाएको छ । यस निर्देशिकाले महत्वपूर्ण वातावरणीय सूचकहरूको चेकलिष्टका साथै रेखाचित्र र फ्लोचार्टहरू सुझाव गर्दछ । यसको आधारभुत उद्देश्य भनेको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रक्रिया, गुणस्तर र प्राकृतिक श्रोतहरूको हास नगरी विकास निर्माण बाट प्राप्त लाभहरूलाई अनुकूल गर्ने र आयोजनाको योजना चक्र भित्र वातावरणीय सवालहरूलाई एकिकृत गर्ने हो ।

राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाको लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड सहितको कार्यविधि, २०७६

यो कार्यविधिले अन्य विकल्प उपलब्ध नभएको खण्डमा मात्र वन क्षेत्रको प्रयोग गर्ने विकल्पको रूपमा राखेको छ । वन क्षेत्र आवश्यक पर्ने आयोजनाहरूले वनको जग्गा प्रयोग क्षेत्र न्यूनतम गर्न वैकल्पिक आयोजनाहरूलाई वन तथा वातावरण मन्त्रालयको स्वामित्वमा प्रयोग गर्न पाउनेछन् । वन क्षेत्र र श्रोतहरूको विनाशको क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न, आयोजना प्रस्तावकले निम्न प्रावधान अपनाउनु पर्दछ ।

- प्रस्तावकले कम्तिमा विनाश भएको जंगल क्षेत्र बराबरको क्षेत्रफलमा वृक्षारोपण गर्नु पर्ने छ ।

- प्रस्तावकले काटिने प्रत्येक रुखको बदलामा १० वटा रुखहरू डिभिजन वन कार्यालयद्वारा तोकिएको क्षेत्रमा रोप्नु पर्नेछ र प्रत्येक रोपेको रुखको संरक्षण र सम्बर्द्धन /बृद्धि सुनिश्चित गर्न ५ वर्ष सम्म बगैचाको हेरचाह गर्नु पर्नेछ वा प्रस्तावकले वृक्षारोपण र संरक्षणको लागि ५ वर्ष सम्म आवश्यक रकम डिभिजन वन कार्यालयमा जम्मा गर्न सक्ने व्यवस्था छ ।
- प्रयोग भएको वन क्षेत्रको क्षतिपूर्ति वापत रकम नै बुझाउन प्रस्तावकले चाहेमा व्यवसायिक कवुलियती वनको लागि निर्धारित गरिएको शुल्क अनुसार नै रकम बुझाउन व्यवस्था रहेको छ ।

वन पैदावर (काठ/दाउरा) संकलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३

यस निर्देशिकाको खण्ड ३ देखि १० सम्ममा रुख बिरुवा कटानका लागि स्वीकृती, रुख बिरुवा कटानका लागि जग्गाको रेखाङ्कन, काठको आयतनको मूल्याङ्कन इत्यादी र सरकारी कार्यालयहरू र जिम्मेवार अधिकारीहरूका लागि अनुमोदन स्वीकृती र मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न प्रकृया र ढाँचा तोकिएका छन् । प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थल राष्ट्रिय वन क्षेत्र भएको र आयोजना निर्माण गर्दा उक्त स्थानमा रहेका यस प्रतिवेदनमा उल्लेखित जात नाप साइज र संख्यामा उल्लेखित रुख बिरुवाहरू कटान गर्ने र प्राप्त वन पैदावार (काठ/दाउरा) संकलन तथा बिक्री वितरण तथा लिलाम गर्दा यस निर्देशिका आकर्षित हुनजाने हुँदा यहाँ उल्लेख गरिएको हो ।

सामुदायिक वन मापन निर्देशिका, २०६३

सामुदायिक वन मापन निर्देशिका, २०६३ ले सामुदायिक वनको स्टक र फसल काट्ने सम्भावनाको मूल्याङ्कन गर्ने प्रकृया र विधिहरूको विवरण दिन्छ । प्रस्ताव क्षेत्रमा रहेका हटाउन आवश्यक ठानिएका बोट बिरुवाहरूको मापन यसै निर्देशिका अनुसार गर्नु पर्ने भएकोले यहाँ उल्लेख गरिएको हो ।

चुरे क्षेत्रमा विकास निर्माण गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने कार्यविधि तथा मापदण्ड, २०७७

चुरे क्षेत्रमा विकास निर्माण गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने कार्यविधि तथा मापदण्ड, २०७७ चुरेक्षेत्रमा विकास निर्माणका कार्यहरूलाई व्यवस्थित र दिगो बनाउन वातावरण र विकासका सिद्धान्तहरूलाई एक आपसमा मैत्रिपूर्ण बनाउन उपयोगी हुन सकोस भन्ने यस कार्यविधिको उद्देश्य रहेको छ । यो मापदण्ड चुरे संरक्षण क्षेत्रमा विकास निर्माण, पूर्वाधार विकासका कार्यक्रमहरू, उद्योग स्थापना र संचालन गर्ने विभिन्न सरकारी संघ संस्थाहरू, निर्माण व्यवसायी, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरका संघ संस्थाहरूले यस कार्यविधि तथा मापदण्डलाई अनिवार्य रूपमा पालना गर्नु पर्नेछ । यो कार्यविधि तथा मापदण्डले चुरे संरक्षण क्षेत्रका नदी, खोलाको सतहबाट नदी जन्य पदार्थ (ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो आदी) हटाउने वा संकलन, उत्खनन् कार्यको स्वीकृती दिने कार्यविधि तोकेको छ । यस कार्यविधि तथा मापदण्ड १ मा चुरे क्षेत्रमा गरिने भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा सम्भारका लागि अपनाउनु पर्ने मापदण्डहरू, मापदण्ड २ मा चुरे

क्षेत्रमा स्थापना तथा संचालन हुने उद्योग खानी तथा खनीज पदार्थ र निर्माण जन्य सामग्री उत्खनन् संकलन सम्बन्धी प्रवधानहरू र मापदण्ड ३ मा नदी जन्य पदार्थ हटाउँदा वा उत्खनन्, संकलन गर्दा अपनाउनु पर्ने विधी वा तरिकाहरू तोकेको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन स्थल चुरे क्षेत्रमा पर्ने र यस निर्देशिका आकर्षित हुनजाने भएकोले यहाँ उल्लेख गरिएको हो ।

वायु गुणस्तर सम्बन्धि राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९

वातावरण संरक्षण नियमावलि, २०५४ को नियम १५ अनुसार नेपाल सरकारले वायुको गुणस्तर मापनका विभिन्न मापदण्ड तथा सूचकहरू तोकेको छ । यी सूचकहरूमा पी.एम १०, पी.एम २.५, कार्बन मनो अक्साइड, नाइट्रोजनडाइ अक्साइड, सल्फर डाइअक्साइड, लिड, बेन्जेन, कुल घुलित कणहरू र ओजोनलाई समेत समावेश गरिएको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्नु भन्दा अगाडी स्थानीय स्तरमा वायुको गुणस्तर थाहा पाउन वायुको गुणस्तर मापन जरूरी हुने हुँदा यस मापदण्डको अधार बिन्दु थाहा पाउन जरूरी भएकोले यस मापदण्डको यहाँ ब्यख्या गरिएको हो ।

राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०६९

वातावरण संरक्षण नियमावलि, २०५४ को नियम १५ अनुसार नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरू तोकेको छ । राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरूको विभिन्न पारामिटरहरूले टर्बिडिटी, इलेक्ट्रिकल कन्डक्टिभिटी, एमोनिया, नाइट्रेट, टोटल हार्डनेस, ई.कोल, कोलिफर्म आदिलाई समावेश गर्दछ । प्रस्ताव क्षेत्रमा उपलब्ध खानेपानी पनि यही राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड अनुसार हुनु पर्ने हुनाले यस मापदण्ड आकर्षित हुन गएको हो ।

सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कार्यविधि — २०७५

यस कार्यविधिको प्रस्तावनामा पर्यटकीय सम्भावना रहेका सामुदायिक वनहरूमा वन पैदावारको उत्पादन सहित वातावरणीय सेवाहरूको प्रवर्द्धन गरि अधिकतम आर्थिक लाभ प्राप्त गर्ने, समग्र वनको हैसियतमा सुधार गर्ने, वातावरण र जैविक विविधता संरक्षण र स्थानीय उपभोक्ताहरूको मौलिक सामाजिक साँस्कृतिक मूल्य मान्यतामा बढावा हुनेगरी वन विहार, जलविहार, पार्क, उद्यान अवलोकन, वनभोज, फोटो जात्रा, सिनेमा वा भिडियो छायाङ्कन, सूचना तथा सन्देशमुलक गतिविधि, ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक सम्पदा अवलोकन जस्ता संरक्षण रोजगारी तथा आयआर्जन हुने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरि समृद्धिमा टेवा पुर्याउने कार्य गर्नको लागि अवलम्बन गर्नु पर्ने कार्यहरू सुझाएको छ । यस कार्यविधिको बुँदा ५ ले सामुदायिक वनमा पर्यापर्यटन सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ, जस अनुसार ५.१मा समूहले पर्यापर्यटन सम्बन्धी क्रियाकलाप आफै वा निजि क्षेत्र, सहकारी, स्थानीय समुदायको साझेदारी र सहकार्यमा गर्न सक्नेछ । त्यस्तै बुँदा ५.२ मा पर्यापर्यटन व्यवसाय सञ्चालन गर्न चाहने समूहले अनुसूचि १ बमोजिमका पर्यापर्यटन सम्बन्धी विषयहरूमध्ये आफुले गर्न चाहेको विषय साधारण सभाबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नु पर्ने उल्लेख गरेको छ ।

४.७ प्रस्तावसँग सम्बन्धित अन्तराष्ट्रिय सन्धि सम्झौता

संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धि, सन् १९७३ (सा.ई.टी.स)

यो महासन्धि संकटापन्न वन्य जन्तु र वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण गर्न सन् १९७३ को सम्मेलनद्वारा कार्यान्वयनमा आएको हो । यस ऐनले संकटापन्न वनस्पति र वन्यजन्तुहरूको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रणको बारेमा बताउँदछ । प्रजातिहरूको अत्यधिक हासलाई सा.ई.टी.स ले सुरक्षा प्रदान गर्दछ र विभिन्न कारणले लोपउन्मुख प्राणी तथा वनस्पतिहरूको सुरक्षाको लागि सा.ई.टी.स ले तिनीहरूलाई अनुसूची पहिलो, दोश्रो र तेश्रो गरी तीन भागमा सूचीकृत गरेको छ । अनुसूची पहिलोमा सा.ई.टी.स द्वारा सूचीकृत गरेको जीवजन्तुहरू र वनस्पतिहरू मध्य सबैभन्दा जोखिममा रहेका (लोपोन्मुख) प्रजातिहरूलाई सूचीकृत गरेको छ । लोप हुने खतरामा रहेका प्रजातिहरूलाई वैज्ञानिक अनुसन्धान बाहेक अन्तराष्ट्रिय व्यापारकोलागि निषेध गरिएको छ । अनुसूची दोश्रोमा वर्तमानमा विलुप्त हुने खतरा नभएका तर व्यापारको नियन्त्रण नभएमा त्यस्तो अवस्था सृजना हुन सक्ने प्रजातिहरूको सूची रहेको छ । अनुसूची तेश्रोमा कुनै एक पाटीको (पक्ष राष्ट्रको) अनुरोधमा वा प्रजातिहरूको अस्थिर अवैध व्यापारलाई नियमन गर्न र एक भन्दा अन्य देशहरूको सहयोग आवश्यक हुने प्रजातिहरूलाई सूचीकृत गरेको छ । यसरी संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तराष्ट्रिय व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धिको नेपाल पक्षराष्ट्र भएको हुनाले वन क्षेत्रमा कुनै पनि संरचना निर्माण गर्दा यो महासन्धि आकर्षित हुनजाने हुनाले यसमा भएको व्यवस्थालाई यहाँ उल्लेख गर्न आवश्यक परेको हो ।

आदीवासी तथा जनजाती समुदायको लागि अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठन सम्मेलन, २०४५ (नं १६९)

आदीवासी र जनजाति समुदायमा अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठन सम्मेलनका, १९८९ (नं.१६९) नेपालले सेप्टेम्बर १४, २००७ मा १६९ नम्बरमा अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठन सम्मेलनमा स्वीकृत गर्यो । सन् २००७ मा आदीवासी जनजातिहरूको अधिकार सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघको घोषणालाई साधारण सभाले पारित गर्यो । उक्त घोषणाले वुंदा नं.१६९ अन्तर्गत प्रदान गरिएका सिद्धान्त र दृष्टिकोणको महत्त्वलाई पुष्टि गर्दछ र यसले गर्दा सम्मेलनको वुंदा नं.१६९ को स्वीकृत र कार्यान्वयनको लागि नयाँ प्रेरणा प्रदान गर्दछ । अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठनको सम्मेलन नं.१६९ ले आदिवासी र जनजाति तथा पिछडिएका व्यक्तिहरूका विशिष्ट ज्ञान सीप र प्रविधिलाई उनीहरूको परम्परागत अर्थ व्यवस्था र आत्मनिर्णय विकास प्रकृयाको आधारका रूपमा मान्यता दिनुपर्ने आवश्यकतालाई प्रकाश पार्दछ । सम्झौताको धारा १ ले आदिवासी जनजाति समुदायको परिभाषा प्रदान गर्दछ । धारा-६ ले उचित प्रकृया मार्फत सम्बन्धित व्यक्तिहरूसँग परामर्श गर्दछ र विशेष गरी उनीहरूका प्रतिनिधि संस्थाहरू मार्फत प्रत्यक्ष असर पर्ने समुदायहरूको बारेमा छलफल गर्दछ । धारा १५ मा आफ्नो जग्गा सम्बन्धी प्राकृतिक श्रोत सम्बन्धी जनअधिकारको संरक्षण गर्ने विषय उल्लेख गरिएको छ । यी अधिकारहरूमा यस्ता संसाधन/श्रोतहरूको प्रयोग, व्यवस्थापन र संरक्षण कार्यमा भाग लिने अधिकार छ । धारा १६(२) मा जहाँ बसाइसरी आएका मानिसहरू बसोवास गर्न आवश्यक पर्ने देखिन्छ, उनीहरूको

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

स्वतन्त्र र सुचित सहभागितामा मात्र स्थान परिवर्तन हुनेछ भनी स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरेको छ । धारा १६(३) मा सम्भव भएसम्म यी समुदायका जनताले स्थानान्तरणको आधारमा अस्तित्वमा रहन आफ्नो जग्गा फिर्ता गर्ने अधिकार पाउनेछन् भनी उल्लेख छ । धारा १६(५) मा व्यक्तिहरूलाई पर्ने कुनै पनि क्षति वा चोटपटकको पूर्ण क्षतिपूर्ति दिनुपर्ने कुराको विस्तृतीकरण गरिएको छ ।

जैविक विविधता सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय महासन्धि, १९९२

संयुक्त राष्ट्र संघिय जैविक भण्डार क्षेत्र राष्ट्रिय निकुञ्ज, प्राकृतिक भण्डार क्षेत्र वा संरक्षण क्षेत्रहरूको रूपमा तोकिएका जग्गामा हुन सक्ने आयोजनाहरू संयुक्त राष्ट्र संघको बडापत्रबाट प्रभावित हुनेछन् । यस बाहेक सम्मेलनले कुनै पनि अन्य क्षेत्रहरूमा जैविक विविधताको संरक्षणका लागि जोड दिन्छ ।

परिच्छेद: ५

प्रस्ताव क्षेत्रको विद्यमान वातावरणीय अवस्था:

प्रस्तावित आयोजनाले प्रभाव पार्न सक्ने स्थानको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा साँस्कृतिक वस्तुस्थितिको बारेमा आधारभूत जानाकारीहरु तलका विभिन्न शिर्षकहरुमा उल्लेख गरिएको छ ।

५.१ भौतिक वातावरण:

प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रको भौगोलिक तथा धरातलीय अवस्था, भूउपयोग जलवायु, जल तथा जलाधार क्षेत्र, भूगर्भ, वायुको गुणस्तर, ध्वनीको स्तर र पानीको गुणस्तर सम्बन्धी जानकारी उद्धृत गरिएको छ ।

क. बुटवल उपमहानगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था

तालिका नं ६ बुटवल उपमहानगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था

क्र. सं.	जमीनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग किमी)	प्रतिशत
१	वन जंगल	५०.३८	४८.५५
२	खेतीयोग्य जमीन	२४.५४	२३.६५
३	आवास क्षेत्र	२०.३१	१९.५७
४	बालुवा	५.७०	५.४९
५	जलक्षेत्र	१.४०	१.३५
६	झाडी बुट्यान	१.२२	१.१८
७	बाँझो जमीन	०.१९	०.१९
८	बगैँचा	०.०२	०.०२
९	भिर	०.००३	०.००२
	जम्मा	१०३.७७	१००.००

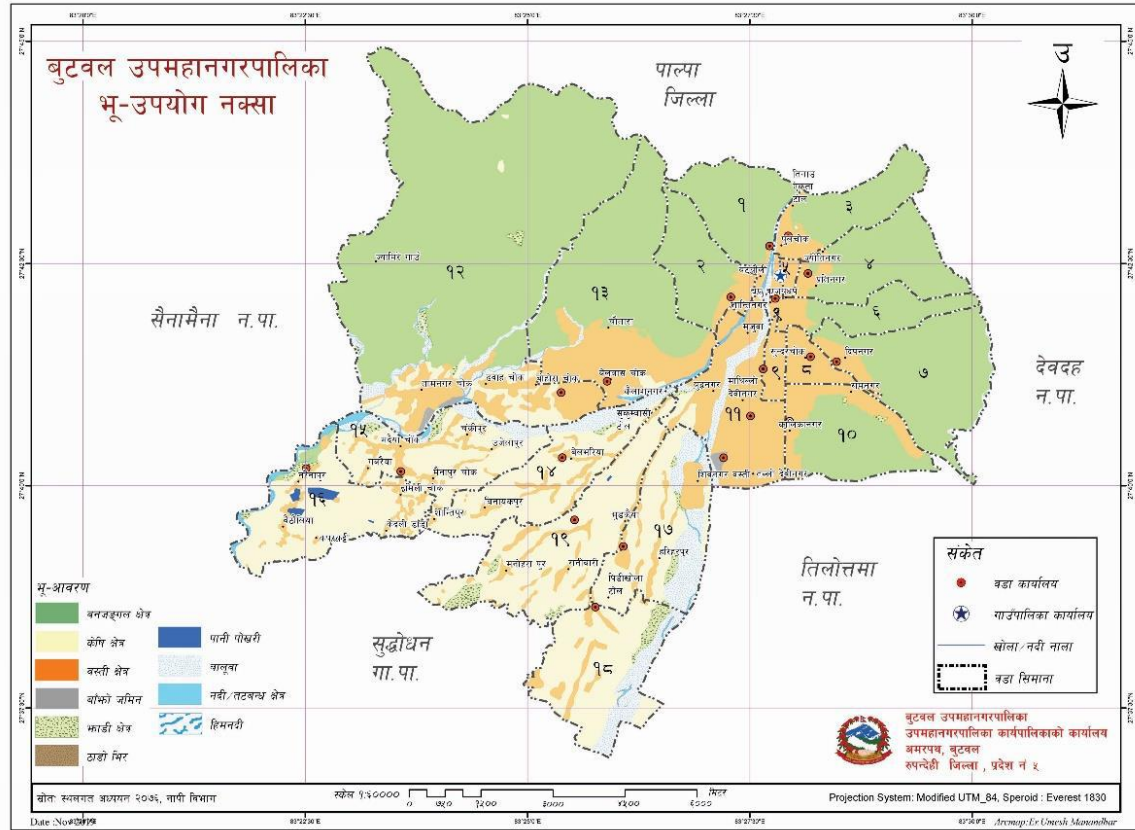
स्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका २०७८

यसरी यस उपमहानगरपालिकाको सबै भन्दा धेरै ४८.५५ प्रतिशत अर्थात् ५०.३८ हेक्टर वन जंगल, २३.६५ प्रतिशत अर्थात् २४.५४ हेक्टर खेतीयोग्य भूमि, १९.५७ प्रतिशत अर्थात्

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

२०.३१ हेक्टर आवास क्षेत्र, ५.४९ प्रतिशत अर्थात् ५.७० हेक्टर वालुवा आदि, १.१८ प्रतिशत अर्थात् १.२२ हेक्टर झाडी बुट्यान र बाँकी क्षेत्रमा बाँझो जमीन, बगैँचा अनि भीर रहेको छ । जुन तल चित्रमा रहेको बुटवल उपमहानगरपालिकाको भूउपयोग नक्सा हेर्न सकिन्छ ।

चित्र नं २ बुटवल उपमहानगरपालिकाको भू-उपयोग नक्शा

स्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका भूउपयोग नक्सा २०७७

ख. माटोको विवरण

यस उपमहानगरपालिकाको माटोको निर्माण हिमश्रृंखला निर्माणको समयमा नै भएको पाइन्छ । माटो निर्माणको profile हेर्दा माटो तथा चट्टान (rocks)मा विविधता पाइन्छ । यस उपमहानगरपालिकाको उत्तर तर्फ चुरे श्रृंखला तथा दक्षिण तर्फ समथर तराइ रहेको छ । जसको कारणले माटोमा पनि परिवर्तन पाइन्छ । उत्तर तर्फ रहेको चुरेमा ढुङ्गा, बलौटे चट्टान, सिल्ट र सेल लगायत प्रचुर मात्रामा sand stone र conglomerates रहेको पाइन्छ । यस्तै उपमहानगरपालिकाको दक्षिण भागमा चिम्टयाइलो, बलौटे र दोमट माटो पाइन्छ । प्रस्तावित क्षेत्रमा प्रसस्त मात्रामा sandstone र बलौटे सुख्खा माटो रहेको छ ।

विगि बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

ग. जमिनको मोहोडा

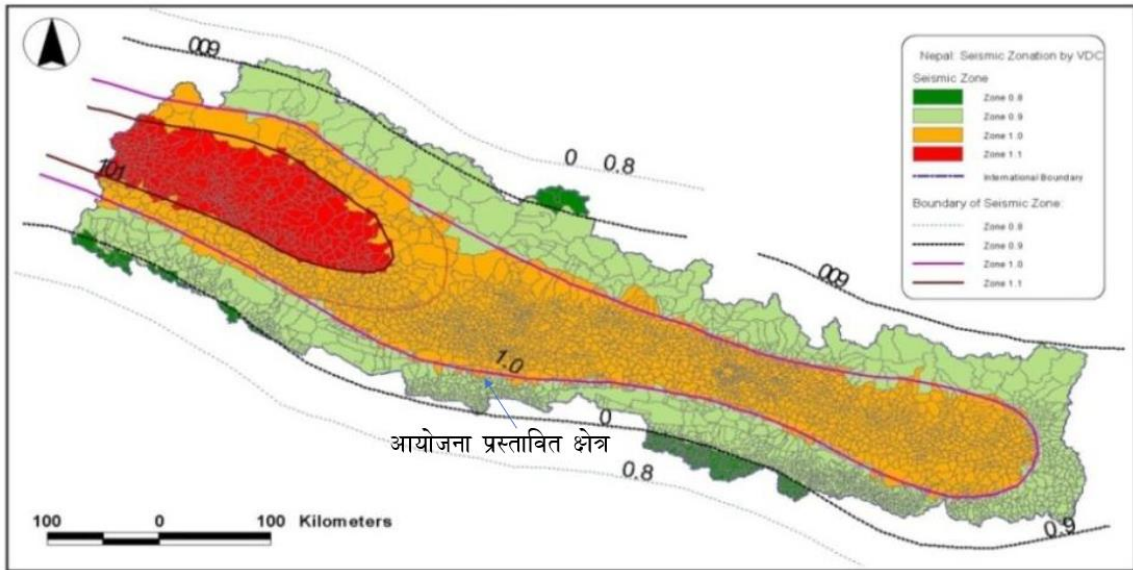
प्रस्तावित बिग बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माण गरिने क्षेत्र पूर्व, दक्षिण तथा केही भाग पश्चिमी महोडामा पर्दछ ।

घ. मुख्य प्राकृतिक सम्पदा

यस उपमहानगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदाहरूमा यहाँ रहेका खोला खोल्सी वन तथा वन्य जन्तुहरू हुन् । यस उपमहानगरपालिकामा पाइने वन तथा जैविक विविधताको विवरण तल उपशिर्षक नं ५.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ङ. भूगर्भ

आयोजना क्षेत्र भौगोलिक रूपमा मध्य नेपालको चुरे क्षेत्रमा पर्दछ । प्रस्तावित क्षेत्रको भूआकृति चुरे क्षेत्रमा वर्गीकृत गरी चित्रण गरिएको छ र यो क्षेत्र चुरेश्रृङ्खला अन्तर्गत पर्दछ । यो क्षेत्रमा मुख्यतः क्वार्टनरी डिपोजिट रहेको छ जुन सिनोजोईक समय देखि टर्सरी समयको अन्ततिर लगभग १६ लाख वर्ष अगाडी बनेको अनुमान गरिएको छ । यो क्षेत्र मुख्य फ्रन्टल थ्रस्ट देखि तल पर्ने भएकोले भुकम्पीय दृष्टीकोणले संवेदनशिल क्षेत्र मानिन्छ । प्रस्तावक निकायले यस आयोजनाको पनि भूगर्भ विज्ञ द्वारा भौगर्भिक अध्ययन गरी भारवहन क्षमता अनुसार प्रस्तावित संरचना डिजाइन गरिएको कुरा विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं ३ नेपालको भुकम्पीय संवेदनशिलता

च. भार वहन क्षमता: प्रस्तावकले गरेको भार वहन क्षमता आकलन अनुसार १०० न्यूटन प्रति वर्ग मिटर रहेको छ ।

बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

छ. भौगोलिक अवस्था: निर्माण स्थलको **Transect walk** गरि हेर्दा यस क्षेत्रमा ससाना सुख्खा खोल्सीहरू रहेको पाइयो। प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माणको ठिक दक्षिण पश्चिम तर्फ तल सानो पहिरो ४ मिटर लम्बाइ र २ मिटर चौडाइको भएको पाइयो ।

ज. जल तथा मौषम

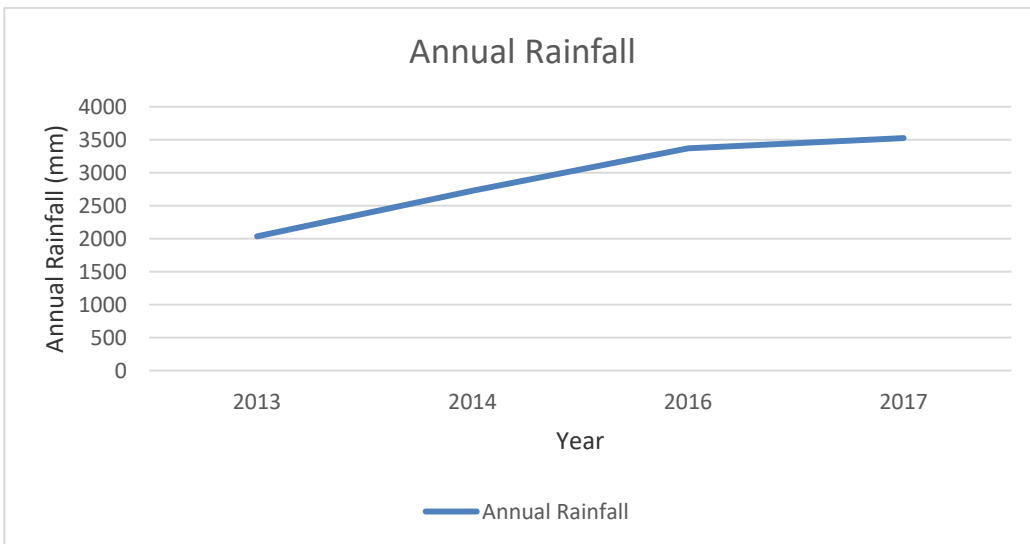
आयोजना क्षेत्रमा उष्ण जलवायु पाइन्छ । प्रभावित आयोजना क्षेत्रको जलवायु सम्बन्धी जानाकारी जलवायु मापन केन्द्र (बुटवल स्टेशन) बाट प्राप्त गरि साभार गरिएको छ । यस प्रभावित क्षेत्रको वर्षा र तापक्रमको स्तर पत्ता लगाउन जलवायु तथ्याङ्कको विश्लेषण गरिएको छ । बुटवल उपमहानगरपालिका क्षेत्रको औसत वार्षिक वर्षा २९१३ मि.मि. रहेको छ । तालिका ७ ले बुटवल स्टेशनले मापन गरेको ईस्वी सन् २०१३ देखि २०१७ सम्मको वार्षिक वर्षा देखाउँछ ।

तालिका नं ७ बुटवल उपमहानगरपालिका क्षेत्रको वार्षिक औषत वर्षा

स्टेशन: बुटवल	
वर्ष	वार्षिक वर्षा
२०१३	२०३४.८
२०१४	२७२६.१
२०१५	३३६८.१
२०१७	३५२५.५
औषत	२९१३.६२

(स्रोत: वातावरणीय तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग २०१९)

चित्र: सन् २०१३ देखि २०१७ सम्मको वार्षिक औषत वर्षा

चित्र ४ बुटवल उपमहानगरपालिको वार्षिक वर्षा

(स्रोत: वातावरणीय तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग २०१९)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

त्यस्तै यस उपमहानगरपालिकाको मासिक औषत वर्षाको तथ्याङ्क पनि संकलन गरिएको छ।

तालिका ८ बुटवल उपमहानगरपालिकाको मासिक औषत वर्षा

क्रसं	महिना	प्रेसिपिटेशन (वर्षा)
१	जनवरी	२३
२	फेब्रुवरी	६
३	मार्च	१७
४	अप्रिल	२१
५	मे	६८
६	जुन	३६६
७	जुलाइ	६४७
८	अगस्ट	६२०
९	सेप्टेम्बर	३३६
१०	अक्टुबर	९३
११	नोभेम्बर	३
१२	डिसेम्बर	३

स्रोत: en-climate-data.org

औषत तापक्रम

रुपन्देही जिल्लाको औसत अधिकतम तापक्रम २६.७८ डिग्री सेल्सियस छ र औसत न्यूनतम तापक्रम २१.६० डिग्री सेल्सियस रहेको छ भने तल तालिका र चित्रमा बुटवल उपमहानगरपालिका क्षेत्रको इस्वी सन् २०१४-२०१७ सम्मको औषत वार्षिक अधिकतम र न्यूनतम तापक्रम देखाइएको छ।

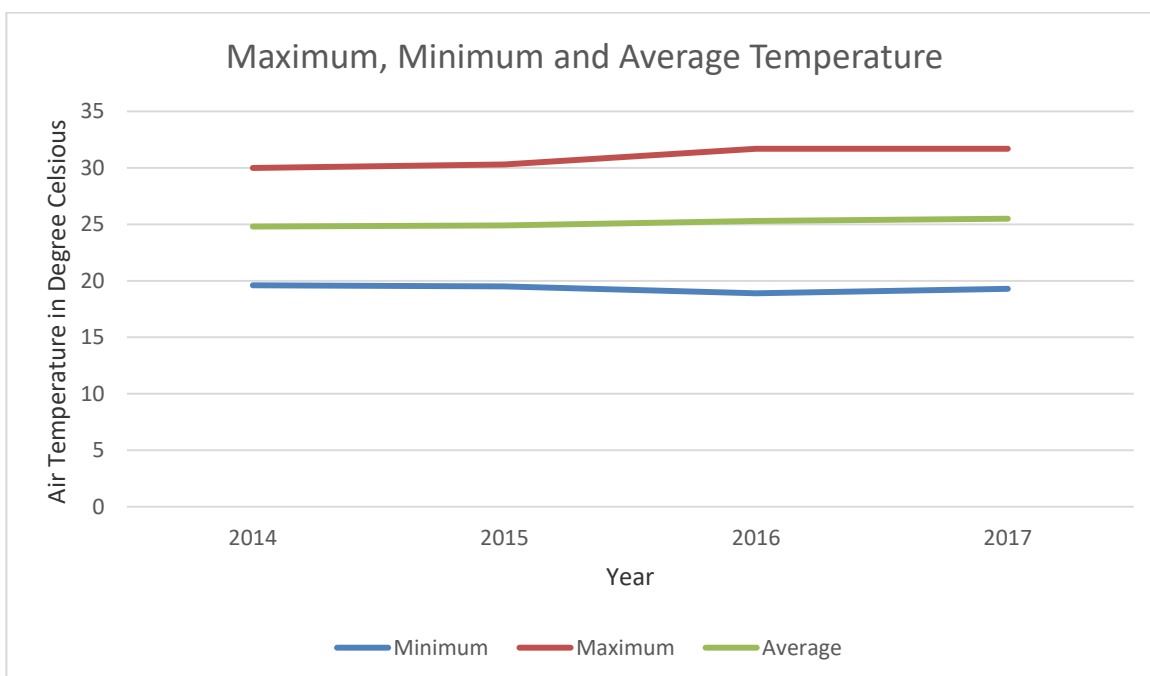
तालिका ९ बुटवल उपमहानगरपालिका क्षेत्रको न्यूनतम, अधिकतम तथा औषत तापक्रम

स्टेशन: बुटवल			
वर्ष	न्यूनतम	अधिकतम	औषत
२०१४	१९.६	३०.०	२४.८
२०१५	१९.५	३०.३	२४.९
२०१६	१८.९	३१.७	२५.३
२०१७	१९.३	३१.७	२५.५
औषत	१९.३२	३०.९२	२५.१२

(श्रोत: वातावरणीय तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग २०१९)

चित्र: २०१४ देखि २०१७ सम्मको वार्षिक औषत तापक्रम

चित्र नः ८ बुटवल उपमहानगरपालिकाको न्यूनतम अधिकतम तथा औषत तापक्रम

(श्रोत: वातावरणीय तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग २०१९)

त्यस्तै यस जिल्लाको मासिक औषत न्यूनतम र अधिकतम तापक्रम निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका १० बुटवल उपमहानगरपालिकाको औषत न्यूनतम र अधिकतम तापक्रम

महिना	औषत		
	औषत	न्यूनतम	अधिकतम
जनवरी	१५.२	८	२२.४
फेब्रुवरी	१७.५	९.८	२५

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

मार्च	२२.३	१३.८	३०.८
अप्रिल	२७.८	१९.७	३५.९
मे	२९.७	२३	३६.२
जुन	२९.३	२४.३	३४.४
जुलाई	२८.५	२४.९	३२.१
अगस्ट	२८.४	२४.७	३२.१
सेप्टेम्बर	२७.२	२३.१	३२.४
अक्टुबर	२५.९	२१.१	३०.७
नोभेम्बर	२०.८	१३.९	२७.७
डिसेम्बर	१५.७	८.३	२३.२

स्रोत: en-climate-data.org

क. **खोला एवं खोल्सीको विवरण:** प्रस्तावित स्थानको पूर्वी सिमानामा एक सुख्खा खोल्सी रहेको छ भने त्यस्तै प्रस्तावित भिक्षु आवासको तल पनि एक सुख्खा खोल्सी रहेको छ । यसको साथ साथै पश्चिम तर्फ पनि भर्खरै बन्दै गरेको एक खोल्सी रहेको छ । यी खोल्सीहरूलाई निर्माणको चरण मा व्यवस्थापन गर्नु जरुरी छ ।

ख. **पानीको अवस्था:** यस संरचनाको लागि आवश्यक पानी उपलब्ध गराउने पानीको गुणस्तर जलुके खोला (अक्षांस: ०७४५४२२ देशान्तर ३०६७७९० र उचाई ५१० मि) र भालुखोला (अक्षांश: ०७४५९७० देशान्तर ३०६७९१३ र उचाई ४३४ मि) स्थानमा वातावरण संरक्षण नियमावलि २०७७ अनुसार नमुना संकलन गरि परिक्षण गर्दा निम्नानुसार रहेको पाइएको छ ।

तालिका ११ पानीको गुणस्तर

वर्ग (CLASS)	क्रसं	पारामिटर	एकाई	अधिकतम सिमा	पाइएको तथ्याङ्क	
					भालुखोला	जलुकेखोला
भौतिक	१	पिएच		६.५-८.५	७.६	७.५
	२	तापक्रम	डिग्री से		१८	१७

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

रासायनिक	१	फलाम	मिग्रा/लि	०.३	०.१	०.१
	२	फ्लोराइड	मिग्रा/लि	०.५-१.५	०.७	०.६९
	३	आर्सेनिक	मिग्रा/लि	०.०५	०	०
	४	सल्फेट	मिग्रा/लि	२५०	२५	२६
शुद्धम जीव	१	कोलिफर्म	सिएफयू/ १००मिलि	०	नपाइएको	नपाइएको

५.२ सामाजिक आर्थिक र साँस्कृतिक वातावरण

नजिकका बस्तीहरू: प्रस्तावित क्षेत्र चुरे पहाडको चुचुरोमा पर्ने भएकोले यस स्थान देखि तल चुरेको फेदीमा रहेका बस्तीहरूनै नजिकका बस्तीहरू हुन् । नजिकका बस्तीहरूमा लक्ष्मीनगर, प्रगतिनगर, आदर्शनगर, चन्द्रनगर, हिलपार्कटोलहरू आदि हुन् । यि बस्तिहरू २ किमि को दुरी भित्रै पर्दछन् ।

५.२.१ जनसंख्याको विवरण

आयोजना निर्माण स्थल रुपन्देही जिल्ला बुटवल उपमहानगरपालिकाको कुल जनसंख्या १,५६,५७६ र जम्मा घरधुरी संख्या ४०,८७६ रहेको छ । आयोजना प्रभावित क्षेत्र बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४,६,७ र ८ मा जम्मा घरधुरी ७६५७ रहेको छ । जनसंख्याको तथ्याङ्क केन्द्रिय तथ्याङ्क विभागको २०११ को राष्ट्रिय जनसंख्या र आवास जनगणनाबाट लिइएको हो तालिका नं १२ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको जनसंख्या

क्र सं		घरधुरी	कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला	कैफियत
१	बुटवल उपमहानगरपालिका	४०८७६	१५६५७६	७५७५२	८०८२०	अन्य ४
२	वडा नम्बर ४	१२१९	४५२९	२१९८	२३३१	
३	वडा नम्बर ६	१२७३	५११६	२५०४	२६११	
४	वडा नम्बर ७	२७०३	१०१४०	४८७०	५२६९	अन्य १
५	वडा नम्बर ८	२४६२	९५६२	४६६५	४८९६	अन्य १

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका पार्श्वचित्र, २०७७)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

५.२.२. धर्म र जात तथा जातीयता

आयोजना क्षेत्रमा बसोबास गर्ने प्रमुख जातिय समुदायहरुमा ब्राह्मण, क्षेत्री, गुरुङ्ग, मगर थारु आदि मुख्य हुन् । आयोजना क्षेत्रमा पाइने विभिन्न जातीय समूहहरु तल तालिका मा दिइएको छ ।

तालिका नं १३ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको जातीय संरचना

जात/ जाति	संख्या	प्रतिशत	जात/ जाति	संख्या	प्रतिशत
ब्राह्मण पहाडे	४२१२०	३०.३६	वंगाली	१९९	०.१४
मगर	२५७४९	१८.५६	ब्राम्हण-तराइ	१६९	०.१२
क्षेत्री	१८७७९	१३.५४	मारवाडी	१६०	०.१२
नेवार	१०६०६	७.६४	धोवी	१४२	०.१०
थारु	८४६४	६.१०	माझी	१२४	०.०९
कामी	६५३०	४.७१	राजपूत	१२२२	०.०९
गुरुङ्ग	४८०८	३.४७	कायस्थ	१०७	०.०८
दमाई/ढोली	३१२८	२.२५	कहर	१००	०.०७
मुसलमान	३००६	२.१७	कुर्मी	९८	०.०७
कठवनीय	२४०७	१.७३	घर्ती/ भूजेल	८५	०.०६
ठकुरी	२३१७	१.६७	थामी	८१	०.०६
सार्की	१०४२२	०.७५	कानु	७५	०.०५
तामाङ्ग	७०५	०.०५१	कोईली/कोश्वहा	६७	०.०५
कुमाल	७०२	०.५१	शुनुवार	६६	०.०५
सन्यासी/दशनामी	६७६	०.४९	बाघाइ	६५	०.०५
थकाली	६४१	०.४६	मलाहा	६२	०.०४
यादव	५२८	०.३८	धानुक	५९	०.०४
हलवाइ	५०९	०.३७	लोहार	५३	०.०४
तेली	४७१	०.३४	मुशहर	५०	०.०४
छन्त्याल	३९३	०.२८	अन्य जनजाति	१६१	०.१२
राइ	३१५	०.२३	अन्य दलित	१२८०	०.९२
हजाम/ठाकुर	२५९	०.१९	अन्य तराई दलित	३७४	०.२७
कलवार	२२२	०.१६	अन्य	२००	०.१४
चमार/हरीजन	२१७	०.१६	उल्लेख नभएको	३८	०.०३
वादी	२११	०.१५	जम्मा	१३८७४२	१००

(श्रोत: राष्ट्रिय जनसंख्या तथा आवास गणना, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, २०६८)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

५ .२.३. आवास प्रकार र वस्तीको ढाँचा अनुसार घरधुरीहरू

आयोजना क्षेत्रका अधिकांश घरहरू मध्ये ४७.४२% पक्की रहेका छन् । अन्य घरहरूमध्ये १६.६०% अर्धपक्की रहेका छन् भने १.२६% कच्ची रहेका छन्, ०.१४% टहरा झुप्रो तथा छाप्रो तथा ३४.५८% विवरण नखुलेको र ०.००२५% अन्य प्रकारको छ । आयोजना क्षेत्रको वस्तीहरू गुजुमुच्च परेको क्लष्टरको रूपमा रहेको छ । तालिका नं १४ र १५ मा आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्रको आवास प्रकारलाई देखाइएको छ ।

तालिका नं १४ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाका घरको प्रकृतिको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरहरू	प्रकृतिको आधारमा घरहरू					
		पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	टहरा झुप्रो छाप्रो	अन्य	विवरण नखुलेको
१	४०८७६	१९३९५	६७७१	५१७	५७	१	१४१३५
	१००%	४७.४५%	१६.५६%	१.२६%	०.१४%	०.००%	३४.५८%

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७७)

तालिका नं १५ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका ४,६,७ र ८ नं वडाको घरको प्रकृतिको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरहरू	घरको जगको प्रकार						
		पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	टहरा छाप्रो	झुप्रो	अन्य	विवरण नखुलेको
वडा नं ४	१२१९	६२१	१४९	८	०	०	४३१	
वडा नं ६	१२७३	५६१	३०४	१७	०	०	३९१	
वडा नं ७	२७०३	११८५	३१४	१७	५	१	११८१	
वडा नं ८	२४६२	१३००	३१	४	०	०	११२७	
जम्मा	७६५७	३६६७	७९८	४६	५	१	३१३०	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

प्रतिशत	१००	४७.८९	१०.४२	०.६०	०.०६	०.००	४०.८७
---------	-----	-------	-------	------	------	------	-------

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८)

५ .२ .४. खाना पकाउने इन्धनको प्रकार अनुसार घरधुरीहरू:

आयोजना क्षेत्रका व्यक्तिहरूले काठ/दाउरा, मट्टितेल, एल.पी. ग्याँस, गोबर, बायो ग्याँस खाना पकाउने इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्दछन् । तालिका १६ र १७ मा आयोजनाबाट प्रभावित हुने क्षेत्रहरूको खाना पकाउन प्रयोग गरिने उर्जाको किसिमको बारेमा विवरण उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं १६ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको किसिमको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरधुरीहरू	खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन						अन्य	विवरण नखुलेको
		एल पी ग्याँस	काठ दाउरा	मट्टितेल	गुईठा, गोबर	विजुली	वायोग्यास		
	४०८७६	३९९८६	१५४१	१७	५	२०	९७	३	७

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८)

तालिका नं १७ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका वडाहरूको खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको प्रकार

क्र सं	जम्मा घरधुरीहरू	खाना पकाउने इन्धनहरू							
		एल पी ग्याँस	काठ दाउरा	मट्टितेल	गुईठा, गोबर	वायोग्यास	विजुली	अन्य	विवरण नखुलेको
वडा नं ४	१२१९	१२११	६	१	०	०	१	०	०
वडा नं ६	१२७३	१२६२	८	०	०	१	२	०	०

वडा नं ७	२७०३	२६७६	२३	१	०	०	३	०	०
वडा नं ८	२४६२	२४३५	२७	०	०	०	०	०	०

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८)

५ .२ .५. बिजुलीको श्रोतको आधारमा घरधुरीहरू

आयोजना क्षेत्रका व्यक्तिहरूले विद्युत, मट्टितेल, बायो ग्यास, सोलार र अन्य वस्तुहरू उर्जाको श्रोतको रूपमा प्रयोग गर्दछन् । आयोजनाबाट प्रभावित जिल्ला र उपमहानगरपालिकामा प्रमुख रूपमा प्रयोग हुने उर्जाको श्रोतको जानाकारी तालिका नं १८ र १९ मा दिइएको छ ।

तालिका नं १८ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाको उज्यालो (उर्जाको) स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरहरू	उज्यालोको श्रोत					
		बिजुली	मट्टितेल	बायो ग्याँस	सोलार	अन्य	विवरण नखुलेको
	४०८७६	४०२०८	१२०	१२	३५५	९८	७

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८)

तालिका नं १९ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका ४, ६, ७ र ८ नं वडाको उज्यालो (उर्जाको) स्रोतको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरहरू	उज्यालोको श्रोत					
		बिजुली	मट्टितेल	बायो ग्याँस	सोलार	अन्य	विवरण नखुलेको
वडा नं ४	१२१९	१२१६	०	०	३	०	०
वडा नं ६	१२७३	१२६६	०	०	३	४	०

वडा नं ७	२७०३	२६४५	११	०	३२	१५	०
वडा नं ८	२४६२	२४५५	०	०	७	०	०
जम्मा	७६५७	७५८२	११	०	४५	१९	०

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७७)

५.२.५. खानेपानी विवरण

स्थानीयवासीहरूको घर घरमा पानीको धाराहरू जडान गरिएको छ र पानीको आपूर्ति सहज रूपमा भै राखेकोछ । तल तालिका नं २१ मा उपमहानगरपालिकाको खानेपानीको प्रकारको बारेमा देखाइएको छ ।

तालिका नं २० आयोजनाबाट प्रभावित उपमहानगरपालिकामा उपलब्ध खानेपानीको मुख्य श्रोतको आधारमा घरधुरीहरू

जम्मा घरधुरीहरू	खानेपानीको मुख्य श्रोत									जारीको पानी	विवरण नखुलेको
	सार्वजनिक धारा पाइपको	ट्यूबेल हाते पम्प	छोपिएको कुवा	नछोपीएको कुवा	ट्याङ्करको पानी	मुलधार	नदी खोला	पाइप धारा कम्पाउण्ड भित्रै	अन्य		
४०८ ७६	८४१	४६०	१	७	६	१९ ५	११	३८ २८ ३	१३ ०	९३ ६	६
प्रतिशत	२.० ६	१.१३	०.०	०.० २	०.० १	०. ४८	०.० ३	९३. ७	०.३ २	२.२ ९	०.०१

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका, २०७७)

तालिका २१ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४, ६, ७ र ८ को खानेपानीको मुख्य श्रोतको आधारमा घरधुरीहरू

क्र सं	जम्मा घरधुरीहरू	खानेपानीको मुख्य श्रोत						निजी धाराको	अन्य	विवरण नखुलेको
		सार्वजनिक धारा पाइपको	ट्यूबेल हाते पम्प	छोपिएको कुवा	जारको पानी	मुल धारा	ट्याङ्करको			
वडा नं ४	१२१९	५	०	०	१३	१	०	१२००	०	०
वडा नं ६	१२७३	२८	६	१	४७	३	२	११८२	४	०
वडा नं ७	२७०३	७	२०	०	३३५	०	०	२३३९	२	०
वडा नं ८	२४६२	६०	०	०	२१३	०	०	२१८९	०	०
जम्मा	७६६३	१००	२६	१	६०८	४	२	६९१०	६	०

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका बाट प्राप्त तथ्याङ्क विवरण, २०७७)

५ .२ .६. धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरु

आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा पुरात्वातिक एवं धार्मिक महत्वका संरचनाहरु नभए पनि पछिल्लो समय यो हिलपार्क परिसर पर्यटकिय महत्व बोकेको स्थलको रूपमा विकसित हुदै आएको छ र यो रूपन्देही जिल्लाको एक प्रमुख पर्यटकिय गन्तव्य बन्ने प्रशस्त सम्भावना भएको क्षेत्र हो। प्रस्तावित क्षेत्र पर्यापर्यटनको सम्भावना बोकेको क्षेत्र भएपनि धार्मिक महत्व एवं मठ मन्दिर तथा अन्य कुनै प्रख्यात धार्मिक महत्व भएको स्थल भने होइन।

५ .२.७. सामाजिक परम्परा र साँस्कृतिक क्रियाकलापहरु

आयोजना क्षेत्रको नजिकमा वसोवास गर्ने अधिकाँश मानिसहरु हिन्दु र बौद्ध धर्मावलम्बिका छन् । सबै जातिय समूहहरुले आ आफ्नो साँस्कृतिक पर्वहरु मनाउँदछन् जसमा दशैं, तिहार, जनैपुर्णिमा, बुद्ध जयन्ती, चैते दशैं, माघे संक्रान्ति, ल्होसार आदि पर्दछन् ।

५ .२ .८. शिक्षा र शैक्षिक अवस्था

शिक्षा तथा शैक्षिक सुविधा तथा सेवाको स्थिति तुलनात्मक हिसावले राम्रो छ । आयोजना अवस्थित उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा शैक्षिक संस्थाको रूपमा वाल बच्चाहरुको लागि मन्टेश्वरी, प्राथमिक र माध्यमिक विद्यालयहरु देखि उच्च शिक्षाका लागि स्तरीय शैक्षिक सुविधा प्राप्त छ । शैक्षिक सुविधाहरुको स्थितको मात्रात्मक तथ्याङ्क तल तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं २२ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उपमहानगरपालिकाका ५ वर्ष भन्दा माथिका नागरिकको शिक्षाको स्थिति विवरण

क्र सं	लिङ्ग	जम्मा ५ वर्षमाथिको जनसंख्या	जम्मा ५ वर्ष भन्दा माथिका नागरीकको साक्षर जनसंख्या	साक्षरता दर (%)
१	दुवै	१४६४१५	१३०६३७	८९.४
२	महिला		६४६९६	८२.५८
३	पुरुष		६१४६२	९२.८२

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका प्रोफाइल, २०७७)

तालिका नं २३ आयोजनाबाट प्रभावित बुटवल उप महानगरपालिका वडाहरुको शैक्षिक अवस्था

वडा नं	पढ्न वा लेख्न सक्ने		पढ्नमात्र सक्ने		पढ्न वा लेख्न नसक्ने		उल्लेख नगरीएको	जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

४	३७२९	८६.९६	१७२	४.०१	३८७	९.०३	२	४२९०
६	४१२३	८५.९१	४९	१.०२	६२७	१३.०७	०	४७९९
७	८३८४	८८.३१	१०४	१.१०	१००६	१०.६०	०	९४९४
८	८४५३	९३.१७	१३८	१.५२	४८२	५.३१	०	९०७३
जम्मा	२४६८९	८९.२७	४६३	१.६७	२५०२	९.०४	२	२७६५६

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका प्रोफाइल, २०७७)

तालिका २४ आयोजना क्षेत्रमा अवस्थित विद्यालयहरू

क्र सं	विद्यालयहरूको विवरण	संख्या
१	आधारभूत तह	१२
२	माध्यमिक तह	२२
३	मदरसा	३
४	गुरुकुल	१
५	संस्थागत विद्यालय	५७

(श्रोत: बुटवल उपमहानगरपालिका पार्श्वचित्र, २०७७)

५.३ जैविक वातावरण

क) प्रस्तावित क्षेत्रमा रहेको वन व्यवस्थापनको अवस्था

प्रस्तावित क्षेत्रमा रहेको वन राष्ट्रिय वनको एक हिस्सा हो र यसको सुव्यवस्थाको लागि वन व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गरी वनको संरक्षण व्यवस्थापन गर्नको लागि सामुदायिक वनको रूपमा स्थानीय समुदायलाई हस्तान्तरण गरिएको र समूहले वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुरूप वनको संरक्षण व्यवस्थापन र सदुपयोग गरिरहेका छन्। वनको विस्तृत विवरण निम्नानसार तल तालिका नं २९ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २५ प्रभावित सामुदायिक वनहरूको विवरण

क्र. सं.	सामुदायिक वनको नाम ठेगाना	क्षेत्रफल (हेक्टर)	लाभान्वित घरधुरी	वन हस्तान्तरण भएको मिति
१	लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह बुटवल उपमहानगरपालिका नं ४ र ६	१७९.१३	१३३३	२०५५
२	शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्त समूह बुटवल उपमहानगरपालिका ७, ८, ९ र ११	४७२.७७	१९७९	२०५४

प्रस्तावित क्षेत्र वरीपरी पाइने मुख्य मुख्य रुख बिरुवा एवं जडिबुटी प्रजातीहरू:

प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिको विवरण तल तालिका नं २६ मा दिइएको छ ।

तालिका नं २६ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने वनस्पतिहरूको विवरण

सि. नं.	रुख बिरुवाहरूको नेपाली नाम	रुख बिरुवाहरूको वैज्ञानिक नाम	परिवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
१	साल	<i>Shorea robusta</i>	Dipterocarpaceae			संरक्षित
२	साज/अस्ना	<i>Terminalia tomentosa</i>	Combretaceae			
३	भलायो	<i>Semecarpus anacardium</i>	Anacardiaceae			
४	राजवृक्ष	<i>Cassia fistula</i>	Fabaceae			
५	जामुन	<i>Eugenia jambolana</i>	Myrtaceae			
६	क्यामुन	<i>Cleistocalyx operculatus</i>	Myrtaceae			
७	सिमल	<i>Bombax ceiba</i>	Malvaceae			संरक्षित
८	कालिकाठ	<i>Milium velutina</i>	Annonaceae			
९	सिन्दुरे /रोहिनि	<i>Mallotus philippinensis</i>	Euphorbiaceae			
१०	सिरिस	<i>Albizia procera</i>	Fabaceae			
११	सिसौं	<i>Dalbergia sissoo</i>	Fabaceae			

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

१२	बाँझी	<i>Anogeissus latifolia</i>	Combretaceae			
१३	कुसुम	<i>Schleichera oleosa</i>	Sapindaceae			
१४	पिपल	<i>Ficus religiosa</i>	Moraceae			
१५	सतिसाल	<i>Dalbergia latifolia</i>	Fabaceae			
१६	पियारी	<i>Buchanana latifolia</i>	Anacardiaceae			
१७	पटपटे	<i>Gaultheria fragrantissima</i>	Ericaceae			
१८	आँप	<i>Mangifera india</i>	Anacardiaceae			

प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने गैहकाष्ठ वन पैदावारहरू विवरण तल तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं २७ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने गैहकाष्ठ वन पैदावारहरू

क्र सं	स्थानीय नाम	बैज्ञानिक नाम	उपयोग
१	हरो	<i>Terminalia chebula</i>	फल तथा बोक्रा, कफ र ग्याष्ट्रिकको लागि
२	वरो	<i>Terminalia bellerica</i>	फल तथा बोक्रा, ग्याष्ट्रिकको लागि
३	अमला	<i>Phyllanthus emblica</i>	प्रचुर रूपमा भिटामिन सि पाइन्छ
४	कुरीलो	<i>Asparagus officinalis</i>	गाना, शक्तिवर्द्धक
५	कडि पत्ता	<i>Murraya koenigii</i>	पात, मसलाको रूपमा तथा शक्तिवर्द्धक
६	बेल	<i>Aegle marmelos</i>	फल, दुखाइ कम गर्न तथा ज्वरो
७	कुकुरडाइनो	<i>Smilax zeylanica</i>	लहरा, छालाको रोगहरूको लागि
८	पटपटे	<i>Gaultheria fragrantissima</i>	पात, शरिरको दुखाइ कम गर्न
९	थाकल	<i>Cycus sps</i>	गानो तथा फल खानमा प्रयोगमा आउने र पात छानामा प्रयोग गरिने

ख प्रस्तावित क्षेत्र वरिपरी पाईने प्रमुख चरा-चुरुङ्गीहरू:

प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने प्रमुख चरा चुरुङ्गीहरू तल तालिका नं २८ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं २८ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने प्रमुख चरा चुरुङ्गीहरू

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

चराहरुको नेपाली नाम	चराहरुको अंग्रेजी नाम	चराहरुको बैज्ञानिक नाम	परीवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
जुरेली	Red Vented Bulbul	<i>Pycnonotus cafer</i>	Pycnonotidae	-	Least concern	-
काष्ठकूट	Fulvous- breasted Woodpecker	<i>Dendrocopos macei</i>	Pisidae	-	Least concern	-
कण्ठे सुगा	Rose-ringed Parakeet	<i>Psittacula krameri</i>	Psittaculidae	-	Least Concern	-
मयूर	Indian peafowl	<i>Pavo cristatus</i>	Phasianidae	III	Least Concern	-
वन कुखुरा	Red jungle fowl	<i>Gallus gallus</i>	Phasianidae	-	Least concern	-
निलकण्ठ / ठेउवा	Indian Roller	<i>Coracias benghalensis</i>	Coraciidae	-	Least concern	-
डाडग्रे /रूपी	Common Mynah	<i>Acridotheres tristis</i>	Sturnidae	-	Least concern	-
कोइली	Asian Koel	<i>Eudynamis scolopacea</i>	Cuculidae	-	Least concern	-
भुँडीफोर गिद्ध	Lesser Adjutant	<i>Leptoptilos javanicus</i>	Ciconiidae	-	Vulnerable	
भंगेरा	House Sparrow	<i>Passer domesticus</i>	Passeridae	-	Least concern	-
कुर्ले ढुकुर	Spotted Dove	<i>Spilopelia chinensis</i>	Columbidae	-	Least Concern	-
घर काग	House Crow	<i>Corvus splendens</i>	Corvidae	-	Least concern	-
चिल	Eagle	<i>Spilornis cheela</i>	Accipitridae	II	Least Concern	--
वाज	Hawk	<i>Accipiter trivirgatus</i>	Accipitridae	II	Least Concern	-
बकुल्ला	Indian Pond Heron	<i>Ardeola grayii</i>	Ardeidae	-	Least concern	-
सारस	Sarus Crane	<i>Antigone antigone</i>	Gruidae	-	Vulnerable	-

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

कालिज	Kalij pheasant	<i>Lophura leucomelanos</i>	Phasianideae	-	Least concern	-
तित्रा	Francolin	<i>Francolinus pondicer</i>	Phasianidae	-	Least concern	-
लाटोकोसेरो	Spotted Owlet	<i>Athene brama</i>	Strigidae	II	Least Concern	-

ग। प्रस्तावित क्षेत्र वरीपरी पाइने प्रमुख स्तनधारी वन्य-जन्तुहरु:

प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने स्तनधारी वन्यजन्तुहरु

तालिका नं २९ प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने स्तनधारी वन्य जन्तुहरु

वन्य जन्तुहरुको नेपाली नाम	वन्य जन्तुहरुको अंग्रेजी नाम	वन्य जन्तुहरुको बैज्ञानिक नाम	परीवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
चितुवा	Leopard	<i>Panthera pardus</i>	Felidae	I	Vulnerable	संरक्षित
वन बिरालो	Jungle Cat	<i>Felis chaus</i>	Felidae	II	Least Concern	-
निलगाई	Blue Bull	<i>Boselaphus tragocamelus</i>	Bovidae	-	Vulnerable	संरक्षित
रातो बादर	Rhesus Macaque	<i>Macaca mulatta</i>	Cercopithecidae	II	Least Concern	-
ढेडु लडगुर	Langur	<i>Semnopithecus entellus</i>	Cercopithecidae	I	Near Threatened	
खरायो	Indian hare	<i>Lepus nigricolis</i>	Leporidae	-	Least Concern	-
स्याल	Golden Jackal	<i>Canis aureus</i>	Canidae	I	Least concern	-

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

लोखर्के	Squirrel	<i>Petaurista petaurista</i>	Sciuridae	-	Least concern	-
चित्तल	Indian Spotted Deer	<i>Axis axis</i>	Cervidae	I	Vulnerable	-
ठुलो न्याउरी मुसो	Indian Grey Mongoose	<i>Herpestes edwardsii</i>	Herpestidae	III	Least Concern	-
चमेरो	Indian Flying Fox	<i>Pteropus giganteus</i>	Pteropodidae	II	Least concern	-
हुँडार	Stripped Hyna	<i>Hyaena hyaena</i>	Hyaenidae	III	Endangered	संरक्षित
मलसाप्रो	Yellow throaten marten	<i>Martes flavigula</i>	Mustelideae	III		

घ) प्रस्तावित क्षेत्र वरीपरी पाईने घर्सिने तथा उभयचर प्रजातिका जन्तुहरु:

प्रस्तावित क्षेत्रमा पाइने सरीसृप तथा उभयचर प्रजातिहरु तल तालिकामा उल्लेख गरीएको छ ।

तालिका नं ३० प्रस्तावित क्षेत्रमा पाईने सरीसृप तथा उभयचर प्रजातिहरु

सि. नं.	वन्य जन्तुहरुको नेपाली नाम	वन्य जन्तुहरुको अंग्रेजी नाम	वन्य जन्तुहरुको बैज्ञानिक नाम	परीवार	CITES	IUCN	नेपाल सरकार
१	साधारण सर्प	Common Cat Snake	<i>Boiga trigonata</i>	Colubridae	-	Least concern	-
२	अजिङ्गर	Asian Rock Python	<i>Python molurus</i>	Pythonidae	I	Vulnerable	संरक्षित

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

३	ढकनी नरम खबटे कछुवा	Indian Flapshell Turtle	<i>Lissemys punctata</i>	Trionichidae	-	Least concern	-
४	गोहोरो	Common Indian Monitor	<i>Varanus spp</i>	Varanidae	-	Least concern	-
५	छेपारो	Oriental Garden Lizard	<i>Calotes versicolor</i>	Agamidae	-	Least concern	-
६	गोमन सर्प	Common Cobra	<i>Naja naja</i>	Elapidae	II	Least concern	-
७	धामन सर्प	Indian Rat Snake	<i>Ptyas mucosa</i>	Colubridae	-	Least concern	-
८	भ्याँगुता	Frog	<i>Rana tigrina</i>	Ranidae	-	Least Concern	-

परिच्छेद: ६

प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

६.१ आयोजना कार्यान्वयनका लागि विकल्प विश्लेषण

कुनै पनि आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्भाव्य विकल्पहरू मध्य उत्तम र सम्भावित विकल्पलाई मात्र छनौट गरिन्छ । विग बुद्ध मूर्ति एवम् सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माणको लागि प्रस्तावित वन क्षेत्र शिवनगर सामुदायिक वन र लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वनको सिमानामा पर्दछ । यस क्षेत्रको केही भाग हिलपार्कको रूपमा साविक देखि नै पर्यापर्यटन तथा मनोरञ्जनात्क एवं शारिरिक व्यायाम गर्ने स्थलको रूपमा परिचित छ । प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाद्वारा तयार गरिएको विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन अनुसार विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माणको लागि प्रस्ताव गरिएको स्थान रुख बिरुवाले ढाकेको राष्ट्रिय वनको एक हिस्सा हो र वर्तमानमा स्थानीय समुदायले सामुदायिक वनको रूपमा संरक्षण रेखदेख र व्यवस्थापन गरिरहेको वन क्षेत्र हो ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन यसै स्थानमा किन विकल्पको रूपमा अन्य स्थानको खोजी गरियो या गरिएन स्थान छनौटका आधारहरू के के हुन भन्ने सन्दर्भमा प्रस्तावक निकाय, स्थानीय सरोकारवाला व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरू र विषयगत विज्ञहरूको ज्ञान अनुभव विचारको अन्तरघुलन बाट प्राप्त निचोडलाई बुँदागत रूपमा तल उल्लेख गरिएको छः

- प्रस्तावित क्षेत्र विगत देखिनै पार्कको रूपमा विकास हुदै आएको र नगरवासीहरूको बिहान वेलुका घुम्ने टहलिने व्यायाम गर्ने स्थानको रूपमा परिचित क्षेत्र
- एउटा पार्कको लागि आवश्यक पर्ने केहि आधारभूत संरचनाहरू तथा भौतिक पूर्वाधार पनि निर्माण भएको क्षेत्र
- बुटवल हिलपार्कको नामले परिचित एवं पार्कको पहिचान बनाइ सकेको क्षेत्र
- समथर भूभाग भएको कारण चुरे श्रृङ्खलामा अवस्थित रहेर पनि भूक्षय तथा पहिरोको संभावना तथा जोखिम तुलनात्मक रूपमा न्युन रहेको क्षेत्र
- संस्थागत स्वरूप ग्रहण गरिसकेको र हिलपार्क परिषद समेत गठन भै उक्त परिषदबाट व्यवस्थापन भइरहेको साथै पार्क प्रयोगकर्ता तथा आगन्तुकहरूले पालना गर्नु पर्ने मूल्य र मान्यताहरूको दस्तावेजीकरण र ठाँउ ठाँउमा साइन पोष्टहरू र होडिड बोर्ड बाट सूचना सम्प्रेषण
- संरचना निर्माण स्थल तुलनात्मक रूपमा समथर र भिरालो पन १० डिग्री भन्दा कम
- संबन्धित सामुदायिक वनको वन व्यवस्थापन कार्ययोजनामा पर्या पर्यटनको रूपमा विकास गर्ने गरी छुट्टाइएको क्षेत्र ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- भौगर्भिक अध्ययन अनुसार सामाजिक सांस्कृतिक तथा राजनितिक हिसावले कुनै व्यक्ति तथा समुदायको विवाद नरहेको।
- प्रस्ताव प्रति स्थानीय समुदाय एवं सामुदायिक वनका उपभोक्ता तथा पदाधिकारीहरूको अत्यधिक रुची र अपनत्व
- प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरू वातावरण प्रति अत्यान्त सजग र संवेदनशिल रहेको
- प्रस्तावको निर्माण एवं सञ्चालन चरणमा जाँदा थेगन नसकिने कुनै क्षेत्रगत समस्या वा कठिनाई आइपर्ने अवस्था पनि नरहेको। प्रस्ताव कार्यान्वयनले सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तहमा अत्यन्तै फाइदा पुग्नुका साथै स्थानीय स्तरमा पर्यटन, रोजगारी र व्यापार व्यवसायको बृद्धि हुने देखिएको।
- पर्यापर्यटनको साथै दैनिक रूपमा गरिने विपासना एवं व्यायामले शारिरिक तन्दुरुस्ति एवं मानवीय सहिष्णुताको विकास गर्न सहयोग पुग्ने। साथै स्थानीय सबै सरोकारवालाहरूले यस प्रस्तावलाई सकारात्मक रूपमा लिएको र प्रस्ताव कार्यान्वयनको पर्खाइमा रहेको आदि कारणले प्रस्तावित क्षेत्र नै प्रस्ताव कार्यान्वयनको एउटा उपयुक्त स्थान रहेको र यो जस्तो उपयुक्त स्थान विकल्पको रूपमा नगरक्षेत्र भित्र नभेटिएको।

६.२ निर्माण दृष्टिकोण र ढाँचा

प्रस्ताव कार्यान्वयनको लागि निर्माण आयोजनाले स्थानीय भौगोलिक तथा भौगर्भिक अवस्थालाई मध्य नजर गरि मानविय तथा यान्त्रिक उपकरणहरूको प्रयोगगरी भूआकृतिमा ठुलो परिवर्तन नहुने गरी निर्माणको कार्य अगाडी बढाउनु पर्ने देखिन्छ। साथै मूर्ति तयार गर्दा मूर्तिको वजन कमहुने गरी निर्माण सामग्रीहरू प्रयोग गर्ने र तामा, सुन तथा रंग संयोजन (इपोक्सी पेण्टिङ्गस समेत) गरि मूर्ति निर्माण गरिने छ। आयोजनाको निर्माण सम्पन्न भए पश्चात हरियाली प्रवर्धनको लागि सजावटका विभिन्न प्रजातिका बिरुवाहरूको वृक्षारोपण हुनेछ।

६.३ आयोजना क्षेत्र

प्रस्तावित आयोजनाकार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रको प्राकृतिक सौन्दर्यतालाई बचाइ राख्न विशेष अध्ययन पुराउन जरुरी छ। भौगर्भिक र भौगोलिक संवेदनशिलतालाई मध्यनजर गरी सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अनुशरण गर्दै निर्माण कार्यलाई अगाडी बढाउदा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू स्वतह कम हुन जानेछन्। उत्कृष्ट लेण्डस्केपीड डिजाइनको प्राविधिक सल्लाह एवं सुपरिवेक्षणमा संरचना निर्माण गर्दा भूदृश्य बिग्रने तथा कुरूपहुने अवस्था आउने छैन र कार्यान्वयन क्षेत्र थप आकर्षक र मनमोहक हुनेछ। भूगर्भ विद, वातावरण एवं भू तथा जलाधार संरक्षण विज्ञहरू द्वारा आयोजना निर्माण चरण देखिनै नियमित रूपमा सुपरिवेक्षण गराउने र उनीहरूको सल्लाह एवं यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइएका उपायहरूको अक्षरस पालना गरी आयोजना निर्माण गर्नु जरुरी छ।

६.४ सञ्चालन विधि

प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र भौगोलिक दृष्टिकोणले सम्बन्धित भएकाले मूर्ति तथा अन्य हरेक संरचनाहरू निर्माण गर्दा सम्बन्धित सबै सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरू बिचको प्रभावकारी एवं कार्यगत समन्वयमा सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ।

६.५ समय तालिका

निर्माण कार्य वर्षायाम (जुन, जुलाई र अगष्ट) बाहेक अन्य महिना (सेप्टेम्बर, अक्टोबर, नोभेम्बर, डिसेम्बर, जनवरी, फेब्रुअरी, मार्च, अप्रिल र मे) को समय उपयुक्त देखिन्छ। यस आयोजनामा स्थानीय मजदुरहरूको संलग्नता उल्लेख्य रहने अपेक्षा गरिएको छ।

६.६ कच्चा पदार्थहरू (श्रोतहरू) को प्रयोग गर्ने

प्रस्तावित आयोजना निर्माणका लागि विभिन्न सामग्रीहरू जस्तै ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, काठ, छड, सिमेन्ट, तामा, सुन, लगायत विभिन्न किसिमका रंगहरूको आवश्यकता पर्दछ। यी सामग्रीहरू मूर्ति, मण्डेला, सभाकक्ष, पुस्तकालय, भिक्षु आवास क्षेत्र, सिँडी तथा शौचालय, र अन्य संरचना निर्माण गर्नका लागि प्रयोग हुनेछन्। यस्ता सामग्रीहरू स्थानीय श्रोतबाट वा नजिकैको बजारबाट उपलब्ध हुनेछन्। आयोजना निर्माणमा प्रयोग गरिने सर सामान तथा उपकरणहरू नियमानुसार दर्ता भएका आपूर्तिकर्ता संस्था तथा निकाय मार्फत प्राप्त गरिनेछ।

६.७ विकल्प नभएको अवस्था

प्रस्तावित आयोजना निर्माणको लागि तय गरिएका विभिन्न मापदण्डहरू मध्ये अधिकांश मापदण्डहरू यहि हिलपार्क परिसरले नै पुरा गरेको। बुटवल नगरक्षेत्र वरपर रहेका चुरे पर्वत श्रृङ्खलामा पर्ने अन्य चुचुराहरू मध्ये तुलनात्मक रूपमा भौगोलिक दृष्टिकोणले मजबुत र बजारक्षेत्रको पनि नजिकमा रहेको, बुटवल शहरमा वसोबास गर्ने समाजसेवि अगुवा बुद्धिजीविहरूले साविक देखिनै हिलपार्क परिषद गठन गरी यस क्षेत्रको व्यवस्थापन गर्दै आएको, वर्तमान समयमा आएर हिलपार्क परिषद संस्थगत रूपमा सफल र सुदृढ रहेको र पर्यापर्यटन सम्बन्धी विभिन्न कृष्यकलापहरू पनि सञ्चालन गर्दै पार्कको व्यवस्थापकिय जिम्मेवारी कुशलता पूर्वक संपादन गर्दै आइरहेको र उक्त स्थानमा सुरक्षित र व्यवस्थित तवरले आयोजना निर्माण गरिने भएकोले आयोजना निर्माणको अन्य उपयुक्त विकल्पिक स्थान नगरक्षेत्र भित्र नरहेकोले यहि स्थानलाई छनौट गरिएको हो। यस आयोजनाको निर्माणको कारण वातावरणमा केहि नकारात्मक प्रभाव पार्नजाने भएता पनि उक्त प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न सकिने देखिएकोले यहि स्थानमा आयोजना निर्माण गर्ने निर्णय लिइएको हो।

तालिका नं ३१ विकल्पहरूको वातावरणीय तुलनात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण

विकल्प	अनुकूल वातावरणीय प्रभाव	प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव
विकल्प १: प्रस्ताव कार्यान्वयन नै नगर्ने		
डिजाइन	प्रस्ताव कार्यान्वयन नगर्दा कुनै किसिमको डिजाइनको जरुरत नपर्ने।	यस्तै किसिमका अन्य संरचनाको निर्माणबाट अनुभव हाँसिल गर्ने वा पाठ सिक्ने अवसर गुम्ने।
आयोजना स्थल	आंशिक रूपमा पर्यापर्यटनको रूपमा अभ्यास भैरहेको वन क्षेत्र रहेकोले यसले दिने फाइदामा बढोत्तरी हुने	बुटवल हिलपार्क रहेको यस स्थानको स्तर उन्नती सहित पर्यापर्यटनको अतिरिक्त धार्मिक पर्यटनको रूपमा प्राप्त हुने अमूल्य फाइदा गुम्ने।
भू वनौट	प्राकृतिक स्वरूप कायम रहने अथवा ठूलो फेरवदल नआउने।	विग बुद्ध मूर्ति एवम् अन्य सम्बन्धित संरचना निर्माणको लागि उपमहानगरपालिकाले यति सहज, सुलभ, तथा स्थानीय समुदायको सहयोग र समर्थन रहेको जमीन अन्यत्र स्थानमा प्राप्त गर्न नसक्ने।
अपनाइने प्रविधि	प्रविधिको लागि थप खर्च लाग्ने छैन।	प्रविधिमा अभ्यस्त हुने अवसर गुम्ने छ।
सञ्चालन विधि	समन्वयत्मक कार्य गर्ने क्षमता बढाउने इन्झट हुने छैन।	बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसार गर्ने विपासना/ध्ययन तथा मानव विकासका अवसर गुम्ने।
समय तालिका	समयको कुनै अर्थ नरहने	निश्चित समय तथा स्थानमा मानिसहरूको आध्यत्मिक ज्ञान हासिल गर्ने अवसर गुम्ने।
कच्चा पदार्थ	प्राकृतिक स्थानमा रहेका निर्माण समग्रीको संरक्षण हुने।	स्रोत साधन तथा कच्चा पदार्थको प्रयोग नहुने।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	सामुदायीक वन क्षेत्र यथावत कायम रहने	बुटवल उपमहानगरपालिका तथा अन्य क्षेत्रले लिने फाइदा सिमित क्षेत्रमा मात्र रहने
प्रतिकूल असर	विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य सम्बन्धित संरचना निर्माण गर्दा देखा पर्ने प्रतिकूल असर नै नरहने	यस क्षेत्रमा आध्यत्मिक ज्ञानको विस्तार तथा धार्मिक पर्यटनबाट हुने फाइदाबाट बुटवल उपमहानगरपालिका बञ्चित हुने।
विकल्प २: परम्परागत विधिद्वारा प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने		
डिजाइन	कम खर्चमा संरचनाहरू निर्माण हुने	निति नियमको परिधि भित्र नआउने
आयोजना स्थल	आयोजना स्थलको भूस्वरूपमा परिवर्तन गर्न नपर्ने	उत्तरी भागमा रिटेनिङ्ग वाल लगाउनु पर्ने
भू वनौट	हालकै अवस्थामा रही प्रयोगमा आउने	अस्थिर प्रकृतिको हुने
अपनाइने प्रविधि	अन्य भवितव्यको वारेमा सोच्नु नपर्ने	वातावरणीय प्रभावहरूको अध्ययन नहुने
सञ्चालन विधि	कुनै सीप र प्रविधिको आवश्यक नपर्ने	दक्षताको कदर नहुने
समय तालिका	स्वतन्त्र रूपमा जुन सुकै समयमा आफ्नोसमयानुकूल सञ्चालन गर्न सकिने ।	कार्यकुशलता नबढ्ने ।
कच्चा पदार्थ	कम लागतमा नै कच्चा पदार्थ संकलन हुने	रोजगारीका अवसरहरू नबढ्ने
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	आवस्कता अनुसार जग्गाको प्रयोग गरिने	जमीन प्रयोगबाट आम्दानीमा बृद्धि नहुने
प्रतिकूल असर		वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका लागि वैज्ञानिक तवरले सम्बोधन नहुने भएकोले संरचना दिगो नहुने ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

विकल्प ३: आधुनिक निर्माण प्रणाली अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने।		
डिजाइन	भौगोलिक तथा भौगर्भिक अवस्था अनुसार आधुनिक र सुरक्षित डिजाइन अनुसार निर्माण गरिएका संरचनाहरूका कारण भुकम्पीय असर तथा पहिरोको जोखिम, कम हुनेछ ।	आयोजना कार्यान्वयन गर्दा दक्ष जनशक्तिको आवश्यकता पर्ने ।
आयोजना स्थल	आयोजना स्थल तयारीमा खर्च कम लाग्ने तथा कम उचाइको बनाए हुने	
भू वनौट	हिलपार्क परिसरको चुचुरोमा तुलनात्मक रूपमा समथर जमीन उपलब्ध भएकोले विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाहरू निर्माण गर्न सजिलो हुने। भूवनौटमा ठूलो परिवर्तन नआउने।	मानवीय गतिविधि बढ्ने हुनाले भूक्षयको जोखिम बढ्ने तर काबु भित्रै रहने र नियन्त्रण गर्न सकिने।
अपनाइने प्रविधि	अत्याधुनिक प्रविधिहरू प्रयोग गरिने भएकोले वातावरणमा कम असर पर्ने तथा स्थानीयलाई उच्चस्तरीय प्रविधिको वारेमा सिकाइ हुने	दक्ष जनशक्ति आयात गर्नु पर्ने
सञ्चालन विधि	बहुसरोकारवाला संघ संस्था तथा निकायहरूको समन्वयमा कार्य सञ्चालन हुने भएकोले आयोजना निर्माणमा स्थानीय जनसमुदायको सहभागिता र अपनत्वमा बृद्धि हुने र समग्र रूपमा सकारात्मक प्रभावहरू देखिने।	व्यवस्थापनको लागि समय निकाल्नु पर्ने भएकोले स्थानीयहरूको कार्यवोझ बढ्ने ।
समय तालिका	व्यवस्थित तवरले कार्य सञ्चालन गरेमा छोटो समयमा नै निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न सकिने	समयपालाना र निश्चित नियम कानुनको पालाना गर्नु पर्ने ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

कच्चा पदार्थ	स्थानीय रूपमा उपलब्ध नहुने भएकोले वातावरण मैत्री र स्थान सुहाउँदो ढुवानी प्रक्रिया अवलम्बन गरिने जसले प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण हुने ।	ढुवानी खर्च बढि हुने ।
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	धार्मिक तथा पर्यापर्यटन विस्तारको लागि प्रयोग हुने र स्थानीय आयमा बृद्धि हुने	विग बुद्ध मूर्ति वरपरको वन क्षेत्र प्रयोगमा नियमन तथा कडाइ गरिने
प्रतिकूल असर	वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका अत्याधुनिक उपायहरु अवलम्बन गरिने भएकोले नकरात्मक असर कम हुने ।	फाहोर व्यवस्थापन तथा सवारी साधनको चाप बढने ।

परिच्छेद: ७

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने प्रभाव

स्वीकृत कार्यसूची र क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदनको आधारमा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा विद्यमान वातावरणीय अवस्थामा पर्न सक्ने प्रभावहरूको पहिचान गरिएको छ । समग्र वातावरणीय प्रभावहरूलाई अनुकूल र प्रतिकूल प्रभावको रूपमा वर्गीकरण समेत गरिएको छ । अनुकूल प्रभावबाट भौतिक, जैविक र सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने सकारात्मक प्रभाव र त्यसको बढोत्तरीका उपायहरू र प्रतिकूल प्रभावबाट भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावहरू र तेसको न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी यस परिच्छेदमा वर्णन गरिएको छ । यस्ता प्रभावलाई परिणाम, सीमा र समयावधिको आधारमा तहगत रूपमा समेत वर्गीकरण गरिएको छ जुन तल दिइएको छ:

७.१ प्रभावहरूको तहगत वर्गीकरण

माथिल्लो पाँचौं परिच्छेदमा व्याख्या गरिएका हालको वातावरणीय अवस्थाहरू जस्तै भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा पर्न जाने प्रभावहरूलाई विज्ञहरूको अध्ययन, अनुभव तथा स्थानीयहरूको भोगाइबाट विभिन्न प्रभावहरू पहिचान भएका छन्। पहिचान भएका प्रभावहरूको परिमाण (धेरै, मध्यम, थोरै), सिमावधि (क्षेत्रीय, स्थानीय, स्थलगत), समयावधि (अल्पकालीन, मध्यावधि, दीर्घकालीन) र प्रकृति (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष) एक समान नहुने, यी प्रभावहरूको प्रबलता पनि फरक फरक हुने साथै ति प्रभावहरूको गुण र प्रकृति पनि समान स्तरको नहुने हुनाले समग्र वातावरणीय प्रभावहरूलाई सोही अनुसार वर्गीकरण गरिएका छन् । यस आधारमा तुलनात्मक रूपमा बढी सम्बेदनशिल प्रभावहरूको वर्गीकरण गरि उक्त प्रभावहरूको समयानुकूल न्यूनीकरणका उपायहरू समेत तोकिएको छ ।

परिमाण (magnitude)

राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० को आधारमा प्रभावहरूको पूर्वानुमान र बढी सम्बेदनशिल प्रभावहरूको पहिचान गरिनुका साथै प्रभावहरूको तीव्रता (Severity) को आधारमा परिमाण (Magnitude) निर्धारण गरिएको छ । प्रस्तावित बुद्ध प्रतिमा निर्माण तथा सञ्चालनमा ल्याउँदा वातावरणमा पर्न सक्ने असरलाई पुर्णतया न्यूनीकरण गर्न नसकिने स्थिति देखिएकोले उक्त प्रभावलाई धेरै परिमाणमा हुने प्रभावको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ । त्यसैगरी केहि असरहरू सरल उपायद्वारा सजिलै न्यूनीकरण गर्न सकिने देखिएको हुदा थोरै परिमाणका प्रभावको रूपमा निर्धारण गरिएको छ । साथै केहि असरहरू सजिलै न्यूनीकरण गर्न नसकिएता पनि उक्त असरहरूको न्यूनीकरणका उपायहरू अपनाउन सकिने किसिमका भएकोले मध्यम परिमाणका प्रभावको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

सिमा क्षेत्र / फैलावट (Extent):

प्रस्तावित आयोजनाको क्रियाकलापहरूले असर पुर्याउन सक्ने सम्भावित क्षेत्रको आधारमा प्रभावहरूको सिमा क्षेत्र/फैलावट निर्धारण गरिएको छ । उक्त प्रभावित क्षेत्रलाई ३ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ: क्षेत्रीय, स्थानीय र स्थलगत ।

समयावधि (Duration) :

प्रस्तावित आयोजनाको कार्यान्वयनले वातावरणीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरू कति लामो समय सम्म रहिरहन सक्दछन् भन्ने आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ । राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका २०५० अनुसार प्रभाव यदि ३ वर्ष सम्म देखिन्छ भने अल्पकालिन, ३ देखि २० वर्षसम्म असर रहने भए मध्यकालिन र २० वर्ष भन्दा बढि समयसम्म पनि प्रभाव देखिने भएमा दीर्घकालिन भनेर वर्गीकरण गरिएको छ ।

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट प्रभावित क्षेत्रमा पर्न जाने असरहरू लामो समयसम्म रहि रहने स्थिती हुन सक्दछ । तसर्थ माथि उल्लेखित परिमाण, सिमा क्षेत्र र समयावधिको आधारमा प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनबाट पर्न जाने सम्पूर्ण प्रभावहरूको लेखाजोखा तथा तहगत वर्गीकरण गरिएको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट पर्न जाने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूलाई माथि उल्लेखित पक्षहरूको आधारमा लेखाजोखा सहित तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । प्रभावहरूको उल्लेखनीयताको तहगत वर्गीकरण विज्ञहरूको ज्ञान अनुभव तथा बुझाइको आधारमा विश्लेषण गरिएको छ ।

७.२ भौतिक वातावरणमा पर्ने प्रभाव

७.२.१ अनुकूल प्रभाव

क. निर्माण चरण

क. पूर्वाधार विकासको अवसर: प्रस्तावित आयोजना निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ ढुवानीको लागि चाहिने विकासका पूर्वाधारहरू जस्तै सडक, विजुली, टेलिफोन, इन्टरनेट जस्ता सुविधाको विकासको अवसरहरू प्रदान गर्ने भएकोले बजारबाट केही पछाडी परेको स्थानको पनि विकासमा अगाडी बढने अवसर प्रदान गर्ने छ । यो प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, तथा उच्च परिमाणमा, स्थानीय र दीर्घकालिन प्रकृतीको रहनेछ ।

ख/ यातायातको सुनिश्चितता एवं सुगमता: विग बुद्ध मूर्ति निर्माणको लागि निर्माण सामग्रीहरूको उचित र सुरक्षित किसिमले ढुवानीको लागि यस क्षेत्रमा यातायातको सुगमता बढ्ने देखिएको छ । यो प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकूल तथा मध्यम परिमाण स्थानीय र दीर्घकालिन प्रकृतीको हुनेछ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

ग. उर्जाको माग र खपतमा वृद्धि हुने: हाम्रो देशमा उत्पादन भएको विद्युत शक्तिको उत्पादन भन्दा खपत कम हुने प्रक्षेपण भैरहेको समयमा यस क्षेत्रमा नौलो प्रकृतीको कामको शुरुवात हुने र निर्माण गर्दै जाँदा यस क्षेत्रमा विद्युत् खपतको माग बढ्दै जाने देखिन्छ । जसले लगभग खेरजाने विद्युतको प्रयोग हुनेहुनाले सम्पूर्ण क्षेत्रमा फाइदा पुग्ने देखिन्छ । यो प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकूल तथा मध्यम परिमाणको क्षेत्रीय र अल्पकालिन रूपमा रहनेछ ।

ख. सञ्चालन चरण

- आयोजना स्थलको सौन्दर्यतामा वृद्धि हुने: प्रस्तावित क्षेत्रमा हाल बुटवल हिलपार्कको चुचुरो मात्र रहेको र यस क्षेत्रमा एक उत्कृष्ट नमुनाको विग बुद्ध मूर्ति निर्माण हुने भएकोले यस चुचुरोलाई सोभाएमान बनाउने छ । यसका साथ साथै राम्रो लेण्डस्केपिङ डिजाइनर मार्फत् संरचनाको वरपरको स्थानमा हरियालि प्रवर्द्धनका लागि विरुवा रोपिने छन् जसले सौन्दर्यतामा विशिष्टता थप्नेछ । बुटवल हिलपार्क देखि निर्माणाधिन विग बुद्ध प्रतिमा स्थल सम्म जाने बाटोमा बुद्ध भगवानका उपदेशहरू पानीका फोहोरा राखिने भएकोले आयोजना स्थलको सौन्दर्यतामा वृद्धि हुने देखिन्छ । यस्तो प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकूल तथा उच्च परिमाणमा, क्षेत्रीय र दीर्घकालिन प्रकृतिको हुनेछ ।
- आयोजना वरीपरीको क्षेत्रको जमिनको मूल्य वृद्धि हुने: प्रस्तावित आयोजना सम्पन्न गरि यस क्षेत्रलाई एक उत्कृष्ट धार्मिक गनतव्यको रूपमा विकास र विस्तार गरे पश्चात् यस स्थान वरपरका स्थानहरू मानिसहरूको रोजाइमा पर्ने भएकोले जमिनको मुल्य वृद्धि हुन जानेछ । यसको प्रभाव अनुकूल, अप्रत्यक्ष, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।
- उर्जा खपतमा वृद्धि: हाम्रो देशमा उत्पादन भएको विद्युत शक्तिको उत्पादन भन्दा खपत कम हुने प्रक्षेपण भैरहेको समयमा यस क्षेत्रमा नौलो प्रकृतीको कामको शुरुवात हुने र सञ्चालन हुँदै जाँदा यस क्षेत्रमा विद्युत् खपतको माग बढ्दै जाने देखिन्छ । जसले लगभग खेरजाने विद्युतको प्रयोग हुनेहुनाले सम्पूर्ण क्षेत्रमा फाइदा पुग्ने देखिन्छ । यो प्रभाव अप्रत्यक्ष अनुकूल तथा मध्यम परिमाणको क्षेत्रीय र दीर्घकालीन हुनेछ ।

७.२.२ प्रतिकूल प्रभाव

क. निर्माण चरण

घ. वायु एवं ध्वनि प्रदूषण: निर्माण चरणमा गरिने ढुवानी सवारी साधनको आवत जावत र निर्माण गर्दा प्रयोग गरिने उपकरणको कारणले यस क्षेत्रमा धुवाँ धुलो तथा ध्वनि प्रदूषण बढ्ने छ जसले यस क्षेत्रको प्राकृतिक अवस्थामा रहेको वातावरणमा वायु एवं ध्वनि प्रदूषणको वृद्धि गर्नेछ । यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष, प्रतिकूल तथा मध्यम परिमाणको, स्थलगत र मध्यम समयको लागि हुनेछ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- ड. जमिनमा सामान्य कम्पन: प्रस्तावित आयोजना निर्माणको क्रममा जमिन सम्प्याउने निर्माण सामग्री ढुवानीको मार्ग निर्माण गर्ने तथा अन्य निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्दा जमीनमा कम्पन सिर्जना हुन सक्दछ जसले कमजोर भौगर्भिक वनावट भएको चुरेमा नकारात्मक असर पर्न सक्दछ र पहिरो तथा जमिन खस्किने समस्या आउन सक्दछ । यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकूल तथा मध्यम परिमाणको स्थानीय र मध्यम समयको लागि मात्र रहनेछ ।
- च. निर्माणको क्रममा निस्केका फोहोर तथा उत्खनन् गरिएको माटोको व्यवस्थापनबाट हुने असर: संरचना निर्माणको क्रममा निस्कने विभिन्न किसिमको फोहोर व्यवस्थापन सही समयमा सहि किसिमले नगरेमा यसले पहिरो तथा प्रस्तावित स्थलको सौन्दर्यतामा हास आउने लगायत अन्य खालको समस्या सृजना गर्न सक्नेछ । यसको प्रभाव प्रतिकूल, अप्रत्यक्ष, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र अल्पकालिन हुनेछ ।
- छ. भू उपयोग परिवर्तन: यस स्थानमा रहेको वन जङ्गलको रूपमा उपयोग भैरहेको स्थान आयोजना निर्माण पश्चात भवनहरूको रूपमा उपयोग हुनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, उच्च परिमाणको, स्थलगत र दीर्घकालीन हुनेछ ।
बुद्ध प्रतिमा निर्माणले प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने क्षेत्रको भूउपयोगमा वन क्षेत्र मात्रै रहेको छ । यस प्रस्ताव कार्यान्वयनका कारण ३.६५ हेक्टर जमीनको स्वरूपमा परिवर्तन हुनजान्छ । आयोजना क्षेत्रको भू उपयोगको विवरण तालिका ३२ मा दिइएको छ । (श्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण, २०७८)

तालिका नं ३२ आयोजनाको लागि आवश्यक भूभाग

सि नं	आयोजनाकोलागि आवश्यक भुभाग	भू उपयोगको किसिम	ओगटेको क्षेत्र	ओगटेको क्षेत्र प्रतिशतमा
१	बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माणको लागि	पोल तथा रुखहरू भएको वन, शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहले व्यवस्थापन गरेको वन क्षेत्र	रुख वृक्ष भएको २.९७९८ हेक्टर वन क्षेत्र	
२	बुद्ध प्रतिमा एवम् सम्बन्धित संरचना निर्माणको लागि	अधिकांश पोल तथा रुख बिरुवा रहेको लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उभोक्ता समूहले व्यवस्थापन गरिरहेको वन क्षेत्र ।	रुख वृक्ष भएको ०.६७८० हेक्टर वन क्षेत्र ।	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

३	फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र	फोहोरको प्रकृति र मापदण्ड अनुसार वर्गीकरण गरि बुटवल उपमहानगरपालिकाको डम्पिङ साइटमा नै व्यवस्थापन गर्ने ।		
कूल			करीब ३.६५९ हे	
४	हिलपार्क प्रवेश द्वार सम्मको पहुँच मार्ग सुधार गर्न	साविकमा प्रयोग भैरहेको साँघुरो सडकलाई स्तरोन्नति गरि पक्की सडक बनाउन आवश्यक ।	हस्पिटल लाईन देखि २ किमि पूर्व उत्तर तर्फ ।	
कूल			२ किमी	
५	निर्माण चरणको लागि अस्थाइ प्रबन्ध			
	श्रमीक शिविर	निजी जमिनलाई भाडामा लिने व्यवस्था मिलाउने	आवश्यकता अनुसार	
	सामग्री भण्डारण क्षेत्र	निजी जमीनलाई भाडामा लिने व्यवस्था मिलाउने	आवश्यकता अनुसार	
	उत्खनित माटो व्यवस्थापन	भिरालो भाग बाट माटो बग्ने गरि उत्खनन नगर्ने। माटोलाई प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्रमा नै व्यवस्थापन गर्ने ।	आवश्यकता अनुसार ।	
	फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र	प्रस्ताव कार्यान्वयन क्षेत्र भित्रको सानो भाग जमीनलाई अस्थाइ रूपमा ठोस तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि पयोग गर्ने	आवश्यकता अनुसार	
कूल		आवश्यकता अनुसार		

ज. भूस्वामित्व: प्रस्तावित स्थानको भूस्वामित्व हाल वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा रहेको र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले व्यवस्थापन गर्दै आइरहेको छ तर आयोजना निर्माण क्रममा बुटवल उपमहानगरपालिकामा हक हस्तान्तरण भै भूस्वामित्वमा परिवर्तन आउनेछ । यसको प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष, न्यून परिमाणको, स्थलगत र दीर्घकालीन हुनेछ ।

झ. भूआकृतिमा परिवर्तन: आयोजना निर्माण पश्चात यस स्थानमा बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचनाहरूको निर्माणको कारण भूआकृतिमा परिवर्तन हुनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष प्रतिकूल मध्यम परिमाणको स्थलगत र दीर्घकालीन हुनेछ ।

ख. सञ्चालन चरण

- पहिरो तथा भूव्यवस्थापनमा असर: कमजोर प्रकृतीको पहाड भनेर चिनिने चुरे श्रृंखलामा निर्माण गरिने यस संरचना जसको तौल लगभग २६० मेट्रीक टन हुने भएकोले भु व्यवस्थापन तथा लेण्डस्केपीङ्ग कार्यमा उचित ध्यान नपुर्‍याएमा पहिरोको ठूलो समस्या देखिन सक्दछ । जसको लागि निर्माण चरणमा विशेष ध्यान नदिएमा वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइएका क्रियाकलापहरूलाई नजरअन्दाज गरिएको खण्डमा ठूलो वातावरणीय विपद आइपर्न सक्नेछ । यो प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष, उच्च परिमाणको, स्थलगत र मध्यकालिन हुनेछ ।
- फोहोरमैला व्यवस्थापन: प्रस्तावित आयोजना क्षेत्र राष्ट्रिय वन क्षेत्र र हाल सामुदायिक वनको रूपमा रहेको छ । प्रस्ताव कार्यान्वयनको चरणमा निस्कने ठोस तथा तरल फोहर उचित ढङ्गले व्यवस्थापन हुन नसकेको खण्डमा संरचना स्थल वरपर प्रदूषण बढ्ने सम्भावना रहन्छ । यो प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष तथा मध्यम परीमाणको, स्थानीय र दीर्घकालीन प्रकृतीको हुनेछ ।
- जमीन मुनिको पानीको सतह तथा रीचार्जमा असर: वन जंगल रहेको ३६५७९ वर्ग मिटर क्षेत्रमा पानी नसोस्ने खालका संरचना निर्माण गरिने भएकोले सो क्षेत्रबाट हुँदै आएको जमीनमुनिको पानीको रिचार्ज कम हुनेछ । यसको प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष, मध्यम परिमाणको, स्थलगत र दीर्घकालीन हुनेछ ।
- फोहोरमैला विसर्जन तथा ढल निकास: प्रस्ताव कार्यान्वयनको क्रममा विभिन्न किसिमका क्रियाकलापहरूबाट निस्कने ठोस तथा तरल फोहरहरूको व्यवस्थापन सही किसिमले नभएमा यसबाट निर्माण गरिएका संरचनाहरूको सौन्दर्यता तथा पानीका स्रोतहरूमा प्रदूषण फैलिन जानेछ र यस्तो प्रभाव प्रतिकूल, अप्रत्यक्ष, मध्यम परिमाणको, स्थलगत तथा दिर्घकालिन हुनेछ ।
- वायु तथा ध्वनि प्रदूषण: प्रस्तावित आयोजना एक शान्त र हरियाली जंगल रहेको स्थानमा बन्ने र यस्ले ध्वनि तथा वायु लगायत कुनैपनि प्रदूषणको असर नपरेको स्थानमा संरचना

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

निर्माण हुने दैनिक जसो करिब २ हजार जना मानिसहरुको आवत जावत हुँदा मानिसहरुको आवाज हो हल्लाले ध्वनि तथा वायु प्रदुषण हुने सम्भावना रहन्छ । यस्तो प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकुल, मध्यम परिमाणको, स्थलगत र दीर्घकालिन प्रकृतिको हुनेछ ।

- भल बाढी तथा नालाको व्यवस्थापनको असर: प्रस्तावित आयोजना कमजोर भूवनोट भएको क्षेत्रमा निर्माण हुने भएकोले नाला व्यवस्थापन उचित तवरले गरिनुपर्नेछ । यस्ता नालाहरु छोपिएका र तल्लो समथर क्षेत्र सम्म नै पाइप बिच्छाइ पानी तथा तरल फोहरको निकासिको उचित प्रबन्ध हुनु आवश्यक छ। यस्तो नभएमा संरचनामा संकलित वर्षादको पानीले पहिरोको रूप लिइ तल्लो तटीय क्षेत्रमा जनधनको ठूलो क्षति हुनसक्दछ र यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकुल, उच्च परिमाणको, स्थलगत र मध्यमकालिन हुनेछ ।

७.३ जैविक प्रभाव

७.३.१ अनुकूल प्रभाव

क. निर्माण चरण

- रुखको संख्यामा बृद्धि हुने: प्रस्तावित आयोजना निर्माणको क्रममा क्षतिहुने प्रति एक (१) रुखको सट्टा वा वदलामा दश (१०) वटा रुख बिरुवाहरु रोपि क्षतिपूर्ति सोध भर्ना गरिने भएकोले रुख बिरुवाको संख्यामा बृद्धि हुन जानेछ । यो प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, उच्च परिमाणको, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।
- भू उपयोगमा असर: प्रस्तावित आयोजना निर्माण हुने स्थान वन क्षेत्र भएकोले सोही स्थानमा वन नहुने भए तापनि प्रस्तावक निकायद्वारा जग्गाको सोधभर्ना हुने भएकोले प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वनको कुल क्षेत्रफलमा कुनै फरक नपर्ने देखिन्छ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।

सञ्चालन चरण

- बहुउद्देश्यीय बिरुवाहरुको रोपणले हरियाली तथा सौन्दर्यतामा अभिवृद्धि हुने: प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माणको सोधभर्ना स्वरूप नयाँ स्थानमा वृक्षारोपण गरिने भएकोले हरियालिको साथ साथै सौन्दर्यताको पनि बृद्धि हुनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।
- बाटो तथा मूर्तिको वरपर सम्भव हुने स्थानहरुमा सजावटका बिरुवाहरुको वृक्षारोपण गरी सौन्दर्य बढाउने: विग बुद्ध मूर्ति निर्माण पश्चात सञ्चालनको चरणमा बन्ने संरचनाको वरपरको स्थानमा सौन्दर्यपरक बिरुवाहरु रोपिने भएकोले हरियालि तथा यस स्थानको सुन्दरतामा बृद्धि हुनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- सार्वजनिक स्थलमा पार्क निर्माण र वृक्षारोपण गरी हरित अभियान संचालन गर्न योगदान पुग्ने: प्रस्तावित आयोजना सरकारी जग्गामा निर्माण गरिने र यसको वरपरको क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरि हरियालि प्रबर्द्धन गरिने भएकोले सार्वजनिक स्थलहरूमा पार्क निर्माण र हरित अभियान सञ्चालन गर्नमा योगदान पुग्नेछ । यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, अनुकूल, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।

७.३.२ प्रतिकूल प्रभाव

- प्राकृतिक वन क्षेत्रको विकासमा असर: यस आयोजना निर्माण गर्दा प्राकृतिक वातावरणमा स्वतन्त्र हिसावले हुर्के बढेका रुख बिरुवाहरू सोही वातावरणमा हुर्कन र बढ्ने अवसर पाउने अवस्था रहेन । त्यसैले यो प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष, मध्यम, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- पार्क निर्माण क्षेत्र तथा वनमा प्राकृतिक रूपले हुर्कि बढेका केहि रुख बिरुवाहरू काटिने, नोक्सान हुने: प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण कार्य सञ्चालन गर्दा प्रस्तावित स्थानमा रहेका रुख बिरुवाहरू काटिने र निर्माण स्थल नजिकमा रहेका अन्य केहि रुख बिरुवाहरू पनि नोक्सान हुनेछन् । यस स्थानमा रहेका निम्नानुसार रुख बिरुवाहरूको नोक्सानी हुनेछ । यो प्रभाव प्रतिकूल, प्रत्यक्ष, मध्यम, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ ।

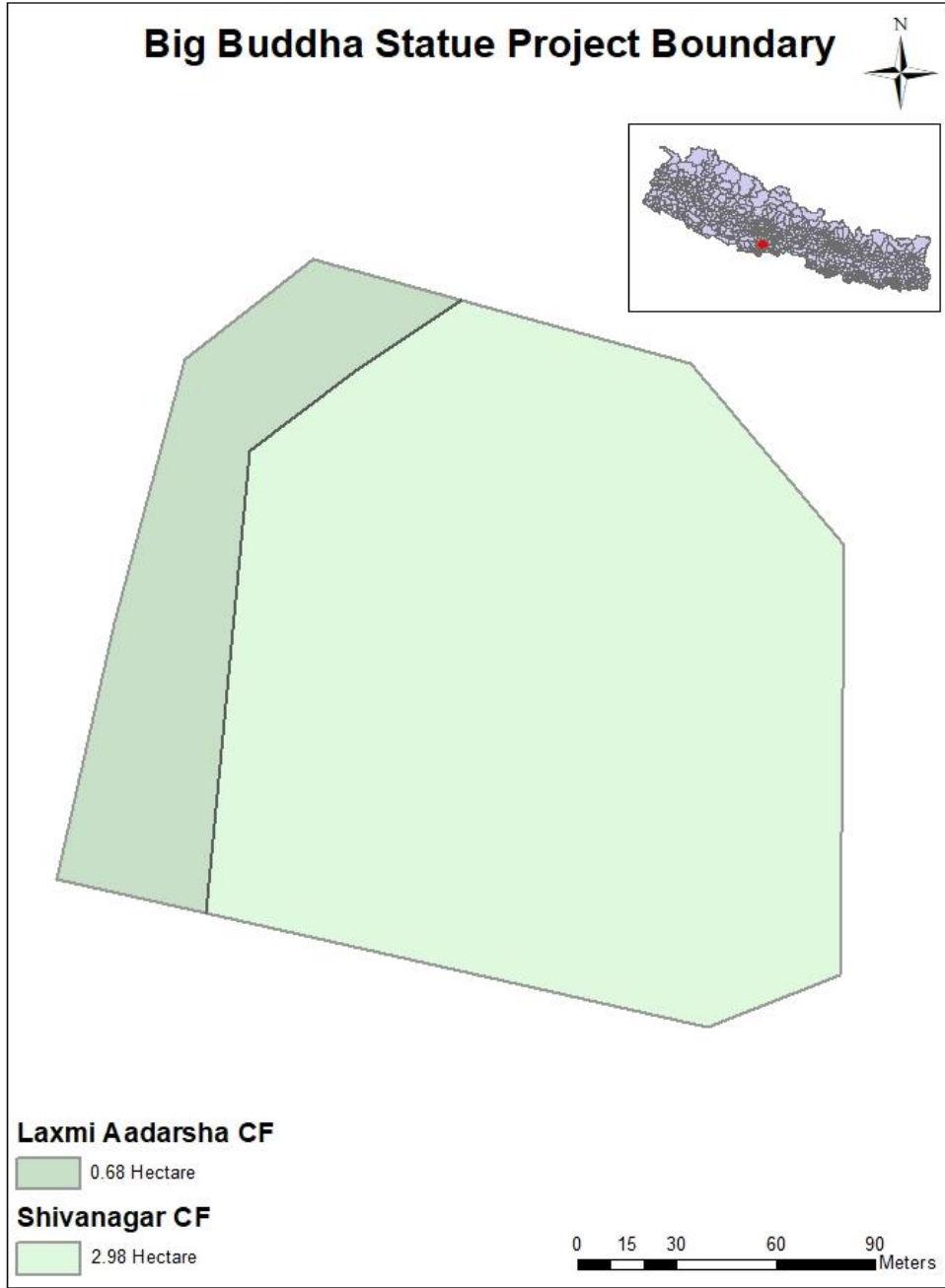
तालिका नं ३३ परियोजना निर्माण कार्य गर्दा नोक्सान हुने जम्मा रुखको विवरण

क्र.सं.	परियोजनाको भाग	जम्मा क्षेत्रफल	जम्मा रुखको संख्या	वन जंगलमा क्षति		प्रमुख प्रजातिको नाम
				पोल	रुख	
१	बुद्ध प्रतिमा निर्माण स्थल	१८४२ वर्ग मिटर	१०३	९९	४	साल, अस्ना, भलायो
२	अखण्ड ज्योति, खाजाघर र शौचालय निर्माण स्थल	५५४.५९ वर्ग मिटर	३९	३९	०	साल, अस्ना, भलायो
३	भिक्षु आवास निर्माण स्थल	६६९ वर्ग मिटर	३४	३४	०	साल, अस्ना, भलायो

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

४	बाटो	२६६६.२ वर्ग मिटर	११८	११६	२	साल, अस्ना, भलायो
५	अन्य क्षेत्र (खुल्ला क्षेत्र तथा संरचना वरिपरिको क्षेत्र र लेण्डस्केपिङ्गको लागि छुट्टाइएको क्षेत्र)	३०८४८	१५८३	१५५१	३२	साल, अस्ना, भलायो पियारि
	जम्मा	३६५७९ वर्ग मिटर	१८७७	१८३९	३८	

- भू उपयोगमा परिवर्तन आउने: साविक रूपमा रुख बिरुवाले ढाकेको वन क्षेत्रमा प्रस्तावित आयोजना निर्माण गर्दा यस स्थानको भूआकृतिको साथ साथै त्यस स्थानको पारिस्थितिकिय प्रणाली मै परिवर्तन आउनेछ। खडा रुख बिरुवा भएको वनक्षेत्रमा भौतिक संरचनाको निर्माण हुनेछ। यो प्रभाव प्रतिकुल, प्रत्यक्ष, मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।
- सम्बन्धित सामुदायिक वनको क्षेत्रफल घट्ने: प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माण शिवनगर सामुदायिक वन र लाक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन दुवै सामुदायिक वन गरि ३६५७९ वर्ग मिटर वनको क्षेत्रफल घट्न जानेछ । यो प्रभाव, प्रत्यक्ष, प्रतिकुल, मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालिन हुनेछ ।

चित्र ५ प्रस्तावित क्षेत्रले बाटो बाहेक ओगट्ने क्षेत्र

तालिका नं ३४ परियोजना निर्माण कार्य गर्दा नोकसान हुने सामुदायिक वन क्षेत्र

क्र.सं.	परियोजनाको भाग	जम्मा क्षेत्रफल वर्ग मिटर	सामुदायिक वन	
			लक्ष्मी आदर्श	शिवनगर
१	बुद्ध प्रतिमा निर्माण स्थल	१८४२ वर्ग मीटर	८६८.३१	९७३.६९

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

२	अखण्ड ज्योति, चमेनागृह र शौचालय निर्माण स्थल	५५४.५९ वर्ग मीटर	४४६.६८	१०७.८४
३	भिक्षु आवास निर्माण स्थल	६६९ वर्ग मिटर	०	६६९
४	आन्तरिक बाटो	१०५०.२ वर्ग मीटर	४४९.२	६०१
५	अन्य क्षेत्र (खुल्ला क्षेत्र तथा संरचना वरिपरिको क्षेत्र र लेण्डस्केपिङको लागि छुट्टाइएको क्षेत्र)	३०८४८ वर्ग मिटर	१७९९.१४	२७४४७.८६
	जम्मा	३६५७९	६७८०.३३	२९७९८.६७
	बाटो	१६१६ वर्ग मिटर	८०८	८०८

- वन्यजन्तुहरूको प्राकृतिक विचरणमा दखल पुग्ने: प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण स्थल प्राकृतिक वन क्षेत्रमा पर्ने भएकोले यस क्षेत्रमा हुने निर्माण कार्यले यस क्षेत्र हुँदै विचरण गर्ने र गुँड बनाएर वसेका चरा चुरङ्गी, स्तनधारी जनावरहरू, सरिसृप तथा उभयचरहरू, र अन्य किरा फट्याङ्गा अनि शुक्ष्म जीवहरूको प्राकृतिक विचरणमा र त्यस क्षेत्रको पारिस्थितिकिय प्रणालीमा नकरात्मक असर पर्न जानेछ। यसको प्रभाव प्रतिकुल, प्रत्यक्ष, उच्च परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ।
- रुख बिरुवा एवं काठ पातहरू तथा गौहकाष्ठ वन पैदावारहरूको चोरी निकासी हुने सम्भावना: यस निर्माण स्थलमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहले पर्यापर्यटन सम्बन्धी क्रियाकलापहरू सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्दै आइरहेको र साविकमा कम संख्यामा मानिसहरूको ओहर दोहर भै राखेकोमा प्रस्तावित योजना निर्माण एवं सञ्चालनको चरणमा आगन्तुकहरूको संख्या बढ्ने र विभिन्न सोचाइ भएका मानिसहरूको आवागमनले यस स्थानमा रहेका बोट बिरुवाहरू र अन्य वन पैदावारहरूको जथाभावि प्रयोग हुन सक्ने अवस्थालाई नजर अन्दाज गर्न सकिदैन र कुनै पनि वन पैदावार वा किट पतङ्गको चोरी निकासी हुन सक्ने अवस्था सृजना हुन पनि सक्दछ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकुल, मध्यम, स्थानिय र दिर्घकालिन हुनेछ।
- वन्यजन्तुहरूको चोरी शिकार हुने सम्भावना: निर्माण कार्यहरू सञ्चालन गर्दै गर्दा यस क्षेत्रमा मजदरहरू तथा अन्य व्यक्तिहरूको आवत जावत बढ्ने र सामान्य किसिमले

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

नियन्त्रण गर्न नसकिने भएकोले जंगली जनावरहरूको अवैध शिकार हुने सम्भावना रहन्छ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, मध्यम, स्थलगत र अल्पकालिन हुनेछ ।

ख. सञ्चालन चरण

- वन्यजन्तुहरूको बासस्थान तथा विचरणमा पर्ने प्रभाव: पर्यटकहरू भिक्षु तथा बौद्ध अनुयायीहरू एवं सौन्दर्य प्रेमीहरूको लगातारको हिडडुल हो हल्ला तथा ध्वनी प्रदूषणको कारण नजिकैको वन क्षेत्रमा आवतजावत गर्ने वन्यजन्तु एवं चराचुरङ्गीहरूले आफ्नो जैविक मार्ग एवं बासस्थान परिवर्तन गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, मध्यम, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- पहिरोको सम्भावना: प्रस्तावित आयोजना स्थल तुलनात्मक रूपमा कमजोर भूवोट भएको चुरेक्षेत्र भएकोले संरचनाको तल भिरालो जमीनमा रहेका बुढा धोद्रा वृद्धि रोकिएका तथा छातिको उचाइमा १३ से. मि. व्यास भन्दा माथिका अर्थात् ४ फिट भन्दा माथि गोलाइ भएका रुखहरूको उचित व्यवस्थापन जरुरी देखिन्छ । त्यसो नभएमा बुढा धोद्रा वृद्धि रोकिएका रुखको जरा सडिगली सकेको कारण रुख कमजोर अवस्थामा जेनतेन खडा रहेको अवस्थामा रुख स्वयमको वजनको कारणले ढलनजाने र यस्ता बुढा जरा मक्किएका एक दुइ रुख ढलन जाँदा तेसले आसपासका अन्य रुख बिरुवाहरूलाई पनि ढलाउने र भूक्षय हुन गै पहिरोको रूपधारण गरी ठूलो जोखिम निम्त्याउन सक्नेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, उच्च, स्थलगत र अल्पकालिन हुनेछ ।
- वन डढेलोको संभावना: प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण स्थल प्राकृतिक वनको क्षेत्रभिन्न पर्ने र लगातार रूपमा हुने आगन्तुक मनिसहरूको आवत जावतले जानि जानी वा अन्जानमा वन जंगलमा आगो सल्काउने कार्य हुन सक्ने र सो आगो डढेलोको रूपमा फैलिने र समग्र वनको क्षतिको साथ साथै प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्तिमा पनि असर पार्न सक्दछ । यस्तो प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, उच्च परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- कार्बन संचितीकरणमा कमी: यस वन क्षेत्रले वर्तमान समयमा २११.४२ टन कार्बन सन्चित गरिरहेकोमा प्रस्तावको कार्यान्वयन पश्चात उक्त परिमाणको कार्बन सोझै वायुमण्डलमा उत्सर्जन हुन जानेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, प्रतिकूल, उच्च परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ ।

तालिका ३५ प्रस्तावित क्षेत्रको कार्बन सञ्चित क्षमता

क्र. सं.	परियोजना	जमिन माथीको रुखको बायोमास (के. जी.)	जमिन मुनीको रुखको बायोमास (के. जी.)	रुखको जम्मा बायोमास (के. जी.)	कार्बन (टन)	कार्बन डाई अक्साइड (टन)
१	शिवनगर सामुदायिक वन	३२३८८०.३	४८५८२.०८	३७२४६२.४	१७५.०४	६४२.४६
२	लक्ष्मी आदर्श साव	६७३००.०३	१००९५.०१	७७३९५.०४	३६.३८	१३३.४८
	जम्मा	३९११८०.३	५८६७७.०९	४४९८५७.४	२११.४२	७७५.९५

७.४ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक

७.४.१ अनुकूल प्रभाव

क. निर्माण चरण

- स्थानीय स्तरमा रोजगारीका अवसरहरूको सृजना: प्रस्तावित आयोजनाको निर्माणको चरणमा आवश्यकता पर्ने विशिष्ट सीप भएका दक्ष अर्धदक्ष तथा अन्य सामान्य मजदुरहरूको परिपूर्ति सम्भव भए सम्म स्थानीय स्तरबाट नै गरिने भएकोले स्थानीय स्तरमा रोजगारीको सृजना हुनेछ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकूल उच्च परिमाणमा क्षेत्रीय र मध्यमकालिन हुनेछ।
- ब्यापार व्यवसाय वृद्धिको अवसर: यस क्षेत्रमा निर्माणको लागि भेला हुने मजदुर तथा अन्य कर्मचारि हरूको उपस्थित बढ्ने छ। यसको साथ साथै निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने कच्चा पदार्थ तथा अन्य सामानहरूको आपूर्ति पनि स्थानीय ब्यापारीहरूबाट हुन सक्ने भएकोले ब्यापार व्यवसायको वृद्धिको अवसर रहनेछ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकूल उच्च परिमाणमा क्षेत्रीय र मध्यमकालिन हुनेछ।
- स्थानीय अर्थ व्यवस्थामा टेवा: प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माणको क्रममा लगानि भएको केहि हिस्सा यसै क्षेत्रका जनताहरूमा जाने भएकोले स्थानीय अर्थ व्यवस्थालाई चलायमान

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

वनाउन सघाउ पुर्‍याउनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकुल मध्यम परिमाणमा र मध्यमकालिन हुनेछ ।

- स्थानीय मानिसहरूको सीप र क्षमताको वृद्धि एवं ज्ञानको विकास: प्रस्तावित आयोजना निर्माणको लागि स्थानीयलाई समावेश गरिने भएकोले स्थानीय मानिसहरूमा रहेको आन्तरनिहित सीपको भरपुर प्रयोग हुनेछ एकातर्फ भने अर्कोतर्फ उनीहरूलाई नयाँ सीपको विकास गर्ने अवसर पनि प्राप्त हुनेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष अनुकुल न्यून परिमाणमा र मध्यमकालिन हुनेछ ।

ख. सञ्चालन चरण

- बौद्ध दर्शन तथा ज्ञानमा वृद्धि: विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचना सञ्चालन गरे सँगै यस आयोजनाको उद्देश्य अनुरूप बौद्ध अनुयायी तथा अन्य मानिसहरू यस स्थानमा आएर बौद्ध दर्शन सम्बन्धी सत्संग तथा यस संरचनाका वरपर लेखिएका भगवान बुद्धका उपदेशहरू मार्फत् बुद्ध दर्शन तथा ज्ञानमा वृद्धि हुनेछ । यसको प्रभावले मानिसहरूले आफ्नो जीवन जिउनेकलामा नै परिवर्तन ल्याउनेछन । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकुल, उच्च परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- स्वस्थ, स्वच्छ मन एवं अनुशासित जनशक्ति निर्माणमा योगदान पुग्ने: प्रस्तावित आयोजनाको सञ्चालन पश्चात यस स्थानमा आएर ध्यान गर्ने बुद्ध दर्शन सम्बन्धी छलफल, अन्तरसम्वाद गर्ने अध्ययन अनुसन्धान गर्ने अवसर प्राप्त हुने भएकोले प्रस्ताव कार्यान्वयनले स्वच्छ एवं शान्त मनको विकास गरि अनुशासित जनशक्ति निर्माणमा योगदान पुग्नेछ । यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकुल, मध्यम परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- सरोकारवाला निकायहरू बिच जीवन्त सम्बन्धको विकास र समन्वयमा वृद्धि: यस आयोजना निर्माण र सञ्चालनको लागि प्रत्यक्ष एवं प्रमुख भूमिकामा रहेका सरोकारवालाहरू जस्तै बुटवल उपमहानगरपालिका, डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू, हिलपार्क परिषद आदि निकायहरूको सहभागिता अनि परस्पर सकारात्मक र समन्वयात्मक भूमिकाको आवश्यकता पर्ने भएकोले निर्माण एवं संचालन दुवै चरणमा सोही अनुसारको सहयोगको अनिवार्यता छ । यसो भएमा मात्र निर्माण गरिएका संरचनाको दिगो संरक्षण तथा सहि सदुपयोग हुनुको साथै आशातित प्रतिफल प्राप्त गर्न सफलता मिल्ने देखिन्छ । तसर्थ सरोकारवालाहरू बिचको जीवन्त एवं कार्यमूलक सम्बन्धको विकास र समन्वयमा वृद्धि हुने देखिन्छ । यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, अनुकुल, उच्च परिमाणमा, स्थानीय र दिर्घकालिन हुनेछ ।
- रोजगारीका अवसरहरूको सृजना: प्रस्तावित आयोजना सञ्चालनमा आए सँगै दैनिक २००० जना भन्दा बढि मानिसहरूको आवत जावत हुने भएकोले यिनिहरूको लागि खाजा खाना तथा बस्ने सुविधाको आकस्यकता पर्नेछ । यस स्थानलाई एक पर्यटकीय स्थलको रूपमा

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

विकास गर्ने लक्ष्य लिइएकोले सोही अनुसार पर्यटकहरूलाई आवश्यक पर्ने सुविधा विस्तार गर्दैजाँदा नयाँ नयाँ रोजगारीका अवसरहरू सृजना हुँदैजाने अवस्था रहनेछ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, अनुकूल, मध्यम परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ।

- स्थानीय एवं तीनै तहको सरकारको राजस्व संकलनमा बृद्धि: यस क्षेत्रमा विग बुद्ध मूर्ति सञ्चालनमा आए सँगै अवलोकनमा आउने पर्यटक तथा अन्य अवलोकन कर्ता व्यक्तिहरूबाट टिकट वापत संकलन हुने राजस्वमा बृद्धि हुनेछ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थानिय र दिर्घकालिन हुनेछ।
- स्थानीय समुदायहरूको जीवन स्तरमा बृद्धि: यस आयोजना वरपर बस्ने व्यक्तिहरूलाई व्यापार व्यवसायमा संलग्न हुने अवसर प्राप्त हुने भएकोले उनीहरूको जीविकोपार्जनमा मद्दत पुग्न जाने र स्थानीय समुदायहरूको जीवनस्तरमा बृद्धि हुनेछ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, अनुकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थानीय र दिर्घकालिन हुनेछ।
- आन्तरीक पर्यटनको प्रबर्धन र विकासमा योगदान: प्रस्तावको कार्यान्वयन पश्चात यस स्थानले नयाँ पर्यटकिय गन्तव्यको स्थान ओगट्न सक्नेछ र आन्तरिक पर्यटकहरूको प्रबर्धन र विकासको अवसर प्राप्त हुनेछ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष, अनुकूल, उच्च परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ।
- स्थानीय सरकारको तर्फबाट सामाजिक उत्तरदायित्व बहनको सुअवसर: प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको निर्माण गरेर एक धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलको विकास गर्नमा सहयोग पुग्न जाने हुनाले सबै सनातन धर्मावलम्बिहरूले यो अनुकरणीय कार्य गरेवापत स्थानीय सरकार प्रति आभारी हुनेछन र स्थानीय सरकारका प्रतिनिधिहरू स्वयममा गौरवान्वित हुने अवसर प्राप्त गर्नेछन। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, उच्च परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ।
- व्यापार व्यवसायमा अभिवृद्धि: यस आयोजनाको सञ्चालनले स्थानीय स्तरमा मात्र नभएर पुरै रुपन्देही जिल्ला एवं आसपासका जिल्लाहरूमा पनि व्यापार व्यवसाय बृद्धि गर्ने अवसर मिल्ने छ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष, अनुकूल, उच्च परिमाणमा, क्षेत्रिय र दिर्घकालिन हुनेछ।

७.४.२ प्रतिकूल प्रभाव

क. निर्माण चरण

- शान्ति सुरक्षा: आयोजना निर्माणको क्रममा यस क्षेत्रमा विभिन्न स्थानबाट मानिसहरूको आवागमन बढ्ने छ। कोही रोजगारको अवसरको खोजिमा त कोही दृश्यावलोकनमा आउने जाने क्रम तिब्र भएर जाने छ। कतिपय अवस्थामा बाहिरबाट आएका व्यक्तिहरू र स्थानीय समुदाय विचको असमझदारी बढ्न सक्नेछ र एउटा सामान्य सवालमा भना भन वा विवादले ठूलोरूप लिइ शान्ति सुरक्षामा खलल पुग्न सक्नेछ। काम गर्ने

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

- श्रमिकहरू बस्ने श्रमिक शिविरको उचित व्यवस्थापनको कमि वा सामान्य सुविधाहरूको अभावको कारण पनि असमझदारी बढ्न सक्दछ र शान्ति सुरक्षामा खलल पुग्न सक्नेछ यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकुल न्यून परिमाणमा स्थलगत र मध्यमकालिन हुनेछ।
- लैङ्गिक विभेद: प्रस्तावित आयोजनाबाट प्राप्त हुने रोजगारीको अवसरमा उल्लेख्य रूपमा महिलाहरूको सहभागिता हुनेछ। महिला पुरुषको कार्य कुशलता तथा भौतिक वा अन्य कारण देखाइ समान काममा ज्याला दरमा फरक वा अवसरमा विभेद हुने सम्भावना रहन्छ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकुल न्यून परिमाणको स्थलगत र मध्यमकालिन हुनेछ।
 - स्वास्थ्य तथा सरसफाइमा समस्या: निर्माण चरणमा विभिन्न स्थानबाट काम गर्न ल्याइएका श्रमिकहरूले विसर्जन गर्ने तरल एवं ठोस फोहरहरूलाई जथाभावि फालिदिने तथा अनावश्यक हो हल्ला पनि हुनजाने हुनाले शिविरमा बस्ने श्रमिकहरूले सामान्य स्वास्थ्य सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना नगरेको खण्डमा यस स्थानमा विभिन्न किसिमका रोग व्याधी तथा स्वास्थ्य र सरसफाइमा समस्या देखिन सक्दछ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकुल मध्यम परिमाणमा स्थलगत र मध्यमकालिन हुनेछ।
 - उपलब्ध जलस्रोतमा चाप: प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति निर्माणको लागि आवश्यक पर्ने पानीको व्यवस्था नजिकैको भालुखोला र जलुकेडाडा मुहानबाट आपूर्ति गरिने भएकोले त्यस मुहानमा आश्रित सबैलाई पानीको आपूर्तिमा चाप वा कमि महशुस हुनेछ। यसको प्रभाव प्रत्यक्ष प्रतिकुल मध्यम परिमाणमा स्थानीय र दिर्घकालिन हुनेछ।
 - बाल श्रम शोषणको सम्भावना: स्थानीय क्षेत्रमा उपलब्ध हुन रोजगारिका लागि सस्तो मूल्यमा मजदुर उपलब्ध हुन सक्ने लोभले स्थानीय बालबालिकालाई नियम विपरित काममा लगाउन सक्ने सम्भावना रहन्छ। यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकुल न्यून परिमाणको स्थानीय र मध्यमकालिन हुनेछ।
 - यौन हिंसाका घटनाहरू बढ्न सक्ने सम्भावना: निर्माणको चरणमा विभिन्न स्थानबाट ल्याइएका श्रमिक कामदारहरूले श्रम शिविरमा तोकिएको मापदण्ड विपरितका तथा गर्न निषेध गरिएका क्रियाकलापहरू जस्तै यौन हिंसा तथा यौन दुराचारका घटनाहरू पनि हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ। यसको प्रभाव अप्रत्यक्ष प्रतिकुल न्यून परिमाणमा स्थानीय र मध्यमकालिन हुनेछ।
 - दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने संभावना: निर्माण सामग्रीको ढुवानी एवं मजदुर तथा अन्य व्यक्तिहरूको आवत जावत मा बृद्धि हुँदा यस स्थानको यातायात व्यवस्थापनमा चुनौती थपिने र हरदम सडक जाम एवं चाप थग्न नसकेर सडक दुर्घटनाका घटनाहरूमा बृद्धि हुनेछ। यसको प्रभाव प्रतिकुल अप्रत्यक्ष न्यून परिमाणको स्थानीय र दिर्घकालिन हुनेछ।

ख. सञ्चालन चरण

- सामाजिक अपराधका घटनामा बृद्धि: आयोजना सञ्चालन भए पश्चात फरक फरक क्षेत्रबाट फरक फरक मूल्य मान्यता सहितका तथा फरक फरक प्रवृत्तिका व्यक्तिहरूको आवागमन हुनेछ। यस्तो अवस्थामा ति बाहिरिया व्यक्तिहरूको प्रभावमा स्थानीय धर्म संस्कृति तथा परम्परामा असर पर्नेजाने खतरा रहन्छ। यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष, प्रतिकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ।
- शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न चुनौति: आयोजना सञ्चालनको क्रममा प्रस्तावित क्षेत्रमा सृजनाहुने विभिन्न व्यवसायिक अवसरहरूलाई प्राप्त गर्ने हेतुले व्यवसायिहरू अवलोकन तथा घुमफिर गर्ने उद्देश्यले क्षेत्रको पर्यटकहरू तथा धार्मिक उद्देश्यले बुद्ध अनुयायीहरूको यस क्षेत्रमा उल्लेख्य मात्रामा बृद्धि हुन जानेछ र व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसकेमा शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न चुनौति थपिनेछ र यस्को प्रभाव अप्रत्यक्ष, प्रतिकूल, न्यून परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ।
- आपतकालिन अवस्थामा जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, बृद्ध बृद्धा, बुद्ध अनुयायी, पर्यटक, सौन्दर्य प्रेमी एवं फरक क्षमता भएका मानिसहरूको सुरक्षाको सवाल: आयोजना सञ्चालनको क्रममा कुनै पनि समय आकस्मिक रूपमा कुनै अप्रत्यक्षित घटना दर्घटना वा विपदको अवस्था सृजना हुन सक्दछ र समाजका कमजोर वर्ग, जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, फरक क्षमता भएका व्यक्ति, बुद्ध अनुयायी, पर्यटक तथा सौन्दर्य प्रेमीहरूको सुरक्षाको व्यवस्थापन तत्काल गर्न आवश्यक पर्ने हुनाले सुरक्षा चुनौती थपिन जानेछ। यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष, प्रतिकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ।
- व्यापारिक तथा अन्य कुनै पनि प्रयोजनका होडिड्बोर्ड तथा प्रचार प्रसार सामग्रीहरूको जथाभावी प्रयोगले बुटवल हिलपार्क परिसरलाई कुरूप बनाउने संभावना: प्रस्तावित संरचना सञ्चालनमा आए पश्चात् यस क्षेत्रमा आवत जावत गर्ने मानिसहरूलाई लक्षित गरि विभिन्न प्रचार प्रसार सामग्रीहरू रखिने हुनाले यस क्षेत्रको सौन्दर्यतामा नकरात्मक असर पार्न सक्ने देखिन्छ। यस्तो प्रभाव अप्रत्यक्ष, प्रतिकूल, मध्यम परिमाणमा, स्थलगत र दिर्घकालिन हुनेछ।

माथि उल्लेखित प्रभावहरुलाई निम्नानुसार प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

तालिका ३६ प्रभाव पहिचान, अनुमान एवं प्रभाव प्राथमिकीकरण म्याट्रिक्स

क्र.स.	प्रभाव	प्रभावको प्रकार				कुल योगफल
		प्रकृति	आकार	सिमा	अवधि	
१ भौतिक वातावरण						
१.१ सकारात्मक प्रभावहरु						
(१)	पुर्वाधार विकासको अवसर	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	अति महत्वपूर्ण (१००)
(२)	यातायातको सुनिश्चतता एवं सुगमता	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	महत्वपूर्ण (६०)
(३)	उर्जाको माग र खपतमा बृद्धि	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	महत्वपूर्ण (६०)
(४)	यातायातको सुनिश्चतता एवं सुगमता	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रिय (६०)	दिर्घकालिन (२०)	अति महत्वपूर्ण (१००)
(४)	आयोजना स्थलको सौन्दर्यतामा बृद्धि हुने	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	अति महत्वपूर्ण (१००)
(५)	आयोजना क्षेत्रको वरिपरिको जमीनको मुल्यमा बृद्धि हुने	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालिन (२०)	महत्वपूर्ण (४०)
१.२ नकारात्मक प्रभाव						
(१)	वायु एवं ध्वनि प्रदुषण	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालिन (२०)	महत्वपूर्ण (५०)
(२)	जमिनमा सामान्य कम्पन	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	मध्यमकालिन (१०)	महत्वपूर्ण (५०)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(३)	निर्माणको क्रममा निस्केका फोहोर तथा उत्खनन् गरिएको माटोको व्यवस्थापन बाट हुने असर	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	अल्पकालीन (५)	नगण्य (३५)
(४)	भू उपयोग	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	अति महत्वपूर्ण (९०)
(५)	भू स्वामित्व	प्रत्यक्ष	न्यून (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (५)	नगण्य (३५)
(६)	भू आकृतिमा परिवर्तन	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (५)	नगण्य (३५)
(७)	पहिरो तथा भु व्यवस्थापनको असर	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानिय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(८)	फोहोर मैला व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(८)	जमिनमुनिको पानीको सतह तथा रीचार्जमा असर	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(९)	फोहोर मैला विसर्जन तथा ढल निकास	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालिन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(१०)	वायु तथा ध्वनि प्रदुषण	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(११)	भलबाढी तथा नालाको व्यवस्थापनको असर	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालीन (५)	नगण्य (३५)
२ जैविक वातावरण						

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

२.१ सकारात्मक प्रभावहरू						
(१)	रुखको संख्यामा वृद्धि	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थलगत (१०)	दिर्घकालीन (२०)	अत्याधिक महत्वपूर्ण (९०)
(२)	भु उपयोगमा असर	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थलगत (१०)	दिर्घकालीन (२०)	महत्वपूर्ण (४०)
(३)	बहुउद्देश्यीय बिरुवाहरूको रोपणले हरियालि तथा सौन्दर्यतामा अभिवृद्धि हुने	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थलगत (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(४)	बाटोको तथा अन्य संरचनाको वरपर सम्भव हुने स्थानहरूमा सजावटका बिरुवाहरू वृक्षारोपण गरि सौन्दर्य बढाउने	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थलगत (१०)	दिर्घकालीन (२०)	महत्वपूर्ण (४०)
(५)	सार्वजनिक स्थलहरूमा पार्क निर्माण र वृक्षारोपण गरि हरीत अभियान संचालन गर्न योगदान पुग्ने	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानिय (२०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
२.२ नकरात्मक प्रभावहरू						
(१)	प्राकृतिक वन क्षेत्रको विकासमा असर	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालिन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(२)	पार्क निर्माण क्षेत्र तथा वन भित्र रहेका केही रुख बिरुवाहरू काटिने नोक्सान हुने	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(३)	भू उपयोगमा परिवर्तन	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(४)	सम्बन्धित सामुदायिक वनहरुको क्षेत्रफल घट्ने	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(५)	वन्य जन्तुहरुको प्राकृतिक विचरणमा दखल पुग्ने	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	अत्यधिक महत्वपूर्ण (९०)
(६)	रुख बिरुवा एवं कापातहरुको तथा गैहकाष्ठ वन पैदावारहरुको चोरी निकासी हुने	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानिय (२०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(७)	वन्यजन्तुहरुको चोरी शिकार हुने	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	अल्पकालीन (५)	नगण्य (३५)
(८)	वन विनास तथा पहिरोको प्रभाव	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	अल्पकालीन (५)	नगण्य (३५)
(९)	वन ढडेलोको संभावना	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(१०)	कार्बन सञ्चितिमा हास	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालिन (१०)	नगण्य (४०)
३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण						
३.१ सकारात्मक प्रभावहरु						
(१)	स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसरहरुको सृजना	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रीय (२०)	दिर्घकालिन (२०)	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(२)	व्यापार व्यवसाय बृद्धिको अवसर	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)
(३)	स्थानीय अर्थ व्यवस्थामा टेवा	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	मध्यमकालीन (१०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(४)	स्थानीय मानिसहरूको सीप र दक्षताको बृद्धि एवं ज्ञानको विकास	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानीय (२०)	मध्यमकालीन (१०)	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)
(५)	बौद्ध दर्शन तथा ज्ञानमा बृद्धि	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)
(६)	स्वस्थ, स्वच्छ मन एवं अनुशासित जनशक्ति निर्माणमा योगदान पुग्ने	प्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)
(७)	सरोकारवाला निकायहरू बिच जीवन्त सम्बन्धको विकास र समन्वयमा बृद्धि	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(८)	रोजगारीका अवसरहरूको सृजना	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(९)	स्थानीय सरकारको राजस्व संकलनमा बृद्धि	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(१०)	स्थानीय समुदायहरूको जीवन स्तरमा बृद्धि	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानीय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)
(११)	आन्तरीक पर्यटनको प्रबर्धन र विकासमा योगदान	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)
(१२)	स्थानीय सरकारको तर्फबाट सामाजिक उत्तरदायित्व बहनको सुअवसर	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)
(१३)	ब्यापार व्यवसायमा अभिवृद्धि	अप्रत्यक्ष	उच्च (६०)	क्षेत्रिय (२०)	दीर्घकालीन (२०)	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)

३.२ नकारात्मक प्रभावहरू

(१)	शान्ति सुरक्षा	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानविशेष (१०)	दीर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)
(२)	लैङ्गिक विभेद	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालीन (१०)	नगण्य (३०)
(३)	स्वास्थ्य तथा सरसफाईमा समस्या	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालीन (१०)	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)
(४)	उपलब्ध जलस्रोतमा चाप	प्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	दीर्घकालीन (२०)	महत्वपूर्ण (५०)
(५)	बाल श्रम शोषणको सम्भावना	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानविशेष (१०)	मध्यमकालीन (१०)	नगण्य (३०)
(६)	यौन हिंसाका घटनाहरू बढ्न सक्ने सम्भावना	प्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थानिय (२०)	मध्यमकालीन (५)	नगण्य (३५)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(७)	दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने संभावना	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालिन (२०)	महत्वपूर्ण (४०)
(८)	सामाजिक अपराधका घटनामा बृद्धि	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालीन (५)	नगण्य (३५)
(९)	शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न चुनौति	अप्रत्यक्ष	न्यून (१०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)
(१०)	आपतकालिन अवस्थामा जेष्ठ नागरिक महिला बालबालिका बुद्ध अनुयायी पर्यटक सौन्दर्य प्रेमी एवं फरक क्षमता भएकाहरुको सुरक्षाको सवाल	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)
(११)	ब्यापारिक राजनितिक तथा अन्य कुनै पनि प्रयोजनका होडिड्बोर्ड तथा प्रचार प्रसार सामग्रीहरुको जथाभावी प्रयोगले बुटवल हिलपार्क परिसरलाई कुरूप बनाउने संभावना	अप्रत्यक्ष	मध्यम (२०)	स्थान विशेष (१०)	दिर्घकालीन (२०)	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

परिच्छेद: ८

अनुकूल प्रभाव अधिकतम अभिवृद्धि गर्ने तथा प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपायहरू

८.१ प्रभाव प्राथमिकीकरण

तालिका नं ३७ प्राथमिकीकरण र प्रभाव अभिवृद्धि तथा न्यूनीकरणका उपायहरू

क्र.स.	प्रभाव	प्रभावको औचित्यता	प्रभाव अभिवृद्धि तथा न्यूनीकरणका उपायहरू
१	भौतिक वातावरण		
१.१	अनुकूल प्रभावहरू		
(१)	पुर्वाधार विकासको अवसर	अति महत्वपूर्ण (१००)	प्रस्तावित योजना स्थल बुटवल हिलपार्क परिसर सम्म जानको लागि पहुँच मार्गको रूपमा सिर्दी सहितको सामान्य पैदलमार्ग रहेकोले यसको स्तर उन्नती गर्ने र DPR परिवर्तन गरी सडक निर्माणको सट्टा केवलकार निर्माण गर्ने। यसैगरी DPR परिवर्तन गरी निर्माण चरणमा निर्माण सामग्री ढुवानीको लागि रोपवेको निर्माण गर्ने र पछि संचालन चरणमा यसलाई केवलकारको रूपमा परिमार्जन गर्ने।
(२)	यातायातको सुनिश्चतता एवं सुगमता	महत्वपूर्ण (६०)	वर्तमान समयमा पनि हिलपार्क गेटसम्म यातायातको सुगमता रहेको छ। बुटवल बजारको प्रमुख चोकदेखि हिलपार्क गेटसम्मको सडकलाई स्तर उन्नति गरी सार्वजनिक यातायातलाई थप व्यवस्थित गर्ने।
(३)	उर्जाको माग र खपतमा बृद्धि	महत्वपूर्ण (६०)	देशमा उत्पादन भैरहेको बिजुलिको खपत नहुने सम्भावना रहेकोले यस्ता संरचना निर्माण तथा सञ्चालनले उत्पादित विद्युत शक्ति खपत हुने नयाँ योजनाहरूको निर्माण एवं विकास हुनेछ । यसबाट

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			आर्जित राजश्वले देशको विकास तथा आर्थिक समृद्धिमा टेवा पुग्ने छ।
(४)	आयोजना स्थलको सौन्दर्यतामा बृद्धि हुने	अति महत्वपूर्ण (१००)	विगबुद्ध मूर्ति निर्माण गरिने जग्गालाई लेण्डस्केपिङ गरि उपयुक्त किसिमका सौन्दर्यप्रदायक बिरुवाहरू रोपिनेछ । प्रस्तावित संरचना सम्म जाने ट्रेकिङ्ग वेको विकास गर्नु आवश्यक छ ।
(६)	आयोजना क्षेत्र वरिपरिको जमीनको मुल्यमा बृद्धि हुने	महत्वपूर्ण (४०)	यसको लागि विशेष काम गरिरहनु आवश्यक देखिदैन ।
१.२	प्रतिकुल प्रभावहरू		
(१)	वायु एवं ध्वनि प्रदुषण	महत्वपूर्ण (५०)	निर्माण कार्य सञ्चालन गर्दा वायु एवं ध्वनि प्रदुषणको राष्ट्रिय मापदण्डलाई अनुसरण गर्ने । निर्माणको क्रममा निर्माण क्षेत्रलाई चारैतर्फ घेराबार गरी ढाकिनेर आवश्यकता अनुसार पानी छर्कने व्यवस्था समेत मिलाउन आवश्यक छ ।
(२)	जमिनमा सामान्य कम्पन	महत्वपूर्ण (५०)	जमिन सम्प्याउने तथा जमिनको कार्य गर्दा सम्भव भए सम्म ज्यामीहरूलाई परिचालन गरि कार्य सम्पादन गर्न उपयुक्त हुने जमिनको कम्पनलाई रोक्न वा कम गर्न सकिन्छ ।
(३)	निर्माणको क्रममा निस्केका फोहोर तथा उत्खनन् गरिएको माटोको व्यवस्थापन बाट हुने असर	नगण्य (३५)	निर्माण कार्य सञ्चालन गर्दा उत्खनन् गरिएको माटो र निस्केको फोहोरलाई यत्रतत्र छरिन नदिने तथा जथाभावि रुपमा नजिकको वन क्षेत्रमा नफाल्ने सोही स्थानमा व्यवस्थापन गर्ने जस्तो गर्दा भूक्षयको असरलाई कम गर्न सकियोस ।
(४)	भू उपयोग	अति महत्वपूर्ण (९०)	प्रस्तावित ३६५७९ वर्ग मिटर वाहेकको क्षेत्रको भूउपयोगमा असर पर्नेछैन । वन क्षेत्र अन्य प्रयोजनमा रुपान्तरित भएपनि

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			यस क्षेत्रको सद्दाभर्ना प्राप्त हुने र त्यस स्थानमा बृक्षारोपण गरि वनको विकास गरिने भएकोले समग्रतामा नीतिगत व्यवस्था अनुसार नै वातावरणीय असरलाई सम्बोधनको सुनिश्चितता भएको।
(५)	भू स्वामित्व	नगण्य (३५)	भूस्वामित्व वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट बुटवल उपमहानगरपालिकामा सनेछ तर त्यतिनै क्षेत्रफल बराबरको जमिन सोध भर्ना प्राप्त हुने हुँदा वातावरणीय प्रभाव नगण्य मानिने छ।
(६)	भू आकृतिमा परिवर्तन	नगण्य (३५)	माथिल्लो समथर भूभागमा मूर्ति निर्माण गरिने हुनाले सानो भूभागको भूआकृतिमा देखिने परिवर्तनले खासै ठूलो नकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिदैन।
(७)	पहिरो तथा भूक्षयको असर	मध्यम महत्वपूर्ण (९०)	कमजोर भूवनोट भएको चुरेक्षेत्रमा संरचना निर्माण गर्दा अपनाउनु पर्ने सतर्कता जस्तै हेभि उपकरणहरूको प्रयोग नगर्ने माटो काट्ने र पुर्ने कार्य मानविय स्रोतको परिचालन गरि सम्पन्न गर्ने जमिनको तयारी गर्दा निस्केको माटोलाई निर्माण स्थलमा नै व्यवस्थापन गर्ने वग्न नदिने। मोटेरेवल बाटो निर्माणको सद्दा रोपवेबाट तयारी निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानी गरेर संरचना निर्माण गर्ने कार्यहरू सन्चालन गर्ने गरि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनलाई संशोधन तथा परिमार्जन गर्न आवश्यक छ।
(८)	फोहोर मैला व्यवस्थापन	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)	निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा निस्कने फोहोरहरूलाई फोहोरको प्रकृति अनुसार उचित व्यवस्थापन गर्ने। निर्माण चरणमा

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			निस्कने फोहोरलाई खाल्डो खनि पुर्ने व्यवस्था मिलाउने।
(९)	जमिनमुनिको पानीको सतह तथा रिचार्जमा असर	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	जमिन मुनि पानीको सतह बढाउन पानी मुहानको माथिल्लो तटिय क्षेत्रमा रिचार्ज पोखरीहरु निर्माण गर्न आवश्यक छ।
(१०)	फोहोर मैला विसर्जन तथा ढल निकास	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	उत्पादित फोहोरलाई फोहोरको प्रकृति अनुसार छुट्टा छुट्टै व्यवस्थापन गरि मलमुत्र व्यवस्थापनको लागि सेप्टिक टैंकको व्यवस्था र वर्षात्को भल पानी व्यवस्थापनको लागि रिचार्ज पोखरीहरु निर्माण र बढी भएको पानीलाई पाइप बिच्छाएर निकासको व्यवस्था मिलाउन आवश्यक छ।
(११)	वायु तथा ध्वनि प्रदुषण	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	धार्मिक पर्यटक तथा आन्तरिक पर्यटकहरुको आवागमनको संख्या धेरै हुने भएकोले हो हल्ला नगर्न वा कम गर्नको सागि आयोजना परिसरमा संकेत चिन्हहरु दिने।
(१२)	भलबाढी तथा नालाको व्यवस्थापनको असर	नगण्य (३५)	संरचना क्षेत्रमा संकलित वर्षात्को पानीले असर नपुर्याओस भनि भिरालो क्षेत्रमा नालालाई सिमेन्टेड गर्ने र पाइप मार्फत वगाएर समथर स्थानमा पुर्याउन जरुरी हुनेछ।
२	जैविक वातावरणमा प्रभाव		
२.१	अनुकूल प्रभाव		
(१)	रुखको संख्यामा वृद्धि	अत्याधिक महत्वपूर्ण (९०)	संरचना निर्माण स्थलबाट हटाइएका रुखको एकको वदलामा १० वटा रुख रोपिने भएकोले रुखको संख्यामा वृद्धि हुनेजाने र वातावरणमा अनुकूल प्रभाव पर्ने

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			गरि नीतिगत रूपमा नै व्यवस्था भएको ।
(२)	भूउपयोगमा असर	महत्वपूर्ण (४०)	वनको रूपमा प्रयोग हुदै आइरहेको क्षेत्र मा संरचना बन्ने भएकोले भूउपयोगमा परिवर्तन देखिन्छ तरठूला तथा वन प्रजातिका रुख विरुवाहरूको स्थानमा स-साना सौन्दर्यता बढाउने विरुवाहरूको वृक्षारोपण गरेर वातावरणमा अनुकूल प्रभाव कायम गरिनेछ ।
(३)	बहुउद्देश्यीय विरुवाहरूको रोपणले हरियालि तथा सौन्दर्यतामा अभिवृद्धि हुने	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	लेण्डस्केपिङ गरि वृक्षारोपण गरिनेछ । जस्ले रुखको संख्याको साथसाथै विविधतामा पनि बृद्धि हुने र वातावरणमा अनुकूल प्रभाव पर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।
(४)	बाटोको तथा अन्य संरचनाको वरपर सम्भव हुने स्थानहरूमा सजावटका विरुवाहरू वृक्षारोपण गरि सौन्दर्य बढाउने	महत्वपूर्ण (४०)	बुटवल हिलपार्क देखि विग बुद्ध मूर्ति सम्मको बाटोमा वरिपरि सौन्दर्य प्रदायक तथा शोभायमान प्राय सबै मौषममा फूलने विरुवाहरूको रोपण गरि वातावरणमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने प्रयास गर्ने ।
(५)	सार्वजनिक स्थलहरूमा पार्क निर्माण र वृक्षारोपण गरि हरीत अभियान संचालन गर्न योगदान पुग्ने	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	हिलपार्क परिसर एवं नगर क्षेत्र भित्रका सबै सार्वजनिक स्थानहरूको सदुपयोग गर्दै संरचना स्थल वरपर मात्रै नभएर उपमहानगरपालिकामा अन्तर्गत रहेका सबै सार्वजनिक स्थल पार्क तथा सडक वरपर वृक्षारोपण गरि वातावरण संरक्षण र हरियालि प्रवर्द्धनमा योगदान पुग्ने छ ।
	२.२ प्रतिकूल प्रभाव		
(१)	प्राकृतिक वन क्षेत्रको विकासमा असर	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	संरचनाले ओगटेको क्षेत्र बाहेक अन्य भागमा रहेका प्राकृतिक वन क्षेत्रको

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			संरक्षण गरिनेछ । बाटो वाहेक अन्य स्थानबाट हिंड्न निषेध गरिनेछ ।
(२)	पार्क निर्माण क्षेत्र तथा वन भित्र रहेका केही रुख विरुवाहरू काटिने नोकसान हुने	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	काटीएका रुखहरूको एकको बदला १० वटा विरुवा रोपण हुनेछ । भौतिक संरचना निर्माणले ओगट्ने क्षेत्र वाहेक अन्य क्षेत्रमा रहेका रुख विरुवाकोहरूको संरक्षण हुनेछ सामुदायिक वनको कार्य योजना अनुसार जमीनले थेग्ने भन्दा बढी वजन भएका बृद्धि रोकिएका बुढा धोद्रा रुखहरूलाई हटाई प्राकृतिक पुनरुत्पादन बाट हुर्कि बढेका विरुवाहरू र पोल साइजका रुखहरूलाई बृद्धिकोलागि अवसर मिल्नेछ ।
(३)	वनजन्तुहरूको बासस्थानमा विखण्डन आउने	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	वन क्षेत्रलाई कम भन्दा कम दवाव हुन दिने । मानव वन्यजन्तु द्वन्द हुन नदिन बाटोवाहेक वनमा हिंडुल गर्न निषेध गर्ने । रात्रिको समयमा आवत जावत बन्द गर्ने ।
(४)	सम्बन्धित सामुदायिक वनहरूको क्षेत्रफल घट्ने	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	सम्भव भए सम्म सम्बन्धित सामुदायिक वन सँग जोडिएको क्षेत्रलाई नै सोध भर्नाको रूपमा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउन उपयुक्त हुने ।
(५)	वन्य जन्तुहरूको प्राकृतिक विचरणमा दखल पुग्ने ।	अत्यधिक महत्वपूर्ण (९०)	वन्य जन्तुहरूलाई असर नपरोस् भनि रात्रिकालिन समयमा मानिसहरूको ओहोर दोहोर बन्द गर्ने । संरचना रहेको क्षेत्रवाहेक अन्य स्थानमा हरियाली प्रबर्द्धन गर्ने ।
(६)	रुख विरुवा एवं काठपातहरूको गैहकाष्ठ तथा वन	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)	निर्माण कार्य सञ्चालन चलिरहँदा ठेकदारका कर्मचारी तथा मजदुरहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा वन पैदावारहरू गैरकाष्ठ वन पैदावारहरू अन्य स्रोतहरूको अवैध संकलन तथा व्यापारमा संलग्न नगर्न

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	पैदावारहरुको चोरी निकासी हुने		निर्देशन दिने र समय समयमा अनुगमन निरिक्षण पनि गर्ने ।
(७)	वन्यजन्तुहरुको शिकार हुने चोरी	नगण्य (३५)	कामदारहरुलाई वन्य जन्तुहरुको प्रत्यक्ष सम्पर्कमा नआउन तथा वन्य जन्तुहरुको अवैध शिकार र व्यापार संलग्न नहुन निर्देशन दिने । वन्य जन्तु संरक्षण सम्बन्धी जन चेतना प्रदान गर्ने । सुरक्षा सतर्कता बढाउने । रात्री कालिन ओहोर दोहोर निषेध गर्ने ।
(८)	वनमा विनास तथा पहिरोको प्रभाव	नगण्य (३५)	निर्माण गर्दा निस्केको माटो ढुङ्गालाई व्यवस्थित तवरले राख्ने, निर्माण स्थल वरपर नै व्यवस्थापन गर्ने, वनमा नखसाउने, संरचनाहरु निर्माण गर्दा तथा अन्य हिसावले माटो उत्खनन गरिएको स्थानबाट निस्किएको माटो पानी बग्नु नदिने । पहिरोको जोखिम कम गर्न समयमै वायो इन्जिनियरिङ प्रविधीको प्रयोग गरि सम्बेदनसिल क्षेत्रको संरक्षण गर्ने ।
(९)	वन ढडेलोको संभावना	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	चुरोटका टुटाहरु जथाभावि फाल्न प्रतिबन्ध लगाउने, संरक्षण पोखरी निर्माण गरि जल संचय बढाउने, हिलपार्क परिषद, डिभिजन तथा सब डिभिजन वन कार्यालयहरु र सम्बन्धित सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु संग समन्वय गरि आगो नियन्त्रणका उपायहरु अपनाउने, संरचनाको ठाउँ ठाउँमा अग्नि सचेतक यन्त्र र अग्नि नियन्त्रकहरु परिचालन गर्ने ।
(१०)	मजदुर आदिको लागि खाना पकाउने कार्य गर्दा वन विनास हुन सक्ने		निर्माण चरणमा सम्लग्न कर्मचारी तथा मजदुरहरुले खाना पकाउने तथा अन्य कृयाकलापको लागि इन्धनको व्यवस्था ठेकेदार कम्पनी आफैले गर्ने र आगो

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

			तापन तथा खाना पकाउन दाउराको लागि रुख बिरुवा र तिनका हाँगा विंगा काटन नोक्सान गर्न प्रतिबन्ध लगाउने । निर्माण स्थल तथा हिलपार्क परिसरभित्र मजदुर शिविर बनाउन नदिने ।
३	सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक वातावरण		
३.१	अनुकूल प्रभाव		
(१)	स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसरहरुको सृजना	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)	प्रभावित क्षेत्रका स्थानीयहरुलाई रोजगारमा प्राथिकता दिने । स्थानीयलाई काम गर्दा गर्दै सिक्ने वातावरणको सृजना गर्ने । व्यवसाय सञ्चालनको अवसर प्रदान गर्ने ।
(२)	व्यापार व्यवसाय बृद्धिको अवसर	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)	स्थानीय स्तरका साना तथा मझौला होटल सञ्चालकहरुलाई होटल व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने ।
(३)	स्थानीय अर्थ व्यवस्थामा टेवा	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	खासै काम गर्नु नपर्ने
(४)	स्थानीय मानिसहरुको सिप र क्षमताको बृद्धि एवं ज्ञानको विकास	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)	स्थानीयहरुलाई निर्माण चरण देखि नै रोजगारीमा प्राथमिकता प्रदान गर्ने र व्यापार व्यवसाय बृद्धिमा सहजीकरण गर्ने ।
(५)	बौद्ध दर्शन तथा ज्ञानमा बृद्धि	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)	बौद्ध दर्शन सम्बन्धी ज्ञानमा बृद्धिको लागि समय समयमा बुद्ध दर्शन सम्बन्धी प्रवचनहरुको आयोजन गर्ने
(६)	स्वस्थ, स्वच्छ मन एवं अनुशासित जनशक्ति निर्माणमा योगदान पुग्ने	अत्याधिक महत्वपूर्ण (१००)	ध्यान केन्द्रलाई सँधै र विशेष प्याकेजका साथ सञ्चालनमा ल्याउने ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(७)	सरोकारवाला निकायहरु बिच जिवन्त सम्बन्धको विकास र समन्वयमा बृद्धि	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	निश्चित समयको अन्तरालमा नियमित रुपमा डिभिजन वन कार्यालय बुटवल उपमहानगरपालिका सामुदायिक वन र स्थानीय माझ नियमित रुपमा समन्वयात्मक बैठकको आयोजना गरी वातावरणीय वस्तु स्थितिको समिक्षा गर्ने।
(८)	रोजगारीका अवसरहरुको सृजना	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)	निर्माणको क्रममा तथा सञ्चालन चरणमा विभिन्न अवसरहरु प्रदान हुन सक्ने जहाँ स्थानीयहरुलाई सीप तथा दक्षताको आधारमा समावेश गरीनु पर्ने। सीप विकासको लागि विभिन्न तालिमहरु सञ्चालन गर्ने।
(९)	स्थानीय सरकारको राजस्व संकलनमा बृद्धि	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)	राजस्व संकलनलाई व्यवस्थित तुल्याउने र पारदर्शीता ल्याउने।
(१०)	स्थानीय समुदायहरुको जीवन स्तरमा बृद्धि	मध्यम महत्वपूर्ण (६०)	स्थानीयहरुलाई विभिन्न अवसरहरुमा पहिलो प्राथमिकता प्रदान गर्नु पर्ने।
(११)	आन्तरीक पर्यटनको प्रबर्धन र विकासमा योगदान	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)	यस स्थानका विशेषताको वारेमा विशेष प्रचार प्रसार गरिनु पर्ने।
(१२)	स्थानीय सरकारको तर्फबाट सामाजिक उत्तरदायित्व बहनको सुअवसर	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)	बुद्ध प्रतिमा व्यवस्थापन तथा हेरचाहमा विशेष ध्यान दिनु पर्ने। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनालाई कार्यान्वयन गर्नु पर्ने।
(१३)	ब्यापार ब्यवसायमा अभिवृद्धि	अत्यधिक महत्वपूर्ण (१००)	ब्यापार व्यवसायमा अभिवृद्धिको लागि प्रभावकारी तवरले प्रचार प्रसार गर्न सहयोग गर्ने।
३.२	प्रतिकुल प्रभावहरु		

(१)	शान्ति सुरक्षा	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)	सुरक्षा संयन्त्रको समन्वयमा सामुदायिक प्रहरीको स्थापना गर्न पहल गर्ने । रातको समयमा पर्यटक तथा अन्य मानिसहरूलाई ओहोरदोहोर गर्न निषेध गर्ने। हिलपार्क परिसर भित्र मादक पदार्थ बेच विखन गर्न तथा सेवन गर्न प्रतिबन्ध लगाउने।
(२)	लैङ्गिक विभेद	नगण्य (३०)	समान कामको लागि पुरुष तथा महिलाहरूलाई समान ज्याला प्रदान गर्ने। कार्यस्थलमा हुन सक्ने शारीरिक तथा यौन जन्य हिंसालाई दुरुत्साहन गर्ने उपमहानगरपालिकाको रणनीतिक योजनालाई कार्यान्वयनमा ल्याउने तथा यस्तो अवाञ्छित क्रयाकलाप गर्नेमाथि कानुनी कारवाही गर्ने । प्रस्तावकको तर्फबाट नियमित अनुगमन गर्ने ।
(३)	स्वास्थ्य तथा सरसफाईमा समस्या	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)	आयोजना निर्माण कार्य गर्दा विभिन्न प्रकृतिका औजारहरूको प्रयोगले कामदारहरूलाई चोटपटक लाग्ने विरामि पर्ने हुँदा कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाका साधनहरूको प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने। आयोजना स्थलमा प्राथमिक उपचारको व्यवस्था मिलाउने र कामदारहरूको नियमित स्वास्थ्य जाच गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
(४)	उपलब्ध जलस्रोतमा चाप	महत्वपूर्ण (४०)	संरक्षण पोखरीको निर्माण गर्ने । वर्षादको भेल वा पानीलाई प्रयोग वा उपयोगमा ल्याउने व्यवस्था मिलाउने। पानीको प्राकृतिक मूल मूहानहरूको संरक्षण गर्ने। प्रशोधन गरेरमात्र पानीको प्रयोग गर्ने ।
(५)	बाल श्रम शोषणको सम्भावना	नगण्य (३०)	बालमजदुरहरूको प्रयोगलाई पूर्णरूपमा निषेध गर्ने। प्रस्तावकको तर्फबाट समय समयमा छड्के जाँच समेत गर्ने गराउने।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

(६)	यौन हिंसाका घटनाहरू बढ्न सक्ने सम्भावना	नगण्य (३५)	उपमहानगरपालिकाबाट निर्माण गरिने निति तथा कार्यक्रमहरू मार्फत यौन हिंसा न्यूनीकरणका कार्यहरू आयोजना गर्ने। आयोजना स्थल वरपर लैङ्गिक सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने। निर्माण स्थल तथा मजदुर शिविरको नियमित अनुगमन गर्ने। लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण रणनीति कार्यान्वयन गर्ने ।
(७)	दुर्घटनाको जोखिम बढ्ने संभावना	महत्वपूर्ण (७५)	आयोजना स्थलको पहुँचमार्गको वरिपरि ट्रफिक सिग्नलको व्यवस्था गर्ने । आकस्मिक रूपमा घटने घटना तथा दुर्घटनाबाट प्रभावितको उद्धार गर्न तथा कठिन अवस्थामा सेवा दिन सम्बन्धित सरोकारवालाहरू संग समन्वय गर्ने। बुटवल हिलपार्क देखि विगबुद्ध मूर्ति सम्मको झर्ने र उकालो चढ्ने बाटोको ठाउँ ठाउँमा विश्राम स्थलको साथै पनीको व्यवस्था सहितका चर्पिहरू निर्माण गर्ने।
(८)	सामाजिक अपराधका घटनामा बृद्धि	नगण्य (३५)	सुरक्षा व्यवस्था कडा पार्ने । निर्माण कार्यमा संलग्न कर्मचारि तथा मजदुरहरूलाई स्थानीय भाषा संस्कृति मूल्य मान्यता एवं चाल चलन तथा रहन सहनको बारेमा जानाकारी गराउने र ति सबै सामाजिक मूल्य मान्यताहरूको सम्मान गर्ने।
(९)	शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न चुनौति	मध्यम महत्वपूर्ण (४०)	रात्री कालिन समयमा ओहोर दोहोर गर्न निषेध गर्ने। संरचना स्थलको वरपर मादक पदार्थ विक्रि वितरणमा प्रतिबन्ध लगाउने । सुरक्षा निकाय सँग समन्वय गरि एक सामुदायिक प्रहरी चौकि स्थापन गर्ने ।

(१०)	आपतकालिन अवस्थामा जेष्ठ नागरिक, महिला, बालबालिका, बुद्ध अनुयायी, पर्यटक, सौन्दर्य प्रेमी एवं फरक क्षमता भएकाहरूको सुरक्षाको सवाल	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	विग बुद्ध मूर्ति व्यवस्थापन समितिलाई विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने । जेष्ठ नागरिकहरूको स्वास्थ्य एवं सुरक्षामा विशेष ध्यान दिने। मन्दिर परिसरमा प्रयास खुल्ला स्थानको व्यवस्था मिलाउने । आगलागी नियन्त्रण तथा अन्य विपदको लागि प्रयोगमा आउने आकस्मिक सेवाका उपकरणहरू सुरक्षित स्थानमा भण्डारण गर्ने ।
(११)	व्यापारिक तथा अन्य कुनै पनि प्रयोजनका होर्डिङबोर्ड तथा प्रचार प्रसार सामग्रीहरूको जथाभावी प्रयोगले बुटवल हिलपार्क परिसरलाई कुरूप बनाउने संभावना	मध्यम महत्वपूर्ण (५०)	बुटवल हिलपार्क देखि बुद्ध मूर्ति सम्मको क्षेत्रमा व्यापारिक तथा व्यवसायिक प्रयोजन तथा आफ्नो संघ संस्था संग सम्बन्धित होर्डिङबोर्ड पर्चा पाम्पेलट टाँसन निषेध गर्ने । यस संरचनाको क्षेत्र वरपर विग बुद्ध मूर्ति तथा बुद्ध भगवान द्वारा प्रतिपादित उपदेश वा सन्देशहरू वाहेकका सबै प्रचार प्रसारका सामग्रीहरू राख्न निषेध गर्ने ।

८.२ वातावरण व्यवस्थापन योजना निर्माण चरणमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू

तालिका नं ३८ निर्माण चरणमा गर्नु पर्ने वातावरण व्यवस्थापन योजनाका क्रियाकलापहरू

वातावरण संरक्षणका उपायहरू	कार्यान्वयन हुने स्थान	कार्यान्वयन हुने समय	अनुमानित रकम रु	कार्यान्वयनको जिम्मेवारी	कैफियत
भौतिक वातावरण					
१. जमिनको तयारीको क्रममा निस्केको माटो ढुङ्गा वग्न नदिने। निर्माण स्थलमा नै सुरक्षित तवरले राख्ने	आयोजना निर्माण स्थल	निर्माण चरण	यस्को लागि थप रकम नलाग्ने	निर्माण व्यवसायी र बुटवल उपमहानगरपालिका	भूक्षय हुन नदिने अथवा भूक्षयबाट हुने प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
२. निर्माण सामग्रीको ढुवानीको लागि रोपवेको निर्माण गर्ने	हिलपार्क प्रवेशद्वार देखि आयोजना निर्माण स्थल सम्म	निर्माण चरण	रु १०००००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
३. स्टेविलिटि मिलाएर लेण्डस्केपिङ गर्ने र चेक ड्याम निर्माण गर्ने	आयोजनाले असर गर्ने क्षेत्रमा माटो थुप्रेको एवं माटो काटेको ठाउँमा	निर्माण चरण	रु ५०००००।००	निर्माण व्यवसायी र बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

४. क्षतिपुर्ति बृक्षारोपण गर्ने स्थान प्रदान गर्ने	निर्माण क्षेत्र वरपर	निर्माण चरण	अतिरिक्त रकम नलाग्ने	बुटवल उपमहानगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
५. पैदलमार्गको दुवै तर्फ वार लगाउने	बुटवल हिलपार्क देखि विग बुद्ध मूर्ति निर्माण स्थल सम्म	निर्माण चरण	रु १००००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
६. नालालाई सुरक्षित र सिमेन्टेड गराउने। वर्षातको भेल पानी तथा तरल फोहरलाई खुलारूपमा वग्न नदिने	विगबुद्ध मूर्ति एवं अन्य संरचना निर्माण स्थल देखि हिलपार्क गेट सम्म	निर्माण चरण	रु १००००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
७. निर्माण अनुगमनका लागि विज्ञ परामर्शदातालाई पनि सम्लग्न गराउने।	निर्माण स्थलमा	निर्माण चरण	रु ४००००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धिका लागि
८. भुकम्प प्रतिरोधि संरचना निर्माण गर्ने	निर्माण स्थल	निर्माण चरण	थप रकम नलाग्ने	बुटवल उपमहानगरपालिका	सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धिका लागि
९. सैफिटक टैंकमा Bio gas जडान गरि	निर्माण स्थलमा	निर्माण चरणमा	१०००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका लागि

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

खाजा तथा खाना पकाउने इन्धनको उत्पादन गर्ने					
जैविक वातावरण					
१. भू संरक्षणको लागि उपयुक्त बिरुवाहरूको छनौटको साथै सौन्दर्यप्रदायक बोट बिरुवाहरू रोपण गर्ने	कमजोर भूवनोट भएको क्षेत्र एवं संरचना क्षेत्रको वरपर र पैदलमार्गको दुबै किनारामा	निर्माण चरण	रु ५०००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धिको उपाय
२. रातको समयमा काम रोकिने	निर्माण स्थल	निर्माण चरण	रकम नलाग्ने	निर्माण व्यवसायी	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
३. निर्माण स्थलमा श्रम शिविर नराखिने	निर्माण स्थल	निर्माण चरण	रकम नलाग्ने	निर्माण व्यवसायी	नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
४. मजदुरहरूको लागि वन, वन्यजन्तु तथा वन पैदावार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्थाको बारेमा जानाकारी तथा तालिम प्रदान गर्ने।	आयोजना निर्माण स्थल	निर्माण चरण	रु १०००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

५. सम्भव भए सम्म सम्बन्धित सामुदायिक वन सँगै जोडिएको खाली जमीनलाई नै क्षतिपूर्ति बृक्षारोपणको लागि प्रयोग गर्ने	बुटवल उप महानगरपालिका को वडा नं ४ वा ६ वा ७ र ८ मा	निर्माण चरणमा	रु ५०७७५२२।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरण उपाय
सामाजिक आर्थिक वातावरण					
१. मजदुरहरुको लागि जीवन विमा र अन्य व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरु उपलब्ध गराउने	आयोजना निर्माण स्थल	निर्माण चरण	रु ५०००००।००	निर्माण व्यवसायी	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
२. निर्माण सामग्रीको सुरक्षार्थ सुरक्षा क्याम्पको स्थापना गर्ने	निर्माण सामग्री भण्डारण स्थल	निर्माण चरण	रु ४०००००।००	निर्माण व्यवसायी	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
३. पार्किङको व्यवस्थापनको लागि स्थान सुरक्षित राख्ने	बुटवल हिलपार्क को पार्किङ स्थल	निर्माण चरण	थप रकम नलाग्ने	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

४. निर्माण व्यवसायीको तर्फबाट प्राथमिक उपचारका लागि निर्माण स्थलमा नै स्वास्थ्यकर्मी तथा औषधिको व्यवस्था गर्ने।	निर्माण स्थलमा	निर्माण चरणमा	रु १५०००००।००	निर्माण व्यवसायी	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
५. श्रमशोषण न्यूनीकरणको लागि प्रस्तावकको तर्फबाट नियमित अनुगमन गर्ने।	निर्माण स्थलमा	निर्माण चरणमा	रु ५०००००।००	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

निर्माण चरणमा वातावरण व्यवस्थापनको लागि लाग्ने जम्मा रकम रु २ करोड ४१ लाख, ७७ हजार, ५ सय २२ मात्र अनुमानित रकम प्रस्ताव गरिएको छ।

८.३ सञ्चालन चरणमा कार्यान्वयन गर्नु पर्ने वातावरण व्यवस्थापन सम्बन्धी कृयाकलापहरू

तालिका नं ३९ सञ्चालन चरणमा गर्नु पर्ने वातावरण प्रभाव व्यवस्थापन योजना

वातावरण संरक्षणका उपायहरू	कार्यान्वयन हुने स्थान	कार्यान्वयन हुने समय	अनुमानित रकम रु	कार्यान्वयनको जिम्मेवारी	कैफियत
भौतिक वातावरण					
१.साइकल एवं चार पाङ्ग्रे सवारी पार्किङ्गको व्यवस्थापन गर्ने	बुटवल हिलपार्क प्रवेशद्वार	सञ्चालन चरण	रु ५०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय
२. सुरक्षाको लागि ठाँउ ठाँउमा सी सि क्यामेरा जडान गर्ने।	बुटवल हिलपार्क देखि विग बुद्ध मूर्ति स्थल सम्म	सञ्चालन चरण	रु १००००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
३.पर्याप्त संख्यामा ध्वनी संचितगर्ने उपकरणहरू जडान गर्ने।	बुटवल हिलपार्क देखि विग बुद्ध मूर्ति स्थल सम्म	सञ्चालन चरण	रु ५०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिको उपाय
४.उर्जा खपत कम गर्ने वा इनर्जी इफिसिएन्ट उपकरणहरूको प्रयोग गर्ने	संरचनाहरूमा	सञ्चालन चरणमा	रु १००००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
५. आगलागिको सूचना दिने यन्त्र र आगलागि	संरचनाहरूमा	सञ्चालन चरणमा	रु १५०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

नियन्त्रण गर्ने औजार तथा उपकरणहरूको व्यवस्था गर्ने					
६. सेफ्टिक टैंकलाई समय समयमा कम्पनी मार्फत् सरसफाइ गर्ने।	विग बुद्धमूर्ति तथा अन्य संरचनाहरूमा	सञ्चालन चरणमा	रु २००००००।००		प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
७. फोहोरको प्रकृति अनुसार कुहिने र नकुहिने फोहोरहरूलाई उपमहानगरपालिकाको संयन्त्र मार्फत् व्यवस्थापन गर्ने।	विगबुद्ध मूर्ति परिसर	सञ्चालन चरण	रु १००००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
८. यातायातको लागि केवलकार सञ्चालन गर्ने	हिलपार्क गेट देखि विग बुद्ध मूर्ति परिसर सम्म	निर्माण चरणमा निर्मित रोपवेलाई सञ्चालन चरणमा केवलकारको रूपमा परिवर्तन गर्ने	रु १००००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्ने उपाय
९. उपयुक्त स्थानमा समयमै	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु २५००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बायोइन्जिनियरिङ संरचना निर्माण गर्ने					
१०. पहुँचमार्ग वरपर ट्राफिक सिग्नलहरू राख्ने	बुटवल बजार देखि बुटवल हिलपार्क सम्म	सञ्चालन चरणमा	रु ५००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
जैविक वातावरण					
१. रात्रीको समयमा आवत जावत बन्द गर्ने	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	कुनै रकम नलाग्ने	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
२. सौर्य बत्तीहरूको जडान गरी रात्रीको समयमा उज्यालो पार्ने।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	कुनै रकम नलाग्ने	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
३. बाटोको वरपर सौन्दर्य प्रदायक सबै मौषममा हरियो रहने र फूल फूलने विरुवाहरूको रोपण गर्ने।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु ५००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धको उपाय
४. विल्ट अप एरिया भन्दा अन्यत्र हिडडुलमा रोक लगाउने।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	कुनै रकम नलाग्ने	बुटवल उपमहानगरपालि का	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

५. बुढा धोढ्रा मक्किएका जरा कुहिएका बृद्धि रोकिएका रुखहरु अर्थात् छातीको उचाइमा ४ फिट भन्दा बढी गोलाइ भएका रुखहरुको व्यवस्थापन गरिने ।	विग बुद्ध मूर्ति रहेको डाँडाको तल्लो भागमा	सञ्चालन चरणमा	रु ५००००।००	लक्ष्मी आदर्श समुदायिक वन र शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
६. वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण सम्बन्धी जनचेतना मुलक सामग्रीहरु रणनितिक स्थानमा राखिनेछ ।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु ५००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
७. सी सी टिभी क्यामेरा मार्फत् सुरक्षा व्यवस्था कडा पारिने ।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु ५०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण					
१. स्थानीयलाई रोजगारीमा प्राथमिकता दिने	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	छुट्टै रकम खर्च नलाग्ने	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

२. बुद्ध ज्ञान सम्बन्धी प्रचार प्रसारको लागि समय समयमा प्रवचन र विपासना तथा ध्ययन शिविरको आयोजना गर्ने	विगबुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु २०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका उपाय
३. व्यवस्थित तथा अनलाईन टिकट बुकिङको व्यवस्था गर्ने	विग बुद्धमूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु १०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका उपाय
४. होटल तथा यातायातको उचित व्यवस्था गर्ने	बुटवल बजार देखि बुटवल हिलपार्क सम्म	सञ्चालन चरणमा	रु १००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका उपाय
५. प्रभाव क्षेत्रका वासिन्दाहरूको लागि पर्यटन प्रबर्द्धन सम्बन्धी विभिन्न तालिमहरू प्रदान गर्ने	बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४ ६ ७ ८ मा	सञ्चालन चरणमा	रु १००००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव अभिवृद्धिका उपाय
६. विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु ५००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

७. विपद व्यवस्थापन योजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु २५०००००।००	बुटवल उपमहानरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
८. सामुदायिक प्रहरी चौकिको स्थापना गर्ने	विगबुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु ३००००००।००	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
९. लैंगिक विभेद तथा महिला हिंसा नियन्त्रणको नीति कार्यान्वयन गर्ने	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	छुट्टै रकम नलाग्ने	बुटवल उपमहानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय
१०. सरोकारवाला निकाय तथा संघ संस्था बिच नियमित रूपमा समन्वयात्मक बैठकको आयोजना गर्ने।	विग बुद्ध मूर्ति परिसरमा	सञ्चालन चरणमा	रु २०००००।००	बुटवल उप महानगरपालिका	प्रभाव न्यूनीकरणको उपाय

सञ्चालन चरणमा वातावरण व्यवस्थापनको लागि लाग्ने जम्मा रकम रु १ करोड ५५ लाख १० हजार मात्र।

८.४ विपद व्यवस्थापन

आयोजना सञ्चालन चरणमा सडक दुर्घटना र भूकम्प जस्ता प्रकोपले जनधनको क्षति तथा नोकसानी हुने सम्भावना रहन्छ । त्यस्ता विपद जोखिम न्यूनीकरण योजनाको उद्देश्य व्यक्तिको जीवन तथा भौतिक सम्पत्ति स्वास्थ्य जीविकोपार्जन स्रोत साधनहरू र सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण गर्नु हो ।

तालिका नं ४० विपद व्यवस्थापन योजना

क्रसं	विपद	न्यूनीकरणका उपाय	अनुगमन तालिका	जिम्मेवार निकाय वा व्यक्ति	अनुगमन गर्ने निकाय	लागत
१	आगलागी	<ul style="list-style-type: none"> • प्रकोप नियन्त्रण योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने । • सम्बन्धित कर्मचारीहरूलाई प्रकोप नियन्त्रण सम्बन्धी तालिम तथा प्रशिक्षण दिने • अग्नी संवेदनशिल क्षेत्रमा फायर अलार्म प्रणाली र स्मोक डिटेक्टर उपकरणहरू जडान गर्ने • मूर्ति तथा अन्य भौतिक संरचनाहरूमा आगलागी 	६ महिना	कर्मचारी	बुटवल उप महानगरपालिका डिभिजन वन कार्यालय हिलपार्क परिषद र स्थानीय लक्ष्मि आदर्श र शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरू	१५०००००

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

		<p>रोकथाम एवं जनाउ दिने उपकरणहरु जडान गर्ने</p> <ul style="list-style-type: none"> उपमहानगरपालिका डिभिजन वन कार्यालय स्थानीय सामुदायिक वन समूहहरु एवं हिलपार्क परिषदको समन्वयमा फायर फाइटिङ् टिमको गठन गरी परिचालन गर्ने 				
२	भूकम्प	<ul style="list-style-type: none"> भूकम्पमा अपनाइने सुरक्षा उपायहरुको बारेमा अभिमुखीकरण तालिम दिने भुकम्पको पूर्वतयारी बच्ने उपायहरु र जोखिमवारे प्रचार प्रसार गर्ने भुकम्प प्रतिरोधि संरचना निर्माण गर्ने संरचनात्मक विश्लेषण र डिजाइन राष्ट्रिय भवन कोड १०५:१९९४ जोखिम न्यूनीकरणका लागि भूविज्ञान भूकम्प विज्ञान 	निर्माण चरणमा	निर्माण व्यवसायी	प्रस्तावक	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

		भौगोलिक सुचना प्रणाली लगायतका आधुनिक तथा परम्परागत प्रविधिहरूको अध्ययन अनुसन्धान गरि उपयुक्त प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।				
३	भीड व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • बाहिर निस्कने र भित्र जाने ढोकाहरू पर्याप्त मात्रामा राखिनु पर्ने • आपत्कालीन अवस्थाको लागि संकटकालिन द्वारहरू खुल्ला राख्ने र खुल्ला ठाउँ तर्फ जाने सङ्केत चिन्हहरू राख्ने । 	निर्माण तथा सञ्चालन चरण	कर्मचारी	प्रस्तावक	छुट्टै रकम नलाग्ने
४	सुरक्षा व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> • उच्च रिजोलुसनको सी सी क्यामेराको प्रयोग गर्ने • सुरक्षा पोष्ट र सुरक्षाकर्मीहरूका लागि सुरक्षा उपकरणहरूको व्यवस्था गर्ने • सार्वजनिक स्थानहरूमा सुरक्षाका लागि अलार्म र संकेत चिन्ह राख्ने 	हरेक महिना	कर्मचारी	प्रस्तावक	

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

		<ul style="list-style-type: none">• प्रवेश गर्ने र बाहिर निस्कने द्वारहरूमा स्पाइक र बोल्ड लगाउने				
--	--	---	--	--	--	--

परिच्छेद: ९

वातावरणीय प्रभावको अनुगमन योजना

वातावरणीय प्रभाव अनुगमनको लागि वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ ले अनुगमन योजना निर्माण गरि सोही अनुसार अनुगमनका कार्य सञ्चालन गर्न निर्देशन दिएको छ। यस अनुगमन योजनाले वातावरणमा पर्न सक्ने सम्भावित क्षतिको समयमै जानाकारि दिने तथा तयार गरिएको वातावरण योजनाको कार्यान्वयन भए नभएको जाँच गर्ने र आवश्यक मार्ग दर्शन प्रदान गर्ने काम गर्दछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ (२) बमोजिम प्रभावहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने क्रममा, वास्तविक नकारात्मक प्रभावहरू कम गर्न वा नियन्त्रण गर्न आवश्यक उपायहरू अपनाउनु जरुरी हुन्छ।

वातावरणीय अनुगमन का उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन् :

- ङ. कानूनले तोकेको सीमा भन्दा बढी मात्रामा प्रभाव पर्न नदिन,
- च. वातावरणीय प्रभाव कम गर्न अपनाइएका उपाय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार कार्यान्वयन भए नभएको जाँच गर्न,
- छ. सम्भावित वातावरणीय क्षति वारे समयमै सचेत गराउन
- ज. पहिचान गरिएका तथा आँकलित प्रभाव वास्तविकता सँग कति नजिक छन् भन्ने जानाकारी लिन ।

९.१ अनुगमनका प्रकार:

वातावरणीय अनुगमन योजनाले आधारभूत अवस्थाको अनुगमन, प्रभाव अनुगमन, र नियमपालना अनुगमन गरी ३ प्रकारले अनुगमन गर्न मार्ग निर्देशन गर्दछ । प्रत्येक अनुगमन योजनालाई निर्माण र सञ्चालन दुवै चरणका लागि भौतिक जैविक र सामाजिक आर्थिक तथा साँस्कृतिक समूहमा राखिनेछ। अनुगमन योजनामा प्रस्तावित उपायहरूलाई मापदण्ड सूचक, स्थान, विधि र समय तालिका/आवृत्ति समावेश भएको एक म्याट्रिक्स तयार गरि प्रस्ताव गरिएको छ। वातावरणीय प्रभावको अनुगमन अवस्था अनुसार निम्न प्रकारले गर्नु आवश्यक छ:

९.१.१ आधारभूत अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring):

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण कार्य प्रारम्भ गर्नु भन्दा अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गर्नु आवश्यक छ । यस प्रकारको अनुगमनले भविष्यमा देखिने वातावरणीय प्रभावहरूलाई प्रारम्भिक वा सुरुको अवस्था सँग दाँजेर हेर्न सकिन्छ र वातावरणीय पक्षमा भएका परिवर्तन बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ । प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन

भनेर खासै महत्व दिइदैन तर वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका जानाकारीहरू आफैमा महत्वपूर्ण हुन्छन र उल्लेखित जानकारी तथा तथाङ्कहरूलाई आयोजनाको प्रारम्भिक वा आधारभूत अवस्थाको अनुगमनको रूपमा लिनु सान्दर्भिक हुन्छ ।

९.१.२ प्रभावको अनुगमन (Impact Monitoring):

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण र सञ्चालनको क्रममा आयोजना क्षेत्रमा पर्ने प्रभावको वास्तविक स्तर थाहा पाउन प्रभाव अनुगमन गरिन्छ । प्रस्ताव कार्यान्वयनवाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा यस क्षेत्रको स्वास्थ्य शिक्षा लगायत पर्यावरणीय क्षेत्र, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक क्षेत्रका सूचकहरूमा देखिएको प्रभावको मूल्याङ्कन गरिन्छ ।

९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring):

यस अन्तर्गत प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डहरूको पालना गरेको छु भन्ने सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदुषणको अवस्थाको बारेमा आवधिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरि आवश्यक अभिलेख राखिन्छ ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचक (Indicators):

अनुगमन पारदर्शी र विश्वसनिय तरीकाले स्थापित गर्न सूचकहरू प्रयोग गरी सम्पन्न गरिनेछ । स्थलगत सर्वेक्षण र त्यस पछिका प्रतिवेदनहरू दुवै अनुगमनको लागि आवश्यक दस्तावेजहरू हुन । यसको साथै अनुगमनको लागि निर्धारित मापदण्डहरू पुरा भएको चेकलिष्टहरू र प्रश्नावलीहरू प्रयोग गर्न पनि सकिन्छ । अनुगमनमा देखिएको प्रभावहरूको मात्रा पुष्टी गर्न र प्रभावहरूको प्रकृति, सीमा र सूचक परीक्षण गर्न र सरोकारवाला निकायहरू प्राविधिक/सामाजिक विज्ञहरूले जिपिएसको प्रयोग गरि अवलोकन गरिएको स्थल/क्षेत्रको भौगोलिक अवस्थालाई प्रमाणित गर्दछ । अनुगमनबाट प्राप्त सूचनाहरू र देखिएका प्रभावहरूको विश्लेषण गरी अनुगमन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्दछ ।

वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजनामा अनुगमनको लागि प्रयोग गरिने सूचकहरू निम्न बमोजिम हुनेछन ।

तालिका नं ४१ अनुगमनका लागि प्रयोग गरिने सूचकहरू

अनुगमित क्षेत्र	अनुगमनका लागि प्रयोग गरिने सूचक
जग्गा जमिन तथा फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्रहरू	<ul style="list-style-type: none"> - जमिनको अस्थिरताको कारण मानव निर्मित वस्तुहरूमा असर - जग्गाको क्षेत्रफल (हे.), वनको क्षेत्रफल र धन सम्पतिमा प्रभाव - भूक्षयको अवस्था र संरचनाको क्षति - सुधारात्मक/ बायोईन्जिनियरिङ उपायहरूको उपयुक्तता

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	<ul style="list-style-type: none"> - वायोईन्जिनियरिङ्गको लागि प्रयोग गरिने बोटविरुवाको प्रजाति र संख्या - जग्गा जमिन हरुमा असर/वदलाव - फोहोर व्यवस्थापनको लागि तोकिएको क्षेत्रहरु - पहुँचमार्गको रूपमा निर्माण गरिएको रोपवे एवं केवलकारको अवस्था - स्थानीय भुकम्पीय गतिविधिहरुको परिमाण र बिग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य संरचानामा परेको असर - निर्माण क्रममा निस्केको पदार्थको व्यवस्थापन
बगैँचा तथा हरियालि व्यवस्थापन	<ul style="list-style-type: none"> - बगैँचा तथा हरियालि व्यवस्थापनका लागि चयन गरिएको बिरुवा प्रजाति संख्या र प्रकार - बिरुवा रोपण तथा वन व्यवस्थापन - सिंढी तथा अन्य स्थानको लागि चयन गरिएका बिरुवा तथा यिनिहरुको असर - लेण्डस्केपिङको अवस्था र हरियालि प्रबर्द्धन
जल प्रदूषण, जलश्रोतहरु र तिनीहरुको प्रयोग	<ul style="list-style-type: none"> - निर्माण क्षेत्रमा पानी सम्बन्धी समस्याहरुको आवृत्ति र सिमा - फोहोर पानी र असुरक्षित तरिकाले फालिएको कारणले पानी प्रदूषणका घटना तथा वायुको प्रभाव - पानीजन्य रोगहरुको घटनाहरु र प्रवृत्तिहरु - हानिकारक फोहोरहरुको असुरक्षित व्यवस्थापनको कारण जल प्रदूषणका घटनाहरु, - पिउनेपानीको गुणस्तरको लागि फिल्ड किटको प्रयोग, पिएच निर्धारण, पानीमा रहेका अन्य मिनिरल्स र अन्य पानीमा रहेका फोहोरहरु
वायु र ध्वनि	<ul style="list-style-type: none"> - वरिपरिको हावाको स्वच्छता तथा ध्वनिको तिब्रता

	<ul style="list-style-type: none"> - निर्माण चरणमा प्रयोग गरिएका यान्त्रिक उपकरणहरूले गर्दा वायु प्रदूषणका घटनाहरू साथै निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानी गर्दा सवारी साधनहरूको कारण हुने ध्वनि प्रदूषण । - ध्वनि मापन यन्त्रको प्रयोग
जंगलको विनास	<ul style="list-style-type: none"> - क्षतिपूर्ति स्वरूप उपलब्ध गराइएको क्षेत्र - क्षतिपूर्ति स्वरूप बक्षारोपण गरिएका रुख वा बिरुवा प्रजाति संख्या, स्थिति तथा सफलता - प्रस्तावित आयोजना निर्माण क्षेत्र वरिपरिको वन जंगलको अवस्थिति - वनजंगलमा आगोलागीको अवस्था संख्या (आवृत्ति), सीमा र कारणहरू - वन जंगल अतिक्रमणको अवस्था - वन तथा वन पैदावारको चोरी निकासीको अवस्था
वन्यजन्तुको बासस्थानमा असर, वनश्रोतहरूमा प्रभाव र वृक्षारोण	<ul style="list-style-type: none"> - विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचना अवलोकनमा आउने मानिसको आवत जावत हो हल्ला आदिको कारणले विस्थापित वन्यजन्तुको संख्या र प्रकार - अबैध काठ दाउरा संकलन/ उत्खनन् वन्यजन्तुको व्यापारको अभिलेख - आक्रामक प्रजातिहरूको पहिचान र वन निरिक्षण
संरचनाको सुरक्षा तथा अन्य आवश्यक सुविधा	<ul style="list-style-type: none"> - पर्यटक तथा अन्य व्यक्तिहरूको सुरक्षाको अवस्था आगमन तथा निगमनको अवस्था - पिउने पानी तथा शौचालयको अवस्था - पार्किङ सुविधा तथा सुरक्षा - संरचना व्यवस्थापनको अवस्था र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सम्बन्ध
विग बुद्ध क्षेत्र नजिक	<ul style="list-style-type: none"> - प्रभाव क्षेत्रको जनसांख्यिक, आर्थिक र शैक्षिक तथ्याङ्क

सामाजिक आर्थिक विकास	<ul style="list-style-type: none"> - प्रभाव क्षेत्रमा थप भएका नयाँ बस्तीहरू/ प्रकारहरू र जातीय समूहहरूको संख्या र स्थिति - प्रभाव क्षेत्रमा सञ्चालित नयाँ व्यवसायहरू/प्रकारहरू र जातीय समूहहरूको संख्या र स्थिति - नयाँ सुविधाहरू र उपभोग्य सामग्रीहरूको संख्या र स्थिति
----------------------	---

९.३ अनुगमनको विधि:

उल्लेखित अनुगमनका सूचकहरूलाई विभिन्न चरणहरूमा उपयुक्त विधिहरू प्रयोग गरि अनुगमन गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमनको लागि स्थलगत अध्ययन आयोजना कार्यालयबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कहरू स्थानीय सँगको अन्तर्क्रिया तथा सरोकारवालाहरूसँगको छलफल जस्ता सहभागितामूलक विधिहरू प्रयोग गरि अनुगमन गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन गर्दा विज्ञहरू द्वारा तयार गरिएका सूचकहरूको आधारमा अनुगमन गरिनेछ, अनुगमन कार्यहरूमा आयोजना सँग सम्बन्धित विभिन्न निकायहरू, आयोजना कार्यालय, बुटवल उपमहानगरपालिका तथा यस मातहतका वडाकार्यालयहरू, सामुदायिक वन र आयोजना व्यवस्थापन कार्यालयहरूको सहकार्यमा गरिनेछ। अनुगमनका विधिहरूलाई तीन चरणमा विभाजन गरी व्याख्या गर्न सकिन्छ। ती यस प्रकारका छन्:

९.३.१ निर्माण पूर्व चरणको अनुगमन

यस चरणको अनुगमनमा प्रस्तावकले मुख्य जिम्मेवारी वहन गर्नेछ। प्रस्तावकले वातावरणीय र सामाजिक सुरक्षाका विषयहरूलाई पहिचान गरी आयोजनाको ढाँचामा समावेश गर्नेछ / पहिचान गरेका प्रभावहरूलाई सम्बन्धित धाराहरूको विशिष्ट विवरणहरू सम्बोधन गर्दै कार्य सम्झौताहरू पर्याप्त रूपमा समावेश गर्ने सुनिश्चित गर्नेछ। प्रस्तावकले आयोजना क्षेत्रको प्रचलित भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक मापदण्डको आधारमा आधारभुत अनुगमन गर्नेछ। अनुगमनले आयोजनाको कारण प्रभाव पर्ने जैविक, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक प्रभावहरूमा ध्यान केन्द्रित गर्नेछ। प्रस्तावकले आयोजना सँगै सृजना हुने सकारात्मक र नकारात्मक प्रभावका साथै विद्यमान सामाजिक अवस्थाको पनि अनुगमन गर्नेछ।

९.३.२ निर्माण चरणको अनुगमन

निर्माण चरणको अनुगमनमा संचालन भईरहेको आयोजनाले वातावरणीय र सामाजिक संरचनामा पर्ने प्रभावहरूमा बढि केन्द्रित गर्नेछ। यसले वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजनामा तोकिए बमोजिम अभ्यास, मापदण्ड, मान्यता र प्राविधिक समाधानहरू बमोजिम कार्य पालन भएको वा नभएको जाँच गर्नेछ। साथै निर्माणको समयमा हुने भौतिक वातावरणमा आउने परिवर्तन र त्यसबाट अरु क्षेत्रमा पर्ने प्रभावलाई पुर्ण रूपमा नियन्त्रण गर्नु जरूरी हुनेछ। जमिनको स्वरूपमा हुने परिवर्तन र त्यसले तल्लो तटिय क्षेत्रमा पर्ने असर जस्तै भूक्षय, गल्लि निर्माण, पहिरो, विस्तारै जमिनको

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

तह खेतलदै जाने जस्ता प्रभाव देखिने भएकोले नियमित अनुगमन गर्नु पर्ने छ । यस्तै जमिनको तयारीको क्रममा उत्खनन गरिएको माटो ढुङ्गा नियन्त्रित अवस्थामा राखिए नराखिएको अनुगमन गर्नु जरुरी छ । निर्धारित मापदण्ड एवं स्थानीय आवश्यकता अनुसार उचित ढुङ्गले क्रियाकलापहरू व्यवस्थापन गरिएका छन् र भए गरेका काम कारवाहीहरू वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित उपायहरूको पर्याप्त रूपमा अनुशरण गरी गरिएको छ भन्ने कुरालाई अनुगमनले सुनिश्चित गर्दछ । यसका साथै प्रस्तावकले आयोजनाको कारणले गर्दा जैविक, भौतिक र सामाजिक वातावरणमा पर्ने प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष प्रभावहरूको व्यवस्थापनको विषयमा केन्द्रीत भएर अनुगमन गर्नेछ । निर्माण चरणको अनुगमन कार्यहरूमा निम्न लिखित बुँदा समावेश गरिएको छ :

पानी, वायु तथा ध्वनि प्रदूषण

आयोजनाबाट प्रभावित हुने क्षेत्रबाट पानीको नमुना संकलन गरी प्रयोगशालामा कन्डक्टिभिटी, तापक्रम, टोटल हार्डनेस, टोटल अल्कालीनिटी, डिजल्व अक्सिजन, बि. ओ.डी. र सि. ओ.डी परिक्षण गर्नु पर्ने हुन्छ ।

- ध्वनि प्रदूषणको लागि विग बुद्धमूर्तिको संरचना संचालन भएको समय प्रत्येक वर्षको दूईपटक साउण्ड लेभल मिटर प्रयोग गरेर ध्वनीको तथ्यांक संकलन गरी विश्लेषण गरी ध्वनि प्रदूषणको मात्रा थाहा लाग्ने छ ।

वायु प्रदूषण

यसैगरी वायु प्रदूषणको मात्रा थाहा पाउन आयोजनाको सुरुवात र प्रत्येक वर्षको अन्त्यमा हाई भोल्युम सेम्पलरको सहायाताले वायुको नमुना (पि.एम २.५, पि.एम.१०) संकलन गरी विश्लेषण गर्ने पर्ने हुन्छ ।

- कटान गरिएका कूल ९१ वटा रुखहरूको बदलामा क्षतिपूर्ति वृक्षारोपण वापत रोपिएका बिरुवाहरूको अवस्थाको जाँच गर्ने, रोपिएका बिरुवाहरूको बाँच्ने दर थाहा पाउने, गोडमेल तथा झाडी सफाइ लगायतका कार्यहरूको अनुगमन गर्ने, प्रमाणित गर्ने र मापन गर्ने जस्ता कार्य गर्न डिभिजन वन कार्यालयको भूमिका आवश्यक हुन्छ ।
- यसैगरी फोहोरको व्यवस्थापन क्षेत्र र त्यसको प्रभावहरूको मात्रा स्थलगत अवलोकन विधिबाट मापन र प्रमाणीकरण गर्न सकिन्छ ।
- श्रमिकहरूको स्वास्थ्य र सुरक्षाहरू बारे उनीहरूसंग प्रत्यक्ष भेटेर सोधपुछ मार्फत गर्न सकिन्छ ।
- प्रभावित समुदायहरूको कामदार र सर्वसाधारण दुवैको लागि स्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण तथा तालिम सञ्चालन भए/नभएको स्थलगत अवलोकन तथा सोधपुछबाट जानकारी लिन सकिन्छ ।

- वन्यजन्तुहरूको क्षति, शिकार र व्यापार, वन विनाश वन क्षेत्र र प्रस्तावित क्षेत्रमा पर्ने १८७७ वटा रूखहरू, गैह्र काष्ठ वन पैदावारहरूको अवैध संकलन तथा वन्यजन्तुहरूलाई अवरोध भए/नभएको स्थलगत अवलोकन र स्थानीयहरूसँग सोधपुछ मार्फत जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- वातावरणीय संरक्षण, जनस्वास्थ्य र सुरक्षा तथा आयोजना क्षेत्र बाहिरबाट आउने मजदुरहरूको आवागमनसँग सम्बन्धित सामाजिक समस्याहरूको न्यूनीकरण भए/नभएको अनुगमन स्थलगत अवलोकन तथा स्थानीय निकायहरूसँगको परामर्शबाट जानकारी लिन सकिन्छ ।

९.३.३ संचालन चरणको अनुगमन

यस चरणको अनुगमन परामर्शदाता मार्फत् कार्यसूचीको आधारमा तोकिएको अबधिमा निम्न सूचाङ्कको आधारमा गर्न सकिन्छ । उपमहानगरपालिकाको वातावरण तथा सामाजिक शाखाको अनुगमन सम्बन्धी निर्धारित ढाँचा अनुसार अवलोकन गर्न सकिन्छ । संचालन चरणको अनुगमन कार्यहरूमा निम्न लिखित बुँदा समावेश हुन आवश्यक छ ।

- विग बुद्ध मूर्ति निर्माणबाट प्रभाव क्षेत्रका घरेलु उद्योगहरूको विकास तथा आयोजना क्षेत्रको जनसंख्याको परिवर्तन
- विग बुद्ध मूर्ति सञ्चालन पश्चात यस क्षेत्रमा वन क्षेत्र अतिक्रमण, अव्यवस्थित प्रचार प्रसार भए/नभएको
- क्षतिपूर्ति वृक्षारोपणको मात्रा प्रमाणित र लागत मापन
- वृक्षारोपण गरीएका विरुवाहरू मध्य बाँचेका विरुवाहरूको दर र पुनरोपणको आवश्यकता
- संरचनात्मक चेकलिष्टहरू र प्रश्नावलीहरू प्रयोग गरेर आयोजना संचालनको समयमा हुने दुर्घटनाहरूको कारण पहिचान
- वातावरणीय संरक्षण, जनस्वास्थ्य र सुरक्षा तथा विग बुद्ध एवं अन्य संरचनाहरू निर्माणसँग सम्बन्धित सामाजिक समस्याहरू

९.४ अनुगमनको तालिका:

प्रस्ताव कार्यान्वयन पछि यसका प्रतिकुल प्रभाव न्यूनीकरण गर्न र अनुकूल प्रभावलाई अधिकतम गर्नका लागि स्थान, समय र कार्यक्रमको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणका प्रभावको सूचक निर्धारण गरी कम्तीमा पनि चौमासि वा वार्षिक रूपले वातावरणीय

अनुगमनको व्यवस्था गरिएको छ। अनुगमन कार्यक्रमको कार्यान्वयन सम्बन्धी विवरण निम्न बमोजिम तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं ४२ अनुगमनको विवरण तथा समय तालिका

१.आधारभूत अनुगमन

क्र सं	विषय वस्तु	अनुगमनको प्रकार	विधि	समयतालिका	अनुगमन गर्ने निकाय
१	फोहोर मैला व्यवस्थापनको अवस्था	आधाररेखा अनुगमन	स्थलगत अनुगमन	आयोजना कार्यान्वयन हुनु भन्दा अगाडी	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२	वन क्षेत्रको अवस्था	आधाररेखा अनुगमन	स्थलगत निरीक्षण	वार्षिक	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
३	प्रस्तावित दस्तावेजमा सिफारीस	पालना अनुगमन	व्यहोरा अध्ययन	सम्झौता गर्दा	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
४	न्यूनीकरणका उपायहरु कार्यान्वयन भए नभएको	पालना अनुगमन	स्थलगत निरीक्षण	वार्षिक	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
५	बाल मजदुरी भए नभएको	पालना अनुगमन	स्थलगत अनुगमन तथा सोधपूछ	६/६ महिनामा	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
६	पानीको स्रोतको अवस्था	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत अनुगमन तथा सोधपूछ	प्रत्येक वर्ष	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
७	भौतिक संरचना को संरक्षण	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत अनुगमन तथा सोधपूछ	वर्षमा २ पटक	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय

क्र सं	विषय वस्तु	अनुगमनको प्रकार	विधि	समयतालिका	अनुगमन गर्ने निकाय
८	वायु, धुवाँ, ध्वनीको प्रदुषण	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत अनुगमन तथा सोधपूछ	प्रत्येक ६ महिनामा	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
९	वन वनस्पति तथा वन्यजन्तु	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत अनुगमन	आवश्यकता अनुसार	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१०	स्थानीयको रोजगार	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत निरीक्षण तथा छड्के जाँच	प्रत्येक ६ महिनामा	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
११	सामाजिक आर्थिक क्षेत्रमा प्रभाव	प्रभाव अनुगमन	स्थानीय वासीसँगको छलफल	आवश्यकता अनुसार चौमासिक तथा वर्षको २ पटक	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१२	संरचना निर्माण क्षेत्रको तल्लो तहको अवस्था	प्रभाव अनुगमन	स्थलगत निरीक्षण	प्रत्येक वर्ष	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
१३	सामुदायिक वन डिभिजन वन कार्यालय विगबुद्ध व्यवस्थापन समिति तथा बुटवल उप महानगरपालिका बिचको सम्बन्ध	प्रभाव अनुगमन	छलफल	आवश्यकता अनुसार	उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय

९.५ अनुगमन गर्ने निकाय:

आयोजना कार्यान्वयनबाट हुने सम्भावित मुख्य मुख्य सवालहरुलाई प्रकृति अनुसार फरक फरक निकायहरुले निगरानी गरिनु पर्ने भएकोले सोही अनुसार जिम्मेवारी प्रदान गरिएको छ । अनुगमन

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

तालिकाले आयोजना व्यवस्थापनलाई वातावरण संरक्षणका उपायहरूको सही तरिकाले कार्यान्वयन गर्नको लागि मार्ग निर्देशन गर्दछ। अनुगमन तालिकामा विभिन्न निकायहरूको जिम्मेवारी दक्षता र भूमिका अनुसार विशेष जिम्मेवारी तोकिएको छ। वातावरणीय व्यवस्थापनको लागि जिम्मेवार मुख्य मुख्य निकायहरू र तिनिहरूका जिम्मेवारीहरू निम्नमुसार रहेका छन्।

- **वन वातावरण तथा भू संरक्षण मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश**

वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेशले आयोजनालाई आवश्यक नितिगत सहयोग गर्ने तथा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई पुनरावलोकन तथा स्वीकृति प्रदान गर्ने काम गर्दछ। साथै आयोजनाको वातावरणीय अनुगमनमा पनि यस मन्त्रालयको प्रमुख भूमिका रहन्छ।

- **पर्यटन ग्रामीण तथा शहरी विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश**

पर्यटन ग्रामीण तथा शहरी विकास मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेशले आयोजनालाई आवश्यक नितिगत सहयोग गर्ने तथा प्रविधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नेछ। यस मन्त्रालयले आयोजनाको वातावरणीय तथा प्राविधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको कार्यहरू गर्नेछ।

- **श्रम रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश**

श्रम रोजगार तथा यातायात व्यवस्था मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेशले आयोजना निर्माण तथा कार्यान्वयन कार्यको वातावरणीय तथा प्राविधिक अनुगमन मूल्याङ्कनको काम यस मन्त्रालयले पनि गर्नेछ।

- **वन निर्देशनालय लुम्बिनी प्रदेश**

वन निर्देशनालय लुम्बिनी प्रदेशले आवश्यक नितिगत सहयोग गर्ने तथा यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनलाई प्रारम्भिक पुनरावलोकन गर्ने साथै आयोजनाको वातावरणीय अनुगमनमा पनि यस निर्देशनालयको भूमिका हुनेछ।

- **डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही**

आयोजनाको लागि आवश्यक क्षेत्रमा पर्ने रुख कटानको अनुमति तथा रुख कटान सम्बन्धी कार्य आयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने वन क्षेत्रको हस्तान्तरण र विकास निर्माण आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन अनुगमन र मूल्याङ्कन वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय मार्फत् डिभिजन वन कार्यालयले गर्नेछ। आयोजना क्षेत्रमा रहेको वन क्षेत्रको अनुगमन तथा यस प्रस्तावित आयोजनाको तल्लो भागमा भिरालो भूभागमा वन क्षेत्र रहेकोले यस क्षेत्रको व्यवस्थापन र अनुगमन डिभिजन वन कार्यालयले गर्दछ।

- **बुटवल उपमहानगरपालिका तथा मातहतका सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू**

यस विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयन कार्यको वातावरणीय तथा प्राविधिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको कार्यमा प्रभावित ४ ६ ७ र ८ नं वडाहरू प्रत्यक्ष रूपमा संलग्न रहनेछन् । निर्माण कार्यको सुपरिभेक्षण तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरू बिचको समन्वयको कार्य यस आयोजनाको प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाले गर्नेछ ।

- **आयोजना डिजाइन र पर्यवेक्षण परामर्शदाता**

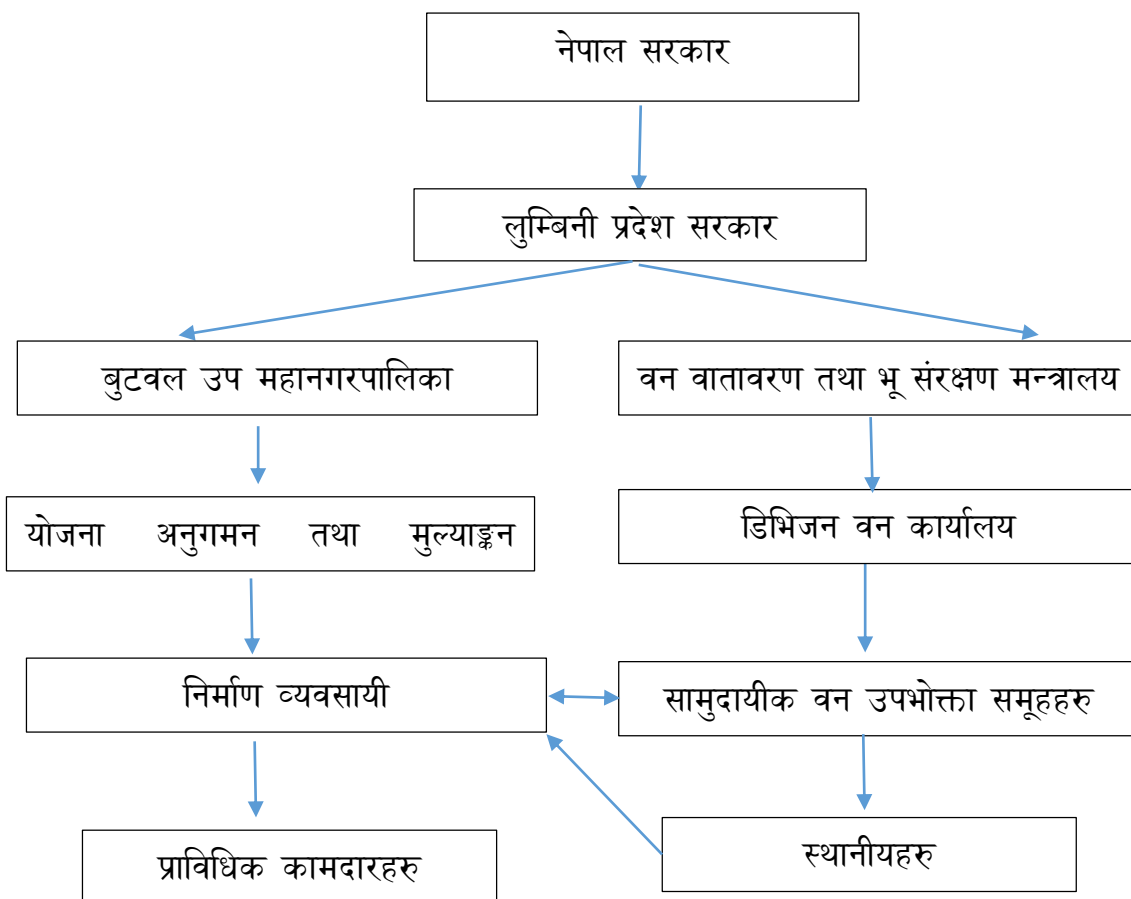
डिजाइन परामर्शदाताले प्रस्तावित आयोजना निर्माणको अन्तिम डिजाइन तयार गर्दछ साथै आयोजना डिजाइन गर्ने र वातावरण व्यवस्थापन योजनाले गरेका सिफारीसहरू डिजाइनमा समावेश गर्नेछ । पर्यवेक्षक परामर्शदाताहरूले प्रस्तावित आयोजनाको सम्पूर्ण गतिविधिहरूको निरीक्षण गर्नेछन् । जसमा ठेकेदारले निर्माण कार्यको दिनहुँ पर्यवेक्षण गर्ने कामका साथ साथै वातावरणीय सुरक्षाका कुराहरू निर्माणको अंशको रूपमा पूर्ण रूपमा लागु गरिएको छ छैन भन्ने सुनिश्चित गर्ने छन् ।

- **निर्माण व्यवसायी**

ठेकेदारको प्रमुख जिम्मेवारी स्वीकृत डिजाइन अनुसार विगबुद्ध मूर्ति निर्माण तथा स्वीकृत वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको निर्माण चरणमा गर्नु पर्ने कार्यहरू कार्यान्वयन गर्नु हुनेछ । पर्यवेक्षक परामर्शदाताले कामको शिलशिलामा सुझाव तथा निर्देशनहरू लागु गर्नु हो । यसको साथ साथै श्रमिक तथा मजदुरहरूलाई व्यक्तिगत तथा वातावरणीय संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम प्रदान गर्नु ठेकेदारको जिम्मेवारी हुनेछ ।

- **सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह**

प्रस्तावित आयोजना निर्माण कार्यहरू सामुदायिक वन क्षेत्रमा नै हुने भएकोले र संरचनाको तल र भिरालो भागमा सामुदायिक वन रहने भएकोले आफुसँग सम्बन्धित रहेका वातावरण व्यवस्थापन योजनामा समेटिएका कार्यहरू प्रस्तावक बुटवल उपमहानगरपालिका र डिभिजन वन कार्यालयको समन्वयमा कार्यान्वयन गर्नु हो । यसका साथ साथै स्थानीय वासिको हैसियतले नजिकवाट निर्माणको अनुगमन गर्नु पनि समूहको जिम्मेवारी हुनेछ ।

चित्र नं ६ वातावरणीय अनुगमनको संगठनात्मक संरचना

९.६ अनुगमनको लागि अनुमानित रकम (Monitoring Cost):

अनुगमनको लागि जम्मा अनुमानित रकम रु ४३ लाख २५ हजार प्रस्ताव गरिएको छ । जसमध्ये दक्ष जनशक्ति परिचालनको तथा अनुगमनको लागि रु ८ लाख ६५ हजार वार्षिक अनुमान गरिएको छ । वार्षिक अनुगमनका लागि लाग्ने वार्षिक खर्च तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ४३ वातावरणीय अनुगमनकालागि लाग्ने वार्षिक खर्च

क्रसं	विवरण	संख्या	दर	लागत
१	वातावरण विद	२	७५०००	१५००००
२	आर्थिक तथा समाजिक विज्ञ	१	७५०००	७५०००
३	जीव विज्ञ	१	७५०००	७५०००
४	भूगर्भविद	१	७५०००	७५०००

५	ल्याव उपकरण तथा जल, वायु, ध्वनि आदि परिक्षण कार्य केमिष्ट सहित	एकमुष्ट	३०००००
६	स्टेशनरी	एकमुष्ट	१००००
७	यातायात	एकमुष्ट	३००००
८	एकोमोडेशन	एकमुष्ट	१५००००
	जम्मा		८६५०००

अनुगमन सम्बन्धी विवरणलाई तालिका नं ४४ मा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका नं ४४ अनुगमन सम्बन्धी तालिका

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनका विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम रु	अनुगमन गर्ने निकाय
प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
२.	क्षेत्र चयन र निर्माण योजनाको तयारी	क्षेत्र अवलोकन भूदृष्य र फोटो ग्राफिक र अन्य कागजात	आयोजना क्षेत्र भित्र	निर्माण चरणको प्रारम्भिक अवस्थामा	-	प्रस्तावक
३.	प्राविधिक विज्ञहरू र स्थानीय रोजगार श्रमिकहरूलाई विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य संरचना निर्माण सम्बन्धी सचेतना र प्रशिक्षण तालिम	विशेषता: तालिम रेकर्ड तालिम कार्यक्रमको प्रतिवेदन जाँच, सहभागीहरूको प्रतिक्रिया मूल्याङ्कन	आयोजना क्षेत्र भित्र	निर्माण चरणको प्रारम्भिक अवस्थामा	१,००,०००.००	प्रस्तावक
४.	वातावरण संरक्षणका उपायहरू जस्तै प्रदूषण नियन्त्रण, जल र	क्षेत्र निरीक्षण, आयोजना व्यवस्थापनको लागि परामर्शदाताहरू र स्थानीय	आयोजना क्षेत्र भित्र	निर्माण चरणको प्रारम्भिक अवस्थामा	७०,०००.००	प्रस्तावक, परामर्शदाता

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

	फोहोर व्यवस्थापन, फोहोर व्यवस्थापन संवेदनशील क्षेत्रहरू जीव तथा वनस्पतिको संरक्षण	व्यक्तिहरू सँग छलफल, विशिष्ट प्रभावहरू, फोटोहरू प्रयोगशाला परीक्षणहरूको आवश्यकता, विद्यमान गस्ती, नियन्त्रण र प्रवर्द्धन ।				
प्रभाव अनुगमन						
१.	फोहोर विसर्जन	क्षेत्र पहिचान, अवलोकन, फोटोहरू, सन्दर्भ सामग्रीहरू	त्यस्ता क्षेत्रहरूको सम्बन्धित स्थानहरू	निर्माण अबधिमा	५०,०००.००	प्रस्तावक, परामर्शदाता
२.	पानीको गुणस्तर	श्रोतको पानीको गुणस्तर जाँच	महत्वपूर्ण जलिय श्रोतहरू	निर्माण अबधिमा	४०,०००	स्थानीय लाभ ग्राहीहरूको सञ्जाल वा संगठन
३.	वन तथा वनस्पति	अवलोकन, डिभिजन वन कार्यालय रेकर्डहरू, फोटोहरू सरोकारवालाहरू सँग अन्तर्क्रिया	आयोजना क्षेत्र र बजारहरू तथा त्यस बाहिरका क्षेत्रहरू	आयोजना निर्माण अबधिमा	-	प्रस्तावक, विज्ञ परामर्शदाता
४.	वन्य जन्तु	अवलोकन, डिभिजन वन कार्यालयको रेकर्डहरू,	संरचना वरिपरिका वन क्षेत्रहरू	आयोजना निर्माण अबधिमा	-	प्रस्तावक विज्ञ परामर्शदाता र डिभिजन वन कार्यालय

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

		फोटोहरु सरोकारवालाहरु सँग अन्तर्वाता				
५.	जन स्वास्थ्य	स्थानीय व्यक्ति, स्वास्थ्यकर्मी सँग छलफल, क्लिनिकको रेकर्डहरु	सम्पूर्ण आयोजना क्षेत्र	निर्माणको अवधिमा महिनामा एक पटक	-	जिल्ला समन्वय समिती, नगरपालिका, स्वास्थ्य चौकी
६.	व्यापार तथा वाणिज्य	रेकर्डहरु, अन्तर्वाता, अवलोकन, फोटोहरु	आयोजना क्षेत्र	आयोजना निर्माण अवधिभरी	१०,०००.००	प्रस्तावक, नगरपालिका
७.	घरेलु र कुटीर उद्योगहरु	रेकर्डहरु तथा अन्तर्वाताहरु फोटोहरु	आयोजना क्षेत्र/प्रभावित क्षेत्रहरु/स्थानहरु	आयोजना निर्माण अवधिभरी	९,०००.००	प्रस्तावक, नगरपालिका
८.	व्यवसायिक सुरक्षा तथा जोखिम	अवलोकन, फोटोहरु, स्थान जाँच, निर्माण व्यवसायी तथा स्वास्थ्य केन्द्रहरुको अभिलेख विवरण, श्रमिकहरु सँगको अन्तरवाता	आयोजना क्षेत्र	आयोजना निर्माण अवधिभर	७,०००.००	निर्माण व्यवसायी

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

नियम पालन अनुगमन						
१.	विग मूर्ति डिजाइन वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुसार	अन्तिम डिजाइन कागजात र आयोजना विवरणहरुको समिक्षा	आयोजना क्षेत्र भित्र	विस्तृत डिजाइन सम्पन्न पछि	-	बुटवल उपमहानगरपालिका र उद्योग वन तथा वातावरण मन्त्रालय
२.	वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना कार्यान्वयन					
३.	पर्याप्त प्राविधिक र वातावरणीय पर्यवेक्षण	क्षेत्र अवलोकन तुलानात्मक फोटोहरु, जग्गा धनीहरु र समुदायमा आधारित संस्थाहरु सँग परामर्श	आयोजना क्षेत्र भित्र	निर्माण चरणको अन्तिम अवस्थामा		प्रस्तावक, विज्ञ परामर्शदाता
४.	वायु प्रदूषण	दृश्य निरीक्षण, मापन र आधारभुत तथ्याङ्कहरुसँग तुलना	निर्माण क्षेत्र र संवेदनशिल स्थानहरु (विद्यालय, अस्पताल)	संचालन अवधिमा	४,०००.००	प्रस्तावक, समुदायिक संस्थाहरु
५.	अर्थतन्त्रमा परिवर्तन	आयोजना व्यवस्थापनले राखेको रेकर्डहरु व्यक्तिहरु सँगको छलफल	आयोजना क्षेत्र भित्र	निर्माण र संचालन चरणको	-	प्रस्तावक, समुदायिक संस्थाहरु

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

				अवधिमा वर्षको २ पटक		
--	--	--	--	------------------------	--	--

परिच्छेद: १०

वातावरणीय सूचकाङ्कहरूको परिक्षण

१०.१ वातावरणीय सूचकाङ्कको परिक्षण:

वातावरणीय सूचकाङ्कको परीक्षण वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको एक अभिन्न अंग हो । वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम १३ (१) बमोजिम तयार गरिएको वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तीन वर्ष भित्रमा यसको कार्यान्वयन गर्नु पर्ने हुन्छ र कार्यान्वयन गरेको दुई वर्ष सम्ममा वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट यसको वातावरणीय परीक्षण गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ । वातावरणीय परीक्षणले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सामान्य अवस्थालाई जनाउदछ । यसले पहिलेको र वर्तमान समयको वातावरणीय अवस्था र प्रस्ताव गरिएका प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थालाई दर्साउछ । वातावरणीय परीक्षणको मुख्य उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- वातावरणको सुरक्षा गर्न र मानव स्वास्थ्यमा हुने जोखिमहरूलाई न्यूनीकरण गर्न ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन प्रणाली र उपकरणहरूले कस्तो प्रदर्शन गरिरहेका छन् भनेर निर्धारण गर्न ।
- सम्बन्धित स्थानीय, राष्ट्रीय र अन्तराष्ट्रीय कानून र नियमहरूको पालनलाई प्रमाणीत गर्न
- वातावरणीय स्वास्थ्य तथा सुरक्षाका समस्याहरूबाट मानिसलाई पर्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न ।

वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनमा समावेश गरिएका सूचकहरू

- आयोजना विकासमा परिभाषित क्रियाकलापहरूको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा पूर्वानुमानित प्रभावहरू ।
- आयोजना चक्रमा परिभाषित क्रियाकलापहरूको प्रभावहरूलाई कम गर्न वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा न्यूनीकरण उपायहरू ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुसार आयोजनामा न्यूनीकरणका उपायहरूको कार्यान्वयन स्थिति तथा पहिचान गरिएको क्रियाकलापको प्रभावलाई कम गर्नका लागि परिभाषित न्यूनीकरणका उपायहरूको प्रभावकारिता जाँच ।
- सुझाव गरिएका कुनै पनि सुधारात्मक कार्यहरू वा परिभाषित गतिविधिहरूको प्रभावको अवस्था ।

- वातावरणीय व्यवस्थापन कार्ययोजनामा प्रस्ताव गरिएका अनुपालन वा गैर अनुपालन संग सम्बन्धित कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्था ।
- राष्ट्रिय वातावरणीय मापदण्डहरूको अनुपालन वा गैर अनुपालन कृयाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्था ।
- परिभाषित गतिविधिहरूको लागि भविष्यमा आयोजनामा प्रभाव पूर्वानुमान बलियो बनाउने अनुभव प्राप्त गर्न ।

वातावरणीय परिक्षण देहाय बमोजिमका हुनेछन्

- निर्णय तहको परीक्षण:** निर्णय तहको परीक्षणले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको प्रभावकारीता जाँच गर्ने गर्दछ ।
- कार्यान्वयन तहको परीक्षण:** कार्यान्वयन तहको परीक्षणले सर्त अनुसार आयोजना कार्यान्वयन भएको छ या छैन सुनिश्चित गर्दछ ।
- कार्यको प्रभावकारीता परीक्षण:** कार्यको प्रभावकारीता परीक्षणले आयोजना व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निकायहरूको कार्य प्रभावकारीताको बारेमा अध्ययन गर्दछ ।
- आयोजना प्रभाव परीक्षण:** आयोजना कार्यान्वयनबाट उत्पन्न हुने वातावरणीय परिवर्तनको बारेमा परीक्षण गर्दछ ।
- आँकलन गरीएको प्रविधि परीक्षण:** पहिलेको तुलनामा अहिले वातावरणमा पर्ने प्रभावको बारेमा आँकलन गर्ने कार्य गर्दछ ।
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण:** वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको समयमा प्रयोग गरेका बिधि र पद्धतिलाई जाँच गर्ने कार्य गर्दछ ।

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा संलग्न हुने पक्षहरू

विग बुद्ध मूर्ति निर्माण तथा अन्य सम्बन्धित संरचना निर्माणकार्यको परीक्षणमा तल उल्लेखित पक्षहरू संलग्न हुन सक्नेछन् ।

क. परीक्षक

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ को उपदफा १ बमोजिम प्रस्तावित विग बुद्ध मूर्ति तथा अन्य सम्बन्धित संरचना निर्माण कार्यको लागि वातावरणीय परीक्षकको जिम्मेवारी नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय र लुम्बिनी प्रदेश वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयको हुनेछ । प्रस्ताव कार्यान्वयन सुरु भएको २ वर्ष भुक्तान भएको मितिले छ महिनाभित्र वातावरणीय परीक्षणको लागि लुम्बिनी प्रदेश सरकार वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयले

प्रस्तावित आयोजनाको परिक्षण गर्नेछ। वातावरणीय परिक्षणको क्रममा आयोजना कार्यान्वयनबाट वातावरणमा परेको प्रतिकूल प्रभाव र प्रभावलाई कम गर्न अपनाईएको उपायहरू साथै तिनीहरूको प्रभावकारिता बारे लेखाजोखा हुनेछ । यसका साथै आयोजनाको वातावरणीय परिक्षण गर्ने क्रममा न्यूनीकरण वा आँकलन नभएका वातावरणीय प्रतिकूल प्रभावहरू उत्पन्न भएमा सो प्रभावहरूको समेत विश्लेषण गरी वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन अद्यावधिक गर्नु पर्दछ ।

ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावसँग सरोकार भएको पक्ष)

यस आयोजनाको स्तरोन्नतिको लागि परीक्षित पक्ष वातावरण तथा सामाजिक शाखा हुनेछ । वातावरणीय संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ को उपदफा २ बमोजिम लुम्बिनी प्रदेश वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयले आवश्यक अध्ययन गरी वातावरणमा पर्ने प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्न अपनाईएको उपाय पर्याप्त भएको नदेखिएमा त्यस्तो प्रतिकूल प्रभाव न्यूनीकरण गर्न वातावरण तथा सामाजिक शाखालाई उपयुक्त आदेश दिनेछ र उपदफा ३ बमोजिम उक्त आदेश कार्यान्वयन गर्नु परीक्षित पक्षको कर्तव्य हुनेछ ।

१०.३ वातावरणीय परीक्षणको प्रकार

- क. आन्तरीक परीक्षण
- ख. बाह्य परीक्षण
- ग. बाध्यकारी परीक्षण
- घ. स्वैच्छिक परीक्षण

१०.४ वातावरणीय परीक्षणको ढाँचा

तालिका नं ४५ वातावरण परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय १	कार्यकारी सारांश
अध्याय २	परीक्षण प्रशासनिक तथा सम्परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएको अन्तरवार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि , वातावरणीय अनुगमन, परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण
अध्याय ३	परीक्षणको पूर्ण विवरण
अध्याय ४	आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नु पर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्यहरू

अनुसुचि	सम्बन्धित तथ्याङ्क र विवरण
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनु पर्ने जनशक्ति	
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनु पर्ने जनशक्ति प्राविधिक	
प्राविधिक	प्रस्तावसँग विषय मिल्ने बिज्ञ
	वातावरण बिज्ञ
	सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक बिज्ञ
	प्रस्तावको क्षेत्र, किसिम र यस्ले पार्ने प्रभावको गाम्भिर्यताको आधारमा थप अन्य बिज्ञ

१०.५ वातावरणीय परीक्षणको लागत:

रु २५००००० । अक्षरूपी पच्चिस लाख मात्र ।

परिच्छेद: ११

निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धताहरू

प्रस्तावित आयोजना विग बुद्ध मूर्ति तथा सम्बन्धित अन्य संरचना निर्माणको यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण ऐन २०७६ को दफा ३१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी लुम्बिनी प्रदेश सरकारले तर्जुमा गरेको वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ र अन्य यस सम्बन्धमा आकिर्षित हुन आउने नियम, कानून, निती निर्देशिकाहरू बमोजिम तयार गरिएको छ। बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४, ६, ७ र ८ स्थित बुटवल हिलपार्कमा निर्माण प्रस्ताव गरिएको यस आयोजनाको डि. पि. आर. अनुसार ४२.८ मिटर अग्लो टाढैबाट देखिने गरि विग बुद्ध मूर्ति निर्माण गर्ने र यसको साथै बौद्ध विहार, बुद्ध अनुयायीहरूका लागि आवास, बौद्ध दर्शनमा अधारीत पार्क, केवलकार, शौचालयहरू निर्माण गर्ने र प्रस्ताव क्षेत्रमा दैनिक रूपमा २ हजार भन्दा बढी मानिसहरू आवत जावत गर्ने हुनाले कानूनत यस प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु आवश्यक भएको हो।

लुम्बिनी प्रदेश सरकार वातावरण संरक्षण ऐन २०७७ को दफा ५ को उप दफा (१) बमोजिम प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्नु पूर्व मन्त्रालयबाट त्यस्तो प्रस्तावको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन र प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षणको हकमा कार्य सूची र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको हकमा क्षेत्र निर्धारण र कार्य सूची स्वीकृत गर्नु पर्नेछ भन्ने कानुनी व्यवस्था भए बमोजिम यस प्रस्तावको क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूची मिति २०७८/०८/२७ मा माननीय मन्त्री स्तरबाट स्वीकृत समेत भै सकेको हुँदा उक्त आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने प्रक्रियालाई अगाडी बढाइएको र मिति २०७८/०९/२९ गते बुटवल हिलपार्क परिसरको प्रवेश द्वारमा सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमको आयोजना गरि प्रस्ताव बारे सरोकार राख्ने तथा आयोजना निर्माण स्थल वरिपरि वसोवास गर्ने प्रभावित समुदाय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, महिला एवं पछाडी परे वा पारिएका वर्गहरूको अतिरिक्त आयोजना बारे सरोकार राख्ने तथा आयोजना निर्माण स्थल वरिपरि वसोवास गर्ने महानुभावहरूको उपस्थितीमा प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं कार्यान्वयनको कारणले यस क्षेत्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक एवं सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा के कस्तो सकारात्मक र के कस्तो नकारात्मक प्रभाव पर्ला त्यस्तो नकारात्मक प्रभावहरूलाई के कस्ता उपायहरूको अवलम्बनद्वारा न्यूनीकरण गर्न सकिएला र साथै के कस्ता सकारात्मक प्रभावहरू पर्न जालान र ती सकारात्मक प्रभावहरूलाई के कस्ता उपायहरूको अवलम्बनद्वारा अभिवृद्धि गर्न सकिएला भनि राय सुझाव एवं पृष्ठपोषण लिने कार्य सम्पन्न गरि सरोकारवाला व्यक्ति तथा निकायहरू बाट प्राप्त राय सुझाव एवं पृष्ठपोषणलाई समेत यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा लिपिबद्ध गरिएको छ।

यसरी तयार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई स्वीकृतीको लागि प्रस्तावक निकाय (बुटवल उपमहानगरपालिका नगरकार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल) मार्फत वन वातावरण तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय मुकाम बुटवलमा पेश गरिने छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन मन्त्रालय बाट स्वीकृती भए पश्चात एवं राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको लागि राष्ट्रिय वन क्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७४ बमोजिम नेपाल सरकारबाट वन क्षेत्रको जग्गा प्राप्त गरे पछि विधिवत रूपमा प्रस्ताव कार्यान्वयनमा जानेछ।

निश्कर्षमा प्रस्तावित आयोजनाको कार्यान्वयनबाट प्रसहुने उपलब्धिहरु अतुलनिय, मानवजीवनको लागि अत्यन्त लाभदायक, दीर्घकालिन प्रकृतिका भएको र वातावरणीय क्षेत्रमा पर्न सक्ने सकारात्मक प्रभावहरुलाई अभिवृद्धि गर्न एवं नकारात्मक प्रभावहरुलाई पनि सजिलै व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरण गर्न सकिने देखिएकोले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएका सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनको सुनिश्चितता सहित प्रस्ताव कार्यान्वयनमा लैजान उपयुक्त देखिएकोले सिफारिस गरिन्छ।

प्रस्तावकको प्रतिबद्धता

- यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइएका नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरुको कार्यान्वयन र त्यसको नियमित अनुगमन अनिवार्य रूपमा गरिने छ ।
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा सुझाइए अनुसार विस्तृत परियोजना प्रस्तावलाई परिमार्जन गरिने छ।
- आइपर्ने कुनै पनि समस्या समाधानको निमित्त स्थानीय सरोकारवाला निकायहरुको बिच नियमित रूपमा समन्वय बैठकहरुको आयोजना गरिनेछ।
- रोजगारीको लागि स्थानीयहरुलाई उनीहरुको सीप र दक्षता अनुसार प्राथमिकता दिईनेछ।
- मजदुरहरुको व्यवसायिक स्वास्थ्य र सुरक्षाका लागि निर्माण कम्पनी मार्फत व्यक्तिगत सुरक्षा सामग्रीहरु उपलब्ध गराईने छ ।
- बाल श्रमीकको प्रयोग एवं यौन हिंसाका घटना हुन दिइने छैन।
- पानीको गुणस्तरको नियमित अनुगमन गरिने छ ।
- समग्र क्रियाकलापको अनुगमनको लागि भूगर्भविद, वातावरणविद, वन, आदि विशेषज्ञहरु सम्मिलित अनुगमन टोली निर्माण गरिने छ र नियमित रूपमा अनुगमन गराइनेछ।
- वातावरणीय परिक्षण नियमित रूपमा गरिने छ ।
- वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेख नभएका तथा यस प्रतिवेदनमा आकलन नै नभएका नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरु देखिन आएमा प्रस्तावकले बिज्ञहरु मार्फत वातावरणीय परिक्षण गराइ उनीहरुको सुझाव अनुसार प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरु कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

अनुसुचिहरु

अनुसुचि १-वातावरण प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सार्वजनिक सुनुवाईको सुचना

बुटवल उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बुटवल, रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

लुम्बिनी प्रदेश, रुपन्देही जिल्ला, बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ को संगम स्थलमा रहेको बुटवल हिलपार्क परिसरमा विग बुद्धको मूर्ति (प्रतिमा) एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण गर्न वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन EIA अध्ययनको तन्वर्भन्धा सार्वजनिक सुनुवाईको लागि आह्वान गरिएको सुचना

(प्रकाशित मिति: २०७८/०९/२२)

लुम्बिनी प्रदेश, रुपन्देही जिल्ला बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ को संगम स्थलमा रहेको बुटवल हिलपार्क परिसरको उच्च स्तानबाट बुद्ध दर्शनको प्रचारप्रसार गरी धार्मिक पर्यटनको विकास गर्ने उद्देश्यले उपमहानगरपालिका प्रस्तावक रही बुद्ध दर्शनमा आधारित पार्क निर्माण प्रस्ताव गरिएको छ। स्वीकृत विस्तृत परियोजना प्रस्ताव (IOP) अनुसार उक्त माथि उल्लेखित स्थानमा विग बुद्धको ४२.८ मिटर अग्लो मूर्ति सहित सो संग सम्बन्धित अन्य संरचनाहरू जस्तै बौद्ध विहार तथा बुद्ध अनुयायीहरूको आवास, अध्ययन केन्द्र (विद्यार्जन केन्द्र), बगैचा, पैदल मार्ग, मार्ग, पानी टर्की, बेमनागृह, पार्किंग क्षेत्र, शौचालयहरू, ढल एवं फोहोर प्रशोधन केन्द्र आदि निर्माण गरिनेछ।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA अध्ययनको मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। उक्त मस्यौदा प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिनको लागि वातावरण संरक्षण ऐन, २०७७ तथा नियमावली २०७७, को नियम ४ बमोजिम वातावरणीय सवालबारे राय-सुझाव संकलन गर्ने सार्वजनिक सुनुवाई गर्नुपर्ने भएकोले प्रस्ताव कार्यान्वयन गरिने क्षेत्रका प्रभावित समुदाय महिला, सिमान्तकृत वर्ग, वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, सघ-संस्थाका प्रतिनिधिहरू तथा सरोकारवालाहरू र प्रस्तावक निकायका प्रतिनिधिहरू बीच वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन प्रतिवेदन बारे सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम निम्न मिति, समय र स्थानमा हुने भएकाले सम्बन्धित सबै सरोकारवाला महानुभावहरूको सहभागिताको लागि अनुरोध छ।

प्रस्ताव गर्ने क्षेत्रहरू:
बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ जन्तगत र यसको अन्तर्गतमा पर्ने टोल तथा बस्तीहरू।

सार्वजनिक सुनुवाई हुने मिति, समय र स्थान:
मिति: २०७८/०९/२९ गते, बिहीबार
समय: बिहान ११.०० बजे
स्थान: बुटवल हिलपार्क प्रवेशद्वार।

आयोजक एवं प्रस्तावक बुटवल उपमहानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल, रुपन्देही। फोन: ०७९-२४०११२, ०७९-२४००२४ ईमेल: info@butwalmun.gov.np	परामर्शदाता हृदयन्त फर टिनरी कन्जर्भेशन प्रा लि बन्दागिरी-१३, काठमाडौं। फोन: ९७२७६२०७०७ र ९७२७६१९२२४ ईमेल: hrapodyal@gmail.com/ajasad_hamrot@gmail.com
--	--

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उप-महानगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बुटवल, सप्तरी
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बुटवल, सप्तरी
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

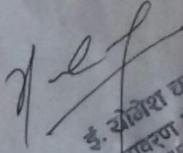
फोन: ०७१-५४०११२, ५४००३५
फ्याक्स: ०७१-५४१२८३
इमेल: info@butwalmun.gov.np

प.सं. २०७८/०७९
च.नं. २५३६

मिति: २०७८/०९/२२

श्री व.ग. तामा - लेखन, सन् २०७८/०७९, बुटवल, सप्तरी, नेपालको निर्देशनालय लुम्बिनी प्रदेश।
श्री डि.मि.प.न. व.ग. कार्यालय सप्तरी, सप्तरी, नेपालको निर्देशनालय, प.सं. १०१।
श्री बुटवल उपमहानगरपालिका, स.सं. ७६७८८, स.सं. १०१, कार्यालय, बुटवल।
श्री सप्तरी जिल्लाको निर्देशनालय, सप्तरी, नेपाल। श्री डि.मि.प.न. व.ग. कार्यालय, प.सं. १०१।
श्री सप्तरी जिल्लाको निर्देशनालय, सप्तरी, नेपाल।
विषय :- सूचना टाँस तथा सार्वजनिक सुनुवाइमा उपस्थिति सम्बन्धमा।

उपरोक्त सम्बन्धमा यस शाखाबाट बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. ४, ६, ७ र ८ स्थित हिलपार्क परिसरमा विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) को कार्य अगाडि बढाइएको छ। सो शिलशिलामा मिति २०७८/०९/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सार्वजनिक सुनुवाइ सम्बन्धि सूचना प्रकाशित गरिएको छ। उक्त सूचना त्यस कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गरि सोको जानकारी दिनुहुनका साथै मिति २०७८/०९/२९ गते विहिवार दिनको ११ बजे बुटवल हिलपार्क प्रवेशद्वारमा हुने सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा उपस्थित भईदिनुहुन अनुरोध छ।

डॉ. योगेश चौधरी
वातावरण इन्जिनियर
IA "Environmental" "A"

योगेश चौधरी
वातावरण इन्जिनियर
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा

अनुसुची २- सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना टाँस गर्न पत्राचार गरीएका निकायहरू

क्र.स.	स्थान
१.	बुटवल उप—महानगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवलको वेबसाईट
२.	बुटवल उप—महानगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय बुटवल
३.	बुटवल उप—महानगरपालिका ४ नं. वडा कार्यालय बुटवल
४.	बुटवल उप—महानगरपालिका ६ नं. वडा कार्यालय बुटवल
५.	बुटवल उप—महानगरपालिका ७ नं. वडा कार्यालय बुटवल
६.	बुटवल उप—महानगरपालिका ८ नं. वडा कार्यालय बुटवल
७.	तिलोत्तमा सव डिभिजन वन कार्यालय मुर्गिया रुपन्देही
८.	सैनामैना सव डिभिजन वन कार्यालय रामनगर रुपन्देही
९.	लुम्बिनी प्रदेश उद्योग वन वातावरण मन्त्रालय मुकाम बुटवल
१०.	वन निर्देशनालय सिद्धार्थनगर भैरहवा रुपन्देही
११.	डिभिजन वन कार्यालय रुपन्देही
१२.	लक्ष्मीनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको कार्यालय बुटवल
१३.	शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको कार्यालय बुटवल
१४.	बुटवल हिलपार्क परिषदको कार्यालयमा सुचना टाँस गरीएको मुचुल्का
१५.	लक्ष्मी माध्यमिक विद्यालय लक्ष्मीनगर बुटवल
१६.	कान्ति उच्च माध्यमिक विद्यालय हाटवजार बुटवल
१७.	तिलोत्तमा माध्यमिक विद्यालय कान्तिपथ बुटवल
१८.	जनता माध्यमिक विद्यालय रामनगर बुटवल

क्र.सं.	नाम पत्र	सं.पत्र पत्र	सं.पत्र
20	अमरा पाई	बिहायरी टोल 6	अमरा
21	गिता विह	पाई संवर्धन	अमरा
22	राधेश्याम कल्याण	नया गिला 5/5/21/19	अमरा
23	लक्ष्मी देवी अर्चाल (नया)	अनामना टोल बुचल-6	अमरा
24	अनामना अर्चाल	पुचल	अमरा
25	नमराज भावागर्भ	पुचल	अमरा
26	पतिव्याख्याली	पुचल	अमरा
27	दिपा सुनाए	बुचल 7	अमरा
28	जोमा शवाली	" "	अमरा
29	विलास प्रभाकरा	" (अनामना-पुचल 2/19)	अमरा
30	मनोर भावली	तिलोत्तमा वन डिभिजिन वन हाउस	अमरा
31	कमल पदवी	" " "	अमरा
32	अनामना अर्चाल	अनामना पुचल 3/19	अमरा
33	मनोर सुनाए	सिपाई (अनामना)	अमरा
34	विष्णु देवी	सिपाई टोल लासरी संवर्धन	अमरा
35	केशरी मोगरी	असिना अर्चाल अनामना	अमरा
36	ए.ए.ए. (अनामना)	अनामना पुचल 2/19	अमरा
37	जगेन्द्र प्र. रेग्मी	MFC, परामर्शदान	अमरा
38	क्युबरा बुचल	बुचल-6 तिलोत्तमा वन डिभिजिन	अमरा
39	अनामना अर्चाल	HILL, सिपाई अनामना	अमरा
40			
41			
42			
43			
44			
45			
46			
47			
48			
49			
50			
51			
52			

सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमका केही तस्विरहरु

सार्वजनिक सुनुवाईको क्रममा टिम लिडर श्री लीलाराज पौडेल

आफ्नो विचार राख्नुहुँदै बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं ४ का अध्यक्ष श्री टंक प्रसाद पराजुली

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

अनुसूची ४- सार्वजनिक सुनुवाईको क्रममा उठेका सवालहरु

तिल प्रसाद न्यौपाने

१. सकेसम्म नकरात्मक असर हुन नदिने
२. शौचालयबाट उत्पादन हुने जैविक फोहोर बाट जैविक ग्याँस उत्पादनका लागि जोडदिनु पर्ने
३. होर्डीङ्ग बोर्ड राख्दा राम्रो हुने
४. अक्सीजन प्रदान गर्ने विरुवा रोपिनु पर्ने
५. स्थानीय ज्ञान सीपको प्रयोग गरिनु पर्ने

दीपा सुनार वडा सदस्य वडा नम्बर ८

१. लैङ्गिक हिंसा तथा यौन हिंसा बढ्न सक्ने भन्ने नकरात्मक प्रभाव रहेकोले यस लाई न्यूनीकरण गर्न बुटवल उपमहानगरपालिकाले तयार गरेको रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्ने भनि प्रतिवेदनमा समावेश गरिनु पर्ने ।
२. बाल श्रम यौन हिंसा न्यूनीकरण सामाजिक शान्ति सुव्यवस्था कायम गरिनु पर्ने

यम बहादुर थापा अध्यक्ष लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह

१. चुरे पहाड आफैमा कमजोर भएकोले संरक्षण पोखरीको वारेमा सोचिनु पर्ने

डम्बर बहादुर गौचन

१. यस क्षेत्रको माटो र ढुङ्गा कमजोर रहेकोले सुन्दर शहर व्यवस्थापन गर्न ध्यान दिइनु पर्ने
२. यस्तो ठूलो संरचना यस क्षेत्रको लागि कतिको उपयुक्त होला सोचिनु पर्ने

नारायण प्रसाद घिमिरे

अध्यक्ष शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

१. हालको भौगोलिक अवस्थाको वारेमा प्रतिवेदनले समेट्नु पर्दछ
२. बुटवल हिलपार्क परिषद शिवनगर सामुदायिक वन लक्ष्मीआदर्श सामुदायिक वन वन सम्बन्धी सबै निकायहरु लगायत सबै सरोकारवालाहरुको आ-आफ्नो भूमिका प्रतिवेदनमा समेटिन आवश्यक छ ।

ठाकुर प्रसाद आचार्य बुटवल हिलपार्क व्यवस्थापन परिषद

१. हामिलाई विकास चाहिएकै छ । विकास र विनास संग सँगै जोडिएर आउने भएकोले यसलाई व्यवस्थापन गरेर अगाडी बढ्ने हो । अध्ययन प्रतिवेदनले धेरै बिषयलाई समेटेको

पाइयो । नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका लागि सुझाइएका सबै उपायहरू अवलम्बन गरिनु आवश्यक छ ।

२. सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरी समन्वय बढाईनु पर्ने

३. यहाँका वासिन्दा सबै मिलेर सुझाव दिंदै गर्नु पर्ने

गोमा ज्वाली वडा सदस्य वडा नम्बर ८ बुटवल उपमहानगरपालिका

१. संरचनालाई कसरी सबै मिलेर मजबुत बनाउन सकिन्छ सो बारेमा सोचिनु पर्ने

राधेश्याम श्रेष्ठ

१. चुरे संवेदनशिल भएकोले कसैले दखल नपुग्ने गरी निर्माण कार्य गरीनु पर्ने

२. पछि बनेको सामुदायिक वनलाई पनि यो अभियानमा सामेल गराइनु पर्ने

नन्दकिशोर ढकाल उपाध्यक्ष बुटवल हिलपार्क परिषद

१. हाम्रो विरोध छैन तर संरचनाले थप जोखिम सृजना नगरोस्

मोतीलाल रिजाल भूगर्भविद परामर्शदाता

१. पारिस्थितिकिय प्रणाली वातावरणीय कुरा भएको र यसमा सम्लग्न विज्ञहरूले बडो सुझबुझको साथ आफ्नो दक्षता अनुभव र विज्ञतालाई भरपुर प्रयोग गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । प्रतिवेदनमा सुझाइएका प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको निसर्त रूपमा अवलम्बन गरिएमा निश्चयपनि वातावरणीय जोखिम कम गर्न सकिन्छ । वातावरण र पारिस्थितिकिय प्रणाली सँग सँगै आउने र परिपुरक पनि भएकोले सँग सँगै अगाडी बढाईनु पर्दछ ।

२. चुरे क्षेत्रको माटो र पानीको सही एवं उचित व्यवस्थापन जरूरी हुन्छ ।

३. निर्माण गरिने सबै संरचनाहरूको लोड कम हुने गरी निर्माण गर्न सुझाइएको छ

४. वर्षा यामको पानीको भेललाई व्यवस्थापन गर्दै सुरक्षित तवरले निकास दिनु पर्दछ

५. प्रतिवेदनमा सुझाइएका प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनु अत्यन्तै जरूरी छ ।

योगेश चापागाईं वातावरण ईन्जिनियर बुटवल उपमहानगरपालिका

१. DPR र EIA प्रतिवेदनको तारताम्य मिलाएर अगाडी बढाईनेछ ।

टंक प्रसाद पराजुली अध्यक्ष वडा नं ४ बुटवल उपमहानगरपालिका

१. यो एउटा महत्वाकांक्षी योजना भएकोले यसलाई अगाडी बढाउन सबैको साथ सहयोगको आवश्यकता पर्दछ ।

२. योगा आत्मज्ञान तालिम आदि खाना कोठा आदिको संयोजन गरी बनाइने छ ।

३. यस परियोजना निर्माण गर्दा वजन बढी हुन सक्ने भएकोले हलुका पदार्थको प्रयोग गरी वनाइनेछ । यस कार्यमा प्राविधिकहरुको पनि सहयोग प्राप्त हुनेछ ।

४. महत्वाकांक्षी कार्यक्रमलाई सबैको सहयोग होस् भन्ने हाम्रो चाहाना छ ।

अनुसूची ५ -पानीको नमूना संकलन फाराम

मुम्बिनी प्रदेश सरकार वातावरण संरक्षण विधमावली २०७७ को
अनुसूची - १६
नियम २० को उप नियम २) संग सम्बन्धित
नमूना संकलन फारामको ढाँचा

१. नमूना विवरणः
 १.१ नमूनाको प्रकृति: खुला खोलाको कल्लुको पानी
 १.२ नमूनाको परिमाण: १ लि.
 १.३ नमूनाको स्थान: भालुखोला
 १.४ संकलन मिति र समय: २०७८/१०/१० दिनेको गुरु १२:३० बजे
 १.५ मानविय उपसर्जन हो अथवा सम्बन्धितको विवरण: -
 २. स्थल विवरणः
 २.१ जि.पि.एसः
 क. अक्षांस: ०२५-५९-३०
 ख. देशान्तर: ८६-२९-३
 ग. अन्तिम्युङ/उचाइ: ४३५ म.
 २.२ ठेगानाः
 क. जिल्ला: सुनसरी
 ख. गाँउ/नगर: सुनसरी उपमहानगरपालिका र देवदह नगरपालिकाको
 ग. वडा/टोल: ०१ क्षेत्र विमानतल जय पुरी
 २.३ पार कित्लाः
 क. उत्तर: राप्तिखोला ०१ क्षेत्र (खानी पार्को)
 ख. दक्षिण: ०१ क्षेत्र
 ग. पूर्व: ०१ क्षेत्र
 घ. पश्चिम: ०१ क्षेत्र
 २.४ नमूनाको स्रोत किन्दु: भालुखोलाको वगिरहेको पानी

३. वातावरणीय विवरणः
 ३.१ वायुको तापक्रमः
 ३.२ वायुको गति र दिशा: दुबै पश्चिम बाए फ्रंट कि देखि आएको
 ३.३ आर्द्रता:
 ३.४ क्षेत्रमा विगत ३ दिन भित्र वर्षा भए नभएको: वर्षा भएको (२०७८/१०/८ को)
 ३.५ तथ्याङ्कका स्रोतहरु: फिस्ट/सुनसरी क्षेत्रमा प्रचलित अनुभविक

३.३ आयुतः

३.४ क्षेपणः विगत ३ दिन भिन्न वर्षा अप नभएकः *विश्वेदेवकी भएकी (२०७८/१०/८ जेठे)*

३.५ तथाएकएक खेतहरः

४ रोहवरको विवरणः

१. नामः *रविन्द्रर खडपुर् मेचले* २. नामः *मिन खडपुर् मगर*

दस्तखतः *[Signature]*

दस्तखतः *मिन*

आवदताः *विश्वेदेवकी सामुदायिक खेत*

आवदताः *विश्वेदेवकी सामुदायिक खेत*

फोन नः *९९४१०९११३२*

फोन नः *-*

३. नामः *रविन्द्रर खडपुर् मेचले* ४. नामः *प्रवेशा पानीस*

दस्तखतः *[Signature]*

दस्तखतः *[Signature]*

आवदताः *विश्वेदेवकी सामुदायिक खेत*

आवदताः *विश्वेदेवकी सामुदायिक खेत*

फोन नः *९९४९१४९४०६*

फोन नः *९९६६३६९६२०*

इति सम्बत २०७८ साल प्रथम महिनाको १० गते रोज २ मा शुभम

प्राप्त नतिजा

शांकरनगर मूल

Regd. No. 237/2066/067 PAN No. 303780164

Shankarnagar Water Experiment Laboratory
Shankarnagar-3, Rupandehi Tel.: 071-437986
Water Analysis Report Mob.: 9847304541
(Physical, Chemistry Microbiological) Date: 26/8/10/12

Name and address: *Aila Raj Paudel (Handy for Greenery Co.)*
Batch No: *P. P. D. Kathmandu*
Water Source: Surface/Deep Boring/Hand Pump/Well/Other
Lab No.: Depth :

Class	S.N.	Parameter	Unit	Maximum Concentration Limit	Observed Value
Physical	1.	Color	TCU	5 (15)	
	2.	Odour			
	3.	pH		6.5 - 8.5	7.6
	4.	Temperature			18°C
	5.	Turbidity	NTU	5 (10)	
	6.	T.D.S.	mg/l	1000	
	7.	Electrical Conductivity	mc/cm	1500	
Chemical	8.	Iron	mg/l	0.3	0.1 ml
	9.	Fluoride	mg/l	0.5-1.5	0.71 ml
	10.	Phosphorus	mg/l		
	11.	Total Hardness	mg/l	500	
	12.	Ammonia NH ₃ +	mg/l	1.5	
	13.	Chloride	mg/l	250	
	14.	Nitrate NO ₃ +	mg/l	50	
	15.	Arsenic	mg/l	0.05	None
	16.	Sulphate	mg/l	250	25 ml
	17.	Calcium	mg/l	200	
Micro-Biological	18.	FRC	mg/l	0.1-0.2	
	19.	Total Coliform	CFU/100ml	0	Not detected
	20.	E Coli	CFU/100ml		

Comments : *Testing paramas find.*

[Signature] Lab Technician
Lab Incharge

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

जलुके खोलामा रहेको पानीको गुणस्तर जाँचको लागि लिइएको नमूनाको फाराम र प्राप्त नतिजा

लुम्बिनी प्रदेश सरकार वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ को
अनुसूची - १६
(नियम २० को उप नियम (२) संग सम्बन्धित)
नमूना संकलन फारमको ढाँचा

१ नमूना विवरणः
१.१ नमूनाको प्रकृति: मुक्तको खोलामा पानी
१.२ नमूनाको परिमाण: १ लि.
१.३ नमूनाको स्थल: जलुकेडाँडा मुल
१.४ संकलन मिति र समय: २०७८/१०/१० गते विहान ८:३० बजे
१.५ मानविय उत्सर्जन हो भने संबन्धितको विवरण:

२ स्थल विवरणः
२.१ जि.पि.एस.
क. अदांस: ०७४५४२२
ख. देशान्तर: ३०६२७९०
ग. अल्टिच्युड/उचाइ: ५१० m
२.२ ठेगाना:
क. जिल्ला: रुपन्देही
ख. गाँउ/नगर: सुक्कल उपमहानगरपालिका
ग. वडा टोल: सिक्कलगाँव सा.का
२.३ चार किल्ला:
क. उत्तर: जुम्ले
ख. दक्षिण: सिक्कलगाँव सा.का
ग. पूर्व: सिक्कलगाँव " "
घ. पश्चिम: रुपन्देही
२.४ नमूनाको स्रोत विन्दु:
क. जलुकेडाँडामा रहेको पानीको मूल

३ वातावरणीय विवरणः
३.१ वायुको तापक्रम: इक
३.२ वायुको गति र दिशा: पछिमा तर्फबाट पूर्व तर्फ बहिरको अवस्था।

३.३ आदता:

३.४ क्षेत्रमा विगत ३ दिन भित्र वर्षा भए नभएको: हिउँदे वर्षा भएको (२०७८/१०/८
जेठ)

३.५ तथाइकका स्रोतहरू:

४ रोहवरको विवरण:

१. नाम: रवकुण्ड बहादुर नेपाती २. नाम: जित बहादुर प्रजरा

दस्तखत:

दस्तखत: जित

आवदता: शिवनगर सामुदायिक वन

आवदता: शिवनगर सामुदायिक वन

फोन न: ९८४१०९११३२

फोन न: -

३. नाम: रौत बहादुर नेपाती ४. नाम: प्रवेश पाण्डे

दस्तखत:

दस्तखत:

आवदता: शिवनगर वी.ए.डी.एम.

आवदता: वन प्राधिकरण

फोन न: ९८४९१४९४०६

फोन न: ९८६६३६९६९०

इति सम्मत २०७८ साल फागुन महिनाको १० गते रोज २ मा शुभम

जलकुशुल.

Regd. No. 237/2066/067

PAN No. 303780164

Shankarnagar Water Experiment Laboratory

Shankarnagar-3, Rupandehi

Tel.: 071-437986

Water Analysis Report

Mob.: 9847304541

(Physical, Chemistry Microbiological) Date :

Name and address

Sita Raj Paudel (Hand for Group)

Batch No.

Water Source: Surface/Deep Boring/Hand Pump/Well/Other

Lab No. *177*

Depth :

Class	S.N.	Parameter	Unit	Maximum Concentration Limit	Observed Value
Physical	1.	Color	TCU	5 (15)	
	2.	Odour			
	3 ✓	pH		6.5 - 8.5	<i>7.5</i>
	4 ✓	Temperature			<i>17°C</i>
	5	Turbidity	NTU	5 (10)	
	6.	T.D.S.	mg/l	1000	
	7.	Electrical Conductivity	mc/cm	1500	
Chemical	8 ✓	Iron	mg/l	0.3	<i>0.1 ml</i>
	9 ✓	Fluoride	mg/l	0.5-1.5	<i>0.69 ml</i>
	10	Phosphorus	mg/l		
	11	Total Hardness	mg/l	500	
	12	Ammonia NH ₃ ⁺	mg/l	1.5	
	13	Chloride	mg/l	250	
	14	Nitrate NO ₃ ⁺	mg/l	50	
	15 ✓	Arsenic	mg/l	0.05	<i>nil</i>
	16 ✓	Sulphate	mg/l	250	<i>26 ml</i>
	17	Calcium	mg/l	200	
	18	FRC	mg/l	- 0.1-0.2	
Micro-Biological	19 ✓	Total Coliform	CFU/100ml	0	<i>Not detected.</i>
	20	E Coli	CFU/100ml		

Comments : *Testing parameters find.*

[Signature]
Lab Incharge

अनुसूची ६

बुउमनपा ४ ६ ७ र ८ नं वडाकार्यालयहरु बुटवल हिलपार्क परिषद एवं सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुबाट प्राप्त सुझावहरु तथा सिफारिस पत्र

१- बुउमनपा ७ नं वडा कार्यालयबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

प.सं. २०७८/०७९
च.नं. १२९०

बुटवल उप-महानगरपालिका
वडा नं. ७ को कार्यालय
बुटवल, रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मिति: २०७८/१०/२३

श्री बुटवल उपमहानगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवल, रुपन्देही।

बिषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे।

प्रस्तुत बिषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवलबाट मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशितसात(७) दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७८/९/२२ मा सोहि राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाइ लगायत वातावरणीय अध्ययनकोप्रक्रियामा सहभागी भएर बिभिन्न महानुभावहरुले दिनुभएको सुझाव तथा पृष्ठपोषण एवं भूगर्भ विद र अन्य विज्ञहरुको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटी तयार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित सार वस्तुको जानकारी पाउने अवसरमिति २०७८/९/२९ गते बुटवल हिलपार्क प्रवेशद्वारमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा प्राप्त भयो । बुटवल हिलपार्क परिसरको उच्चभागमा निर्माण हुने बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको निर्माण एवं संचालनको कारण त्यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने देखिन्छ।

क सकारात्मक प्रभावहरु:

- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- धार्मिक एवं साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर
- धार्मिक एवं साँस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपासनाको कारण मनिसहरुमा स्वास्थ्य जीवन शैलि अप्नाउने अवसर
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा वृद्धि
- भूमी वा जग्गा विकासका अवसरहरु र जमिनको मूल्यमा वृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक सुविधाहरुको पहुँचमावृद्धि
- स्थानीय वासिन्दाहरुको लागि रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यपारीकरणको अवसर
- क्षतिपूर्ति बक्षारोपण तथा एवं अन्य सजावटका विरुवाहरुको रोपणले बोट विरुवाहरुको संख्यामा वृद्धि।

फोन: ०७९-४४४००९ इमेल: butwalsubmetro7@gmail.com वेब साइट: www.butwalmun.gov.np

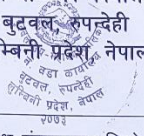
कमल प्रतीप थापा
वडा अध्यक्ष

बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उप-महानगरपालिका
बडा नं.७ को कार्यालय
बुटवल उपमहानगरपालिका
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प.सं. २०७८/०७९
च.नं. १२९०

- तिनै तहका सरकारहरूको राजस्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरूमा बृद्धि
- समग्ररूपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाइमा बृद्धि
- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व वहनमा थप योगदान
- आयस्रोत बृद्धिका बैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- सरकारी सेवामा बृद्धि
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियता सहभागितामा बृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरू

- बसाइ सराइ एवं जनसंख्या बृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना
- वायु एवं ध्वनि प्रदूषण
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप
- शान्ती सुरक्षा संबन्धी सवाल: श्रमिक र स्थानीय बिच झैझगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी हुनेहुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरू:

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघ संस्था एवं समुदाय संगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सिमित रूपमा भौतिक, जैविक, सामाजिक ,आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका वस्ती तथा

फोन: ०७१-४४४००९

ईमेल: butwalsubmetro7@gmail.com

वेब साइट: www.butwalmun.gov.np

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उप-महानगरपालिका
वडा नं. ७ को कार्यालय
बुटवल उपमहानगरपालिका
लुम्बिनी प्रदेश नेपाल

प.सं. २०७८/०७९
च.नं. १२५०

बुटवल, रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल
२०७३

सिङ्गो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुने, हिलपार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिकसुविधा सम्पन्न पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुने, मानव शरिर तथा मानव मस्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन विपासना, ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्ने तथा शान्त जीवनशैली अपनाउनको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्ने मद्दत पुग्ने छ। यसको अलावा धार्मिक पर्यटनको विकासको साथै स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि हुने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना गर्दैन जसको समाधानको कुनै उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन दुवै चरणको लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएको उपायहरू उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको सबै सरोकारवाला निकायहरूले अपनाएको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्।

यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको साथै वर्षातको भेल लाई पाईप द्वारा निकास दिई खनिएको माटो बग्ने नदिने जस्ता उपायहरूलाई अवलम्बन गर्ने गरि स्वीकृत गर्न मनासिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्ने सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा वृद्धि ल्याउन सकिने देखिएकोले सोहि अनुसार सिफारिस गरिएको छ।

कमल प्रताप थापा
अध्यक्ष

फोन: ०७१-४४४००९

इमेल: butwalsubmetro7@gmail.com

वेब साइट: www.butwalmun.gov.np

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

२- बुडमनपा ६ नं वडा कार्यालयबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

बुटवल उपमहानगरपालिका
६ नं. वडा कार्यालय
बुटवल, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

फोन :- ०३१-२२२२००६
इमेल - butwalsubmetro6@gmail.com
वेबसाइट www.butwalmun.gov.np

मिति: २०७५/१०/२३

श्री बुटवल उपमहानगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवललुम्बिनी।

विषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको छरे।

प्रस्तुत विषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवलबाट मिति २०७५/१०/२३मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशितसहित २२१ दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७५/१०/२३मा सोही राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुझाव लगायत अध्ययनकोबिभिन्न धारणा २२/५ सहभागी अरु बिभिन्न महानुभावहरूले दिनुभएको सुझाव तथा पृष्ठपोषण एवं भुटानी विद र अन्य विनहरको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटी तयार गरिएको कलावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित सार वस्तुको जानकारी पाउने अवसर प्राप्त भयो । बुटवल हितफले परिसरको उचाइसम्बन्धी निर्माण हुने बिन बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको कारण यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको कलावरणीय प्रभाव पर्ने सक्ने देखिन्छ ।

क. सकारात्मक प्रभावहरू

- सरकारी सेवामा बृद्धि
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपत्तिलाग्नको कारण मनिहाहरूमा स्वास्थ्य जीवन रीति अपनाउने अवसर
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्धनको अवसर
- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- सामाजिक सद्व्यव अभिवृद्धिको अवसर
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा बृद्धि
- भूमी वा जग्गा विकासको अवसरहरू र जमिनको मूल्यमा बृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा बिभिन्न शक्ति सुविधाहरूको पहुँचबृद्धि
- स्थानीय क्षतिबिहाहरूको श्रान्ति रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको ब्यवहारिकरणको अवसर
- क्षतिपूर्ति बृक्षारोपण तथा एवं अन्य सजावटको बिस्वाहरूको रोपणले बोट बिस्वाहरूको संरक्षामा बृद्धि।
- तिनी त्हरका सरकारहरूको राजस्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरूमा बृद्धि
- समवस्थामा आयोजना परिसरको कलावरण एवं सरसफासुखमा बृद्धि

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उपमहानगरपालिका

६ नं. वडा कार्यालय
बुटवल, रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प.सं. ०७८/०७९
च.न ६८०

फोन :- ०७९-४४४७०८
इमेल- butwalsubmetro6@gmail.com
वेबसाइट www.butwalmun.gov.np

- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व वहनमा थप योगदान
- आयस्रोत बृद्धिका बैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियतार सहभागितामा बृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरू

- बसाइ सराई एवं जनसंख्या बृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना
- वायु एवं ध्वनि प्रदूषण
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप
- शान्ती सुरक्षा संबन्धी सवाल: श्रमिक र स्थानीय बिच झैझगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी हुनेहुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरू:

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघ संस्था एवं समुदाय संगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो। प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सिमित रूपमा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका वस्ती तथा सिङ्गो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुनेहिलपार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारीत आधुनिक , पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुनेमानव शरिर तथा मानव मष्तिष्कमा देखापर्ने , ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा ,शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन विपासना,विकारलाई कम गर्न सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्ने तथा शान्त जीवनशैलि अप्नाउनको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्ने छ।यसको अलवा धार्मिक पर्यटनको विकासको साथै स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधिहरूमा पनि बृद्धि हुने देखिन्छ।

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उपमहानगरपालिका

६ नं. वडा कार्यालय
बुटवल, स्यान्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प.सं. ०७८/०७९
च.नं. ६८०

फोन :- ०७९-५४४७०८
इमेल:- butwalsubmetro6@gmail.com
वेबसाइट www.butwalmun.gov.np

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना गर्दैन जसको समाधानको उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन चरणको लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएको सबै उपायहरू उपयुक्तवस्तुपरक, र व्यवहारिक लागू छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सबै सरोकारवाला निकायहरूले अपनाएको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्। यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरि स्वीकृत गर्न मनासिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्न सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा बृद्धि ल्याउन सकिने देखिएकोले सोहि अनुसार सिफारिस गरिएको छ।

बडा अध्यक्ष
जगदीश चन्द्र आचार्य
बडा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

३- बुउमनपा ढ नं वडा कार्यालयबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

बुटवल उपमहानगरपालिका

ढ नं. वडा कार्यालय

बुटवल, रुपन्देही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

फोन : ०७१-२३४७१०
E-mail: butwalsubmetro8@gmail.com
Web: www.butwalmun.gov.np

प.सं. ०७८/०७९
च.नं. ११८२

मिति: २०७८/१०/२३

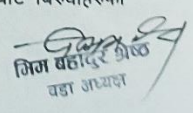
श्री बुटवल उपमहानगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवल, रुपन्देही।

बिषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे।

प्रस्तुत बिषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवलबाट मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशितसात (७) दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७८/९/२२ मा सोहि राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाइ लगायत अध्ययनकोबिभिन्न चरणमा सहभागी भएर बिभिन्न महानुभावहरूले दिनुभएको सुझाव तथा पृष्ठपोषण एवं भूगर्भ विद र अन्य विज्ञहरूको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटेी तयार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित सार वस्तुको जानकारी पाउने अवसर प्राप्त भयो । बुटवल हिलपार्क परिसरको उच्चभागमा निर्माण हुने बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको कारण यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने देखिन्छ।

क सकारात्मक प्रभावहरू:

- धार्मिक एवं साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर
- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- धार्मिक एवं साँस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपासनाको कारण मनिसहरूमा स्वास्थ्य जीवन शैलि अप्नाउने अवसर
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा बृद्धि
- भूमी वा जग्गा विकासका अवसरहरू र जमिनको मूल्यमा बृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा बिभिन्न भौतिक सुविधाहरूको पहुँचमाबृद्धि
- स्थानीय वासिन्दाहरूको लागि रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यपारीकरणको अवसर
- क्षतिपूर्ति बृक्षारोपण तथा एवं अन्य सजावटका बिरुवाहरूको रोपणले बोट बिरुवाहरूको संख्यामा बृद्धि।

मिना बहादुर श्रेष्ठ
वडा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

प.सं. ०७८/०७९
च.नं.

बुटवल उपमहानगरपालिका

८ नं. वडा कार्यालय

बुटवल उपमहानगरपालिका
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

फोन : ०७९-४३४७१०
E-mail: butwalsubmetro8@gmail.com
Web: www.butwalmun.gov.np

- तिनै तहका सरकारहरूको राजश्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सरकारी सेवामा बृद्धि
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरूमा बृद्धि
- समग्ररूपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाइमा बृद्धि
- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व वहनमा थप योगदान
- आयस्रोत बृद्धिका बैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियतार सहभागितामा बृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरू

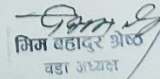
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- बसाइ सराइ एवं जनसंख्या बृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना
- वायू एवं ध्वनि प्रदुषण
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप
- शान्ती सुरक्षा संबन्धी सवाल: श्रमिक र स्थानीय बिच झैझगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी हुनेहुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरू:

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका बिभिन्न संघ संस्था एवं समुदाय संगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सिमित रूपमा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका

गिता बहादुर भण्डारी
वडा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

प.सं. ०७८/०७९,
च.नं.

बुटवल उपमहानगरपालिका

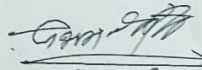
८ नं. वडा कार्यालय

बुटवल, सर्पन्दीही
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

फोन : ०९१-५३१७९०
E-mail: butwalsubmetro@gmail.com
Web: www.butwalmun.gov.np

वस्ती तथा सिङ्गो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुने, हिलपाकेलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिक पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुने, मानव शरिर तथा मानव मष्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन विपासना, ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्न तथा शान्त जीवनशैलि अप्नाउनको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्ने छ। यसको अलवा धार्मिक पर्यटनको विकासको साथै स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधिहरूमा बृद्धि हुने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना हुने छैन जसको समाधानको कुनै उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन दुबै चरणको लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएको उपायहरू उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सबै सरोकारवाला निकायहरूले अप्नाएको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्। यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरि स्वीकृत गर्न मनासिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्न सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा बृद्धि ल्याउन सकिने देखिएकोले सोहि अनुसार सिफारिस गरिएको छ।

२०७८/१०/२२

निर्मल बहादुर श्रेष्ठ
वडा अध्यक्ष

४- बुडमनपा ४ नं वडा कार्यालयबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

बुटवल उप-महानगरपालिका

४ नं वडा कार्यालय

बुटवल, रुपन्देही

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प.सं. ०७८/०७९
च.नं. ८०८

फोन नं. ०७७५४४५५५
Email: butwalsubmetro4@gmail.com

मिति : २०७८/१०/२३

बुटवल उप-महानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बुटवल, रुपन्देही

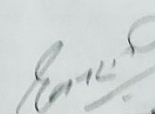
विषय : रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे ।

प्रस्तुत विषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवलबाट मिति २०७८/०३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सात (७) दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७८/०९/२२ मा सोही राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाईको सूचना अनुसार बुटवल हिल्पाक परिषदको प्रवेशद्वारमा मिति २०७८/०९/२९ मा आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाईको क्रममा प्रभावित क्षेत्रमा बसोबास गर्ने व्यक्ति, संघसंस्था, समुदायले उठाएका सवालहरु र दिइएका सुझावहरु एवं भूगर्भ विव र अन्य विज्ञहरुको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटेी तथार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सारांश पढीबन्धी सुनियो । बुटवल हिल्पाक परिषदको उच्चभाग/चुचुरीमा निर्माण गरि सञ्चालन हुने विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण एवं सञ्चालनका कारण यस क्षेत्रको समग्र वातावरणको क्षेत्रमा निम्नानुसारको सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव पर्न जाने आकलन गरिएको छ ।

क सकारात्मक प्रभावहरु :

- भूमि वा जग्गा विकासका अवसरहरु र जमिनको मूल्यमा बृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक सुविधाहरुको पहुँचमा बृद्धि
- स्थानीय बासिन्दाहरुको लागि रोजगारीको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यापारीकरणको अवसर
- क्षतिपूर्ति वृशारोपण तथा अन्य सजावटका विरुवाहरुको रोपणले बोट विरुवाहरुको संख्यामा बृद्धि ।
- सरकारी सेवामा बृद्धि
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपासनाको कारण मानिसहरुमा स्वास्थ्य जीवन शैली अपचाउने अवसर
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर
- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- तिनै तहका सरकारहरुको राजश्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरुमा बृद्धि

कमशा :

दत्त प्रसाद पराजुली
महा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

बुटवल उप-महानगरपालिका

४ नं. वडा कार्यालय

बुटवल, लुम्बिनी प्रदेश,
नेपाल

प.सं. ०७८/०७९
च.न

फोन नं. ०७९५४४७०६

Email: butwalsubmetro4@gmail.com

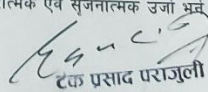
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा वृद्धि
 - समय रुपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाईमा वृद्धि
 - स्थानीय तहको सामाजिक उत्तरदायित्व वहनमा थप योगदान
 - आयश्रोत वृद्धिका वैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
 - वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
 - वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियता र सहभागितामा वृद्धि
- ख नकारात्मक प्रभावहरू**
- वायु एवं ध्वनी प्रदूषण
 - भू-आकृतिमा परिवर्तन
 - फोहरमैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाँप
 - शान्ति सुरक्षा सम्बन्धि सवाल : श्रमिक र स्थानीय बीच भ्रैभगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना
 - बसाई सराई एवं जनसंख्या वृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाँप
 - प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी हुने हुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरू :

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्न जाने सम्भावित वातावरणीय प्रभाव आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघसंस्था एवं समुदाय सँगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा सिमित रुपमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको सञ्चालनले प्रभावित क्षेत्रका वासिन्दा, वरिपरिका वस्ती तथा सिंगो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट स्थानीयहरूलाई रोजगारीको अवसर प्राप्त हुने, हिलपार्क परिसर बृद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिक पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रुपमा विकास हुने, मानव शरिर र मानव मस्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्ने, शारिरीक तथा मानसिक शिथिलता हटाउन विपासना, ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा सकारात्मक एवं सजनात्मक उर्जा भर्ने तथा शान्त क्रमशः

टंक प्रसाद पराजुली
वडा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

१७४

बुटवल उप-महानगरपालिका

४ नं वडा कार्यालय

बुटवल, सप्तरी

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

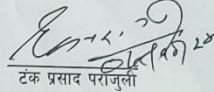
प.सं. ०३८-०७९
च.न.

फोन नं. ०७९५४४७०६

Email: butwalsubmetro4@gmail.com

जीवनशैली अपनाउन मद्दत पुग्ने, बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट धार्मिक पर्यटनको विकास गर्न तथा प्रस्तावक निकाय बुटवल उपमहानगरपालिकाले यस आयोजनाबाट अपेक्षा गरेको समग्र उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्ने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं सञ्चालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणको क्षेत्रमा समाधान नै गर्न नसकिने त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना हुने देखिदैन। निर्माण तथा सञ्चालन दुवै चरणका लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निमित्त सुझाइएका उपायहरु उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक देखिन्छन्। सार्वजनिक सुनुवाइको क्रममा उपस्थित महानुभावहरुले दिनु भएको सुझाव तथा पृष्ठपोषणलाई पनि प्रतिवेदनमा लिपिबद्ध गरिएको छ। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको यस प्रतिवेदनमा सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरुलाई सबै सरोकारवाला निकायहरुले आ-आफ्नो स्तरबाट समन्वय गरेको खण्डमा वातावरणीय असरहरु कम हुनेछन्। यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरु अवलम्बन गर्ने गरी प्रतिवेदन स्वीकृत गर्न मनासिब देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयनका चरणमा देखापर्ने सक्ने केहि वातावरणीय असरहरुलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणबाट प्राप्त हुने सुझावलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरुमा वृद्धि ल्याउन र नकारात्मक प्रभावहरुलाई कम गर्न सकिने हुँदा आयोजनालाई कार्यान्वयनमा लैजान उपयुक्त हुने देखिएकोले सिफारिस गर्दछु।

टेक प्रसाद पराजुली
वडा अध्यक्ष
टेक प्रसाद पराजुली
वडा अध्यक्ष

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

१७५

५-शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

फोन नं.: ०७१-५०२४६५

पत्र संख्या : ३७८/१०९
घलानी नम्बर : ३०

श्री शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

बुटवल -७, रुपन्देही

मिति: २०७८/१०/१८

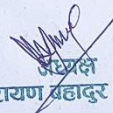
श्री बुटवल उपमहानगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवल, रुपन्देही।

बिषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे।

प्रस्तुत विषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बुटवलद्वारा हिलपार्क परिसरको उच्चभागमा बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाहरूनिर्माण गर्ने लक्ष्य राखि सो को वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन /अध्ययनको क्रममा प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा उक्त क्षेत्रमा के कस्तो नकारात्मक एवं सकारात्मक वातावरणीय प्रभाव पर्न जान्छ र उक्त सकारात्मक प्रभावहरूलाई कसरि बढाउन सकिन्छ र नकारात्मक प्रभावहरूलाई के कस्ता उपायहरू अप्राइ न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ आफ्नो राय सुझाव लिखित रूपमा उपलब्ध गराउन प्रभावित क्षेत्रमा वसोवास गर्ने र यस सम्बन्धमा सरोकार राख्ने व्यक्ति तथा समुदाय एवं संघ संस्थाहरूलाई मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशितसात (७) दिने सार्वजनिक सूचना मार्फत आव्हत गरिएको र उक्त सूचना अनुसार प्राप्तसुझाव एवं भूगर्भ विद् र अन्य विज्ञहरूको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटी तयार गरिएको मस्यौदा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनको सारांश मिति २०७८/९/२२ मा सोहि राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना अनुसार बुटवल हिलपार्क परिसरको प्रवेशद्वारमा मिति २०७८/९/२९ मा आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममार्फत जानकारी प्राप्त गरियो।वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा समेटिएका रसार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमकोक्रममा उपस्थित महानुभावहरूले उठाउनुभएका सवाल र दिनुभएको सुझाव अनुसार प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा यस क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा निम्नानुसारको सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव पर्न जाने अनुमान गरिएको छ।

क सकारात्मक प्रभावहरू:

- भूमी वा जग्गा विकासका अवसरहरू र जमिनको मूल्यमा वृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक सुविधाहरूको पहुँचमावृद्धि
- स्थानीय वासिन्दाहरूको लागि रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यपारीकरणको अवसर

नारायण बहादुर धिमिरे

E-mail :shivnagarcomforest@gmail.com

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

फोन नं.: ०७१-५०२४६५

श्री शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

बुटवल -७८६११ रूपन्देही

पत्र संख्या :

चलानी नम्बर :

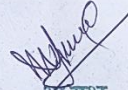
- क्षतिपूर्ति बुझाउने तथा एवं अन्य सजावटका विस्थाहरूको योगदानले वोट विस्थाहरूको संख्यामा बृद्धि।
- सरकारी सेवामा बृद्धि
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपासनाको कारण मनिसहरूमा स्वास्थ्य जीवन शैलि अप्राउने अवसर
- धार्मिक एवं सांस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर
- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- तिनै तहका सरकारहरूको राजस्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरूमा बृद्धि
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा बृद्धि
- समग्ररूपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाइमा बृद्धि
- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व बहनमा थप योगदान
- आयस्रोत बृद्धिका बैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियतार सहभागितामा बृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरू

- वायू एवं ध्वनि प्रदुषण
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप
- शान्ती सुरक्षा संबन्धी सवाल: श्रमिक र स्थानीय बिच झैझगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना
- बसाइ सराई एवं जनसंख्या बृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी देखिएको हुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरू:

अध्यक्ष
नारायण बहादुर घिमिरे

E-mail :shivnagarcomforest@gmail.com

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

फोन नं.: ०७१-५०२४६५

श्री शिवनगर सामुदायिक वन उपमोक्ता समूह

पत्र संख्या :
चलामी नम्बर :

बुटवल - ७८३११ रूपन्देही

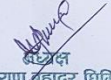

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । वातावरणीय प्रभाव अध्ययन

प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघ संस्था एवं समुदायसंगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा सिमित असर पर्नजाने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका वस्ती तथा सिङ्गो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुने, हिलपार्क थप व्यवस्थित हुने, बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिक पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुने, मानवशरीर तथा मानव मस्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन विद्यासना, ध्यान एवं व्यायाम जस्ता क्रियाकलापहरूको आयोजना गरिनाले मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्ने तथा शान्त जीवनशैली अप्राप्तको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्नुका साथै धार्मिक पर्यटनको विकास हुने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना गर्दैन जसको समाधानको उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन दुवै चरणकोवागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएका उपायहरू उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सबै सरोकारवाला निकायहरूले आ आफ्नो स्तरबाट सम्बोधन गरेको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्। यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ । तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरि स्वीकृत गर्न मनासिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्ने सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय

नारायण बहादुर घिमिरे

E-mail : shivnagarcomforest@gmail.com

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

१७८

फोन नं.: ०७१-५०२४६५

श्री शिवनगर सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

पत्र संख्या :

बुटवल १९, रुपन्देही

चलानी नम्बर :

सम्पत्तिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा वृद्धि ल्याउन सकिने हुँदा आयोजनालाई कार्यान्वयनमा लैजान उपयुक्त देखिएकोले सिफारिस गर्दछु ।

नारायण चिमिरे
अध्यक्ष

बोधार्थ:

श्री डिभिजन वन कार्यालय भैरहवा, रुपन्देही ।
श्री तिलोत्मा सबडिभिजन वन कार्यालय रामनगर, रुपन्देही ।

E-mail :shivnagarcomforest@gmail.com

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

१७९

६-लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

फोन नं.: ०७१-५५०२४७

 लक्ष्मी आदर्श सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह

पत्र संख्या : २०६७/६९
पलानी नं.: ४९

बुटवल ४ र ६

मिति: २०६७.१०.०३.....

श्री बुटवल उपमहानगरपालिका,
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
बुटवल, रुपन्देही।

बिषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे।

प्रस्तुत बिषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवलबाट वातावरणीय अध्ययनको क्रममा स्थानीय समुदायहरूलाई मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशित सात (७) दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७८/९/२२ मा सोहि राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाइ लगायत अध्ययनको प्रक्रियामा सहभागी भएर विभिन्न महानुभावहरूले दिनुभएको सुझाव तथा पृष्ठपोषण एवं भूगर्भ विद र अन्य विज्ञहरूको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटेी तयार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित सार वस्तुको जानकारी पाउने अवसर प्राप्त भयो । बुटवल हिलपार्क परिसरको उच्चभागमा निर्माण हुने बिग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको कारण यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने देखिन्छ।

क सकारात्मक प्रभावहरू:

- धार्मिक एवं सांस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान
- विपासनाको कारण मनिसहरूमा स्वास्थ्य जीवन शैलि अप्नाउने अवसर
- धार्मिक एवं साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर
- बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा बृद्धि
- भूमी वा जग्गा विकासका अवसरहरू र जमिनको मूल्यमा बृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक सुविधाहरूको पहुँचमा बृद्धि
- स्थानीय वसिन्दाहरूको लागि रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यपारीकरणको अवसर

१

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माणको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

संख्या : ४९
२०७२/१६९

- क्षतिपूर्ति बूझारोपण तथा एवं अन्य सजावटका बिरुवाहरुको रोपणले बोट बिरुवाहरुको संख्यामा बृद्धि ।
- तिनै तहका सरकारहरुको राजश्व संकलनमा बृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरुमा बृद्धि
- सरकारी सेवामा बृद्धि
- समग्ररूपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाइमा बृद्धि
- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व वहनमा थप योगदान
- आयस्रोत बृद्धिका बैकल्पिक उपायहरुको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियता र सहभागितामा बृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरु

- बसाइ सराइ एवं जनसंख्या बृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरुको सम्भावना
- वायू एवं ध्वनि प्रदुषण
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप
- शान्ती सुरक्षा संबन्धी सवाल: श्रमिक र स्थानीय बिच झैझगडा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना

उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरुलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरु बढी हुनेहुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरु:

विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरुको आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघ संस्था एवं समुदाय संगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरुलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सिमित रूपमा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका वस्ती तथा सिङ्गी लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक

२

फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुने, हिलपार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिक पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुने, मानव शरिर तथा मानव मष्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्न, शारिरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन हटाउन विपासना, ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा भर्न तथा शान्त जीवनशैलि अपनाउनको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्ने छ। यसको अलवा धार्मिक पर्यटनको विकासको साथै स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधिहरूमा बृद्धि हुने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना गर्दैन जसको समाधानको कुनै उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन दुबै चरणको लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएको उपायहरू उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सबै सरोकारवाला निकायहरूले अपनाएको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्। यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरि स्वीकृत गर्न मनसिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्न सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा बृद्धि ल्याउन सकिने देखिएकोले सोहि अनुसार सिफारिस गरिएको छ।

अध्यक्ष

बोधार्थः

श्री छिभिजन वन कार्यालय भैरहवा, रुपन्देही।

श्री सैनामैना सवर्द्धिभिजन वन कार्यालय मुगिया, रुपन्देही।

७- बुटवल हिलपार्क परिषदबाट प्राप्त सुझाव तथा सिफारिस पत्र

<p>जि.प्र.का. वतां नं. ५०५/०५७/०५८</p> <p>फोन ०७९-५४९७७०</p> <p>Butwal Hill Park Council बुटवल हिलपार्क परिषद रूपन्देही, बुटवल २०५७</p> <p>मिति:</p> <p>संरक्षक: बुटवल उप-महानगर पालिका सह संरक्षक: भोज प्रसाद श्रेष्ठ</p>	<p>अध्यक्ष निज प्रसाद तुलाचन ९७५७००१२२२, ९८५७०२५०९६</p> <p>उपाध्यक्ष नन्दी केशर डकाल ९८५७०३५६३७</p> <p>उपाध्यक्ष रमल प्रताप थापा ५४८९१९, ९८५७०१२६९१४</p> <p>महासचिव टंक प्रसाद मराजुली ५४२०००, ९८५७०१२२२२</p> <p>सचिव बोनिन रिवा ९८५७०२५१५४</p> <p>कोषाध्यक्ष मीन बहादुर श्रेष्ठ ५४९६३९, ९८५७०२५६४३</p> <p>सदस्यहरु ठाकुर प्रसाद आचार्य ९८५७०२७३०० खाल हरि पाण्डे ९८५७०३५२९ कृष्ण प्रसाद पाण्डे ९८५७०२०२६५ राजेश्वर डकाल ९८५७०२९३०८ धुर्वराज अर्वाल ९८५७०२६५३४ चदु नाथ पाण्डे ९८५७०३११६६ हरि प्रसाद चिन्ने ९८५७०२७३८५ दिनला श्रेष्ठ ९८५७०३२८७० ओमी पुन ९८५७०२९०३५ (पदेन सदस्य) शौचनगर सा.स.उ.स. बुटवल (७, ८, ९) ५४३८६५ नन्दी आदर्श सा.स.उ.स. बुटवल (४, ६) ५४०२८७</p>	<p>मिति: २०७८/१०/२३</p> <p>श्री बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवल, रूपन्देही।</p> <p>विषय: रायसुझाव सहित सिफारिस गरिएको बारे।</p> <p>प्रस्तुत विषयमा बुटवल उपमहानगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, बुटवलबाट मिति २०७८/३/२२ मा लुम्बिनी राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा प्रकाशितसात(७) दिने सार्वजनिक सूचना र मिति २०७८/९/२२ मा सोहि राष्ट्रिय दैनिकमा प्रकाशित सार्वजनिक सुनुवाइ लगायत वातावरणीय अध्ययनकोप्रक्रियामा सहभागी भएर विभिन्न महानुभावहरुले दिनुभएको सुझाव तथा पृष्ठपोषण एवं भूगर्भ विद र अन्य विज्ञहरुको ज्ञान तथा अनुभवलाई समेटी तयार गरिएको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेखित सार वस्तुको जानकारी पाउने अवसरमिति २०७८/९/२९ गते बुटवल हिलपार्क प्रवेशद्वारमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा प्राप्त भयो । बुटवल हिलपार्क परिसरको उच्चभागमा निर्माण हुने विग बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचनाको निर्माण एवं संचालनको कारण त्यस क्षेत्रमा निम्नानुसारको वातावरणीय प्रभाव पर्न सक्ने देखिन्छ।</p> <p>क संकारात्मक प्रभावहरु:</p> <ul style="list-style-type: none"> • बुद्ध दर्शनको प्रचार प्रसारमा योगदान • धार्मिक एवं साँस्कृतिक पर्यटन प्रवर्द्धनको अवसर • धार्मिक एवं साँस्कृतिक क्षेत्रमा योगदान • विपासनाको कारण मनिसहरुमा स्वास्थ्य जीवन शैलि अप्नाउने अवसर
--	--	--

१

स्वच्छ, स्वस्थ, साक्षर, शिपयुक्त, सुन्दर हरगरी बुटवलनगरपालिका

Butwal Hill Park Council
बुटवल हिलपार्क परिषद

रूपन्देही, बुटवल २०५७

मिति:

संरक्षक बुटवल उप-महानगर पालिका संरक्षक भोज प्रसाद श्रेष्ठ

- अध्यक्ष**
विजय प्रसाद तुलाचन
१७२७००१२१२, १८२७०२२०१६
- उपअध्यक्ष**
नन्दी केसर ढकाल
१८४७०२११७
- उपअध्यक्ष**
रमण प्रसाद शर्मा
१८४७०२११८, १८४७०२११९
- महासचिव**
डॉ. प्रसाद प्रधान
१८४७०२१२०, १८४७०२१२२
- सचिव**
बोमिन शिवा
१८४७०२११४
- कोषाध्यक्ष**
मीन बहादुर श्रेष्ठ
१८४७०२१२३, १८४७०२११५
- सदस्यहरू**
डा.कुमार प्रसाद आचार्य
१८४७०२१२००
- लाल हरि पाण्डे
१८४७०२१२१
- कृष्ण प्रसाद पाण्डे
१८४७०२१२५
- राजेश्वर ढकाल
१८४७०२१३०८
- दुर्बराज अर्खाल
१८४७०२१२४
- बिजु बाथ पाण्डे
१८४७०२१२६
- हरि प्रसाद विम्वरे
१८४७०२१३८
- विम्वरा श्रेष्ठ
१८४७०२१३०
- अंजनी पुज
१८४७०२१०३
- (पटौल रोडस्थ)
- श्रीचन्द्र सा.ध.उ.स.
बुटवल (७, ९, १०)
१८४७०२१
- सन्धी आदर्श सा.ध.उ.स.
बुटवल (४, ६)
१८४७०२८

- विपासनाको कारण मस्तिष्कमा स्वास्थ्य जीवन शैली अपनाउने अवसर
- सामाजिक सदभाव अभिवृद्धिको अवसर
- आयोजना क्षेत्र वरिपरिको सौन्दर्यतामा वृद्धि
- भूमी वा जग्गा विकासका अवसरहरू र जमिनको मूल्यमा वृद्धि
- आयोजना आसपासको क्षेत्रमा विभिन्न भौतिक सुविधाहरूको पहुँचमावृद्धि
- स्थानीय वासिन्दाहरूको लागि रोजगारिको अवसर
- स्थानीय उत्पादनको व्यापारीकरणको अवसर
- क्षतिपूर्ति वृक्षारोपण तथा एवं अन्य सजावटका विरुदाहरूको रोपणले बोट विरुदाहरूको संख्यामा वृद्धि।
- तिनै तहका सरकारहरूको राजस्व संकलनमा वृद्धिको अवसर
- सामाजिक सेवा तथा सुविधाहरूमा वृद्धि
- समयरूपमा आयोजना परिसरको वातावरण एवं सरसफाइमा वृद्धि
- स्थानीयतहको सामाजिक उत्तरदायित्व बहनमा थप योगदान
- आयस्रोत वृद्धिका बैकल्पिक उपायहरूको पहिचानको अवसर
- वातावरणीय लाभ प्राप्तिको अवसर
- सरकारी सेवामा वृद्धि
- वन, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षणमा स्थानीय समुदायको सक्रियतार सहभागितामा वृद्धि आदी।

ख नकारात्मक प्रभावहरू

- बसाइ सराइ एवं जनसंख्या वृद्धिको कारण स्थानीय पूर्वाधार एवं सेवामा चाप
- प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूको सम्भावना
- वायु एवं ध्वनि प्रदूषण
- भू आकृतिमा परिवर्तन
- फोहर मैला एवं ढल व्यवस्थापनमा चाप

Butwal Hill Park Council बुटवल हिलपार्क परिषद

रूपन्देही, बुटवल २०५७

मिति:

संरक्षक बुटवल उप-महानगर पालिका

सह-संरक्षक भोज प्रसाद श्रेष्ठ

अध्यक्ष
विजय प्रसाद तुलाचन
१७५७००१२१२, १८५७०२५०९९

उपाध्यक्ष
नन्दी केशर ठकाल
१८५७०३५९३७

उपाध्यक्ष
कमल प्रताप थापा
५४८९९९, १८५७१३९९१४

महासचिव
टंक प्रसाद पराजुली
५४२७००, १८५७०२१२२२

सचिव
बोनिन पिया
१८५७०२५९९४

कोषाध्यक्ष
मीन बहादुर श्रेष्ठ
५४९६३९, १८५७०२५६४३

सदस्यहरु
ठाकुर प्रसाद आचार्य
१८५७०२७३००

लाल हरि पाण्डे
१८५७०३३५२९

कृष्ण प्रसाद पाण्डे
१८५७०२०२६५

राजेश्वर ढकाल
१८५७०२१३०८

सुर्वराज अर्याल
१८५७०२६५३४

धनु नाथ पाण्डे
१८५७०३११६६

हरि प्रसाद घिमिरे
१८५७०२७३८५

विमला श्रेष्ठ
१८५७०७२८७०

ओमी पुन
१८५७०२९०३५

(पदेन सदस्य)

शिवनगर सा.ब.उ.स.

बुटवल (७,८,१०)

५४३६६५

लक्ष्मी आदर्श सा.ब.उ.स.

बुटवल (४,६)

५४०२४७

- शान्ती सुरक्षा संबन्धी संमेलन: श्रमिक र स्थानीय विद्यार्थीहरूको तथैवा तथा सामाजिक अपराधका घटनाको सम्भावना उल्लेखित प्रभावको आधारमा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूलाई अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापनको योजना कार्यान्वयन गर्दा उल्लेखित प्रस्तावको सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू बढी हुनेहुँदा उल्लेखित प्रस्ताव निम्न आधारमा कार्यान्वयन गर्न मिल्ने देखिएकोले सिफारिस गरिएको छ।

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न मिल्ने आधारहरु:

विद्यार्थी बुद्ध मूर्ति एवं सम्बन्धित संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको सन्दर्भमा पर्नजाने सम्भावित वातावरणीय प्रभावहरूको आँकलन गरी यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा प्रभावित क्षेत्रमा रहेका विभिन्न संघ संस्था एवं समुदाय संगको अन्तरसंवाद तथा छलफलको क्रममा स्थानीय समुदायले उठाएका प्राय सबै सवालहरूलाई प्रतिवेदनमा समेटिएको पाइयो।

प्रस्तावित आयोजना कार्यान्वयन गर्दा सिमित रूपमा भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा असर पर्ने देखिएता पनि यस आयोजनाको संचालनले वरिपरिका वस्ती तथा सिङ्गो लुम्बिनी प्रदेशलाई फाइदा पुग्ने देखिएको छ। आयोजनाको कार्यान्वयनबाट आर्थिक फाइदा हुनुको साथै स्थानीयहरूलाई रोजगारी सृजना हुने, हिलपार्कलाई थप व्यवस्थित गरि बुद्ध दर्शनमा आधारित आधुनिकसुविधा सम्पन्न पार्क तथा मेडिटेशन सेन्टरको रूपमा विकास हुने, मानव शरीर तथा मानव मस्तिष्कमा देखापर्ने विकारलाई कम गर्न, शारीरिक तथा मनसिक शिथिलता हटाउन विभासना, ध्यान एवं व्यायामले मानिसमा सकारात्मक एवं सृजनात्मक उर्जा बर्धन तथा शान्त जीवनशैली अपनाउनको लागि बौद्ध दर्शनको माध्यमबाट अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न मद्दत पुग्ने छ। यसको अलावा धार्मिक

Butwal Hill Park Council बुटवल हिलपार्क परिषद

रूपन्देही, बुटवल २०५७

मिति:

सरसङ्गक बुटवल उप-महानगर पालिका

सह-सरसङ्गक मोच प्रसाद श्रेष्ठ

अध्यक्ष
मिन प्रसाद सुलाखन
१७५७००१२१२, १८५७०२५०९६

उपाध्यक्ष
नन्दी केसर ठकाल
१८५७०३५६३७

उपाध्यक्ष
कमल प्रताप थापा
५४८९९९, १८५७०३६९१४

महासचिव
टंक प्रसाद पराजुली
५४८९८०, १८५७००१२२२

सचिव
बोमिन मिया
१८५७०२५९९४

कोषाध्यक्ष
मीन बहादुर श्रेष्ठ
५४९६३९, १८५७०२५६४३

सदस्यहरू
ठाकुर प्रसाद आचार्य
१८५७०२७३००

लाल हरि पाण्डे
१८५७०३५५२९

कृष्ण प्रसाद पाण्डे
१८५७०२०२६५

राजेश्वर ठकाल
१८५७०२३३०८

धुर्वराज अर्याल
१८५७०२६५३४

चतु नाथ पाण्डे
१८५७०३११६६

हरि प्रसाद घिमिरे
१८५७०२७३८५

विमला श्रेष्ठ
१८५७०३२८७०

ओमी पुन
१८५७०२९०३५

(पदेन सदस्य)
शिवनार सा.व.उ.स.
बुटवल (७, ८, १०)

५४३८६५

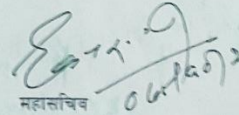
नशमी आदर्श सा.व.उ.स.
बुटवल (४, ६)

५४०२४७

पर्यटनको विकासको साथै स्थानीय स्तरमा आर्थिक गतिविधिहरूमा वृद्धि हुने देखिन्छ।

प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण एवं संचालनले स्थानीय भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा त्यस्तो कुनै जटिल नकारात्मक असर सृजना गर्दैन जसको समाधानको कुनै उपाय नहोस। तसर्थ निर्माण तथा संचालन दुवै चरणको लागि नकारात्मक वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणको निम्ति सुझाइएको उपायहरू उपयुक्त, वस्तुपरक र व्यवहारिक छन्। सुझाइएका वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूको अवलम्बन गरिएमा निर्माण तथा संचालन चरणमा नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरू कम हुनेछन्। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरूलाई सबै सरोकारवाला निकायहरूले अपनाएको खण्डमा वातावरणीय असरहरू कम हुनेछन्।

यस प्रतिवेदनमा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना र वातावरणीय परिक्षणको योजनाको खाका पनि प्रस्ताव गरिएको छ। तसर्थ प्रस्तावित आयोजनाको निर्माण तथा संचालन चरणमा उल्लेखित प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने गरि स्विकृत गर्न मनासिव देखिन्छ। प्रस्तावको निर्माण तथा कार्यान्वयन चरणमा देखापर्न सक्ने केही वातावरणीय असरहरूलाई पनि वातावरणीय व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना र वातावरणीय सम्परिक्षणलाई कार्यान्वयन गरिदा सकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूमा वृद्धि ल्याउन सकिने देखिएकोले सोही अनुसार सिफारिस गरिएको छ।

महासचिव ०६/१६/२०२७

अनुसूची-७ परामर्शदाताको तर्फबाट सम्लग्न विज्ञहरुको संलग्नताको घोषणा पत्र

DECLARATION FROM EIA STUDY TEAM MEMBER

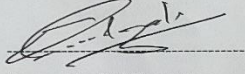
Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue along with related Infrastructure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Office of the Municipal Executive, Butwal, Lumbini Province

I declare the following:

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Lila Raj Paudel

Date: 13 June, 2021

Position: Team Leader cum Forestry Sector

DECLARATION FROM EIA STUDY TEAM MEMBER

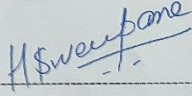
Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue along with related Infrastructure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Office of the Municipal Executive, Butwal, Lumbini Province

I declare the following:

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Hari Sharma Neupane

Date: 15 July, 2021

Position: Economist

PRO MAX
PRA

DECLARATION FROM EIA STUDY TEAM MEMBER

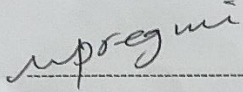
Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue along with related Infrastructure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Office of the Municipal Executive, Butwal, Lumbini Province

I declare the following:

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Nagendra Prakash Regmi

Date: 16th July 2021

Position: Natural Resource management Expert

DECLARATION FROM EIA STUDY TEAM MEMBER

Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue along with related Infrastructure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Office of the Municipal Executive, Butwal, Lumbini Province

I declare the following:

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Shreejan Ram Shrestha

Date: 13th July 2021

Position: Environment Engineer

Declaration form from EIA team member

Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue and associated structure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Butwal, Lumbini Province

I declare the following

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Madhav Bhattarai, Social Expert

Date: August 17, 2021

Official Stamp

□

Declaration form from Project Proponent

Declaration form from EIA team member

Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment Study for Big Buddha Statue and associated structure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Sub-metropolitan City, Butwal, Lumbini Province

I declare the following

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Sushant Acharya, Forester/ Natural Resource management Expert

Date: August 17, 2021

DECLARATION FROM EIA STUDY TEAM MEMBER

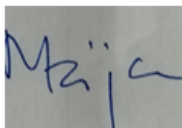
Title of the EIA Report: Environmental Impact Assessment (EIA) Study for Big Buddha Statue and related infrastructure

Name/Address of the Project Proponent: Butwal Submetropolitan City Butwal.

I declare the following:

1. I have conducted this study professionally using acceptable and standard methodologies;
2. The study findings are correct to the best of my knowledge; and have not been altered in any manner;
3. The mitigating measures proposed, to the best of my knowledge, are reliable, practical and adequate to comply with the relevant legal requirements; and
4. I shall be accountable for any misleading information in the part of this report related to my area(s) of study.

Signature:

Name: Dr.Moti Lal Rijal

Date: 15th Oct. 2021

Position: Geologist